

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อ
เสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของ
นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

นางสาวปฎิมาภรณ์ ธรรมเดชะ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEVELOPMENT OF AN INSTRUCTIONAL MODEL BASED ON OPEN SPACES FOR
DIALOGUE AND ENQUIRY METHODOLOGY TO ENHANCE CITIZENSHIP CONCEPTS AND
ANALYSING ABILITY OF SOCIAL ISSUES OF LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Miss Patimaporn Thammadecha

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Curriculum and Instruction

Department of Curriculum and Instruction

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2015

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการ
การสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความ
เป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม
ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

โดย

นางสาวปฎิมาภรณ์ ธรรมเดชะ

สาขาวิชา

หลักสูตรและการสอน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยศวีร์ สายฟ้า

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

อาจารย์ ดร.ชาริณี ตรีวีร์บุญ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาคุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.บัญชา ชลาภิรมย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร ม้าคนอง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยศวีร์ สายฟ้า)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(อาจารย์ ดร.ชาริณี ตรีวีร์บุญ)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชัย เสวกงาม)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเฝ้า)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์นธ์ เดชะคุปต์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ดร.เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ)

ปฏิมาภรณ์ ธรรมเดชะ : การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ เพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (DEVELOPMENT OF AN INSTRUCTIONAL MODEL BASED ON OPEN SPACES FOR DIALOGUE AND ENQUIRY METHODOLOGY TO ENHANCE CITIZENSHIP CONCEPTS AND ANALYSING ABILITY OF SOCIAL ISSUES OF LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ. ดร.ยศวีร์ สายฟ้า, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: อ. ดร.ชาวิณี ตริวิรัญญู, 218 หน้า.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ 2) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนหน้าที่พลเมือง แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 100 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 50 คน และกลุ่มควบคุม 50 คน ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการทดลองรวมทั้งสิ้น 18 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองคือ แบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง และแบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติที และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีหลักการ 5 ประการ คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์และมุมมองของบุคคลอื่น การคิดอย่างเสรี การสื่อสารปฏิสัมพันธ์ การแสวงหาความรู้และสร้างความเข้าใจ และกระบวนการกลุ่ม วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน คือ เพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง และความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นสนทนาเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นการคิด 2) ขั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ 3) ขั้นวินิจฉัยสถานการณ์ และ 4) ขั้นสื่อสารแลกเปลี่ยนมุมมองเพื่อขยายความคิด

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนหลังทดลองใช้ พบว่า

2.1 นักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 นักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 นักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 นักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภาควิชา หลักสูตรและการสอน

ลายมือชื่อนิติ
.....

สาขาวิชา หลักสูตรและการสอน

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก
.....

ปีการศึกษา 2558

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม
.....

5484220327 : MAJOR CURRICULUM AND INSTRUCTION

KEYWORDS: INSTRUCTIONAL MODEL / OPEN SPACES FOR DIALOGUE AND ENQUIRY / CITIZENSHIP CONCEPTS / ANALYSING ABILITY OF SOCIAL ISSUES

PATIMAPORN THAMMADECHA: DEVELOPMENT OF AN INSTRUCTIONAL MODEL BASED ON OPEN SPACES FOR DIALOGUE AND ENQUIRY METHODOLOGY TO ENHANCE CITIZENSHIP CONCEPTS AND ANALYSING ABILITY OF SOCIAL ISSUES OF LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS. ADVISOR: ASST. PROF.YOTSAWEE SAIFAH, Ph.D., CO-ADVISOR: CHARINEE TRIWARANYU, Ph.D., 218 pp.

The purposes of research were to: 1) develop an instructional model by using Open Spaces for Dialogue and Enquiry methodology to enhance citizenship concepts and analyzing ability of social issues of eighth grade students, and 2) study the effectiveness of the developed instructional model based on Open Spaces for Dialogue and Enquiry methodology. The researcher developed the instructional model by analyzing and synthesizing basic information concerning the curriculum, citizenship education and related approaches and theories. Then the instructional model based on Open Spaces for Dialogue and Enquiry methodology were developed. The model was experimented with eighth grade student in the municipal school Suratthani province. The samples were 100 students which were divided into two groups with 50 students in the experimental group and 50 students in the control group. The duration of the experiment was 18 weeks long. The research instruments were tests of citizenship concepts and analyzing ability of social issues. Data were analyzed by using arithmetic mean, standard deviation, t-test and content analysis. The findings were as follow:

1. The developed instructional model consisted of 5 principles which emphasized on the learning from others, the openness thinking, the communication and interaction, the construction of knowledge and the group process. The objectices of this model were to enhance citizenship concepts and analysing ability of social issues. The stages of instructional model were; 1) the engagement 2) the exploration and construction 3) the diagnostics and 4) the communication and extention

2. The effectiveness of the instructional model after implementation, it was found that;

2.1 The citizenship concepts of the students after learning from the developed model were significantly higher than those of before at .05 level of significance.

2.2 The citizenship concepts of the students in the experimental group after learning from the developed model were significantly higher than those of students in the control group at .05 level of significance.

2.3 The analysing ability of social issues of the students after learning from the developed model were significantly higher than those of before at .05 level of significance.

2.4 The analysing ability of social issues of the students in the experimental group after learning from the developed model were significantly higher than those of student in control group at .05 level of significance.

Department: Curriculum and Instruction

Field of Study: Curriculum and Instruction

Academic Year: 2015

Student's Signature

Advisor's Signature

Co-Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ เนื่องด้วยความเอาใจใส่และความกรุณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยศวีร์ สายฟ้า และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม อาจารย์ ดร.ชาริณี ตรีวีร์บุญ ที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ ให้ความช่วยเหลือ และให้กำลังใจในการดำเนินงานตลอดมา ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาของอาจารย์ทั้งสองท่านมาในโอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน และคณาจารย์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดความรู้ ให้คำแนะนำ อบรม สั่งสอน ชัดเจน และฝึกฝนทักษะต่างๆ ให้กับผู้วิจัย เพื่อให้มีคุณสมบัติที่เหมาะสมต่อการทำประโยชน์ให้กับสังคม

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่สละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น รวมทั้งให้คำแนะนำต่างๆ เพื่อปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์จนสำเร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนต่างๆ ที่ให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลและทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน ขอบใจนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยซึ่งให้ความร่วมมือในกิจกรรมการเรียนการสอนทุกขั้นตอน จนทำให้งานวิทยานิพนธ์เล่มนี้เกิดขึ้นได้

ขอขอบคุณพี่น้องและเพื่อนนิสิตสาขาหลักสูตรและการสอน ที่เป็นกำลังใจ ให้คำแนะนำ ที่เป็นประโยชน์ ให้ความช่วยเหลือ และร่วมเรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยกันเสมอมา

ท้ายที่สุดขอขอบพระคุณมารดา พี่สาวและครอบครัว ที่คอยให้กำลังใจ และให้การสนับสนุนด้านการศึกษาแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ	ฏ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	11
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	11
สมมติฐานการวิจัย	12
ขอบเขตของการวิจัย.....	13
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	13
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	15
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
1. มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง.....	18
1.1 ความหมาย ประเภท และกระบวนการสร้างมโนทัศน์.....	18
1.2 ความหมาย หน้าที่ และคุณลักษณะของพลเมือง	23
1.3 มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่ใช้ในการจัดการเรียนการรู้.....	29
2. การวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม.....	33
2.1 การวิเคราะห์.....	33
2.2 ความหมายของประเด็นทางสังคม.....	46

2.3 ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม	46
3. แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ	47
3.1 แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน.....	48
3.2 การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ	53
4. รูปแบบการเรียนการสอน.....	54
4.1 ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน.....	54
4.2 องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน	55
4.3 ประเภทของรูปแบบการเรียนการสอน.....	55
4.4 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน.....	56
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	57
5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับความเป็นพลเมือง.....	57
5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีทางการศึกษาในการเสริมสร้างมนทัศน์และ ความสามารถในการวิเคราะห์	63
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	66
ระยะที่ 1 การวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัญหาด้านความเป็นพลเมืองของนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น	70
ขั้นที่ 1 การศึกษาปัญหาด้านความเป็นพลเมืองในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	70
ขั้นที่ 2 การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	73
ขั้นที่ 3 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	74
ระยะที่ 2 การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับ การสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและ ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	76

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการ การสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและ ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น.....	124
1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	124
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ.....	126
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	143
สรุปผลการวิจัย.....	144
1. ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและ การสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการ วิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	144
2. ประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนา และ การสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถ ในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	147
อภิปรายผลการวิจัย	148
1. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและ การสืบสอบ	148
2. ประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนา และการสืบสอบ	151
ข้อเสนอแนะ	159
1. ข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับ การสานเสวนาและการสืบสอบไปใช้	159
2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	161
รายการอ้างอิง	162
ภาคผนวก.....	169
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	170

ภาคผนวก ข ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้.....	172
ภาคผนวก ค ตัวอย่างเครื่องมือวิจัย.....	196
ภาคผนวก ง คະแนนและค่าสถิติ.....	212
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	218

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ตัวชี้วัดด้านการวิเคราะห์ในมาตรฐาน ส 2.1 สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และ การดำเนินชีวิตในสังคม	44
ตารางที่ 2 ตัวชี้วัดด้านการวิเคราะห์ในมาตรฐาน ส 2.2 สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และ การดำเนินชีวิตในสังคม	45
ตารางที่ 3 ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิและการปรับปรุงรูปแบบ	90
ตารางที่ 4 โครงสร้างของแบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง	95
ตารางที่ 5 โครงสร้างของแบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม	99
ตารางที่ 6 การปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนหลังการทดลองเบื้องต้น	101
ตารางที่ 7 แบบแผนการทดลอง.....	105
ตารางที่ 8 การปรับปรุงรูปแบบจากการทดลองใช้รูปแบบ	108
ตารางที่ 9 ขั้นตอนของรูปแบบ บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน วิธีสอนและเทคนิคการสอน ..	119
ตารางที่ 10 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองก่อนเรียนและหลัง เรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง.....	124
ตารางที่ 11 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองหลังเรียนของนักเรียน กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม	125
ตารางที่ 12 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมก่อน เรียนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง	125
ตารางที่ 13 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมหลัง เรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	126

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย	68
ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย	75
ภาพที่ 3 ผลการวิเคราะห์หลักการของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการ การสานเสวนาและการสืบสอบ	79
ภาพที่ 4 ความสอดคล้องระหว่างหลักการของรูปแบบการเรียนการสอนกับขั้นตอนการเรียนการ สอน	82
ภาพที่ 5 ขั้นตอนของรูปแบบการเรียน	84
ภาพที่ 6 รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและ ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม (ฉบับร่าง).....	87
ภาพที่ 7 การปรับปรุงขั้นตอนของรูปแบบหลังการทดลองใช้เบื้องต้น	103
ภาพที่ 8 การปรับปรุงขั้นตอนของรูปแบบหลังการทดลองใช้.....	109
ภาพที่ 9 รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ เพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทาง สังคม.....	146

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ ทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ต้องพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ปัจจัยสำคัญที่จะเป็นตัวกำหนดความพร้อมและโอกาสในการพัฒนาประเทศ คือ พลเมือง หากประเทศมีพลเมืองที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีคุณธรรมและสติปัญญาในการนำความรู้ความสามารถในทางที่สร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ย่อมทำให้ประเทศเจริญก้าวหน้าได้ ดังที่ วลัย พานิช (2549) กล่าวว่า การพัฒนาคุณลักษณะของพลเมืองให้เอื้อต่อการพัฒนาประเทศเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของแต่ละประเทศ

ความเป็นพลเมืองเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาในทุกประเทศ ประเทศไทยให้ความสำคัญเรื่อง การพัฒนาความเป็นพลเมืองและกำหนดเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษามาโดยตลอด นับตั้งแต่ยุคเริ่มต้นจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ ดังที่แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 กำหนดความมุ่งหมายทางการศึกษาให้พลเมืองทุกคนไม่เลือกเพศ ชาติ ศาสนา ได้รับการศึกษาที่พอเหมาะแก่อัตภาพของตน เพื่อจะได้ประโยชน์แก่บ้านเมือง (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, 2548) และแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2552-2559 ที่มีวัตถุประสงค์ประการหนึ่ง คือ พัฒนาคณะอย่างรอบด้าน และสมดุล เพื่อให้เป็นคนไทยมีความรู้เชิงวิชาการ มีสมรรถนะทางวิชาชีพ ใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความภูมิใจในความเป็นไทย และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เพื่อเป็นเป้าหมายและฐานหลักของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552) กำหนดวิสัยทัศน์ของหลักสูตร คือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งมีเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ 1) มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) มีความรู้อันเป็นสากล และมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต 3) มีสุขภาพ

กาย และสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย 4) มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 5) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ทั้งนี้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ คือ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก

ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นพลเมือง สอดคล้องกับสาระของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวดที่ 1 มาตรา 7 ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสำนึก และการปฏิบัติตนเป็นพลเมือง โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ การเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และรู้จักพึ่งตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์โดยสรุป คือ สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยมีพันธกิจและวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรมและมีคุณภาพ พัฒนาคนไทยให้มีคุณธรรม เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะและการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย และกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยมุ่งพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัย ปลุกฝังการพร้อมรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น จิตใจที่มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย สร้างจิตสำนึกให้คนไทยมีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556)

สาระสำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ต่างระบุถึงความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาคนไทยให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต รู้จักสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ เคารพกฎหมาย รู้จักพึ่งตนเอง มีความรับผิดชอบต่อสังคม รู้จักการรักษาสันติภาพส่วนรวมและของประเทศชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมือง และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ดังนั้นการพัฒนาความเป็นพลเมืองจึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการจัดการศึกษาในประเทศไทย

ความเป็นพลเมืองเป็นคุณลักษณะที่ไม่สามารถจะเกิดขึ้นได้ตามธรรมชาติ แต่ต้องเกิดจากการขัดเกลา อบรม เรียนรู้ ฝึกฝน และลงมือปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ จึงจะทำให้ความเป็นพลเมืองปรากฏชัดเจนในแต่ละบุคคล (วลัย พานิช, 2549) ความเป็นพลเมืองมีปรากฏอยู่ในทุกระบบการปกครอง แต่พลเมืองจะมีบทบาท หน้าที่ และคุณลักษณะเช่นไร ขึ้นอยู่กับระบอบทางการเมืองของประเทศนั้นๆ (ทิพย์พพร ตันติสุนทร, 2554) ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองและวิถีชีวิตที่มีได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ แต่มนุษย์เป็นผู้ริเริ่มและพัฒนาบนพื้นฐานของความเสมอภาคและการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกๆ คนในสังคม ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญและมีผลต่อความสำเร็จของประชาธิปไตย คือ คุณภาพของประชาชนในฐานะพลเมือง เพราะพลเมืองมีบทบาทสำคัญมากในการแสดงความคิดเห็น ปรีกษาหารือ และถกเถียงประเด็นสาธารณะที่สำคัญๆ นำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันโดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม (กลุ่ม Thai Civic Education, 2556)

การพัฒนาความเป็นพลเมืองจึงเป็นผลที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Socialization) โดยการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทุกประเทศใช้ในการสร้างพลเมือง เพราะการศึกษาจะทำให้คนได้รับการปรับปรุงสติปัญญาและบุคลิกภาพ มีความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ ค่านิยมตามแบบแผนของสังคม มีความสามารถในการปฏิบัติตนในสังคมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เช่น ประเทศเยอรมันให้ความสำคัญกับการสร้างความเป็นพลเมืองอย่างต่อเนื่องทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบ ตั้งแต่ยุคสมัยของนายกรัฐมนตรีคอนราด อาเดนาัวร์ จนถึงปัจจุบัน ประเทศอังกฤษในยุคสมัยของนายกรัฐมนตรีโทนี แบลร์ ชูประเด็นการสร้างความเป็นพลเมือง เป็นนโยบายหลักของการปฏิรูปการศึกษา ประเทศสิงคโปร์ในยุคของลี กวน ยู ได้กำหนดนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างประชาชนให้เป็นพลเมืองสิงคโปร์และพลโลก และประเทศมาเลเซียในยุคของมหาเธร์ บิน โมฮัมหมัด ได้มีโครงการภูมิบุตรเพื่อสร้างชาวมาเลเซียมุสลิมให้เป็นพลเมืองที่มีศักยภาพท่ามกลางการแข่งขันของโลกสมัยใหม่ ซึ่งเป็นรอยต่อระหว่างศตวรรษที่ 20 และศตวรรษที่ 21 เป็นต้น (ทิพย์พพร ตันติสุนทร, 2554) การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic and Citizenship Education) จึงเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความตระหนัก ค่านิยม ทักษะ ในการปฏิบัติตนตามหน้าที่พลเมือง รู้จักสิทธิ หน้าที่และการปกป้องสิทธิของบุคคลและประโยชน์ของส่วนรวม มีหลักคิด หลักปฏิบัติ เคารพกติกาและกฎหมาย มีความสามารถในการตัดสินใจบนข้อเท็จจริงและเหตุผล และมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในกิจกรรมสาธารณะ (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2550; วลัย พานิช, 2549; ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, 2548; สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ และคณะ, 2553)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการพัฒนาความเป็นพลเมืองจะเป็นเป้าหมายที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับการจัดการศึกษาทุกระดับ แต่จากข้อมูลผลการศึกษาระดับนานาชาติ โครงการประเมินผลการศึกษาหน้าที่และความเป็นพลเมือง ครั้งที่ 3 (International Civic and Citizenship Education

Study: ICCS 2009) โดย International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA) ดำเนินการศึกษานักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 140,000 คน จาก 38 ประเทศใน 5 ทวีป โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อศึกษาวิธีการที่ประเทศต่างๆ เตรียมเยาวชนของตนเพื่อรับบทบาทในการเป็นพลเมือง ศึกษาความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาและมโนทัศน์เกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองและความเป็นพลเมือง ความสามารถในการให้เหตุผลและการวิเคราะห์ ทักษะคิด ความตระหนัก และกิจกรรมของนักเรียนเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประเทศของผลการจัดการศึกษาด้านความเป็นพลเมือง และเพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างประเทศของคุณลักษณะนักเรียน บริบทโรงเรียน ชุมชน และคุณลักษณะประจำชาติ โดยขอบเขตการวิจัยประกอบด้วยเนื้อหาและมโนทัศน์เกี่ยวกับระบบและสังคมพลเมือง หลักการพลเมือง การมีส่วนร่วมของพลเมือง และคุณลักษณะของพลเมือง (International Association for the Evaluation of Education Achievement, 2010)

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียนไทยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาและมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง ความสามารถในการให้เหตุผลและการวิเคราะห์เกี่ยวกับประเด็นด้านความเป็นพลเมืองเท่ากับ 452 คะแนนอยู่ในลำดับที่ 34 จาก 38 ประเทศ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ ICCS อย่างมีนัยสำคัญ ประเทศที่กลุ่มตัวอย่างนักเรียนได้คะแนนสูงสุด 4 ประเทศแรก คือ ฟินแลนด์ 576 คะแนน เดนมาร์ก 574 คะแนน เกาหลีใต้ 565 คะแนน และไต้หวัน 559 คะแนน เมื่อแบ่งตามระดับความรู้ความเข้าใจด้านพลเมืองเป็น 4 ระดับพบว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียนไทยร้อยละ 25 มีความรู้ความเข้าใจต่ำกว่าระดับ 1 ร้อยละ 38 มีความรู้ความเข้าใจระดับ 1 ร้อยละ 29 มีความรู้ความเข้าใจระดับ 2 และร้อยละ 8 มีความรู้ความเข้าใจระดับ 3 ซึ่งเป็นระดับสูงสุด ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนไทยมากกว่าร้อยละ 60 มีความรู้ความเข้าใจด้านพลเมืองอยู่ในระดับ 1 และต่ำกว่า 1 โดยกลุ่มตัวอย่างนักเรียนหญิงมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างนักเรียนชาย ผลการศึกษาในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่านักเรียนไทยมีปัญหาความรู้ความเข้าใจ และการวิเคราะห์ประเด็นด้านความเป็นพลเมือง จึงจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่ถูกต้อง เกิดความเข้าใจที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกสถานการณ์ รวมถึงความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเองและสังคมในฐานะพลเมืองได้

สถาบันพระปกเกล้านำเสนอผลการวิจัยเรื่อง ค่านิยมประชาธิปไตยของเยาวชนไทย

(ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2557) พบว่า เยาวชนไทยขาดการวิเคราะห์เหตุและผล ยึดความเห็นของตนเองโดยไม่สนใจความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน และไม่ทราบว่าหากขาดการเคารพสิทธิผู้อื่นแล้วจะมีผลอย่างไร สอดคล้องกับผลการประเมินโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ Programme for International Student Assessment: PISA ประจำปี 2012 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) ซึ่งเป็น

โครงการประเมินผลการศึกษาของประเทศสมาชิกองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) พบว่า นักเรียนไทยมีสมรรถนะในการแก้ปัญหา การประยุกต์ความรู้ การวิเคราะห์ และหาคำอธิบายต่ำกว่า คะแนนเฉลี่ยของ OECD ในขณะที่ประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียมีผลการประเมินอยู่ในลำดับต้นๆ และผลการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสองการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2549-2553 (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2556) พบว่าตัวบ่งชี้ที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน คุณภาพส่วนหนึ่งเป็นตัวบ่งชี้ในมาตรฐานด้านผู้เรียน คือ ตัวบ่งชี้ที่ 4.1 ด้านการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การสรุปความคิดอย่างเป็นระบบ และการคิดแบบองค์รวม ซึ่งผู้เรียนไทยมีค่าคะแนนในระดับพอใช้และปรับปรุงร้อยละ 65.95

ผลการศึกษาจากโครงการประเมินผลการศึกษาหน้าที่และความเป็นพลเมืองครั้งที่ 3 โครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสองการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2549-2553 สะท้อนให้เห็นว่าความรู้ความเข้าใจด้านความเป็นพลเมือง และความสามารถในด้านการวิเคราะห์ของนักเรียนไทยจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงและพัฒนาโดยทันที

ข้อมูลด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในประเทศไทย จากผลการวิจัยเรื่อง พลเมืองศึกษาของไทย: นโยบายและการปฏิบัติในโรงเรียน (Civic Education in Thailand: Policies and Practices in Schools) โดย Pitiyanuwat and Sujiva (2005) พบว่า การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในประเทศไทยนั้น รัฐบาลให้ความสำคัญแก่การศึกษาในฐานะที่เป็นกุญแจสำคัญในการเปลี่ยนคนให้กลายเป็นสมาชิกของรัฐ และกำหนดหน้าที่ในฐานะพลเมืองของชาติ ดังนั้นนโยบายหลักของชาติจึงมุ่งพัฒนานักเรียนให้เป็นพลเมืองดีในสังคม ที่มีสันติสุขและความสามัคคี แต่ยังมีช่องว่างปรากฏอย่างชัดเจนระหว่างจุดมุ่งหมายและการนำหลักสูตรไปใช้ ทั้งนี้ การสอนวิชาความเป็นพลเมืองในประเทศไทย เป็นการสอนแบบให้ข้อมูลและความรู้มากที่สุด วิธีการที่ครูผู้สอนใช้บ่อยที่สุด คือ การสอนแบบบรรยาย ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ สอดคล้องกับข้อมูล ผลการวิจัยเรื่อง การสอนการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในประเทศไทย: ช่องว่างระหว่างนโยบายของรัฐบาลกับการปฏิบัติ (Pedagogy for Citizenship Education in Thailand: The Gap between Government Policy and Implementation) โดย Lawthong (2011) พบว่า เทคนิคการสอนที่ครูไทยมั่นใจในการสอนวิชาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองมากที่สุด คือ การบรรยาย การทำงานกลุ่ม การอภิปรายในชั้นเรียน และการทำกิจกรรมโดยใช้สื่อเทคโนโลยี สื่อการเรียน การสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูใช้มากที่สุดในชั้นเรียน คือ ใบงาน การถามตอบ และหนังสือเรียน

ข้อมูลจากงานวิจัยข้างต้นจึงสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบและวิธีการสอนในวิชาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่ครูไทยใช้บ่อยที่สุด คือ การสอนแบบบรรยาย การเรียนรู้แบบร่วมมือ การทำงานกลุ่ม และการอภิปรายในชั้นเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง Paths to 21st Century Competencies Through Civic Education Classroom (Torney-Purta & Wilkenfeld, 2009) พบว่าวิธีการสอนหน้าที่พลเมืองที่ครูใช้เป็นประจำ คือ ครูบรรยายและให้นักเรียนจดโดยครูจะเน้นย้ำข้อมูลที่สำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญ นักเรียนจะต้องจำข้อมูลเหล่านี้ให้ได้เพราะจะทำให้ได้คะแนนดี Torney-Purta and Wilkenfeld (2009) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยครูผู้สอนและความรู้ด้านพลเมือง พบว่า ครูผู้สอนมีอิทธิพลต่อความรู้ด้านพลเมืองของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความพร้อมและการเตรียมตัวของครูผู้สอน Print (2012) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองว่า การจะใช้รูปแบบหรือวิธีการสอนใดขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในแต่ละครั้งต้องการให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ด้านใด เช่น ความรู้ ทักษะ หรือเจตคติค่านิยม ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องสามารถเลือกใช้รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับผลลัพธ์ซึ่งต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ทั้งนี้มีผลการวิจัยยืนยันว่าการจัดการเรียนการสอนแบบให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมถูกนำมาใช้น้อยมาก ในทางกลับกันการใช้หนังสือเรียน การเรียนแบบท่องจำ ยุทธศาสตร์การเรียนแบบไม่มีส่วนร่วม และไม่มีการวิเคราะห์ ถูกนำมาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองมากกว่า (Hahn, 1998; Neimi & Junn, 1998; Torney-Putra, et al, 2001 cited in Print, 2012) และศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี ควรเป็นกระบวนการที่เน้นกิจกรรมต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จากชีวิตจริงที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า นักเรียนไทยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองและหน้าที่พลเมืองในระดับที่ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข โดยครูผู้สอนนิยมใช้รูปแบบวิธีการจัดการเรียนการสอนบางประเภท เช่น การสอนแบบบรรยาย การทำงานกลุ่ม การอภิปรายในชั้นเรียนมากกว่า การสอนให้นักเรียนได้ฝึกฝนการคิด การวิเคราะห์ ทั้งนี้การคิดเป็นกระบวนการทางสมองที่มีบทบาทในการสร้างความรู้ความเข้าใจ เพราะช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสร้างวิธีใช้ความรู้ของตนเอง สามารถที่จะประมวลข้อมูลในประเด็นต่างๆ อย่างอิสระ ปราศจากอคติเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่ดี ทุกคนสามารถฝึกฝนและพัฒนาได้ การคิดจึงมีความสำคัญมาก หากไม่ถูกสอนให้คิด ผู้เรียนจะคิดไม่เป็น ไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นจากไหน ควรคิดอย่างไร ในที่สุดก็จะคิดโดยใช้อารมณ์ความรู้สึกมากกว่าการใช้ความรู้ ข้อเท็จจริง และหลักการที่ถูกต้อง (Chapin, 2003; ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556; อัมพร ม้าคนอง, 2551)

ความสามารถในการคิดและการจัดกระทำข้อมูลจึงเป็นทั้งเป้าหมาย (Chapin, 2003) และคุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของความเป็นพลเมือง (Clough & Holden, 1998) พลเมืองจะต้องเป็นนักคิดที่ดี เพราะมีหน้าที่ต้องดูแลรับผิดชอบชุมชน สังคมของตน (Savage & Armstrong, 2004) พลเมืองจึงต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ สามารถวิเคราะห์แยกแยะประเด็นทางสังคมต่างๆ ที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มองปัญหาและหาแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาในฐานะสมาชิกของชุมชน ตัดสินใจด้วยตนเองได้อย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคตเพื่อมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสมทั้งในชีวิตส่วนตัวและชีวิตส่วนรวม (วลัย พานิช, 2549) สอดคล้องกับ Veldhuis, Qualifications and Curriculum Authority (QCA), Audigier, Brizea, และ Johnson and Moris (cited in Print, 2012) เห็นว่า ทักษะสำคัญประการหนึ่งที่วิชาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองจะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในผู้เรียนคือ ทักษะการวิเคราะห์ หรือความสามารถในการแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น สามารถเชื่อมโยงและสรุปความรู้ได้ ทั้งนี้สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดตัวชี้วัดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เริ่มตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 11 ตัวชี้วัดจากจำนวนทั้งหมด 72 ตัวชี้วัดในสาระนี้ จึงสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการวิเคราะห์ว่าเป็นความสามารถที่นักเรียนจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ทฤษฎีพัฒนาการเชาว์ปัญญา (Intellectual Development Theory) โดยเพียเจท์ (Piaget) อธิบายว่า การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะมีพัฒนาการไปตามวัยต่างๆ เป็นลำดับขั้น พัฒนาการทางเชาว์ปัญญาแบ่งออกเป็น 4 ขั้น คือ ขั้นรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด ขั้นการคิดแบบรูปธรรม และขั้นการคิดแบบนามธรรม โดยขั้นนี้เป็นพัฒนาการในช่วงอายุ 11-15 ปี เด็กจะเริ่มคิดเป็นผู้ใหญ่ สามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรม คิตรวบรวม วิเคราะห์ ตีความหมาย ตั้งสมมติฐาน และแสวงหาความจริงเพื่อพิสูจน์สมมติฐาน รวมถึงการคิดในรูปแบบต่างๆ ได้สมบูรณ์แล้ว (ทิตินา แซมมณี, 2553; ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2549; สุรางค์ โค้วตระกูล, 2556) สอดคล้องกับBeyer (2001) ได้กล่าวว่า การพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินสามารถเริ่มวางพื้นฐานได้ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 แต่เมื่อถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนจะสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบต่างๆ จากข้อมูลที่มีความซับซ้อนมากขึ้น วิเคราะห์ทางเลือก และประเมินทางเลือกโดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดเองได้

การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดได้ คิดเป็น รู้จักการใช้เหตุผล เพื่อจะสามารถเผชิญกับประเด็นที่เป็นข้อถกเถียงทางสังคม (Controversial Issues) ซึ่งจะเกิดขึ้นในอนาคต (Savage & Amstrong, 2004) ผู้เรียนจึงต้องเป็นศูนย์กลางของ การเรียนรู้ ได้ลงมือปฏิบัติ ฝึกการคิด ฝึกการตั้งคำถาม มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกับผู้อื่น และสามารถสรุปมโนทัศน์และสิ่งที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Clough & Holden, 1998; ปริยญา เทวานฤมิตรกุล, 2550) นักการศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาเห็นว่า การพัฒนาความเป็นพลเมืองที่ดีและมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับมโนทัศน์พื้นฐานต่างๆ ของสังคม (ลาวัญญ์ วิทยาวุฒิกุล และคณะ, 2554) ความรู้ในวิชาสังคมศึกษาประกอบด้วยความรู้จากวิชาต่างๆ ของสาขาสังคมศาสตร์และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จำแนกได้เป็น 4 ประเภท คือ 1) ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง (Factual Knowledge) หมายถึง ความรู้ที่เป็นข้อมูลเฉพาะอย่างเกี่ยวกับผู้คน สิ่งของ เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์อื่นที่เกิดจากการพบเห็น หรือสังเกต 2) ความรู้ที่เป็นมโนคติ (Conceptual Knowledge) หรือมโนทัศน์ (Concepts) เป็นแนวคิดที่สรุปรวบยอดจากข้อเท็จจริง แสดงถึงความเข้าใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นข้อเท็จจริง 3) ความคิดรวบยอดหรือหลักการ (Generalization/Principle) เป็นหลักการที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ตั้งแต่สองอย่างขึ้นไป และ 4) ทฤษฎี (Theory) เป็นความรู้ที่สรุปเป็นหลักการ ผ่านการทดสอบหรือพิสูจน์จนเชื่อมั่นได้แล้ว โดยความรู้ประเภทมโนทัศน์นั้น ผู้เรียนนำข้อเท็จจริงที่รับรู้มาพิจารณาเพื่อหาความหมายหรือความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องโดยอาศัยประสบการณ์เดิม และประสบการณ์ใหม่ๆ ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ แยกแยะจนเข้าใจและสรุปเป็นแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งนั้นๆ ได้ ดังนั้นการพัฒนาผู้เรียนในวิชาสังคมศึกษาควรจะเป็นความรู้ตั้งแต่ระดับมโนทัศน์ขึ้นไป เพราะผู้เรียนจะได้ใช้ความคิดใช้ข้อเท็จจริงมาจัดกระทำให้เกิดความหมาย จนเกิดเป็นมโนทัศน์และหลักการที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป หรือสรุปได้ว่า ความรู้ในวิชาสังคมศึกษานั้นเป็นความรู้ที่สูงกว่าระดับข้อเท็จจริงซึ่งผู้เรียนต้องใช้ทักษะทางปัญญามากกว่าการรับรู้ และจดจำเพียงอย่างเดียว เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด การตัดสินใจ นำความรู้และทักษะไปใช้ในการปรับปรุงสังคมได้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2556)

ลักษณะการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีมโนทัศน์พื้นฐานทางสังคมและการเมืองที่ถูกต้อง โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถทางการคิด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย ปราศจากการครอบงำทางความคิด แต่ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้เป็นของตนเอง กิจกรรมการเรียนรู้อาจต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดเป็น ไม่เน้นเนื้อหาสาระมากเกินไป (กลุ่ม Thai Civic Education, 2556) บรรยากาศในการเรียนการสอนต้องเป็นแบบเปิด ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการอภิปราย ให้ความเห็นในประเด็นปัญหาสังคมที่อาจเป็นเรื่องขัดแย้งทางความคิด

หรือยังอาจหาข้อสรุปที่ลงตัวไม่ได้ โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เหตุการณ์ กิจกรรม หรือกรณีต่างๆ ที่เกิดในสังคมทั้งด้านที่เป็นบวกและลบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์สิ่งที่เป็นเหตุเป็นผลของเหตุการณ์ต่างๆ ได้ (ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ, 2548) สำหรับผู้เรียนในระดับปฐมวัยและประถมศึกษาควรเน้นการพัฒนาด้านเจตคติมากกว่าเนื่องจากสมองส่วนปัญญายังพัฒนาไม่เต็มที่ แต่ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาสมองส่วนปัญญามีพัฒนาการสูงสุด ความคิดแบบเด็กสั้นสุดลง สามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถที่จะตั้งสมมติฐาน สนใจสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่าง และพอใจที่จะคิดพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นนามธรรม (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2556) จึงควรเน้นการพัฒนาในด้านความรู้ ความเข้าใจและการคิดมากขึ้น ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการลงมือทำการปฏิบัติจริง การตั้งคำถาม การศึกษาหาข้อมูล เพื่อสามารถนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาแบบยั่งยืนมากกว่าการแก้ปัญหาแบบเฉพาะหน้า (กลุ่ม Thai Civic Education, 2556) ดังนั้นการสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองจึงต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมกลุ่มแบบร่วมมือในการสืบสอบเกี่ยวกับประเด็นสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในชุมชน Patrick (2018) สอดคล้องกับแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ (Open Spaces for Dialogue and Enquiry หรือ OSDE) ซึ่งเป็นแนวคิดชุมชนแห่งการสืบสอบ (Communities of Enquiry) ที่มีจุดประสงค์ในการพัฒนาศักยภาพของวิชาการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง โดยนำประเด็นข้อถกเถียงทางสังคมหรือมุมมองต่างๆ ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นและโลกมาใช้ในบริบทการศึกษา (Mundi Global Education, 2014; Warwick & Cremin, 2010) ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมแบบเปิดในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เผชิญกับมุมมองต่อประเด็นทางสังคมที่หลากหลาย ตั้งคำถาม ตรวจสอบ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับมุมมองและทางเลือกต่างๆ ทั้งของตนเองและผู้อื่นว่าจะทำให้เกิดผลลัพธ์และผลกระทบอย่างไร (Warwick & Cremin, 2010)

แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเป็นแนวคิดที่ใช้การเรียนรู้แบบรวมพลังและกระบวนการกลุ่มเป็นฐานเพื่อสร้างการเรียนรู้แบบเปิด เตรียมผู้เรียนให้สามารถรับมือกับความซับซ้อน ไม่แน่นอนของสังคมในปัจจุบัน สามารถพิจารณาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ เช่น อำนาจ ภาษา อัตลักษณ์ หรือความไม่เท่าเทียมกันที่เกิดขึ้นในสังคมได้ (Murphy, 2009) แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบประกอบด้วยแนวคิด 3 เรื่อง คือ แนวคิดพื้นที่เสรีหมายถึง การจัดการศึกษาจะต้องให้เสรีภาพแก่ผู้เรียนเพราะผู้เรียนมีศักยภาพที่จะกระทำการต่างๆ ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนสามารถคิด พิจารณา ตั้งคำถาม ข้อเสนอ หรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระต่อความรู้ทุกประเภท เนื่องจากไม่มีความรู้ใดสมบูรณ์แบบ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่พร้อมต่อการดำเนินชีวิตในบริบทที่มีความซับซ้อน ไม่คงที่ และเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา (Martins, 2011) แนวคิดการสืบสอบเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สืบค้น เสาะหา สืบค้น ตรวจสอบ และ

ค้นคว้าด้วยวิธีการต่างๆ จนเกิดความเข้าใจและรับรู้ความรู้นั้นอย่างมีความหมาย เป็นการพัฒนากระบวนการคิดระดับสูงให้แก่ผู้เรียน ฝึกให้ผู้เรียนสังเกต การถาม-ตอบ การสื่อสารเชื่อมโยง การสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเองผ่านกระบวนการคิด กระบวนการปฏิบัติ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557) การจัดการเรียนการสอนแบบสืบสอบจะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้อิสระแก่ผู้เรียนในการคิด ลงมือปฏิบัติ ทดลอง จนเกิดข้อค้นพบ และสามารถสร้างมโนทัศน์ด้วยตนเองได้ โดยผู้สอนจะมีบทบาทในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดข้อสงสัย คำถาม และลงมือเสาะแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบ หรือข้อสรุปด้วยตนเอง ผู้สอนจะคอยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ด้านต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการวิเคราะห์ในเรื่องที่สนใจ จนเกิดคำถามที่จะสืบเสาะหาคำตอบด้วยตนเองได้ (ทิศนา แคมมณี, 2553) และแนวคิดการสานเสวนาเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงโดยการฟัง และพูดคุยกัน มีจุดประสงค์เพื่อค้นหาความหมายด้วยกัน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแสวงหาและแบ่งปันข้อมูล เกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถค้นพบทางเลือกใหม่ในการแก้ไขปัญหา (ปาริชาติ สุวรรณบุบผา, 2553) สอดคล้องกับความคิดเห็นของโยส วากเนอร์ (2552) ที่ได้เสนอว่า การสานเสวนาเป็นวิธีการของการปฏิสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดการรับฟังซึ่งกันและกัน ผู้เข้าร่วมแต่ละคนจะพยายามสอบถาม สืบถาม ค้นหา เพื่อจะก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันมากกว่าการโต้เถียงเพื่อเอาชนะกัน (Bohm, 2004) ดังนั้นการสานเสวนาจึงเป็นการสืบค้น มุ่งแสวงหาความรู้ร่วมกันด้วยถ้อยคำหรือเหตุผล เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจที่กระจ่างขึ้น

การศึกษาแนวคิดในการพัฒนาความเป็นพลเมืองที่กล่าวไว้ข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถทางการคิด รู้จักการใช้เหตุผล ผู้เรียนต้องเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ฝึกการคิด การตั้งคำถาม บรรยายภาคการเรียนรู้ควรเป็นแบบเปิด เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

คำถามการวิจัย

1. รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อส่งเสริมมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีลักษณะอย่างไร
2. เมื่อจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบที่พัฒนาขึ้นแล้วมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสูงขึ้นหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดย
 - 2.1 เปรียบเทียบมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ ก่อนและหลังการทดลอง
 - 2.2 เปรียบเทียบมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบกับกลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ
 - 2.3 เปรียบเทียบความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ ก่อนและหลังการทดลอง
 - 2.4 เปรียบเทียบความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบกับกลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ

สมมติฐานการวิจัย

Murphy (2009) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสนทนาเกี่ยวกับศาสตร์การมีส่วนร่วม ทักษะ การคิดอย่างอิสระ และความเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น (Conversation on engaged pedagogies, independent thinking skills and active citizenship) พบว่า การสนทนาและการมีส่วนร่วม สามารถช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างอิสระได้ Martins (2011) ได้ทำการศึกษา ผลของการนำแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ภาษาอังกฤษขั้นสูงในประเทศบราซิล (Open Spaces: An investigation on the OSDE methodology in an advance English conversation course in Brazil) พบว่า ผู้เรียนสามารถ สร้างรู้ด้วยตนเองและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ Alivernini and Manganelli (2011) ได้ทำการวิจัยใน ประเทศอิตาลีเรื่อง การอภิปรายในชั้นเรียนที่มีลักษณะเสรีกับการมีความรู้ความเข้าใจของนักเรียน เกี่ยวกับพลเมืองและการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาว่ารูปแบบการอภิปรายในชั้นเรียนแบบเสรีเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจ ด้านพลเมืองของนักเรียนในอิตาลีหรือไม่ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนจะมีความรู้ความเข้าใจด้าน พลเมืองสูงหากบรรยากาศการอภิปรายในชั้นเรียนมีลักษณะเสรี และอุทุมพร ชื่นวิญญา (2554) ได้ทำ การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนที่ผสมผสานรูปแบบ INFOHIO DIALOGUE และ กระบวนการเรียนรู้แบบสืบสอบเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยการรู้สารสนเทศด้านการเข้าถึง การประเมินและการใช้สารสนเทศของกลุ่มทดลองสูง กว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มทดลองยังสามารถระบุสารสนเทศที่ ต้องการ สามารถเข้าถึงสารสนเทศโดยใช้เทคนิคการใช้คำค้น รวมถึงประเมินความน่าเชื่อถือของ สารสนเทศที่สืบค้นได้ และนำสารสนเทศไปใช้ได้เหมาะสม จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึง ตั้งสมมติฐานในการวิจัยดังนี้

1. มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองของผู้เรียนกลุ่มทดลองหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียน การสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ .05
2. มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองของผู้เรียนกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียน การสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบสูงกว่าผู้เรียนที่เรียนด้วย การจัดการเรียนการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05
3. ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของผู้เรียนกลุ่มทดลองหลังเรียนด้วย รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

4. ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของผู้เรียนกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบสูงกว่าผู้เรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการทดลองเพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการทดลองเพื่อศึกษาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วย

2.1 ตัวแปรจัดกระทำ คือ รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ

2.2 ตัวแปรตาม คือ มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง และความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

3. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย คือ เนื้อหาส่วนหนึ่งที่อยู่ในขอบข่ายของรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้แก่ ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความปรองดองสมานฉันท์ และความมีวินัยในตนเอง

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องตามหลักการ และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของบทบาท หน้าที่ และคุณลักษณะของพลเมืองในสังคม นำไปสู่การพัฒนาความเป็นพลเมืองและการดำเนินชีวิตในวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วยมโนทัศน์ 10 เรื่อง

คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกล้าหาญทางจริยธรรม ความรับผิดชอบ สิทธิ หน้าที่ ความเสมอภาค ความยุติธรรม การยึดถือประโยชน์ส่วนรวม เสรีภาพ และการแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ซึ่งสามารถวัดได้จากแบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการพิจารณา ข้อมูล ข่าวสาร เรื่องราว เหตุการณ์ สถานการณ์ซึ่งเป็นที่ถกเถียงของสังคม โดยระบุประเด็นสำคัญ ความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเหตุการณ์ และมโนทัศน์ที่ครอบคลุมเหตุการณ์ได้ ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมมีดังนี้

1) ความสามารถในการวิเคราะห์องค์ประกอบของประเด็นทางสังคม เป็นความสามารถในการจำแนกบุคคล บทบาทของบุคคล บริบทที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ทางสังคม และระบุประเด็นหลักของเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ทางสังคม

2) ความสามารถในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประเด็นทางสังคม เป็นความสามารถในการค้นหา และระบุความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงขององค์ประกอบย่อยในเหตุการณ์ สถานการณ์ทางสังคม โดยบอกสาเหตุที่ทำให้สถานการณ์นั้นเกิดขึ้น ผลลัพธ์ และผลสืบเนื่องจากสถานการณ์

3) ความสามารถในการวิเคราะห์หลักการของประเด็นทางสังคม เป็นความสามารถในการระบุมโนทัศน์ หรือหลักการความเป็นพลเมืองที่เชื่อมโยงองค์ประกอบย่อยในเหตุการณ์หรือสถานการณ์

วัดได้จากแบบทดสอบความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ หมายถึง แนวคิดที่ใช้ การสนทนา และกระบวนการกลุ่มเป็นฐานโดยนำประเด็นหรือมุมมองต่อเหตุการณ์ สถานการณ์ต่างๆ ในท้องถิ่น ประเทศและโลกมาใช้ในบริบททางการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดข้อสงสัย ตั้งคำถาม แสวงหา ข้อมูลด้วยตนเอง และสื่อสารแลกเปลี่ยนมุมมองกับผู้อื่น ทำให้ผู้เรียนคิดอย่างอิสระ เรียนรู้ด้วยความหมาย เกิดความรู้ความเข้าใจตามหลักการและข้อเท็จจริง สามารถพิจารณาเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม เพื่อจะนำไปสู่การตัดสินใจอย่างไตร่ตรองและมีความรับผิดชอบในฐานะพลเมือง

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ หมายถึง รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ โดยนำสถานการณ์ต่างๆ ในท้องถิ่น ประเทศและโลกมาใช้ในบริบทการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดข้อสงสัย ตั้งคำถาม แสวงหาข้อมูลด้วยตนเอง สื่อสารแลกเปลี่ยนมุมมองกับผู้อื่น และสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเองได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและ

ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม ประกอบด้วยหลักการ 5 ประการ คือ 1) หลักการด้านการเรียนรู้จากประสบการณ์และมุมมองของบุคคลอื่น 2) หลักการด้านการคิดอย่างเสรี 3) หลักการด้านการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ 4) หลักการด้านการแสวงหาความรู้และสร้างความเข้าใจ 5) หลักการด้านกระบวนการกลุ่ม และขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสนทนาเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นการคิด ขั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ ขั้นวินิจฉัยสถานการณ์ และขั้นสื่อสารแลกเปลี่ยนมุมมองและขยายความคิด

การจัดการเรียนการสอนปกติ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่นำสถานการณ์ต่างๆ ในท้องถิ่น ประเทศ และโลกมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม ด้วยกระบวนการ 3 ขั้น คือ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นการจัดกิจกรรมในช่วงต้นของบทเรียนเพื่อสร้างความสนใจ กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากรู้ อยากเห็น และทบทวนความรู้เดิม ขั้นดำเนินการเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการถามตอบ การสนทนา การอธิบายร่วมกับการใช้สื่อการสอนประเภทต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ ขั้นสรุป ผู้เรียนประมวลและสรุปบทเรียนจากสิ่งที่ได้เรียนมาตามจุดประสงค์ที่กำหนด

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง นักเรียนที่ศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประโยชน์ที่ได้รับ

การวิจัยในครั้งนี้ทำให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนา และการสืบสอบซึ่งจะเป็นประโยชน์ ดังนี้

1. ได้แนวทางและวิธีการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมที่ครูและผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนอื่นๆ กับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ได้ต่อไป
2. ได้แนวทางสำหรับครูในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

3. ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมที่สามารถนำมาเป็นข้อมูลในการเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนา และการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยศึกษาข้อมูลในแต่ละเรื่อง พร้อมกับการวิเคราะห์ และได้นำข้อค้นพบทั้งหมดมาประมวล เพื่อใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง
 - 1.1 ความหมาย ประเภท และกระบวนการสร้างมโนทัศน์
 - 1.2 ความหมาย หน้าที่ และคุณลักษณะของพลเมือง
 - 1.3 มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้
2. การวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม
 - 2.1 การวิเคราะห์
 - 2.2 ความหมายของประเด็นทางสังคม
 - 2.3 ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม
3. แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ
 - 3.1 แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน
 - 3.2 การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ
4. รูปแบบการเรียนการสอน
 - 4.1 ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน
 - 4.2 องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน
 - 4.3 ประเภทของรูปแบบการเรียนการสอน
 - 4.4 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมือง
 - 5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีทางการศึกษาในการเสริมสร้างมโนทัศน์และความสามารถในการวิเคราะห์

1. มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนา และการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดสำคัญเกี่ยวกับมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง ดังนี้

1.1 ความหมาย ประเภท และกระบวนการสร้างมโนทัศน์

ความรู้ในวิชาสังคมศึกษาประกอบด้วยความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ ทางสังคมศาสตร์ และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถจำแนกประเภท (ลาวัญย์ วิทยาวุฒิกุล และคณะ, 2554) ได้ดังนี้

1) ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง (Factual Knowledge) หรือข้อเท็จจริง (Fact) เป็นความรู้ที่เป็นข้อมูลเฉพาะอย่างเกี่ยวกับผู้คน สิ่งของ เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ที่สามารถพบเห็นสังเกต หรือรับรู้ได้โดยประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่ง มีลักษณะเป็นข้อมูลดิบ ข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งมักแสดงเป็นข้อความธรรมดา ตาราง ตัวเลข หรือแผนภูมิ เช่น โลกหมุนรอบตัวเอง เชียงใหม่เป็นจังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย เป็นต้น วิชาสังคมศึกษามีความรู้ประเภทนี้เป็นจำนวนมาก ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงโดยตัวเองไม่มีความหมาย และไม่ให้ประโยชน์ในการเรียนรู้ เพราะผู้เรียนจะลืมหืมดในไม่ช้า ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงจึงไม่ใช่จุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนสังคมศึกษา แต่ผู้สอนสามารถนำมาเป็นเครื่องมือหรือสื่อให้ผู้เรียนหาความหมายโดยใช้กระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นเป็นตอน นำไปสู่การพัฒนาความรู้ในระดับมโนทัศน์ หลักการ และทฤษฎีต่อไป

2) ความรู้ที่เป็นมโนทัศน์ (Concepts) หรือมโนคติ (Conceptual Knowledge) เป็นแนวคิดที่สรุปรวบยอดได้จากข้อเท็จจริง แสดงถึงความรู้ ความเข้าใจในภาพรวมขององค์ความรู้ ข้อเท็จจริง หรือปรากฏการณ์ เช่น ที่ราบลุ่มแม่น้ำ ความดี ความชั่ว สิทธิและหน้าที่ ความเป็นพลเมืองดี เป็นต้น การมีความรู้ประเภทมโนทัศน์ผู้เรียนต้องนำข้อเท็จจริงที่รับรู้มาพิจารณาเพื่อหาความหมาย หรือความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องโดยใช้ประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ๆ หลากหลายนำสู่กระบวนการคิด พิจารณา แยกแยะ จนเข้าใจและสามารถสรุปเป็นแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งนั้นๆ ได้รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ ได้

3) หลักการหรือความคิดรวบยอด (Principle/Generalization) เป็นแนวคิดสรุปที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ตั้งแต่สองอย่างขึ้นไปที่อาจมีความสัมพันธ์ในเชิงเป็นเหตุเป็น

ผลหรือเป็นเงื่อนไขแก่กันในทางสนับสนุนหรือปฏิเสธ เช่น ความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายของผู้คนเป็นผลมาจากการใช้ทรัพยากร เป็นต้น

4) ทฤษฎี (Theory) เป็นความรู้ที่สรุปเป็นหลักการ ผ่านการทดสอบ พิสูจน์จนเชื่อมั่นได้แน่นอนแล้ว เป็นแนวคิดสรุปประเด็นในระดับสูงขึ้น

เมื่อพิจารณาประเภทของความรู้ในวิชาสังคมศึกษาแล้ว พบว่า ความรู้ระดับที่ควรจะสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ควรเป็นความรู้ระดับมโนทัศน์ขึ้นไป เพราะผู้เรียนจะได้พัฒนาการคิด ใช้ข้อเท็จจริงทำให้เกิดความหมายจนเกิดเป็นมโนคติและความคิดรวบยอดหรือหลักการ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป ยิ่งกว่านั้นวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีเนื้อหาหนักทั้งโดยตนเองและในเชิงสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ จึงเป็นไปได้ยากที่ผู้เรียนจะจดจำได้ทั้งหมดและย่อมไม่เกิดประโยชน์ใดๆ ในการดำเนินชีวิต หากข้อเท็จจริงเหล่านั้นไม่ได้มีความหมายหรือสร้างแนวคิดใดๆ ดังนั้นความรู้ในวิชาสังคมศึกษาควรเป็นความรู้ซึ่งสูงกว่าระดับข้อเท็จจริงธรรมดาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะทางปัญญามากกว่าการรับรู้ และจดจำเท่านั้น

1.1.1 ความหมายของมโนทัศน์

มโนทัศน์ มีความหมายเดียวกับคำภาษาอังกฤษว่า concept มาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า conceptus หรือ concipere (conceive) ในภาษาไทยมีการเรียกแตกต่างกัน เช่น ความคิด รวบยอด แนวคิด สังกัป มโนคติ มโนภาพ เป็นต้น สำหรับการศึกษาในครั้งนี้จะใช้คำว่า มโนทัศน์ ซึ่งนักวิชาการ นักการศึกษาได้ให้ความหมาย ดังนี้

นาคยา ปิลันธนานนท์ (2542) ได้กล่าวว่า มโนทัศน์ คือ ความรู้ ความเข้าใจในภาพรวมขององค์ความรู้ ข้อเท็จจริง มีลักษณะเป็นคำหรือกลุ่มคำ

วันเพ็ญ วรรณโกมล (2542) ได้สรุปความหมายของมโนทัศน์ว่า ความคิด ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะร่วมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นพวกและประเภทเดียวกัน และมองเห็นความสัมพันธ์กับสิ่งอื่นๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม แล้วแสดงความเข้าใจต่อสิ่งต่างๆ ออกมาได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์

ทองสุข รวยสูงเนิน (2552) ได้กล่าวถึงความหมายของมโนทัศน์ คือ ข้อมูลสารสนเทศ ความรู้ ที่เชื่อมโยงเข้าด้วยกันเป็นคำอธิบาย คำนิยามของความสัมพันธ์ระหว่างความจริง 2 อย่างหรือมากกว่านั้น

ลาวัญย์ วิทญานุกุล และคณะ (2554) ได้กล่าวถึงความหมายของมโนทัศน์ว่า เป็นแนวความคิดที่สรุปรวบยอดได้จากข้อเท็จจริง แสดงถึงความเข้าใจต่อปรากฏการณ์หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เป็นข้อเท็จจริง

ราชบัณฑิตยสถาน (2555) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ว่า ภาพหรือความคิดในสมองที่เป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ประกอบด้วยคุณสมบัติร่วมที่สำคัญของสิ่งนั้นซึ่งขาดไม่ได้ หากขาดไปจะทำให้ไม่ใช่สิ่งนั้น บุคคลอาจมีมโนทัศน์ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในระดับที่แตกต่างกันได้

Beyer (1971) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ สรุปได้ว่า มโนทัศน์ คือ กระบวนการทางธรรมชาติของความคิดที่กระตุ้นจิตสำนึกแห่งการรับรู้ซึ่งอยู่ในลักษณะของความคิดความเข้าใจของคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยรับรู้สิ่งนั้นเข้าไปสู่ห้วงคิด ด้วยลักษณะของการสรุป หรือรวบยอดทำให้เกิดลักษณะร่วมหรือรวมๆ ของสิ่งต่างๆ

Banks and Banks (1973) ได้สรุปความหมายของมโนทัศน์ไว้ว่า มโนทัศน์ คือ คำ หรือวลี ที่เป็นนามธรรมซึ่งใช้ประโยชน์สำหรับการจำแนกหมวดหมู่ของสิ่งของ ความคิด หรือเหตุการณ์ต่างๆ

Merrill and Tennyson (1977) ได้สรุปความหมายของมโนทัศน์ ว่า ชุดของวัตถุ เหตุการณ์หรือสัญลักษณ์ที่ได้จัดรวมไว้เป็นกลุ่มโดยพิจารณาจากลักษณะที่ร่วมกัน และสามารถสรุปอ้างอิงโดยชื่อหรือสัญลักษณ์เฉพาะ

Raj (1996) ได้กล่าวว่า มโนทัศน์ คือ ความคิดทั่วไปเกี่ยวกับชนิดของสิ่งต่างๆ ที่สร้างขึ้นจากสมาชิกของมโนทัศน์ที่มีกฎเกณฑ์ร่วมกัน

Good (2002) ได้กล่าวถึงความหมายของมโนทัศน์ไว้ 3 ลักษณะ คือ

- 1) ความคิดหรือสัญลักษณ์ของส่วนประกอบ หรือลักษณะร่วมบางประการที่สามารถจะจำแนกออกเป็นกลุ่มได้
- 2) สัญลักษณ์เชิงความคิดทั่วไปเกี่ยวกับสถานการณ์ หรือเหตุการณ์
- 3) ความรู้สึกนึกคิด ภาพความคิด หรือความเห็น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า มโนทัศน์ หมายถึง ความคิด ความเข้าใจที่สรุปรวบยอดได้จากข้อเท็จจริง เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ มีลักษณะเป็นคำหรือกลุ่มคำที่บอกถึงลักษณะสำคัญของสิ่งนั้นที่ขาดไม่ได้ บุคคลที่มีมโนทัศน์ในเรื่องใดๆ จะต้องอธิบายหรือใช้ตัวอย่างประกอบเพื่อแสดงความเข้าใจในเรื่องนั้นได้

1.1.2 ประเภทของมโนทัศน์

นักวิชาการได้จัดประเภทของมโนทัศน์ ดังนี้

สุวัฒน์ อุทัยรัตน์ (2545) ได้จำแนกมโนทัศน์ออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) มโนทัศน์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม
- 2) มโนทัศน์ที่มนุษย์กำหนดหรือประดิษฐ์ขึ้น

De Cecco (1977) ได้แบ่งมโนทัศน์เป็น 3 ประเภท คือ

- 1) มโนทัศน์ชนิดสังเคราะห์ลักษณะ (Conjunctive Concept) เป็นมโนทัศน์ตั้งแต่ 2 ลักษณะขึ้นไป และเกิดจากการมีส่วนร่วมของลักษณะใหญ่
- 2) มโนทัศน์ชนิดแยกลักษณะ (Disjunctive Concepts) เป็นความคิดรวบยอดที่เปิดโอกาสให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างรวมกัน จะมีความหมายอย่างไรขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของผู้เลือก
- 3) มโนทัศน์ชนิดเหตุผลสัมพันธ์ (Relation Concepts) เป็นมโนทัศน์ที่เกิดจากความสัมพันธ์กันระหว่างลักษณะเฉพาะของมโนทัศน์ที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่อกัน

Smith (1998) ได้จำแนกมโนทัศน์เป็น 2 ประเภท คือ

- 1) Artificial concept คือ มโนทัศน์ที่สามารถให้ความหมายโดยชุดของกฎเกณฑ์ที่มีความเจาะจง หรือมีความสัมพันธ์กับสิ่งที่สามารถสัมผัสรับรู้ได้อย่างชัดเจน
- 2) Natural concept คือ มโนทัศน์นามธรรมที่มีลักษณะร่วมเฉพาะน้อยกว่ามโนทัศน์ประเภทแรก

กล่าวโดยสรุปได้ว่า นักการศึกษาจำแนกประเภทของมโนทัศน์โดยพิจารณาจากลักษณะที่บ่งชี้ของมโนทัศน์เป็นสำคัญ ได้แก่ มโนทัศน์ประเภทสังเคราะห์ลักษณะเป็นความคิดรวบยอดที่เกิดจากส่วนร่วมของลักษณะใหญ่ มโนทัศน์แยกลักษณะเป็นความคิดรวบยอดที่ให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง และมโนทัศน์ชนิดเหตุผลสัมพันธ์เป็นความคิดรวบยอดที่เกิดจากความสัมพันธ์ของลักษณะสำคัญของความคิดรวบยอด

1.1.3 กระบวนการสร้างมโนทัศน์

นักวิชาการได้อธิบายกระบวนการสร้างมโนทัศน์ไว้ ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2532) ได้กล่าวถึงกระบวนการในการเกิดมโนทัศน์ สรุปได้ดังนี้

- 1) การรับรู้ข้อมูลทางผัสสะ นักเรียนใช้ประสาทสัมผัสหรือการรับรู้ เพื่อรับรู้ข้อมูลที่เกี่ยวกับบุคคล เหตุการณ์ หรือสถานการณ์
- 2) การจัดข้อมูลเข้าเป็นระเบียบของกลุ่ม นักเรียนใช้กระบวนการเพินจำแนกข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะร่วมหรือลักษณะที่เหมือนกันเพื่อจัดรวมข้อมูลให้อยู่ในประเภทเดียวกัน
- 3) การเกิดมโนทัศน์ นักเรียนเข้าใจลักษณะสำคัญหรือลักษณะร่วมของสิ่งเร้า จากกระบวนการในขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2
- 4) การเกิดมโนภาพ นักเรียนจะจำลักษณะเฉพาะหรือแบบของสิ่งนั้นไว้ในลักษณะภาพความนึกคิดในใจหรือภาพในใจ สำหรับนำไปเปรียบเทียบกับความรู้ใหม่

นาตยา ปิรันธนานนท์ (2542) ได้กล่าวถึงการเกิดมโนทัศน์ สรุปได้ว่า การเกิดมโนทัศน์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง บุคคลจะต้องมีความรู้ ประสบการณ์ ได้เห็นของจริง ได้เห็นตัวอย่าง จึงจะสามารถสรุป อธิบาย หรือแยกแยะ ได้ว่า อะไรเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ทั้งนี้มโนทัศน์มีระดับความยากง่าย ละเอียด ลึกซึ้ง สำหรับแต่ละคนแตกต่างกัน คนในวัยเดียวกันอาจมีการรับรู้ความคิดรวบยอดอย่างเดียวกันแตกต่างกันได้ ดังนั้น วัย วุฒิภาวะ ความรู้ และประสบการณ์ ล้วนมีผลต่อการรับรู้มโนทัศน์ของคนเราให้แตกต่างกันไป

วันเพ็ญ วรรณโกมล (2542) ได้กล่าวถึงกระบวนการเกิดมโนทัศน์ สรุปได้ดังนี้

1) การให้สิ่งเร้าการเรียนรู้ เริ่มจากประสบการณ์ เช่น การได้ยิน การได้เห็น หรือการได้สัมผัส

2) การสังเกตรายละเอียดปลีกย่อยของสิ่งเร้า และคิดเปรียบเทียบกับประสบการณ์เดิม

3) การจำแนกลักษณะร่วมและความแตกต่าง มีสิ่งใดที่เหมือนหรือไม่เหมือนกันอย่างไร แล้วสรุปเป็นสัญลักษณ์ เป็นตัวแทนของมโนทัศน์ ระบุชื่อมโนทัศน์

4) การทดสอบความเข้าใจ และนำไปใช้ ถ้าผลปรากฏว่า สิ่งที่ทดสอบนั้นเป็นมโนทัศน์ที่ถูก แสดงว่าผู้เรียนเข้าใจ สามารถนำมโนทัศน์นั้นไปใช้ แต่ถ้าทดสอบแล้วผิดอาจกลับไปตรวจสอบประสบการณ์ในขั้นเริ่มต้น

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2549) ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างมโนทัศน์ไว้ว่า สมองจะรับข้อมูลเข้ามา จากนั้นจะนำไปเปรียบเทียบกับต้นแบบที่มีอยู่ ถ้าภาพต้นแบบใกล้เคียงนั้นมีอยู่แล้วก็จะตอบสนองหรือตัดสินใจได้ แต่ถ้ายังไม่พบภาพต้นแบบ บุคคลจะไม่เข้าใจข้อมูลดังกล่าวแต่จะเกิดความพยายามในการตีความข้อมูล แล้วนำไปบันทึกจัดแยกประเภทไว้ในหมวดหมู่ความคิดอย่างเหมาะสม เมื่อพบข้อมูลใหม่ก็จะเรียกข้อมูลนั้นกลับมาเพื่อเปรียบเทียบอีกครั้ง

ราชบัณฑิตยสถาน (2555) ได้กล่าวถึงการก่อเกิดมโนทัศน์ว่า เป็นกระบวนการทางสมองในการเข้าใจแก่นสาระของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยการค้นหาคุณสมบัติร่วมที่เป็นลักษณะเฉพาะหรือลักษณะสำคัญของสิ่งนั้น ทำให้ได้ภาพที่เป็นตัวแทนของสิ่งนั้น

ลาวัญญ์ วิทยาวุฒิกุล (2556) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเกิดมโนทัศน์ สรุปได้ดังนี้

1) ขั้นการสังเกตและรับรู้ เป็นการรับรู้ลักษณะของสิ่งเร้า และระบุลักษณะเหล่านั้นเอาไว้

2) ขั้นแบ่งแยกชั้นและกลุ่ม เป็นการนำเอาลักษณะของสิ่งเร้าที่ได้สังเกตและรวบรวมไว้ มาศึกษาคุณสมบัติที่เหมือนและต่างกัน แล้วแบ่งแยกลักษณะที่เหมือนกันเข้าเป็นกลุ่มหรือประเภท

3) ขั้นให้ชื่อกลุ่มที่จัดไว้ เป็นขั้นการกำหนดชื่อที่แสดงลักษณะร่วมของสิ่งนั้น

ชัยพร วิชชาวุธ (อ้างถึงใน ลาวัญญ์ วิทยาวุฒิกุล, 2556) ได้กล่าวถึงขั้นตอนใน การเกิดมโนทัศน์ สรุปได้ดังนี้

- 1) ชั้นสังเกตและเปรียบเทียบความแตกต่างและความคล้าย
- 2) ชั้นกำหนดสมมติฐาน
- 3) ชั้นทดสอบสมมติฐาน
- 4) ชั้นสรุปเป็นมโนทัศน์

Smith (1998) ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างมโนทัศน์ สรุปได้ว่า กระบวนการสร้างมโนทัศน์เป็นกระบวนการทางสติปัญญาเพื่อสร้างหมวดหมู่หรือมโนทัศน์ของข้อมูล และเรียนรู้เกี่ยวกับสมาชิกของมโนทัศน์นั้น โดยมโนทัศน์นั้นจะค่อยๆ เกิดขึ้นจากการให้นักเรียนระบุและอธิบายลักษณะของสมาชิกหรือตัวอย่างของมโนทัศน์ จนกระทั่งสามารถระบุข้อมูลใหม่ที่พบว่าเป็นมโนทัศน์หรือไม่

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการสร้างมโนทัศน์เริ่มจากบุคคลรับรู้ข้อมูลผ่านประสาทสัมผัส ตีความหมายข้อมูลเบื้องต้น และค้นหาลักษณะสำคัญของสิ่งนั้น โดยหากเกิดความเข้าใจก็จะเก็บข้อมูลไว้ และเมื่อรับข้อมูลชนิดเดิมซ้ำอีกหลายครั้งก็จะสามารถสร้างข้อสรุปให้กับข้อมูลได้ ส่วนข้อมูลที่ไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน สมองจะดำเนินการเปรียบเทียบลักษณะของตัวอย่างนั้นกับลักษณะต้นแบบ จากนั้นจึงนำผลการเปรียบเทียบไปใช้จำแนกข้อมูลหรือตัวอย่างว่าเป็นมโนทัศน์หรือไม่ เมื่อบุคคลเกิดมโนทัศน์แล้ว จะสามารถอธิบาย บอกลักษณะ และสรุปความหมายของมโนทัศน์นั้นจากความรู้ ความเข้าใจของตน ด้วยภาษาของตนเอง

1.2 ความหมาย หน้าที่ และคุณลักษณะของพลเมือง

1.2.1 ความหมายของพลเมือง

การอธิบายความหมายของพลเมือง พบว่ามีการกล่าวถึงความหมายของพลเมือง ดังนี้ Andrew (1991) อธิบายว่า พลเมืองหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิและหน้าที่ในชุมชน พลเมืองทำให้เกิดการเป็นสมาชิกของชุมชนที่บุคคลนั้นๆ ดำรงชีวิต

T.H. Marshall (cited in Cesarani & Fulbrook, 1996) อธิบายว่า พลเมืองประกอบด้วย สิทธิที่จำเป็นสำหรับอิสรภาพของบุคคล เสรีภาพของแต่ละคน อิสรภาพในคำพูด ความคิด สิทธิในการครอบครองทรัพย์สินและการทำสัญญา รวมทั้งสิทธิที่จะได้รับความยุติธรรม

Dagger (1997) ให้ความหมายพลเมืองว่า พลเมืองไม่ใช่เพียงแค่สถานภาพทางกฎหมายที่มีพร้อมทั้งสิทธิพิเศษและการป้องกันต่างๆ พลเมือง คือ วิถีชีวิตที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ดีและมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในกิจการสาธารณะ

Cogan and Derricott (1998) ให้คำนิยามว่า พลเมือง คือ สมาชิกที่เป็นส่วนประกอบของสังคม ในอีกด้านหนึ่งพลเมือง คือ ชุดของคุณลักษณะแห่งการเป็นประชาชน

Isin and Wood (1999) ให้ความหมายพลเมืองว่า ชุดของการปฏิบัติ (เกี่ยวกับ วัฒนธรรม สัญลักษณ์และเศรษฐกิจ) รวมทั้งสิทธิและหน้าที่ที่เกี่ยวกับพลเมือง การเมืองและสังคม ซึ่งเป็นเครื่องหมายแสดงถึงความเป็นสมาชิกในการปกครอง

T.H. Marshall (cited in Goldman & Perry, 2002) อธิบายว่า ในศตวรรษที่ 18 Marshall ให้ความหมายของ civil citizenship คือ สิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน สเสรีภาพและความยุติธรรม ภายใต้กฎหมายที่บังคับใช้กับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ในศตวรรษที่ 19 Political Citizenship คือ การเข้าถึงสิทธิในการมีส่วนร่วมที่จะแสดงออกถึงอำนาจทางการเมือง การมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและการรวมกลุ่ม ในศตวรรษที่ 20 Social Citizenship คือ สิทธิในการเข้าถึง การสงเคราะห์ทางเศรษฐกิจและความปลอดภัยทางสังคม เช่น การได้รับเงินชดเชยหากว่างงาน การได้รับเงินบำนาญ เป็นต้น

Hudson and Slaughter (2007) อธิบายว่า คำนิยามของพลเมืองประกอบด้วยสี่ส่วน คือ สิทธิ หน้าที่ การมีส่วนร่วมและอัตลักษณ์ สิทธิและหน้าที่ คือ มิติอย่างเป็นทางการของพลเมือง ในขณะที่การมีส่วนร่วมและอัตลักษณ์ คือ มิติที่ไม่เป็นทางการ

Kivisto and Faist (2007) ให้คำนิยามพลเมืองใน 2 ลักษณะ คือ ความเป็นสมาชิกในรูปแบบการปกครอง และความเป็นสมาชิกที่มีทั้งความรับผิดชอบและหน้าที่ซึ่งแปรเปลี่ยนไปตามสถานที่และเวลา หน้าที่ พื้นที่ เช่น การเสียภาษี การเชื่อฟังกฎหมาย เป็นต้น

Ciprut (2008) อธิบายว่า พลเมือง คือ ชุดของสิทธิและข้อผูกมัดที่นิยามบทบาททางสังคมของบุคคล

ราชบัณฑิตยสถาน (2542) ให้คำนิยามพลเมือง คือ ประชาชน ชาวประเทศ

กิตติศักดิ์ ปรกติ (2554) อธิบายว่า พลเมือง คือ ผู้มีหุ้นส่วนอยู่ในประชาคมทางการเมืองที่เรียกว่า “รัฐ” มีความตระหนักในการเป็นเจ้าของสังคมนั้นๆ ทั้งในฐานะเป็นผู้มีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์ ในทางกลับกันมีหน้าที่รักษาและสร้างความสมานฉันท์ของสังคม

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2550) ให้คำนิยามพลเมือง คือ กำลังของเมือง ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยหมายถึง การเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพควบคู่กับ ความรับผิดชอบ และมีสิทธิ เสรีภาพควบคู่กับหน้าที่ โดยมีความสามารถในการยอมรับความแตกต่างและเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งมีส่วนร่วมต่อความเป็นไปและการแก้ปัญหาในสังคมของตนเอง

ถวิลวดี บุรีกุล (2555) อธิบายว่า พลเมือง คือ สมาชิกในชุมชน สังคมที่ใช้สิทธิเสรีภาพควบคู่กับความรับผิดชอบ เคารพในสิทธิของบุคคลอื่น เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล และเคารพกฎ กติกาของสังคม

ดังที่ได้กล่าวมานี้ สรุปได้ว่าพลเมือง หมายถึงสมาชิกของสังคมที่มีสิทธิ เสรีภาพควบคู่กับหน้าที่ภายใต้กฎ กติกาของสังคม ยอมรับความแตกต่างในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งจะมีส่วนร่วมอย่างมีความรู้ความเข้าใจต่อความเป็นไปในสังคมของตนเอง รวมถึงการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี

1.2.2 หน้าที่พลเมือง

การอธิบายความหมายของหน้าที่พลเมือง พบว่ามีการกล่าวถึงความหมายของหน้าที่พลเมือง ดังนี้

Hudson and Slaughter (2007) อธิบายว่า หน้าที่พลเมือง คือ การเสียภาษี การเกณฑ์ทหาร และการศึกษาซึ่งถือเป็นหน้าที่อย่างเป็นทางการ สำหรับหน้าที่ทั่วไปที่ต้องรับผิดชอบ คือ การเคารพกฎหมาย และการออกเสียง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: ออนไลน์) กำหนดหน้าที่ของชนชาวไทย ดังนี้ บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รักษาผลประโยชน์ของชาติและปฏิบัติตามกฎหมาย บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และบุคคลมีหน้าที่รับราชการทหาร ช่วยเหลือในการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติสาธารณะ เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พักผ่อนและสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า หน้าที่พลเมือง หมายถึง สิ่งที่บุคคลต้องปฏิบัติด้วยความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของสังคมเพื่อสนับสนุนและผดุงรักษาให้สังคมสามารถดำเนินต่อไปได้ เช่น การเคารพกฎหมาย การเสียภาษี การใช้สิทธิเลือกตั้ง การป้องกันประเทศ การรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ

ความหมายของพลเมืองและหน้าที่พลเมืองข้างต้น จึงกล่าวได้ว่าคำทั้งสองมีความหมายที่แตกต่างกัน แต่มีความสัมพันธ์ในเชิงแนวคิด คือ พลเมืองเป็นคำที่อธิบายถึงสถานภาพ หรือฐานะของประชาชนที่เป็นสมาชิกของสังคม พลเมืองจึงไม่เหมือนกับราษฎรในด้านการตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนในสังคม เมื่อประชาชนมีสถานภาพเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมย่อมนำไปสู่การมีภาระผูกพันกับสังคมนั้นๆ ภาระผูกพันดังกล่าว คือ หน้าที่พลเมือง ซึ่งเป็นสิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติเพื่อให้สังคมนั้นเป็นสมาชิกสามารถดำรงอยู่ได้ ภายใต้กฎระเบียบและกฎหมายของสังคมนั้น ในทางกลับกันสังคมมีหน้าที่ที่จะต้องดูแล จัดสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนให้สมาชิกของสังคมสามารถดำเนินชีวิตร่วมกันได้อย่างมีเสรีภาพและปลอดภัย

1.2.3 คุณลักษณะความเป็นพลเมือง

การอธิบายคุณลักษณะของความเป็นพลเมือง พบว่ามีการกล่าวถึงคุณลักษณะของความเป็นพลเมือง ดังนี้

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2548) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของความเป็นพลเมืองของเยาวชนไทยควรมี 3 มิติ คือ

1) ด้านความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจหลักและระเบียบการปกครองประเทศในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิ หน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ความรู้ความเข้าใจในความเกี่ยวข้องกันของสถานภาพของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคม ความรู้ความเข้าใจต่อระบอบการเมืองการปกครอง และการเมืองภาคประชาชน รวมถึงการเข้าใจเรื่องของสิทธิชุมชน ความหลากหลายของทุนทางสังคม การรู้คิดที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งในระดับประเทศและระดับโลกที่อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับประเทศไทย ทักษะและความรู้ในความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับวิชาชีพและวิถีไทยปัจจุบัน

2) ด้านความคิดเห็น เจตคติ ได้แก่ มีความคิดเห็น ความเชื่อ และความรู้สึกที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมและการเมืองที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน มีเจตคติที่ดีต่อการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร เป็นผู้มีความคิดเห็นต่อความเป็นไปของบ้านเมือง เห็นคุณค่าของความเป็นไทย วิถีชีวิตและและวัฒนธรรมของไทย มีส่วนร่วมกับผู้อื่นในการรักษาความเป็นชาติไทย และมีความคิดเห็นที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

3) ด้านการประพฤติปฏิบัติตน ได้แก่ การปฏิบัติตนอย่างถูกต้องภายใต้กฎหมาย กฎศีลธรรมและกฎกติกาของสังคม ชุมชน การปฏิบัติตามหลักสิทธิ หน้าที่ของพลเมือง การกระทำ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นเรื่องของการจรรโลงความถูกต้อง ความเป็นระเบียบ ความดีงามของสังคม

สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ (2549) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทยที่จำเป็นต้องพัฒนา 3 ด้าน ดังนี้

1) ด้านคุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะความดีงาม ความเหมาะสมในด้านต่างๆ คือ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนอดกลั้น การพึ่งพาตนเอง การมีวินัย ฉันทะ สัจจะ ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่ ความกตัญญู ความมีสติรู้ตน ความรอบคอบ ความตั้งใจที่ดี ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ความเอื้อเฟื้อต่อกัน ความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่เอาเปรียบผู้อื่น และความอะลุ่มอล่วยถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

2) ด้านสังคม หมายถึง คุณลักษณะเกี่ยวกับการเข้าสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้แก่ กิริยาวาจา มารยาท การรู้จักปรับตัว ความตรงต่อเวลา ความซื่อสัตย์ ความมีสัมมาคารวะ ความสุภาพ พุดจาไพเราะอ่อนหวาน การถ่อมตน

3) ด้านการเรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะเกี่ยวกับการศึกษาหาความรู้ การทำความเข้าใจในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ สนใจใฝ่รู้ รักโรงเรียน รักในการอ่าน

กรมพลศึกษา (2551) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะของพลเมืองที่สำคัญและจำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่น และจะช่วยจรรโลงให้สังคมประเทศชาติและโลกพัฒนาก้าวหน้าคือ

- 1) การเคารพกฎหมาย
- 2) การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น
- 3) การมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่มีต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก

- 4) การมีเหตุผล ใจกว้าง และรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นเสมอ
- 5) การมีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน
- 6) การมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาของชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก หรือองค์กรที่ตนสังกัดอยู่
- 7) การมีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆทางการเมือง การปกครอง

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552) มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

- 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 2) ซื่อสัตย์สุจริต
- 3) มีวินัย
- 4) ใฝ่เรียนรู้
- 5) อยู่อย่างพอเพียง
- 6) มุ่งมั่นในการทำงาน
- 7) รักความเป็นไทย
- 8) มีจิตสาธารณะ

สมพงษ์ จิตระดับ (2554) ได้กล่าวว่าการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองต้องเน้นที่ คุณสมบัติ ดังนี้

- 1) มีอิสรภาพและพึ่งตนเองได้
- 2) เคารพสิทธิของผู้อื่นควบคู่กับหน้าที่ และความรับผิดชอบ

- 3) เคารพความแตกต่างทางความคิด
- 4) ความเสมอภาค
- 5) เคารพกฎหมาย กติกา
- 6) แก้ไขปัญหาอย่างสันติวิธี
- 7) รับผิดชอบต่อสังคม

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2550) ระบุคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย ดังนี้

- 1) รับผิดชอบต่อตนเองและฟังตนเองได้
- 2) เคารพสิทธิผู้อื่น
- 3) เคารพความแตกต่าง
- 4) เคารพหลักความเสมอภาค
- 5) เคารพกติกา
- 6) รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม

กลุ่ม Thai Civic Education (2556) ได้ระบุถึงคุณลักษณะของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย ดังนี้

- 1) การเชื่อมั่นในพหุนิยม
- 2) การใช้สันติวิธีในการแก้ไขความขัดแย้งเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม
- 3) มาตรฐานภาพ
- 4) ความเสมอภาค
- 5) ความยุติธรรมทางสังคม
- 6) การฟังตนเอง
- 7) การตรวจสอบและถ่วงดุล
- 8) การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างพึ่งพากัน
- 9) ความรับผิดชอบต่อ
- 10) เคารพกฎหมาย

Cogan and Derricott (1998) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของความเป็นพลเมือง ดังนี้

- 1) เคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น
- 2) รับผิดชอบต่อหน้าที่
- 3) รับผิดชอบต่อตนเองและฟังตนเองได้

4) รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม

5) ยอมรับค่านิยมพื้นฐานของสังคม

ดังที่กล่าวมานี้ สรุปได้ว่าคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่เป็นพื้นฐานสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมจำแนกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ เช่น การรู้จักสิทธิ หน้าที่ การรู้จักเท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม ด้านความคิดเห็น เจตคติ เช่น การยึดมั่นในหลักความเสมอภาค การยอมรับค่านิยมพื้นฐานของสังคม การเชื่อมั่นในความแตกต่างหลากหลาย และด้านการประพฤติตน เช่น การพึ่งพาตนเอง การปฏิบัติตามกฎหมาย การแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี

1.3 มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

วิชาสังคมศึกษาเป็นการบูรณาการประสบการณ์และความรู้ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์หรือการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมุ่งเน้นที่จะให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับมโนทัศน์พื้นฐานต่างๆ ของสังคม พัฒนาให้ผู้เรียนรู้จักคิด มีความสามารถในการตัดสินใจ เข้าใจตนเอง นำความรู้และทักษะไปใช้ในการปรับปรุงสังคม ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี (2548) ได้กล่าวถึงการพัฒนาความเป็นพลเมืองของเยาวชนไทยว่า เยาวชนควรมีความรู้ความเข้าใจหลักและระเบียบการปกครองในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิ หน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ความรู้ความเข้าใจในความเกี่ยวโยงกันของสถานภาพของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคม ความรู้ความเข้าใจต่อระบอบการเมืองการปกครอง และการเมืองภาคประชาชน รวมถึงการเข้าใจเรื่องของสิทธิชุมชน ความหลากหลายของทุนทางสังคม เช่นเดียวกับปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2550) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดได้ คิดเป็น ผู้เรียนจึงต้องเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ได้ลงมือปฏิบัติ ฝึกการคิด ฝึกการตั้งคำถาม มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งสามารถสรุปมโนทัศน์และสิ่งที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อจะพัฒนาให้ผู้เรียนรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และส่วนรวม เคารพความแตกต่าง ความเสมอภาค สิทธิผู้อื่น และเคารพกฎ กติกาของสังคม O' Shea (2012) ได้ระบุถึงมโนทัศน์หลักที่ผู้เรียนจะควรเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง คือ สิทธิ ความเป็นประชาธิปไตย ความหลากหลาย ความเท่าเทียมกัน และสิทธิมนุษยชน ทิพย์พาพร ตันติสุนทร (2554) ได้กล่าวว่า การสร้างพลเมืองที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับรัฐ ต้องเริ่มต้นตั้งแต่เด็กเล็กจนถึงผู้ใหญ่ พลเมืองไทยจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจสังคม ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความรับผิดชอบต่อ รักในเสรีภาพ เคารพความเสมอภาค ความยุติธรรม เข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน ยอมรับความแตกต่างในความเป็นพหุสังคม และยึดหลักสันติวิธี ไม่ใช่ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557) ได้กำหนดจุดเน้นในการจัดการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง 5 ประการ คือ ความเป็นไทย การรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความปรองดอง สมานฉันท์ และความมีวินัยในตนเอง กลุ่ม Thai Civic Education (2556) ได้นำเสนอโมเดลหลักในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง 20 ประการ คือ การเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การมีความซื่อสัตย์สุจริตและการมีความกล้าหาญทางจริยธรรม การยึดถือประโยชน์ส่วนรวม การรู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและเคารพสิทธิผู้อื่น การใช้สิทธิโดยไม่ละทิ้งหน้าที่ของตน การใช้เสรีภาพอย่างรับผิดชอบและเคารพเสรีภาพของผู้อื่น การรักความเสมอภาคและความยุติธรรม การยึดหลักภราดรภาพและเคารพความแตกต่าง สันติวิธีและการแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี สิทธิมนุษยชน การรู้ทันสื่อสารมวลชน การเรียนรู้ข่าวสารและเหตุการณ์ปัจจุบันอย่างมีวิจารณญาณ การมีจิตสำนึกรวมหมู่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณในระบอบประชาธิปไตย การยึดหลักเสียงข้างมากและเคารพสิทธิของเสียงข้างน้อย การพัฒนาความรู้ ความคิด จิตใจ พฤติกรรมและการทำงานของตนเองอยู่เสมอ การมีจิตสาธารณะและจิตอาสา การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการมีความรู้พื้นฐานทางการเมือง

ข้อมูลจากการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมือง ผลการศึกษาระดับนานาชาติ โครงการประเมินผลการศึกษาหน้าที่และความเป็นพลเมือง ครั้งที่ 3 โดย International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และงานวิจัยที่ได้นำเสนอ ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกโมเดลด้านความเป็นพลเมืองที่ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยข้างต้น จากนั้นใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมืองเป็นกรอบพิจารณาคัดเลือกโมเดลด้านความเป็นพลเมืองที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยจำแนกเป็น 3 กลุ่ม คือ โมเดลด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม โมเดลด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง และโมเดลด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวกับสังคม ซึ่งโมเดลในแต่ละกลุ่มจะต้องมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เพื่อเป็นแนวทางที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม โมเดลด้านความเป็นพลเมือง 10 ประการ มีรายละเอียดดังนี้

โมเดลด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่

1) ความซื่อสัตย์สุจริต (กลุ่ม Thai Civic Education, 2556; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552; สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ, 2549)

ก. ความซื่อสัตย์สุจริตทางวาจา หมายถึง การพูดความจริง พูดสิ่งที่ดี ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องและส่วนรวม ไม่โกหกหลอกลวง ไม่พูดบิดเบือน ไม่พูดเพื่อแสวงหาประโยชน์ให้ตนเอง และพวกพ้อง และเมื่อได้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะทำสิ่งที่ดีและถูกต้องก็จะกระทำตามที่ได้รับปากไว้

ข. ความซื่อสัตย์สุจริตทางการกระทำ หมายถึง การประพฤติอย่างถูกต้อง ไม่คดโกง ไม่หลอกลวงผู้อื่น ไม่ทำผิดทั้งต่อหน้าและลับหลัง และไม่แสวงหาผลประโยชน์ด้วยวิธีการที่ผิดกฎหมายหรือคุณธรรมจริยธรรม

2) ความกล้าหาญทางจริยธรรม หมายถึง การคิดและทำสิ่งต่างๆ อย่างมีเหตุผล ในขอบเขตของกฎหมายและศีลธรรม ไม่เห็นด้วยและไม่สนับสนุนการกระทำที่จะก่อให้เกิด ความเสียหายแก่ประเทศชาติ (กลุ่ม Thai Civic Education, 2556)

3) ความรับผิดชอบ (Cogan & Derricott, 1998; กระทบ ทงธรรมชาติ, 2551; กลุ่ม Thai Civic Education, 2556; ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2554; ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2550; สมพงษ์ จิตระดับ, 2554)

ก. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของตนเองด้วยความเพียรพยายามเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลดีผลเสียที่เกิดขึ้น และแก้ไขให้ถูกต้อง

ข. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ตามสถานภาพของตนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมด้วยความเพียรพยายามเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลดีผลเสียที่เกิดขึ้น และแก้ไขให้ถูกต้อง

มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ได้แก่

1) ความเสมอภาค หมายถึง การได้รับโอกาสและสิทธิเท่ากันโดยไม่คำนึงถึงเพศ วัย หรือความแตกต่างของบุคคล (กลุ่ม Thai Civic Education, 2556; ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2554; สมพงษ์ จิตระดับ, 2554)

2) ความยุติธรรม หมายถึง การกระทำสิ่งต่างๆ อย่างสมเหตุสมผล ถูกต้องตามกฎหมาย กฎกติกาในสังคม โดยปราศจากอคติ ไม่เอียงเอนเข้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (กลุ่ม Thai Civic Education, 2556; ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2554)

3) สิทธิ หมายถึง การใช้อำนาจของบุคคลในฐานะสมาชิกของสังคมที่กฎหมายให้การรับรองและคุ้มครองในการทำการต่างๆ โดยต้องไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น (Cogan & Derricott, 1998; กระทบ ทงธรรมชาติ, 2551; กลุ่ม Thai Civic Education, 2556; ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2550; ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, 2548; สมพงษ์ จิตระดับ, 2554)

4) หน้าที่ หมายถึง ภาระรับผิดชอบของบุคคลในฐานะสมาชิกของสังคมที่ต้องกระทำหรืองดเว้นกระทำตามที่กฎหมายกำหนด (กลุ่ม Thai Civic Education, 2556; ศักดิ์ชัย นิรัฐทวิ, 2548; สมพงษ์ จิตระดับ, 2554)

มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับสังคม

1) การยึดถือประโยชน์ส่วนรวม (กลุ่ม Thai Civic Education, 2556; ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2554)

ก. จิตสำนึกต่อประโยชน์ส่วนรวม หมายถึง การตระหนักถึงผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับส่วนรวม ก่อนทำสิ่งใด และตัดสินใจเลือกกระทำสิ่งที่เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม

ข. การเสียสละประโยชน์ส่วนตน หมายถึง การเต็มใจที่จะทำสิ่งต่างๆ ที่เป็นผลดีต่อส่วนรวม แม้จะต้องมีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น

2) เสรีภาพ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในฐานะสมาชิกของสังคมที่เลือกคิด พูด หรือกระทำได้อย่างอิสระตามความพอใจของตนโดยไม่มีบุคคลอื่นใดใช้อำนาจแทรกแซง แต่ต้องไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนหรือละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น และอยู่ภายใต้กฎหมาย (Cogan & Derricott, 1998; กระมล ทองธรรมชาติ, 2551; ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2554)

3) การแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี หมายถึง การใช้วิธีการที่สร้างสรรค์ ไม่ใช่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม แต่ใช้หลักประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่าย และเป็นวิธีที่จะก่อให้เกิดความสงบ สมานฉันท์ และความพอใจร่วมกัน (กลุ่ม Thai Civic Education, 2556; ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2554; สมพงษ์ จิตระดับ, 2554)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง 10 ประการข้างต้นเป็นมโนทัศน์ที่ผู้วิจัยวิเคราะห์และสังเคราะห์จากวรรณกรรมและงานวิจัยตามขั้นตอนที่ได้นำเสนอ ซึ่งเป็นมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองพื้นฐานที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเตรียมผู้เรียนสู่การเป็นพลเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสามารถในการตัดสินใจโดยใช้เหตุผล และมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จรรโลงความถูกต้อง ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

2. การวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนา และการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมดังนี้

2.1 การวิเคราะห์

ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการวิเคราะห์ มีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 ความหมายของการคิด

การคิดเป็นกระบวนการทางสมองซึ่งเป็นธรรมชาติที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต การคิดช่วยให้มนุษย์ได้เชื่อมโยงความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ เพื่อวางแผน ตัดสินใจแก้ปัญหาหรือตอบสนองต่อสถานการณ์ที่ตนเองเผชิญอยู่ และการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ (ทิตานา แคมมณี, 2544; ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556; อัมพร ม้าคนอง, 2551) นักวิชาการได้ให้ความหมายของการคิด ดังนี้

Piaget (1964) กล่าวว่า การคิด คือ ความสามารถในการวางแผนและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม โดยมีกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาการคิด ได้แก่ กระบวนการดูดซึม (Assimilation) ข้อมูลและประสบการณ์ต่างๆ เข้าไปเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของตน และกระบวนการปรับให้เหมาะสม (Accommodation) ที่จะปรับความรู้ความคิดให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ

Dewey (1973) ให้ความหมายการคิดว่าเป็นกระบวนการทางสมองที่เกิดขึ้นภายในตน เป็นความสามารถเฉพาะบุคคล การคิดเริ่มต้นเมื่อมีการกระตุ้นประสาทรับรู้จากสิ่งแวดล้อม และสมองมีการเลือกรับรู้การกระตุ้นนั้น

Krulik and Rudnick (1993) กล่าวว่า การคิดเป็นความสามารถที่จะนำไปสู่ข้อสรุปที่ถูกต้องจากเนื้อหาที่กำหนดให้ ซึ่งข้อสรุปนี้จะทำให้เกิดความคิดใหม่

Bruner (อ้างถึงใน วีระ สดสังข์, 2550) ให้ความหมายการคิดว่าเป็นเด็กเริ่มต้นเรียนรู้จากการกระทำ ต่อไปจึงสามารถจินตนาการหรือสร้างภาพในใจในความคิดขึ้นได้ แล้วจึงเกิดการคิดและเข้าใจในสิ่งที่เป็นนามธรรม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การคิดเป็นกระบวนการทำงานของสมองที่เกิดขึ้นภายในตน เป็นผลมาจากประสบการณ์เดิม สิ่งเร้า และสภาพแวดล้อมที่เข้ามากระทบ ทำให้เกิดความสามารถที่นำไปสู่ข้อสรุปในการตัดสินใจ แก้ปัญหา และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

นักวิชาการได้เสนอระดับการคิดเป็น 3 ระดับ (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556; ศรีนคร วิท ยะสิรินันท์ 2544) ดังนี้

1) การคิดระดับพื้นฐาน (Basic thinking) เป็นการคิดที่เป็นพื้นฐานเบื้องต้นต่อการคิด ในระดับที่สูงขึ้นหรือซับซ้อนขึ้น ส่วนใหญ่เป็นทักษะการสื่อสารความหมายที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นความสามารถในการรับรู้ และการถ่ายทอดข้อมูลรูปแบบต่างๆ ได้แก่

- 1.1) การฟัง (Listening)
- 1.2) การอ่าน (Reading)
- 1.3) การรับรู้ (Perceiving)
- 1.4) การจดจำ (Memorizing)
- 1.5) การจำ (Remembering)
- 1.6) การคงสิ่งที่เรียนไปแล้วไว้ได้ภายหลังการเรียน (Retention)
- 1.7) การบอกความรู้ที่ได้จากตัวเลือกที่กำหนดให้ (Recognizing)
- 1.8) การบอกความรู้ที่ออกมาด้วยตนเอง (Recalling)
- 1.9) การใช้ข้อมูล (Using information)
- 1.10) การบรรยาย (Describing)
- 1.11) การอธิบาย (Explaining)
- 1.12) การทำให้กระจ่าง (Clarifying)
- 1.13) การพูด (Speaking)
- 1.14) การเขียน (Writing)
- 1.15) การแสดงออกถึงความสามารถของตน

2) การคิดระดับกลางหรือการคิดทั่วไป (General thinking) เป็นการคิดที่ต้องใช้ ตัดสินใจและแก้ปัญหาต่างๆ ไปในชีวิตประจำวัน และเป็นพื้นฐานของการคิดขั้นสูงที่มีความซับซ้อน การฝึกการคิดระดับกลางสำหรับเด็กจะเป็นการฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ที่มีความลุ่มลึกมากขึ้น เพื่อสนองต่อการเรียนรู้ ได้แก่

- 2.1) การสังเกต (Observation)
- 2.2) การสำรวจ (Exploring)
- 2.3) การตั้งคำถาม (Questioning)
- 2.4) การเก็บรวบรวมข้อมูล (Information gathering)
- 2.5) การระบุ (Identifying)
- 2.6) การจำแนก แยกแยะ (Discriminating)

- 2.7) การจัดลำดับ (Ordering)
- 2.8) การเปรียบเทียบ (Comparing)
- 2.9) การจัดหมวดหมู่ (Classifying)
- 2.10) การสรุปอ้างอิง (Inferring)
- 2.11) การแปล (Translating)
- 2.12) การตีความ (Interpreting)
- 2.13) การเชื่อมโยง (Connecting)
- 2.14) การขยายความ (Elaborating)
- 2.15) การให้เหตุผล (Reasoning)
- 2.16) การสรุปย่อ (Summarizing)

3) การคิดระดับสูงหรือการคิดที่ซับซ้อน (High order thinking) เป็นการคิดที่มีความซับซ้อน ใช้ทักษะการสื่อความหมาย และทักษะการคิดระดับกลางหลายๆ ทักษะมาประกอบกัน เป็นกระบวนการคิด มีการคิดอย่างเป็นขั้นตอน และเป็นระบบ การคิดระดับสูงจะพัฒนาได้เมื่อบุคคลได้พัฒนาทักษะการคิดพื้นฐานจนมีความชำนาญพอสมควรแล้ว การคิดระดับสูง ได้แก่

- 3.1) การสรุปความ (Drawing conclusion)
- 3.2) การให้คำจำกัดความ (Defining)
- 3.3) การวิเคราะห์ (Analyzing)
- 3.4) การผสมผสานข้อมูล (Integrating)
- 3.5) การจัดระบบความคิด (Organizing)
- 3.6) การสร้างองค์ความรู้ใหม่ (Constructing)
- 3.7) การกำหนดโครงสร้างความรู้ (Structuring)
- 3.8) การแก้ไขปรับปรุงโครงสร้างความรู้เสียใหม่ (Restructuring)
- 3.9) การค้นหาแบบแผน (Finding pattern)
- 3.10) การค้นหาความเชื่อพื้นฐาน (Finding underlying assumption)
- 3.11) การคาดคะเน/ การพยากรณ์ (Predicting)
- 3.12) การตั้งสมมติฐาน (Formulating hypothesis)
- 3.13) การทดสอบสมมติฐาน (Testing hypothesis)
- 3.14) การตั้งเกณฑ์ (Establishing criteria)
- 3.15) การพิสูจน์ความจริง (Verifying)
- 3.16) การประเมิน (Applying)

ข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า การคิดของมนุษย์เริ่มจากระดับต่ำสุด คือ การคิดเกี่ยวกับสิ่งที่จำได้ รู้มา ซึ่งมักเป็นข้อมูล หรือข้อเท็จจริง จากนั้นจึงเป็นการคิดระดับกลางที่ต้องใช้ความเข้าใจประกอบการคิด แล้วจึงสามารถคิดต่อไปถึงระดับการวิเคราะห์และสร้างสรรค์ซึ่งเป็นการคิดระดับสูง การพัฒนาการคิดไม่ใช่เรื่องที่ยากเกินไปเพราะการคิดสามารถเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาได้จากการจัดสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อสติปัญญา (William, 2002 อ้างถึงใน อัมพร ม้าคอง, 2551) การคิดและการสอนคิดเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ การพัฒนาผู้เรียนในปัจจุบันจึงต้องสอนมากกว่าการสอนหรือถ่ายทอดความรู้ในห้องเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกทักษะการวิเคราะห์ สร้างสรรค์ และการนำไปปฏิบัติ (ทีศนา แคมมณี, 2544; อัมพร ม้าคอง, 2551) เนื่องจากความสามารถในการวิเคราะห์จะช่วยให้ผู้เรียนแยกแยะ จำแนกเหตุการณ์ สถานการณ์ทางสังคมต่างๆ ที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อการตัดสินใจอย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์ทั้งในชีวิตส่วนตัวและส่วนรวม

2.1.2 ความหมายของการวิเคราะห์

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์ ดังนี้

Rawlinson (1988) ได้กล่าวถึงความหมายของการวิเคราะห์ว่า เป็นการคิดเชิงตรรกะเพื่อนำไปสู่คำตอบที่มีความเป็นไปได้จำนวนหนึ่งหรือคำตอบเดียวของปัญหา

Michaelis and Garsia (1992) ได้อธิบายความหมายของการวิเคราะห์ไว้ว่า เป็นการพิจารณาส่วนต่างๆ ทั้งในด้านองค์ประกอบ ด้านความสัมพันธ์ และด้านหลักการ

Marzano and Kendall (2008) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์ไว้ว่า เป็นการใช้ความรู้ที่มีเหตุผลหรือการคิดขั้นสูงที่มากกว่าการระบุคุณลักษณะที่เหมือนกันหรือต่างกัน จนสามารถสรุปเป็นข้อมูลใหม่ได้ด้วยตนเอง

Potter (2005) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์ว่า เป็นการเสาะหาประเด็นที่อยู่ในข้อมูลโดยการแยกแยะข้อมูลเป็นองค์ประกอบย่อยๆ เพื่อระบุประเด็นที่ต้องการ

บุญชม ศรีสะอาด (2537) ได้กล่าวถึงความหมายของการวิเคราะห์ว่า เป็นความสามารถในการแยกแยะเรื่องราวต่างๆ ออกเป็นส่วนย่อยๆ ว่า สิ่งเหล่านั้นประกอบกันอยู่ในลักษณะใด มีความเกี่ยวพันกันอย่างไร และมีความสำคัญเช่นไร

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2549) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์ว่า เป็นความสามารถในการจำแนกแจกแจงองค์ประกอบต่างๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของสิ่งที่เกิดขึ้น

สุคนธ์ สินธพานนท์ วรรธน์ วรรณเลิศลักษณ์ และพรณี สินธพานนท์ (2555) ได้กล่าวถึงความหมายของการวิเคราะห์ว่า เป็นความสามารถในการจำแนก แยกแยะข้อมูลหรือวัตถุสิ่งของต่างๆ หรือเรื่องราว เหตุการณ์ออกเป็นส่วนย่อยตามหลักการหรือเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อค้นหาความจริง หรือความสำคัญที่แฝงอยู่ หรือปรากฏอยู่จนได้ความคิดที่จะนำไปสู่ข้อสรุปและการนำไปประยุกต์ใช้

สุวิทย์ มุลคำ (2547) ได้กล่าวถึงความหมายของการวิเคราะห์ว่า เป็นความสามารถในการจำแนก แยกแยะองค์ประกอบต่างๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจเป็นวัตถุ สิ่งของ เรื่องราว หรือเหตุการณ์และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อค้นหาสภาพความเป็นจริงหรือสิ่งสำคัญของสิ่งที่กำหนดให้

อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์ (2555) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์ คือ ความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบหรือส่วนต่างๆ พิจารณาหรือแยกรายละเอียดของเนื้อหา

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2556) ได้ให้ความหมายของ การวิเคราะห์ว่า เป็นความสามารถในการมองเห็นรายละเอียดและจำแนกแยกแยะข้อมูลองค์ประกอบของสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็วัตถุ เรื่องราว เหตุการณ์ต่างๆ ออกเป็นส่วนย่อยๆ และจัดเป็นหมวดหมู่ เพื่อค้นหาความจริง ความสำคัญ แก่นแท้ องค์ประกอบหรือหลักการของเรื่องนั้นๆ สามารถอธิบายตีความสิ่งที่เห็น ทั้งที่อาจแฝงซ่อนอยู่ภายในสิ่งต่างๆ หรือปรากฏได้อย่างชัดเจน รวมทั้งหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงของสิ่งต่างๆ ว่าเกี่ยวพันกันอย่างไร อะไรเป็นสาเหตุ อะไรเป็นผล ส่งผลกระทบต่อกันอย่างไร อาศัยหลักการใด จนได้ความคิดเพื่อนำไปสู่การสรุป การประยุกต์ใช้ ทำนายหรือคาดการณ์สิ่งต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะข้อมูล เรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่างๆ ออกเป็นส่วนย่อยตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อตีความ หาความจริง หรือความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันของส่วนย่อยส่วนย่อยต่างๆ ประเมินคุณค่าของสิ่งต่างๆ จนได้ความคิดที่นำไปสู่ข้อสรุป หลักการ การตัดสินใจ และการนำไปประยุกต์ใช้

2.1.3 องค์ประกอบของการวิเคราะห์

นักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการวิเคราะห์ ดังนี้

Bloom (1959) ได้จำแนกองค์ประกอบของการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) การวิเคราะห์เนื้อหาหรือความสำคัญของสิ่งต่างๆ (Analysis of Elements) เป็นความสามารถ (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556) ในการแยกแยะได้ว่า สิ่งใดจำเป็น สิ่งใดสำคัญ หรือสิ่งใดมีบทบาทมากที่สุด เนื่องจากข้อมูลต่างๆ ที่ได้มานั้น ข้อความบางส่วนอาจเป็นข้อเท็จจริง บางข้อความ เป็นสมมติฐาน บางข้อความ เป็นค่านิยม และบางข้อความ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน ดังนั้น

การวิเคราะห์เนื้อหาจึงต้องใช้ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ได้แก่ ความสามารถในการค้นหาประเด็นต่างๆ ในข้อมูล ความสามารถในการจำแนกความจริงออกจากสมมติฐานเพื่อค้นหาสาระสำคัญ ความสามารถในการจำแนกความจริงออกจากข้อมูลอื่นเพื่อค้นหาข้อความหลัก ความสามารถในการบอกสิ่งจูงใจ พิจารณาพฤติกรรมของบุคคลและกลุ่ม และความสามารถในการจำแนกข้อสรุปออกจากข้อความปลีกย่อย

2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Analysis of Relationship) เป็นความสามารถ (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556) ในการค้นหาความสัมพันธ์ของข้อมูลในส่วนต่างๆ ทั้งข้อมูลหลักและข้อมูลย่อย ข้อสรุป สมมติฐาน และหลักฐานต่างๆ ว่ามีอะไรที่สัมพันธ์กัน สัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างไร สัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด สอดคล้องหรือขัดแย้งกัน ได้แก่ การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของแนวคิดในบทความ ความสามารถในการระบุเหตุผลที่สนับสนุนการตัดสินใจ ความสามารถในการระบุความจริง สมมติฐาน หรือข้อโต้แย้งที่นำมาใช้ในการสนับสนุนข้อความนั้น ความสามารถในการตรวจสอบสมมติฐานที่ได้มา ความสามารถในการจำแนกความสัมพันธ์ของเหตุและผลออกจากความสัมพันธ์อื่นๆ ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ขัดแย้งกัน และแยกแยะสิ่งที่ตรงกันและไม่ตรงกันกับข้อมูล ความสามารถในการสืบหาความจริงของข้อมูลตามหลักตรรกะ และความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และแยกรายละเอียดที่สำคัญและไม่สำคัญได้

3) การวิเคราะห์หลักการ (Analysis of Organizational Principle) เป็นความสามารถ (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556) ในการค้นหาโครงสร้างระบบ เรื่องราว สิ่งของและการทำงานของสิ่งต่างๆ ว่าสิ่งเหล่านั้นดำรงอยู่ในสภาพเช่นนั้น เนื่องจากอะไร มีอะไรเป็นแกนหลัก มีหลักการอย่างไร สิ่งใดเป็นตัวเชื่อมโยง ได้แก่ ความสามารถในการวิเคราะห์รูปแบบและโครงสร้างของข้อมูล ความสามารถในการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของผู้เขียน ทศนคติ และเป้าหมายที่ต้องการถ่ายทอด ความสามารถในการเชื่อมโยงความคิดรวบยอดเป็นหลักการ และความสามารถในการเรียนรู้เทคนิควิธีการ ที่ปรากฏเป็นเนื้อเรื่อง

Marzano and Kendall (2008) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของ การวิเคราะห์ว่าประกอบด้วยความสามารถสำคัญ 5 ด้าน ดังนี้

1) การจับคู่ (Matching) หมายถึง ความสามารถในการระบุความเหมือนหรือความแตกต่างของสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ออกเป็นแต่ละส่วนที่เข้าใจง่ายอย่างมีหลักเกณฑ์ ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่ความสามารถในการจับคู่ได้ เป็นการฝึกโดยใช้ความรู้พื้นฐานเพื่อการจับคู่อย่างง่าย ๆ ไปจนถึงการจับคู่ที่สลับซับซ้อน ประกอบด้วยความสามารถต่างๆ (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556) คือ ระบุ

สิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ ระบุลักษณะ คุณสมบัติของสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ หาความเหมือนและความแตกต่างของสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ และหาความแตกต่างและความถูกต้อง

2) การจัดหมวดหมู่ หรือการจัดกลุ่ม (Classification) หมายถึง ความสามารถในการจัดข้อมูลให้เป็นกลุ่ม เป็นหมวดหมู่อย่างมีความหมาย (Meaningful Categories) จัดกลุ่มที่มีหลักการและลักษณะที่คล้ายคลึงกันเข้าด้วยกัน การจัดหมวดหมู่เป็นพื้นฐานของความคิดมนุษย์ และมีความแตกต่างจากการจับคู่เนื่องจากมุ่งจำแนกสิ่งที่อยู่เหนือกว่า (Superordinate) หรือสิ่งที่ต่อยกว่า (Subordinate) แต่การจับคู่มุ่งที่ความเหมือนหรือความแตกต่างกัน ประกอบด้วยความสามารถต่างๆ (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556) คือ เลือกสิ่งของที่เหมือนกันแล้วกำหนดตัวบ่งชี้ของสิ่งที่ต้องการจัดกลุ่มให้คำนิยาม คุณลักษณะ หรือคุณสมบัติที่ต้องการจัดกลุ่ม กำหนดหมวดหมู่ของสิ่งต่างๆ และให้เหตุผลว่าเพราะอะไรจึงอยู่ในกลุ่ม กำหนดสิ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเพิ่มเติม (ถ้ามี) ให้เหตุผลว่ามีความสัมพันธ์อย่างไร

3) การวิเคราะห์ข้อผิดพลาด (Error Analysis) หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะระบุข้อผิดพลาดโดยใช้ความมีเหตุผล ความเป็นตรรกะ และความรู้ที่แม่นยำ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์และไม่สัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ การพัฒนาความสามารถในด้านนี้จะต้องมีความเข้าใจพื้นฐาน เกี่ยวกับธรรมชาติหลักฐาน และการโต้แย้งถกเถียงอย่างมีเหตุผล ประกอบด้วยความสามารถต่างๆ (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556) คือ การอ้างอิงความรู้เดิมหรือความรู้พื้นฐาน ผึกฝนการใช้หลักฐาน มีความสามารถในการหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ หรือมีข้อมูลสนับสนุน และสามารถขยายความคิดของตนเองให้เป็นที่ยอมรับ

4) การสรุปอ้างอิงหลักการ (Generalization) หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้เดิมที่มีไปสรุปเป็นหลักการใหม่ หรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้อย่างเหมาะสม (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556) ส่วนใหญ่เป็นการให้เหตุผลเชิงอุปนัย คือ เรียนรู้จากเหตุการณ์ และตัวอย่างแล้วสรุปเป็นหลักการ ประกอบด้วย การสังเกต พิจารณาข้อมูลโดยถี่ถ้วน ไม่คาดเดา หารูปแบบ หรือการเชื่อมโยงข้อมูล และสร้างหลักการเพื่ออธิบายรูปแบบหรือการเชื่อมโยง

5) การทำนาย (Specifying) หมายถึง ความสามารถในการใช้ข้อมูลหรือหลักการที่รู้ไปประยุกต์ใหม่ คาดคะเนหรือทำนายสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างจำเพาะเจาะจง (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556) เป็นการใช้กระบวนการทางนิรนัยมากกว่าการสรุปอ้างอิงหลักการ ประกอบด้วย การระบุหลักการหรือข้อสรุปที่จะประยุกต์ใช้ในสถานการณ์เจาะจง ตรวจสอบว่าสถานการณ์ที่เจาะจงนั้นอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่สามารถประยุกต์ใช้หลักการหรือข้อสรุปได้ การระบุข้อสรุปหลังจากประยุกต์ใช้หลักการรวมทั้งทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้น

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2553) ได้ระบุองค์ประกอบของการวิเคราะห์ คือ ความสามารถในการตีความข้อมูลที่ได้รับเพื่อทำความเข้าใจ หาเหตุผลเพื่อเชื่อมโยงสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อสืบค้นความจริง ประเมินคุณค่าของสิ่งต่างๆ เพื่อการตัดสินใจ และแจกแจง องค์ประกอบเพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งหมดของเรื่องนั้น

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของการวิเคราะห์ คือ การวิเคราะห์ด้านเนื้อหา เป็นการจำแนก แยกแยะสิ่งต่างๆ การวิเคราะห์ด้านความสัมพันธ์ เป็นการพิจารณาว่าข้อมูลมีความสอดคล้อง สัมพันธ์กันหรือไม่ และการวิเคราะห์ด้านหลักการ เป็นการพิจารณาว่าข้อมูลมีความสอดคล้อง เชื่อมโยงกัน โดยอาศัยหลักการใด

2.1.4 ขั้นตอนการวิเคราะห์

นักวิชาการได้อธิบายขั้นตอนของการวิเคราะห์ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (อ้างถึงใน สุวิทย์ มูลคำ, 2547) ได้ระบุทักษะย่อยของการวิเคราะห์ ดังนี้

- 1) การรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาจัดระบบหรือเรียบเรียงให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ
- 2) การกำหนดมิติหรือแง่มุมที่จะวิเคราะห์โดยอาศัยองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างได้แก่ ความรู้หรือประสบการณ์เดิม การค้นพบลักษณะหรือคุณสมบัติร่วมของกลุ่มข้อมูลบางกลุ่ม
- 3) การกำหนดหมวดหมู่ในมิติหรือแง่มุมที่จะวิเคราะห์
- 4) การแจกแจงข้อมูลที่มีอยู่ลงในและหมวดหมู่ โดยคำนึงถึงความเป็นตัวอย่าง เหตุการณ์ การเป็นสมาชิก หรือความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรง
- 5) การนำข้อมูลที่แจกแจงเสร็จแล้วในแต่ละหมวดหมู่มาจัดลำดับ หรือจัดระบบให้ง่ายแก่การทำความเข้าใจ
- 6) การเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างหมวดหมู่หรือแต่ละหมวดหมู่ ในแง่ของความมาก-น้อย ความสอดคล้อง-ความขัดแย้ง ผลทางบวก-ทางลบ ความเป็นเหตุ-เป็นผล ลำดับความต่อเนื่อง

สุวิทย์ มูลคำ (2547) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

- 1) กำหนดสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ของ เรื่องราว หรือ เหตุการณ์ต่างๆ ขึ้นมา เพื่อเป็นต้นเรื่องที่จะใช้วิเคราะห์
- 2) กำหนดปัญหาหรือวัตถุประสงค์จากปัญหาของสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ ซึ่งอาจจะกำหนดเป็นคำถามหรือเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์เพื่อค้นหาความจริง สาเหตุ หรือความสำคัญ

- 3) กำหนดหลักการหรือกฎเกณฑ์สำหรับใช้แยกส่วนประกอบของสิ่งที่กำหนดให้
- 4) พิจารณาแยกแยะสิ่งที่กำหนดให้ออกเป็นส่วนย่อยๆ
- 5) สรุปคำตอบโดยการรวบรวมประเด็นที่สำคัญเพื่อหาข้อสรุปเป็นคำตอบหรือตอบปัญหาของสิ่งที่กำหนดให้

ทิตินา แคมมณี และคณะ (2549) ได้ให้ขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

- 1) ศึกษาข้อมูล
- 2) ตั้งวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 3) กำหนดเกณฑ์ในการจำแนกแยกแยะข้อมูล
- 4) แยกแยะข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อให้เป็นองค์ประกอบของสิ่งที่วิเคราะห์
- 5) หาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ และความสัมพันธ์ของข้อมูลในแต่ละองค์ประกอบ
- 6) นำเสนอผลการวิเคราะห์
- 7) นำผลการวิเคราะห์มาสรุป ตอบคำถามตามวัตถุประสงค์

ขั้นตอนของการวิเคราะห์สรุปได้ว่า การวิเคราะห์มีขั้นตอนสำคัญ คือ การระบุ ปัญหา สถานการณ์ หรือตั้งวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์ การศึกษารวบรวมข้อมูล การกำหนดเกณฑ์ เพื่อจำแนกข้อมูล หาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ และความสัมพันธ์ของข้อมูลในแต่ละองค์ประกอบ จากนั้นจึงนำผลการวิเคราะห์มาสรุป และตอบคำถามตามวัตถุประสงค์

2.1.5 ประโยชน์ของการวิเคราะห์

นักการศึกษาได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวิเคราะห์ ดังนี้

- สุวิทย์ มูลคำ (2547) ได้กล่าวว่าการคิดวิเคราะห์มีประโยชน์ คือ
 - 1) ช่วยให้รู้ข้อเท็จจริง รู้เหตุผลเบื้องหลังของสิ่งที่เกิดขึ้น เข้าใจความเป็นมาเป็นไปของเหตุการณ์ต่างๆ รู้ว่าเรื่องนั้นมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ทำให้ได้ข้อเท็จจริงที่เป็นฐานความรู้ในการนำไปใช้เพื่อตัดสินใจแก้ปัญหาเรื่องต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง
 - 2) ช่วยให้สำรวจความสมเหตุสมผลของข้อมูลที่ปรากฏและไม่เร่งรีบในการสรุปสิ่งใดง่ายๆ แต่สืบค้นตามหลักเหตุผลและข้อมูลที่เป็นจริง รวมทั้งการคาดการณ์ความน่าจะเป็นได้อย่างสมเหตุสมผล
 - 3) ช่วยในการพิจารณาสาระสำคัญที่มีอยู่อย่างครบถ้วน สามารถประเมินสิ่งต่างๆ ได้โดยไม่ใช่อคติ พัฒนาความสามารถในการสังเกต และการหาความแตกต่างของสิ่งที่ปรากฏ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2553) ได้ระบุถึงประโยชน์ของการวิเคราะห์ ดังนี้

- 1) ช่วยส่งเสริมความฉลาดทางสติปัญญา
- 2) เป็นพื้นฐานการคิดในมิติอื่นๆ
- 3) ช่วยในการแก้ปัญหา
- 4) ช่วยในการประเมินและตัดสินใจ
- 5) ช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการวิเคราะห์ช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่กระจ่าง ชัดเจน สามารถพิจารณาสาระสำคัญได้อย่างครบถ้วน เพื่อนำไปสู่การประเมินคุณค่าการตัดสินใจ และการแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้การวิเคราะห์เป็นพื้นฐานสำหรับการคิดขั้นสูง (High-order thinking) ในลำดับต่อไป และเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการคิดประเภทต่างๆ (Beyer, 2001) เช่น การคิดวิพากษ์ และกลยุทธ์การคิด

2.1.6 ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการวิเคราะห์และความเป็นพลเมือง

การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเป็นวิชาที่มีเป้าหมายเพื่อเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมสำหรับการเป็นพลเมืองที่ต้องดูแลรับผิดชอบสังคมในอนาคต นักวิชาการ นักรัฐศาสตร์ และนักการศึกษาได้อธิบายว่าการพัฒนาความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นในผู้เรียน จะต้องทำให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติต่างๆ ดังนี้ Oliva (cited in Print & Lange, 2012) กล่าวว่า ผู้เรียนจะต้องมีความรู้ ทักษะ ค่านิยม และเจตคติในฐานะพลเมืองที่กระตือรือร้น Engle and Ochoa (cited in Print & Lange, 2012) อธิบายว่า ความสามารถหลักของพลเมือง คือ ความสามารถในการตัดสินใจ โดยเฉพาะการตัดสินใจในประเด็นที่มีผลต่อผู้อื่น ถือว่าเป็นการตัดสินใจในฐานะพลเมือง ดังนั้นการตัดสินใจด้วยตนเองบนพื้นฐานการใช้ข้อมูล (Knowledge-based and Autonomous Decision) เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับพลเมือง Clough and Holden (1998) กล่าวว่า พลเมืองที่มีประสิทธิภาพในศตวรรษที่ 21 จะต้องเป็นผู้ที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ พัฒนาหลักความยุติธรรมทางสังคมและประยุกต์ใช้ในการกระทำของตนเอง วิเคราะห์ วิพากษ์และคิดเป็นระบบ ยอมรับและเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่าง สามารถประเมินปัญหาของชุมชนสังคม แก้ไขความขัดแย้งโดยปราศจากความรุนแรง เปลี่ยนแปลงรูปแบบชีวิตเพื่อป้องกันสิ่งแวดล้อม ตระหนักและรักษาสิทธิมนุษยชน กล้าที่จะเรียกร้องความยุติธรรม และมีส่วนร่วมทางการเมือง Chapin (2003) ได้กล่าวถึงเป้าหมายประการหนึ่งของวิชาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองว่า เพื่อพัฒนาทักษะในการคิดและการจัดการข้อมูล Parker and Jarolimek (cited in Print & Lange, 2012) ได้ทำการศึกษาคูณสมบัติพื้นฐานของพลเมืองพบว่า พลเมืองจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝน เรียนรู้ มีทักษะกระบวนการทางสังคม อยู่ภายใต้กฎหมาย

มีส่วนร่วมในกระบวนการทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ The National Council for the Social Studies (cited in Print & Lange, 2012) กล่าวว่า พลเมืองที่มีประสิทธิภาพ คือ ผู้ที่มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่สอดคล้องกับสังคม ดังนั้นพลเมืองจึงต้องได้รับการเตรียมความพร้อมที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในอนาคต ประเด็นทางสังคมทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลกที่มีความซับซ้อน ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมและศาสนา รวมถึงความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่จะเพิ่มมากขึ้น สรุปได้ว่า ผู้เรียน คือ ผู้ที่จะเป็นพลเมืองในอนาคต จึงจำเป็นต้องได้รับการเตรียมความพร้อมให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมที่เหมาะสมเพื่อจะสามารถทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบชุมชน สังคมและประเทศชาติของตนได้

Savage and Amstrong (2004) ได้กล่าวว่า นักเรียนที่จะเป็นพลเมืองในอนาคต จำเป็นจะต้องได้รับการฝึกฝนพัฒนาให้เป็นนักคิดที่ดี เพราะเขาจะต้องเผชิญกับปัญหาทางสังคมมากมาย การตัดสินใจต่างๆ จะส่งผลกระทบต่อชีวิตของตนเองและผู้อื่นในสังคม ดังนั้นการพัฒนาความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาจึงเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาความเป็นพลเมือง สอดคล้องกับ Crick and Porter (cited in Huddleston, 2014) ที่ได้กล่าวว่า การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในอนาคตจะต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการวิเคราะห์ การวิพากษ์ Audigier, Birzea, Johnson and Morris, Qualifications and Curriculum Authority (QCA), Veldhuis และ Education Commission of the States (cited in Print & Lange, 2012) ได้กล่าวสอดคล้องกันว่า ทักษะทั่วไปที่จะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในผู้เรียนสำหรับการเป็นพลเมืองในอนาคต คือ ความสามารถในการตรวจสอบข้อมูล ความสามารถในการวิเคราะห์ แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็น ความสามารถในการพิจารณา สรุป และตัดสินใจโดยการตรวจสอบข้อมูลและการใช้เหตุผล Kerr, Davies, Wrenn, and Haydn (2001) ได้กล่าวว่าหลักสูตรระดับชาติสำหรับการสร้างความเป็นพลเมือง (National Curriculum Order For Citizenship) จะมุ่งพัฒนาทักษะของผู้เรียนในการสืบสอบและการสื่อสาร โดยจะต้องสอนให้ผู้เรียนฝึกการวิเคราะห์ข้อมูลและแหล่งข้อมูล ในประเด็นเกี่ยวกับการเมือง ศิลธรรม จิตวิญญาณ สังคม วัฒนธรรม ปัญหาและเหตุการณ์ต่างๆ สอดคล้องกับ Boyle-Baise and Zevin (2009) ได้กล่าวถึงมิติในวิชาการศึกษาเพื่อสร้าง ความเป็นพลเมืองว่า ผู้เรียนจะต้องถูกสอนให้สามารถวิเคราะห์เพื่อหาแนวคิดสำคัญ และให้ความหมายได้ รวมถึงการเรียนรู้วิธีค้นหาและประเมินข้อมูล กลุ่ม Thai Civic Education (2556) ได้กล่าวถึงทักษะประการหนึ่ง que ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนา คือ การวิเคราะห์ เพราะจะทำให้ผู้เรียนสามารถจำแนกความจริงออกจากความคิดเห็น สามารถทำความเข้าใจ ตัดสินใจและเลือกจุดยืนได้ กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความสามารถในการวิเคราะห์เป็นทักษะพื้นฐานประการหนึ่งที่สำคัญและจำเป็นสำหรับผู้เรียน เพราะจะทำให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและฝึกฝนความสามารถทางการวิเคราะห์เพื่อเตรียมสำหรับการเป็นพลเมืองในอนาคต

นอกจากนี้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ในมาตรฐาน ส 2.1 และมาตรฐาน ส 2.2 ได้กำหนดตัวชี้วัดเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการวิเคราะห์ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตัวชี้วัดด้านการวิเคราะห์ในมาตรฐาน ส 2.1 สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

ชั้น	ตัวชี้วัด
ป.4	วิเคราะห์สิทธิพื้นฐานที่เด็กทุกคนพึงได้รับตามกฎหมาย
ป.6	วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมตามกาลเวลาและอารย รักษาวัฒนธรรมอันดีงาม
ม.2	วิเคราะห์บทบาท ความสำคัญและความสัมพันธ์ของสถาบันทาง สังคม
ม.3	วิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศ และเสนอแนวคิดในการลดความขัดแย้ง
ม.4-6	วิเคราะห์และปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติและสังคมโลก วิเคราะห์ความสำคัญของโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วิเคราะห์ความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและ อนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและเลือกรับวัฒนธรรมสากล

ตารางที่ 2 ตัวชี้วัดด้านการวิเคราะห์ในมาตรฐาน ส 2.2 สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และ
การดำเนินชีวิตในสังคม

ชั้น	ตัวชี้วัด
ป.3	วิเคราะห์ความแตกต่างของกระบวนการตัดสินใจในชั้นเรียน โรงเรียน และชุมชน โดยวิธีการออกเสียงโดยตรงและ การเลือกตัวแทนออกเสียง
ป.5	วิเคราะห์ประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น
ม.1	วิเคราะห์บทบาทการถ่วงดุลอำนาจอธิปไตยในรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน
ม.2	วิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสารทางการเมือง การปกครองที่มี ผลกระทบต่อสังคมไทยปัจจุบัน
ม.3	วิเคราะห์เปรียบเทียบระบอบการปกครองของไทยกับประเทศ อื่นๆ ที่มีการปกครองระบบประชาธิปไตย วิเคราะห์รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันในมาตราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การเลือกตั้ง การมีส่วนร่วม และการตรวจสอบการใช้ อำนาจของรัฐ
ม.4-6	วิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ประชาธิปไตยของประเทศไทยและเสนอแนวทางแก้ไข วิเคราะห์ปัญหาการเมืองที่สำคัญในประเทศจากแหล่งข้อมูล ต่างๆ พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไข วิเคราะห์ความสำคัญจำเป็นที่ต้องธำรงรักษาไว้ซึ่ง การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข

ข้อมูลจากตารางตัวชี้วัดด้านการวิเคราะห์ในสารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และ
การดำเนินชีวิตในสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พบว่า มีตัวชี้วัดด้าน
การวิเคราะห์ทั้งหมด 11 ตัวชี้วัด จากจำนวนตัวชี้วัดทั้งสิ้นในสารนี้ 72 ตัวชี้วัด สะท้อนให้เห็นว่า
หลักสูตรการศึกษาแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม
และการดำเนินชีวิตในสังคมมีเป้าหมายที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการวิเคราะห์เพื่อ

เตรียมพร้อมสำหรับการเป็นพลเมืองในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชั้นมัธยมศึกษาผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์ และสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศ หรือระดับโลก

2.2 ความหมายของประเด็นทางสังคม

ประเด็นทางสังคม (Social Issues) หรือประเด็นซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันในสังคม (Controversial Issues) หมายถึง เหตุการณ์ หรือสถานการณ์จริงที่ส่งผลกระทบต่อผู้คนและชุมชน เช่น อาชญากรรม ความไม่ยุติธรรม สิทธิเด็ก หรือประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น (Keating-Chetwynd, 2009) สอดคล้องกับ Oxfam Development Education Programme ได้กล่าวว่า ประเด็นทางสังคม หมายถึง เรื่องราว เหตุการณ์ หรือประเด็นที่อ่อนไหว เป็นที่สนใจ มีผลกระทบทั้งทางการเมือง สังคม หรือชีวิตส่วนตัว กระตุ้นให้เกิดการถกเถียง ตั้งคำถามเกี่ยวกับค่านิยม หรือความเชื่อ ประเด็นทางสังคมจึงสามารถเป็นได้ทั้งเรื่องราวในท้องถิ่นหรือระดับโลกที่ซับซ้อน ไม่สามารถระบุคำตอบได้ง่ายๆ และกลุ่มคนในสังคมมีมุมมองหรือจุดยืนต่อเรื่องนั้นๆ อย่างหลากหลาย (Oxfam, 2006) การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านประเด็นทางสังคมจะพัฒนาความสามารถในการคิด การพิจารณาหลักฐานและข้อเท็จจริง การใช้เหตุผลทั้งในด้านจริยธรรมและคุณธรรม ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายยั่งยืน ปรากฏจากการครอบงำทางความคิด ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดเป็น คิดเก่ง และแก้ปัญหาได้ (กลุ่ม Thai Civic Education, 2556)

2.3 ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

เป้าหมายประการหนึ่งของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง คือ เตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมสำหรับการเป็นพลเมืองที่ต้องดูแลรับผิดชอบสังคมในอนาคต ซึ่งจะต้องเผชิญกับบริบททางสังคมที่ซับซ้อน เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวมถึงปัญหาทางสังคมมากมาย ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนพัฒนาให้เป็นนักคิดที่ดี เพราะการตัดสินใจต่างๆ จะส่งผลกระทบต่อชีวิตของตนเองและผู้อื่นในสังคม โดย The Education Commission of the States (2006) ได้กล่าวว่า ทักษะทั่วไปที่จะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในผู้เรียนสำหรับการเป็นพลเมืองในอนาคต คือ ความสามารถในการตรวจสอบข้อมูล ความสามารถในการวิเคราะห์ แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็น ความสามารถในการพิจารณาข้อมูล สรุป และตัดสินใจโดยการตรวจสอบข้อมูลและการใช้เหตุผล การจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมจึงควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรื่องราวประเด็นต่างๆ ในบริบทเกี่ยวกับการเมือง ประวัติศาสตร์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการเปรียบเทียบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งทางสังคมและความเป็นพลเมือง การทำงานเป็นกลุ่มเพื่อวินิจฉัยเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง สอดคล้องกับกลุ่ม Thai Civic Education (2556) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนใน

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นช่วงวัยที่มีความกระตือรือร้นสนใจในเรื่องราวที่ขยายไปไกลกว่าชุมชน มีความสนใจในประเด็นที่กว้างขึ้น และซับซ้อนมากขึ้น ผู้เรียนควรได้พัฒนาความสามารถที่จะคิด ทำ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เช่น การตั้งคำถาม การแสวงหาคำตอบ การสืบค้นข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ และการสื่อสาร เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมเป็นความสามารถในการพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นนักคิดที่ดี คิดเป็น สามารถพิจารณาข้อมูล สรุป และตัดสินใจโดยใช้เหตุผล พร้อมต่อการเป็นพลเมืองที่มีส่วนในการรับผิดชอบสังคม จากแนวคิดของบลูมที่จำแนกการวิเคราะห์ออกเป็น การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการวิเคราะห์หลักการ รวมทั้งแนวคิดของมาร์ซาโนและเคนเดลล์ที่ได้เสนอว่าความสามารถในการวิเคราะห์มี 5 ด้าน คือ ความสามารถในการระบุความเหมือนความต่าง ความสามารถในการจัดกลุ่ม ความสามารถในการระบุข้อผิดพลาด ความสามารถในการสรุปอ้างอิงหลักการ และความสามารถในการคาดคะเนสถานการณ์ ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยยังไม่พบว่ามึนักวิชาการท่านใดให้คำนิยามความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ และสังเคราะห์ความหมายของความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) ความสามารถในการวิเคราะห์องค์ประกอบของประเด็นทางสังคม เป็นความสามารถในการจำแนกบุคคล บทบาทของบุคคล บริบทที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ทางสังคม และระบุประเด็นหลักของเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ทางสังคม 2) ความสามารถในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประเด็นทางสังคม เป็นความสามารถในการค้นหา และระบุความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงขององค์ประกอบย่อยในเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ทางสังคมโดยบอกสาเหตุที่ทำให้สถานการณ์นั้นเกิดขึ้น ผลลัพธ์ และผลสืบเนื่องจากสถานการณ์ และ 3) ความสามารถในการวิเคราะห์หลักการของประเด็นทางสังคม เป็นความสามารถในการระบุโน้ตทัศน์ หรือหลักการด้านความเป็นพลเมืองที่เชื่อมโยงองค์ประกอบย่อยในเหตุการณ์ หรือสถานการณ์

3. แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ

(Open Spaces for Dialogue and Enquiry or OSDE Methodology)

แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ (Mundi Global Education, 2014; Warwick & Cremin, 2010) เป็นแนวคิดซึ่งใช้การสนทนา (Dialogue-based Approach) และกระบวนการกลุ่มเป็นฐาน (Group-based Approach) โดยนำประเด็นหรือมุมมองต่อเรื่องราวต่างๆ ในสังคมและโลกมาใช้ในบริบททางการศึกษา แนวคิดนี้ถูกพัฒนาขึ้นในปี ค.ศ. 2005 โดยกลุ่มของ

นักการศึกษาและนักวิจัยจาก 8 ประเทศ ดำเนินการภายใต้ศูนย์การศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมและโลก มหาวิทยาลัยนอตติงแฮม (The Center for the study of Social and Global Justice at the University of Nottingham) แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเป็นแนวคิดในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมต่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในบริบทที่ไม่เท่าเทียมกัน และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยจะพัฒนาทักษะและความสัมพันธ์ของผู้เรียนให้สามารถรับมือกับระดับความซับซ้อนและการโต้แย้งในสังคมที่จะมีสูงขึ้น เป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดนี้คือ การพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการรู้อย่างเท่าทัน และการคิดอย่างอิสระ การรู้อย่างเท่าทันจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในสังคมผ่านภาษา การปฏิบัติ อำนาจ อัตลักษณ์ และความไม่เท่าเทียมกัน รวมถึงสามารถนำความคิดไปสู่การปฏิบัติอย่างมีความรับผิดชอบ การคิดอย่างอิสระเป็นพื้นฐานสำหรับการสร้างนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงที่จะช่วยป้องกันไม่ให้ผู้เรียนตกอยู่ภายใต้การครอบงำทางความคิดจากผู้อื่น แต่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความมั่นใจและเคารพในความเป็นตนเองมากยิ่งขึ้น แม้ชื่อของแนวคิดนี้จะมีความหมายในภาษาไทย คือ วิถีวิทยาการ แต่เนื่องจากเป็นชื่อเฉพาะและมีลักษณะเทียบเท่าแนวคิด ไม่ใช่วิธีการ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงเรียกเป็นแนวคิด

แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบจึงเป็นแนวคิดการจัดการเรียนการสอนโดยสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่นำผู้เรียนมาเชื่อมต่อเข้ากับประเด็นซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันในสังคมร่วมกับมุมมองของผู้เรียนคนอื่นๆ เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้มุมมองที่หลากหลาย จะทำให้ผู้เรียนสามารถตรวจสอบจุดยืนของตนเอง ตั้งคำถามกับแหล่งข้อมูล และสมมติฐานต่างๆ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจว่ามุมมองของตนเองเกิดจากอะไร และมีเป้าหมายจะไปถึงสิ่งใด ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนขยายขอบเขตการเรียนรู้ของตนเองให้กว้างขวางขึ้น สามารถแสดงจุดยืนของตนด้วยความตระหนักและความนอบน้อม เกิดความสามารถในการเรียนรู้ รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนคนอื่นๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

3.1 แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน

แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบมีพื้นฐานจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง และแนวคิดอื่นๆ (Farrallesi, 2009; Warwick & Cremin, 2010) ดังนี้

3.2.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ เพียเจต์เชื่อว่า เด็กไม่ได้เกิดมาพร้อมกับความรู้และความคิด แต่เรียนรู้จากสิ่งภายนอกรอบตัว การพัฒนาความคิดจะเกิดเป็นลำดับขั้นตอนพร้อมๆ กับพัฒนาการทางกาย (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2549) เพียเจต์ถือว่ามนุษย์มีแนวโน้มพื้นฐานที่

ติดตัวมาแต่กำเนิด 2 ชนิด คือ การจัดและเก็บรวบรวม (Organization) หมายถึง การจัดและรวบรวมกระบวนการต่างๆ ภายในให้เป็นระบบระเบียบ ต่อเนื่อง และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (สรวงศ์ ใศว้ตระกูล, 2556) และการปรับตัว (Adaptation) หมายถึง การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่ออยู่ในภาวะสมดุล พัฒนาการทางสติปัญญาประกอบด้วยกระบวนการ 2 อย่าง ได้แก่ การซึมซาบหรือดูดซึมประสบการณ์ (Assimilation) และการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา (Accommodation)

บุคคลเกิดการเรียนรู้จากกระบวนการดูดซึมข้อมูล ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นเข้าไปเชื่อมโยงกับโครงสร้างทางสติปัญญาเดิมของตน หากไม่สัมพันธ์กัน จะเกิดภาวะไม่สมดุลขึ้น (Disequilibrium) บุคคลจะใช้กระบวนการปรับโครงสร้างทางสติปัญญาเพื่อทำให้เกิดภาวะสมดุล (Equilibrium) (ทิตินา แชมมณี, 2553) การจัดการเรียนการสอนจะต้องดำเนินการให้เหมาะสมกับความคิดของเด็กที่พัฒนาไปตามขั้นตอน หากไม่สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาการทางความคิดของเด็กแล้ว ย่อมเป็นการสูญเสียหรือบางกรณีอาจกลายเป็นโทษมากกว่าคุณ (ศรีเรื่อน แก้วกัจवाल, 2549)

พัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลเกิดขึ้นเป็นชุดและเป็นขั้นตอน เมื่อเด็กพัฒนาถึงขั้นตอนหนึ่งก็จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่ง ความคิดในขั้นต้นจะเป็นฐานให้มีการพัฒนาการในขั้นต่อไปเป็นกระบวนการอันต่อเนื่อง ทุกคนจะผ่านขั้นตอนนี้เหมือนกัน (ศรีเรื่อน แก้วกัจवाल, 2549) สติปัญญาของบุคคลพัฒนาเป็นลำดับขั้นตามวัย 4 ขั้น คือ 1) ขั้น การรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (Sensori-motor Period) เป็นขั้นพัฒนาการในวัย 0-2 ปี เด็กในวัยนี้มีความคิดตามการรับรู้และการกระทำ มีโลกทัศน์อยู่กับเหตุการณ์เฉพาะหน้า ไม่เข้าใจโลกตามความเป็นจริง ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง (ทิตินา แชมมณี, 2553) 2) ขั้นกำหนดความคิดไว้ล่วงหน้า (Preconceptional; Thought Period) เป็นพัฒนาการในวัย 2-4 ปี ที่คิดเข้าแต่ใจตัวเอง ไม่เข้าใจความคิดคนอื่น เห็นความเหมือนแต่ไม่เห็นความต่าง พัฒนาการในวัย 4-7 ปี หรือขั้นคิดเอาเอง (Intuitive Thinking Period) เด็กจะคิดเอาเองมากกว่าการคิดเป็นเหตุผล รู้จักแยกแยะประเภทและเข้าใจเรื่องความสัมพันธ์ (ศรีเรื่อน แก้วกัจवाल, 2549) 3) ขั้นการคิดเป็นรูปธรรม (Concrete Operational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในวัย 7-11 ปี เด็กสามารถสร้างภาพในใจ เข้าใจความสัมพันธ์ของตัวเลขและสิ่งต่างๆ ได้มากขึ้น สามารถอ้างอิงด้วยเหตุผลและไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้น รวมทั้งสามารถแบ่งกลุ่มโดยใช้เกณฑ์หลายๆ อย่าง และคิดย้อนกลับได้ 4) ขั้นการคิดแบบนามธรรม (Formal Operational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วง 11-15 ปี เด็กสามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรม คิดในเชิงตั้งคำถามและหาคำตอบ สามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่ คิตรวบรวม รู้จักการวิเคราะห์และตีความหมายได้ (Torney-Purta & Wilkenfeld, 2009)

3.2.2 ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ทฤษฎีนี้มีหลักการที่สำคัญว่า ในการเรียนรู้ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ กระทำ และสร้างความรู้ ไม่ใช่เพียงแต่รับข้อมูลเข้ามา กระบวนการและวิธีการของบุคคลในการแปล ความหมายและสร้างความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์ต่างๆ จึงเป็นเรื่องเฉพาะบุคคลที่ต้องใช้กระบวนการทางสติปัญญา (Torney-Purta & Wilkenfeld, 2009) ทฤษฎีนี้มีรากฐานมาจาก 2 แหล่ง คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ และทฤษฎี Social Constructivism ของวิกทอร์สกี (ทึศนา แคมมณี, 2553) ซึ่งให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและสังคม เขาอธิบายว่า มนุษย์ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เกิด ทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรมที่แต่ละสังคมสร้างขึ้น ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น สภาพาสังคม (Social Context) จึงมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของแต่ละบุคคล ภาษาจึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญของการคิดและการพัฒนาสติปัญญาขั้นสูง พัฒนาการทางภาษาและทางความคิดของเด็กจะเริ่มด้วยการพัฒนาที่แยกจากกัน แต่เมื่ออายุเพิ่มมากขึ้น พัฒนาการทั้งสองด้านจะเป็นไปพร้อมกัน

ทฤษฎีการสร้างความรู้ให้ความสำคัญกับกระบวนการและวิธีการของบุคคลในการสร้างความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์ รวมทั้งโครงสร้างทางปัญญาและความเชื่อที่ใช้ในการแปลความหมายเหตุการณ์และสิ่งต่างๆ สมอจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการใช้แปลความหมายของปรากฏการณ์ และสิ่งต่างๆ ในโลกนี้ การแปลความหมายเป็นเรื่องส่วนตัว เฉพาะตัวของแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับการรับรู้ ความเชื่อ ความต้องการ ประสบการณ์ ความสนใจ และภูมิหลังที่แตกต่างกัน การเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้จึงเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนต้องจัดกระทำกับข้อมูล เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ภายในสมอง (Internal Mental Interaction) และเป็นกระบวนการทางสังคมด้วย สรุปได้ว่าคุณลักษณะสำคัญของทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง คือ 1) ผู้เรียนสร้างความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง 2) การเรียนรู้สิ่งใหม่ขึ้นอยู่กับความรู้เดิมและความเข้าใจที่มีอยู่ในปัจจุบัน 3) การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ และ 4) การจัดสิ่งแวดล้อมกิจกรรมที่คล้ายคลึงกับชีวิตจริง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2556)

3.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของแฟร์ (Faier) เปาโล แฟร์เป็นนักคิดในกลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) ที่ให้ความสำคัญในความเป็นมนุษย์ และมองมนุษย์ว่า มีคุณค่า มีความดีงาม มีความต้องการ มีความสามารถและแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตน หากได้รับอิสรภาพและเสรีภาพ มนุษย์จะมุ่งมั่นพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ทึศนา แคมมณี, 2553) แฟร์เชื่อในทฤษฎีของผู้ถูกกดขี่ (Pedagogy of The Oppressed) เขามีความคิดว่า ผู้เรียนต้องถูกปลดปล่อยจากการกดขี่ของครูที่สอนแบบเก่า คือ ครูรู้ทุกอย่าง ครูคิด ครูตั้งกฎเกณฑ์ ครูพูด

ครูเลือกและให้นักเรียนรับทุกอย่าง ครูจึงมีบทบาทเป็นผู้กระทำในกระบวนการเรียนทั้งหมด นักเรียนเป็นเพียงผู้ถูกกระทำ การจัดการศึกษาลักษณะนี้จึงเป็นการปิดกั้นไม่ให้ผู้เรียนได้เห็นโลกอย่างที่เป็นจริง ความรู้กลายเป็นสิ่งตายตัว คงที่ไม่เปลี่ยนแปลง และห่างไกลจากประสบการณ์ของนักเรียน การประเมินผลใช้การวัดว่านักเรียนสามารถรับรู้สิ่งที่ครูสอนได้มากเพียงใด หรือเล่าเรื่องตามที่ครูสอนได้เหมือนครูเพียงใด กลายเป็นการปิดกั้นความคิดของนักเรียน การศึกษาจึงกลายเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจที่ใช้ในกดขี่ความเป็นมนุษย์ เพราะสอนให้นักเรียนเชื่ออย่างงมงาย ต้องคิดให้เหมือนคนอื่น และผูกขาดสิ่งที่ควรจะเรียนรู้ (Farrarelli, 2009)

แฟร์เชื่อว่านักเรียนมีศักยภาพและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองได้ ความคิดของแฟร์อยู่บนหลักมโนธรรมสำนึก (Conscientization) คือ ความกระตือรือร้นในการที่จะเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับตนเองในด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและสังคม โดยอาศัยการเรียนที่นักเรียนมีอิสระ นักเรียนจึงเป็นผู้กระทำไม่ใช่ผู้ถูกกระทำ ระบบการจัดการศึกษาควรเป็นระบบที่ให้อิสรภาพและเสรีภาพในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิด เกิดการตระหนักรู้ในตนเอง และไม่เป็นเพียงวัตถุที่ให้ผู้อื่นครอบงำ

3.2.4 แนวคิดของกริทซ์ (Geertz) คลิฟฟอร์ด กริทซ์ นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน (Farrarelli, 2009) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ความรู้เป็นผลผลิตภายใต้วัฒนธรรมที่ได้ใส่คุณค่าและการรับรู้ความเป็นจริงที่ถูกต้องสมบูรณ์สำหรับบริบทนั้นๆ วัฒนธรรมจึงเป็นกรอบที่ทำให้การกระทำและการแสดงออกทุกสิ่งในสังคมมีความหมายและตัวมนุษย์เองก็เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันภายใต้กรอบนี้

3.2.5 ทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory) คาร์ล มาร์ก (Karl Mark) และ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) นักคิด นักสังคมศาสตร์มีมุมมอง (Farrarelli, 2009) ว่าเศรษฐกิจและมิติด้านทรัพยากร วัตถุของสังคมเป็นองค์ประกอบหลักที่จะต้องให้ความสำคัญ ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานหลักว่า เมื่อใดก็ตามที่อำนาจและแรงงานมีความไม่เท่าเทียมกันในสังคม บุคคลที่ไม่พอใจผู้มีอำนาจควรที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ที่ไม่เป็นประโยชน์ การคิดอย่างอิสระจึงเป็นผลจากกระบวนการที่นำหน้าไป ในขณะที่ประชาชนเริ่มตระหนักว่ามีการปฏิบัติทางสังคมอย่างไร พวกเขาแสวงหาการเปลี่ยนแปลงโดยอัตโนมัติ ดังนั้น พวกเขาจึงสามารถต่อสู้เพื่อต่อต้านการครอบงำทางความคิดและเปิดเผยวัฒนธรรมของตนเองอย่างกล้าหาญ

นอกจากนี้เพื่อทำความเข้าใจในแนวคิด ทฤษฎีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิดเพิ่มเติม ได้แก่ แนวคิดพื้นที่เสรี การสานเสวนา และการสืบสอบ มีรายละเอียดดังนี้

แนวคิดพื้นที่เสรีเป็นแนวคิดหนึ่งในการสนทนาแลกเปลี่ยนที่มีลักษณะผ่อนคลายและไม่มี การวางแผนมาก่อน จุดประสงค์ของพื้นที่เสรี คือ เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาทุกคนสามารถตั้ง ประเด็นที่ต้องการพูดคุยแลกเปลี่ยน และเชิญผู้ที่สนใจในประเด็นเดียวกับเข้าร่วมกลุ่มสนทนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย ประเด็นปัญหา สถานการณ์ซับซ้อนยากแก่ การตัดสินใจ และมีโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งสูง ประเด็นหลักของการพูดคุย คือ การสร้างความสนใจที่ลึกซึ้งให้กับผู้เข้าร่วมสนทนา เปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความเข้าใจ ได้ทุกประเด็น และจากทุกมุมมอง (โยส วากเนอร์, 2552)

การสานเสวนาเป็นแนวคิดหนึ่งของการสื่อสารผ่านการสนทนา นักวิชาการได้กล่าวถึง การสานเสวนา ดังนี้ ปารีชาต สุวรรณบุบผา (2553) ได้ให้ความหมายว่า การสานเสวนา คือ การฟัง และพูดคุยกัน โยส วากเนอร์ (2552) ได้กล่าวว่า การสานเสวนา (dialogue) มาจากคำว่า dialogos ในภาษากรีกแปลว่า ผ่านความหมายของถ้อยคำ การสานเสวนาจึงหมายถึง วิธีการของการปฏิสัมพันธ์ อย่างแท้จริง โดยมนุษย์จะรับฟังซึ่งกันและกันในวิธีทางแบบที่อาจจะเกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองได้ ทุกคนจะค้นหา มากกว่าที่จะโต้เถียง และหว่านล้อมให้อีกฝ่ายเชื่อ Bohm (2004) ได้ให้ความหมาย ของการสานเสวนาสรุปได้ว่า การสานเสวนา หมายถึง การตั้งใจฟังความหมายที่เกิดจากการฟังอย่าง ลึกซึ้ง คือ ฟังด้วยใจที่เมตตา ฟังโดยไม่ตัดสินไว้ก่อน และฟังโดยเอาใจเขามาใส่ใจเรา (ปารีชาต สุวรรณบุบผา, 2553) ดังนั้นการสานเสวนาจึงเป็นการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ที่ทุกคนมีความรู้สึกถึง การเป็นเจ้าของปัญหาาร่วมกัน ยอมรับว่าบุคคลแต่ละคนมีประสบการณ์ มุมมองที่แตกต่างกัน ความรู้ ที่ตนเองมีจึงไม่สมบูรณ์ ทุกคนจะต้องเปิดใจกว้างในการเรียนรู้ รับฟังซึ่งกันและกัน พยายามที่จะ เข้าใจผู้อื่น แม้จะไม่ได้มีความเข้าใจที่ตรงกันในประเด็นหนึ่งๆ แต่จะมุ่งสอบถาม สืบค้น ค้นหา และ พร้อมที่จะเกิดมุมมองใหม่ๆ ได้

การสืบสอบ คือ กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้โดย การสังเกตเหตุการณ์ ปรากฏการณ์ (ลัดดาวัลย์ กัณหสุวรรณ, 2550) ตั้งคำถาม (Chapin, 2003) ค้นคว้าหาข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อนำมาประมวลคำตอบ หรือหาข้อสรุปด้วยตนเอง จนเกิด ความ เข้าใจและรับรู้ความรู้นั้นอย่างมีความหมาย โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ (ทศนา แคมมณี, 2553)

กล่าวโดยสรุป แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบพัฒนาจากแนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีบทบาทใน การเรียนรู้อย่างตื่นตัว จัดกระทำกับข้อมูล หรือประสบการณ์ต่างๆ โดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม และ

การสื่อสารปฏิสัมพันธ์ เพื่อสร้างความหมายให้กับสิ่งนั้นด้วยตนเอง ครูผู้สอนจะมีบทบาทในการอำนวยความสะดวก และช่วยเหลือให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

3.2 การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ

การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสนทนาและกระบวนการกลุ่มเป็นฐาน (Warwick & Cremin, 2010) เนื่องจากหลักการพื้นฐานของแนวคิดเชื่อว่า ผู้เรียนทุกคนรู้สิ่งที่แตกต่างกันในวิถีที่ไม่เหมือนกันตามประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ความรู้ทุกชนิดจึงไม่สมบูรณ์ และมุมมองที่ทุกคนมีต่อสิ่งต่างๆ สามารถถูกตั้งคำถามได้ การใช้การสนทนาเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนสามารถตั้งประเด็นที่ต้องการพูดคุยแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น ความเข้าใจ ได้ทุกประเด็น และจากทุกมุมมอง (โยส วากเนอร์, 2552) ซึ่งผู้ร่วมสนทนาจะเปิดใจกว้างในการเรียนรู้ ยอมรับว่าทุกคนมีประสบการณ์ และมุมมองที่แตกต่างกัน รับฟังโดยไม่ตัดสินใจไว้ก่อน (ปาริชาติ สุวรรณบุบผา, 2553) แม้ในเวลาที่ไม่ได้มีความเข้าใจที่ตรงกันในประเด็นหนึ่งๆ แต่ทุกคนจะสอบถาม สืบค้น สืบหา และค้นหา มากกว่าที่จะโต้เถียง และหว่านล้อมให้ผู้อื่นเชื่อ (Bohm, 2004)

กระบวนการกลุ่มได้ถูกนำมาใช้เป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากหลักการพื้นฐานของแนวคิดที่เชื่อว่า ความรู้ทุกประเภทที่บุคคลแต่ละคนมีไม่สมบูรณ์ ทุกคนจึงต้องรับฟัง และเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดนี้จึงเน้นให้ผู้เรียนสังเกตเหตุการณ์ ปรากฏการณ์ที่สงสัยหรือสนใจ ตั้งคำถาม ค้นหาหาข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ โดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม แล้วนำข้อค้นพบมาประมวลคำตอบ หรือหาข้อสรุปด้วยตนเอง จนเกิดความเข้าใจและรับรู้ความรู้นั้นอย่างมีความหมาย การเรียนรู้แบบร่วมมือรวมพลัง (Collaborative learning) เป็นแนวคิดเรื่องกระบวนการกลุ่มที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ เนื่องจากมีลักษณะการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ตื่นตัว เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ส่วนร่วมกับเพื่อนในกระบวนการเรียนรู้มากกว่าแค่การให้จดจำข้อมูล ผู้เรียนได้เผชิญกับความเห็นที่หลากหลายของผู้คนที่มาจากพื้นภูมิที่แตกต่างกัน ผู้เรียนจะถูกท้าทายทั้งทางอารมณ์และสังคมใน การรับฟังมุมมองที่แตกต่าง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสร้างกรอบมโนทัศน์ของตนเองที่มีความเฉพาะเจาะจงได้

บทบาทของครูผู้สอนเป็นอีกปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ ครูผู้สอนมีหน้าที่ในฐานะผู้อำนวยความสะดวกในการสร้างพื้นที่ที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย ซึ่งจะเกิดขึ้นได้จากความไว้วางใจ และการสร้างบรรยากาศแห่งการเคารพความแตกต่างซึ่งกันและกัน มีความมั่นใจ และพร้อมต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ผู้อำนวยความสะดวกจะต้องเชื่อมต่อกับผู้เรียนในทุกวิถีทาง ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนพูด ตั้งคำถาม ตรวจสอบ

สมมติฐาน และมีส่วนร่วมในประเด็นที่ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น ความเห็นที่แตกต่าง และความขัดแย้ง เป็นองค์ประกอบหนึ่งของแนวคิดนี้ ผู้อำนวยการความสะดวกจะต้องระมัดระวังไม่ให้กลุ่มคล้อยตามความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ แต่ต้องนำไปให้ผู้เรียนสามารถคิดได้อย่างอิสระ สามารถมีความคิดเห็นที่แตกต่างแต่ยังคงเคารพความคิดเห็นของแต่ละบุคคล

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสนทนาและกระบวนการกลุ่มเป็นฐาน ผู้สอนมีหน้าที่อำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้จะต้องคำนึงถึงหลักการเรียนรู้ 5 ประการ คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์และมุมมองของบุคคลอื่น การคิดอย่างเสรี การสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์ การแสวงหาความรู้และสร้างความเข้าใจ และกระบวนการกลุ่ม

4. รูปแบบการเรียนการสอน

การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วยข้อมูล คือ ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ประเภทของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้

ทิตนา แชมมณี (2553) ได้กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน เป็นสภาพลักษณะของการเรียนการสอนที่จัดไว้อย่างเป็นระบบระเบียบครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อ ได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้นๆ

Joyce, Weil, and Calhoun (2011) ได้อธิบายว่า รูปแบบการสอน คือ แบบแผน การจัดการเรียน การสอนที่บรรยายให้เห็นสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้

ดังที่ได้กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนการสอน คือ แบบแผนการจัดการเรียน การสอนที่จัดไว้อย่างเป็นระบบตามหลักปรัชญา หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อของรูปแบบ ได้รับการพิสูจน์และยอมรับว่ามีประสิทธิภาพในนำไปใช้จัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุ วัตถุประสงค์เฉพาะตามที่รูปแบบนั้นๆ กำหนด

4.2 องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน

นักการศึกษาได้อธิบายถึงองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

ทิตินา แชมมณี (2553) ได้อธิบายองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนมี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1) มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบ
- 2) มีการบรรยายและอธิบายลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการของรูปแบบการเรียนการสอน
- 3) มีการจัดระบบ คือ องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่มีในระบบ เพื่อให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้นๆ
- 4) มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ ที่จะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนนั้นๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อมูลข้างต้น สรุปองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนมี 4 องค์ประกอบ คือ มีปรัชญา ทฤษฎี แนวคิด หรือความเชื่อ มีการอธิบายลักษณะการจัดการเรียนการสอน มีการจัดระบบองค์ประกอบ และมีข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอน

4.3 ประเภทของรูปแบบการเรียนการสอน

นักการศึกษาได้อธิบายถึงประเภทของรูปแบบการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

Joyce et al. (2011) จำแนกรูปแบบการสอนเป็น 4 กลุ่ม คือ

- 1) รูปแบบการสอนที่เน้นกระบวนการคิด (The information-processing family) มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้สิ่งต่างๆ โดยการรับและจัดระบบข้อมูล การเรียนรู้ปัญหาและหาทางแก้ไข รูปแบบนี้เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้จักตนเองและสังคม
- 2) รูปแบบการสอนที่เน้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (The social family) มุ่งเน้นการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม
- 3) รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาตนเอง (The personal family) มุ่งเน้นการเข้าใจตนเอง รับผิดชอบต่อตนเอง เรียนรู้ตามพัฒนาการและความสนใจของตน
- 4) รูปแบบการสอนที่เน้นการปรับพฤติกรรม (The behavioral system) เป็นรูปแบบที่มีทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (The social learning theory) เป็นฐาน มุ่งเน้นการสอนความรู้และทักษะต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน โดยเฉพาะพฤติกรรมที่สังเกตได้

ทศนา แชมมณี (2553) จำแนกรูปแบบการเรียนการสอนเป็น 5 กลุ่ม คือ

- 1) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่างๆ
- 2) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain) มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์
- 3) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psycho-Motor Domain) มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนด้านการปฏิบัติ การกระทำ หรือการแสดงออกต่างๆ
- 4) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการ (Process Skill) มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการของผู้เรียน ซึ่งเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิธีดำเนินการต่างๆ
- 5) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการ (Integration) มุ่งเน้นการพัฒนา การเรียนรู้ด้านต่างๆ ของผู้เรียนไปพร้อมๆ กัน โดยใช้การบูรณาการทั้งด้านเนื้อหาสาระและวิธีการ

ข้อมูลที่น่าเสนอข้างต้น สรุปได้ว่า การจำแนกรูปแบบการเรียนการสอนสามารถทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่นักการศึกษาเลือกใช้ โดยรูปแบบการเรียนการสอนแต่ละประเภทจะมีจุดเน้นและลักษณะการเรียนการสอนที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ผู้สอนสามารถบูรณาการรูปแบบการเรียนการสอนแต่ละประเภทเข้าด้วยกันได้ เพื่อให้สามารถพัฒนาผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

4.4 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

นักการศึกษาได้อธิบายหลักการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

ทศนา แชมมณี (2553) กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนไว้ว่ามีขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

- 1) การกำหนดจุดมุ่งหมายของรูปแบบให้ชัดเจน
- 2) การศึกษาหลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดองค์ประกอบและแนวทางในการจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ
- 3) การศึกษาสภาพการณ์และปัญหาที่เกี่ยวข้อง เพื่อป้องกันปัญหาที่จะทำให้รูปแบบไม่มีประสิทธิภาพ

- 4) การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบโดยสามารถใช้วิธีการทางสถิติเพื่อคัดสรรองค์ประกอบที่สำคัญ
- 5) การจัดกลุ่มองค์ประกอบ เพื่อความสะดวกในการคิดและการดำเนินขั้นตอนไป
- 6) การจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โดยพิจารณาว่าองค์ประกอบใดเป็นเหตุและเป็นผลขึ้นต่อกันในลักษณะใด สิ่งใดควรมาก่อนมาหลัง สิ่งใดสามารถดำเนินการคู่ขนานกันไป
- 7) การจัดผังรูปแบบ เพื่อแสดงลำดับขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ
- 8) การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้น
- 9) การประเมินผลรูปแบบการเรียนการสอน เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการทดลองใช้ระบบว่าใกล้เคียงกับเป้าหมายมากน้อยเพียงใด
- 10) การปรับปรุงรูปแบบ เพื่อให้รูปแบบการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อมูลที่ได้นำเสนอข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนจะต้องดำเนินการด้วยกระบวนการและขั้นตอนที่เป็นลำดับ เหมาะสมสอดคล้องกันเพื่อให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนนั้นๆ สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ดังต่อไปนี้

5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับความเป็นพลเมือง

ผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองทั้งงานวิจัยภายในประเทศ และงานวิจัยต่างประเทศ มีดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2548) ทำการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเอกสาร ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี ควรเป็นกระบวนการที่เน้นกิจกรรมต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จากชีวิตจริงที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนท้องถิ่น ระดับประถมศึกษามีการผสมผสานโดยเน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการ ระดับมัธยมศึกษาเน้นการเรียนเป็นรายวิชา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของความเป็นพลเมืองดีของเยาวชนไทย โดยสรุป 3 มิติ คือ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักและระเบียบการปกครองประเทศและท้องถิ่น สิทธิหน้าที่ของตนเองและ

ผู้อื่น การเมืองการปกครอง การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเทคโนโลยีสมัยใหม่ 2) ด้านความคิดเห็นหรือเจตคติ มีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร เห็นคุณค่าวัฒนธรรมไทย วิถีชีวิต ค่านิยมของไทย ผดุงความเป็นชาติร่วมกับผู้อื่น 3) ด้านการปฏิบัติตนประพฤติตนให้อยู่ภายใต้ข้อกำหนดกฎหมาย ศีลธรรม กฎระเบียบของชุมชนท้องถิ่น ประเทศชาติ หลักสิทธิ หน้าที่พลเมือง ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น จรรโลงความถูกต้อง ความเป็นระเบียบ และความดีงามของสังคม

Pitayanuwat and Sujiva (2005) ทำการวิจัยเรื่อง Civic Education in Thailand: Policies and Practices in Schools วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อตรวจสอบธรรมชาติของวิชาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในประเทศไทยด้วยการวิเคราะห์นโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับวิชาการปฏิบัติการด้านหลักสูตรสำหรับนักเรียนอายุ 12-16 ปี ผลการวิจัยพบว่าพัฒนาการของพลเมืองศึกษาในประเทศไทยแบ่งเป็น 4 ช่วง ช่วงแรกก่อน พ.ศ. 2413 พระปิ่นเกล้าให้การศึกษาและกันไว้เฉพาะสำหรับผู้ชาย ช่วงที่สอง พ.ศ. 2413-2475 โรงเรียนแยกตัวออกจากวัด เป้าหมายของการศึกษา คือ การเตรียมเด็กให้เป็นพลเมืองดี ช่วงที่สาม พ.ศ.2475-2520 เป็นระยะเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครอง หลักสูตรเน้นความรับผิดชอบต่อประเทศ สังคม ครอบครัว และตนเอง ช่วงที่สี่ ตั้งแต่พ.ศ. 2475 ถึงปัจจุบันมีการนำหลักสูตรใหม่มาใช้ รวมพลเมืองศึกษาและจริยศึกษาเป็นวิชาสังคมศึกษา รัฐบาลให้ความสำคัญแก่การศึกษาในฐานะที่เป็นกุญแจสำคัญในการเปลี่ยนคนให้กลายเป็นสมาชิกของรัฐ และกำหนดหน้าที่ในฐานะพลเมืองของชาติ ดังนั้นนโยบายหลักของชาติมุ่งพัฒนานักเรียนให้เป็นพลเมืองดีในสังคม ที่มีสันติสุขและความสามัคคี แต่ยังมีช่องว่างปรากฏอย่างชัดเจนระหว่างจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ ครูผู้สอนเน้นการสอนแบบให้ข้อมูลและความรู้มากที่สุด วิธีการที่ครูผู้สอนใช้บ่อยที่สุด คือ การสอนแบบบรรยายร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ

สุวิมล ว่องวานิช และคณะ (2549) ทำการวิจัยเรื่อง โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทยวัตถุประสงค์ของการวิจัยมี 4 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาและกำหนดแนวทางการพัฒนานวัตกรรมเกี่ยวกับคุณลักษณะศึกษา (Character Education) เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย 2) เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทยในรูปแบบต่างๆ ในโรงเรียนนาร่อง 3) เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในโครงการ และ 4) เพื่อสังเคราะห์ผลการดำเนินงานและจัดทำข้อเสนอเชิงกลยุทธ์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง คุณลักษณะที่ต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนไทยในโครงการนี้จำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม ด้านทักษะสังคม และด้านการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่โรงเรียนมุ่งพัฒนา ด้านคุณธรรมร้อยละ 41 ด้านสังคมร้อยละ 27 ด้านการเรียนรู้ร้อยละ 18 และกิจกรรมที่พัฒนา

คุณลักษณะแบบองค์รวมร้อยละ 14 กิจกรรมที่พัฒนาคุณลักษณะด้านคุณธรรมส่วนใหญ่เป็นการพัฒนา ด้านระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร และความมีน้ำใจ ส่วนกิจกรรมที่พัฒนา คุณลักษณะด้านสังคมส่วนใหญ่เป็นการพัฒนากิริยามารยาท การมีจิตสาธารณะ การสื่อสาร การพูด การใช้ภาษา และการทำงานกลุ่ม และกิจกรรมที่พัฒนาคุณลักษณะด้านการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็น การพัฒนาทักษะการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการแสวงหาความรู้ การดำเนินโครงการประสพ ความสำเร็จทุกด้าน สังเคราะห์ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง 9 ประการ คือ 1) การสร้างตัว แบบ/ผู้นำ การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนต้องมีการสร้างตัวแบบที่ดี ทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู หรือ บุคคลที่แบบอย่างในชุมชน 2) การพัฒนาคุณธรรมและคุณลักษณะอื่นๆ ให้เป็นภาวะปกติในการดำเนิน ชีวิต ตอกย้ำให้พัฒนาตนเองสม่ำเสมอ โดยมีกระบวนการพัฒนาที่บูรณาการสอดแทรกอยู่ 3) การพัฒนาตัวตนของผู้เรียน ด้วยการจัดหาโอกาสและพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนผู้เรียนได้แสดงออก ถึงความสามารถต่างๆ และการปฏิบัติตนตามความเชื่อตามแนวทางที่ตนเองคิดสร้างสรรค์ 4) การสร้างระบบค่านิยมให้เด็กและเยาวชน 5) การสร้างความร่วมมือรวมพลังทั้งจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายทั้งในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน 6) การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยต้อง สอดคล้องกับลักษณะของสถานศึกษา ธรรมชาติ บริบท และพัฒนาการของเด็ก 7) การสร้างความ เข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีคิด และการมี ปฏิสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติของกลไกในชุมชน 8) โรงเรียนต้องมีนโยบายที่ไม่เน้น วิชาการอย่างเดียว ครูต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และชี้ ปัญหาของชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อสมาชิกวัยเยาว์ 9) มีการสร้างแนวร่วม เครือข่ายเพื่อช่วยดูแล สนับสนุนและเสริมกำลังใจในการให้เด็กทำความดี

Lawthong (2011) ทำการวิจัยเรื่อง เรื่อง Pedagogy for Citizenship Education in Thailand: The Gap between Government Policy and Implementation ผลการวิจัยพบว่า เทคนิคการสอนที่ครูไทยมั่นใจมากที่สุดในการสอนวิชาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง คือ การบรรยาย การทำงานกลุ่ม การอภิปรายในชั้นเรียน และการทำกิจกรรมโดยใช้สื่อเทคโนโลยี วิธีการประเมินนักเรียนที่ครูใช้มากที่สุดเรียงตามลำดับ คือ การสังเกต การให้การบ้าน การทดสอบ การสอบข้อเขียน การสอบปากเปล่า การทำโครงการ การให้นักเรียนประเมินตนเอง และการประเมิน โดยเพื่อน หัวข้อที่ครูมีความมั่นใจในการสอนมากที่สุด คือ สิทธิและความรับผิดชอบของพลเมือง สิทธิ ผู้บริโภค สิทธิและความรับผิดชอบในที่ทำงาน สิ่งแวดล้อม การออกเสียงและการเลือกตั้ง ความเสมอภาคระหว่างเพศชายและเพศหญิง สื่อ การเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ ครูใช้มากที่สุดในการสอน คือ ใบงาน การถามตอบ และหนังสือเรียน สิ่งที่ครูต้องการให้ปรับปรุงใน วิชาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองมากที่สุด คือ การอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการสอน สื่อ การ

เรียนการสอนและหนังสือเรียน โอกาสในการทำโครงการพิเศษ ความร่วมมือ กันระหว่างครูในวิชา
อื่นๆ

ถวิลวดี บุรีกุล (2555) ทำการวิจัยเรื่อง ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย วัตถุประสงค์
เพื่อศึกษาถึง 1) การจัดทำตัวชี้วัดความเป็นพลเมืองที่เหมาะสมกับสังคมไทย 2) ประเด็นความสำคัญ
ที่แสดงถึงคุณสมบัติของความเป็นพลเมืองในทัศนะของประชาชนชาวไทย 3) การมีอยู่ของความเป็น
พลเมืองของประชาชนชาวไทย ผลการวิจัย พบว่า คุณสมบัติของการเป็นพลเมืองที่ประชาชนให้
ความสำคัญสูงสุด 5 อันดับแรก คือ การทำงานแบบสุจริต การมีความภูมิใจในการเป็นคนไทย การไป
ใช้สิทธิเลือกตั้ง การเต็มใจที่จะเสียภาษี และการปฏิบัติตามกฎหมาย ในขณะที่คนไทยมีคุณสมบัติของ
การเป็นพลเมือง 5 อันดับแรก คือ การมีความภูมิใจในการเป็นคนไทย การทำงานแบบสุจริต การไป
ใช้สิทธิเลือกตั้ง การเต็มใจที่จะเสียภาษี และการปฏิบัติตามกฎหมาย

ข้อมูลงานวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่า ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการสร้างความเป็น
พลเมือง และมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมต่อเนื่องมาตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงระบอบ
การปกครอง พ.ศ. 2475 แม้การศึกษาจะเป็นเครื่องมือหลักในการสร้างความเป็นพลเมือง แต่
หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือแผนงานเพื่อ
สร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นในประชาชนชาวไทย โดยกลุ่มเป้าหมายหลักของการดำเนินการ คือ
การสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นในนักเรียนวัยเด็กและวัยรุ่น แต่การพัฒนาความเป็นพลเมืองยัง
ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

งานวิจัยต่างประเทศ

Martin and Chiodo (2007) ได้ทำการวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกาเรื่อง นักเรียนใน
ชนบทมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี วัตถุประสงค์ของการวิจัยมี 3 ประการ คือ
1) เพื่อศึกษามุมมองของนักเรียนในชนบทเกี่ยวกับคุณลักษณะพลเมืองดี 2) เพื่อศึกษาว่านักเรียน
ชนบทจะเข้าร่วมกิจกรรมประเภทที่เชื่อมโยงกับการเป็นพลเมืองดีหรือไม่ 3) เพื่อศึกษาว่านักเรียนใน
ชนบทจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดในอีก 10 ปีข้างหน้า วิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัย
เชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์
ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะพลเมืองดีที่มีความสำคัญที่สุดในความคิดของนักเรียน คือ การ
ช่วยเหลือผู้อื่น การแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดี คือ การช่วยเหลือผู้อื่น นักเรียนบางส่วนตอบไม่ได้
ว่าอีก 10 ปีข้างหน้าจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมใด นักเรียนบางส่วนตอบว่า ได้รับการว่าจ้างให้ทำงาน

International Association for the Evaluation of Education Achievement (2010) ดำเนินโครงการ International Civic and Citizenship Education Study: ICCS วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาวิธีการที่ประเทศต่างๆ เตรียมเยาวชนของตนเพื่อรับบทบาทในการเป็นพลเมืองในประเด็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่ของนักเรียน ทักษะคิด ความตระหนัก และกิจกรรมของนักเรียนเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประเทศด้านผลลัพธ์ของการให้ความรู้เรื่องพลเมืองศึกษา เพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างประเทศด้านคุณลักษณะของผู้เรียน ชุมชน และคุณลักษณะประจำชาติ ประเทศที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 38 ประเทศ จำแนกเป็นประเทศจากยุโรป 26 ประเทศ จากละตินอเมริกา 6 ประเทศ จากเอเชีย 5 ประเทศ และจากออสเตรเลีย 1 ประเทศ รวบรวมข้อมูลจากนักเรียนเกรด 8 (มัธยมศึกษาปีที่ 2 หรือเทียบเท่า) จำนวนมากกว่า 140,000 คน ข้อมูลจากครู ครูใหญ่ และศูนย์วิจัยแห่งชาติในประเทศที่เข้าร่วมโครงการ ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับชาติความรู้ความเข้าใจด้านพลเมือง อายุเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน กลุ่มตัวอย่างนักเรียนไทยมีความรู้ความเข้าใจในการใช้เหตุผลและการวิเคราะห์ด้านพลเมืองเท่ากับ 452 คะแนนอยู่ในลำดับที่ 34 จาก 38 ประเทศต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ ICCS อย่างมีนัยสำคัญ ประเทศที่กลุ่มตัวอย่างนักเรียนได้คะแนนสูงสุด 4 ประเทศแรก คือ ฟินแลนด์ 576 คะแนน เดนมาร์ก 574 คะแนน เกาหลีใต้ 565 คะแนน และได้หวัน 559 คะแนน เมื่อแบ่งตามระดับความรู้ความเข้าใจด้านพลเมืองเป็น 4 ระดับ คือ สูงสุดระดับที่ 3 ต่ำสุดที่ต่ำกว่าระดับที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียนไทย ร้อยละ 25 มีความรู้ความเข้าใจต่ำกว่าระดับ 1 ร้อยละ 38 มีความรู้ความเข้าใจระดับ 1 ร้อยละ 29 มีความรู้ความเข้าใจระดับ 2 และร้อยละ 8 มีความรู้ความเข้าใจระดับ 3 ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างนักเรียนไทยมากกว่าร้อยละ 60 มีความรู้ความเข้าใจด้านพลเมืองอยู่ในระดับ 1 และต่ำกว่า 1 โดยกลุ่มตัวอย่างนักเรียนหญิงมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างนักเรียนชาย ประเทศไทยและอินโดนีเซียมีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ ICCS ภูมิภาคเอเชีย ร้อยละของความไว้วางใจของนักเรียนต่อสถาบันด้านพลเมือง ประเทศไทยมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยของ ICCS ภูมิภาคเอเชียในทุกสถาบัน ร้อยละของการรับรู้ของนักเรียนต่อบทบาทหน้าที่ของรัฐบาลในประเทศของตน ประเทศไทยมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยของ ICCS ภูมิภาคเอเชีย ร้อยละของนักเรียนต่อการรับรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประเทศไทยมีค่าเฉลี่ยการยอมรับต่อความรับผิดชอบของรัฐบาลแม้จะไม่ใช่ประชาธิปไตย หรือกระทำการที่ขัดกับกฎหมายหากสิ่งนั้นนำมาซึ่งความสะดวกสบายในการใช้ชีวิตของตนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของ ICCS ภูมิภาคเอเชีย

ร้อยละระดับชาติของนักเรียนที่มีความเห็นต่อการคอร์รัปชันในบริการของภาครัฐ ประเทศไทยมีค่าเฉลี่ยการยอมรับการคอร์รัปชันในบริการของภาครัฐสูงกว่าค่าเฉลี่ยของ ICCS ภูมิภาคเอเชีย ร้อยละระดับชาติของความคิดเห็นของนักเรียนต่อจริยธรรมส่วนบุคคลของนักการเมือง ประเทศไทยมี

ค่าเฉลี่ยการยอมรับความสำคัญจริยธรรมส่วนบุคคลของนักการเมืองสูงกว่าค่าเฉลี่ยของ ICCS ภูมิภาคเอเชีย ร้อยละระดับชาติของความคิดเห็นของนักเรียนต่อการใช้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลต่อการเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง ประเทศไทยมีค่าเฉลี่ยการยอมรับการใช้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลต่อการเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองสูงกว่าค่าเฉลี่ยของ ICCS ภูมิภาคเอเชีย ร้อยละระดับชาติของความคิดเห็นของนักเรียนต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ประเทศไทยมีค่าเฉลี่ยการยอมรับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีสูงกว่าค่าเฉลี่ยของ ICCS ภูมิภาคเอเชีย ร้อยละระดับชาติของความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเป็นพลเมืองดี ประเทศไทยมีค่าเฉลี่ยการเห็นความสำคัญของการเป็นพลเมืองดีสูงกว่าค่าเฉลี่ยของ ICCS ภูมิภาคเอเชีย

Sarac-Suzer and Alagozula (2010) ได้ทำการวิจัยในประเทศตุรกีเรื่อง การตรวจสอบความเชื่อของนักศึกษาครูต่อประชาธิปไตยและการศึกษาประชาธิปไตย วัตถุประสงค์ของการวิจัยมี 3 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อระบุทัศนคติของครูว่าประชาธิปไตยคือสิ่งใดโดยพิจารณาจากประสบการณ์ในสังคมที่อาศัย 2) เพื่อศึกษาว่าครูมองเห็นลักษณะของการศึกษาประชาธิปไตยในสภาพแวดล้อมของโรงเรียนอย่างไร 3) เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยเขียนข้อมูลตามความเชื่อของตนเกี่ยวกับความหมายของประชาธิปไตยและพรรณาลักษณะการศึกษาประชาธิปไตยที่โรงเรียน ผลการวิจัย มีดังนี้ ในทัศนคติของครูประชาธิปไตย คือ อิสระภาพ ความเท่าเทียมกัน และความยุติธรรม ผู้ชนะการเลือกตั้งจะถือครองอำนาจสูงสุดเหนือประชาชน โรงเรียนที่มีความเป็นประชาธิปไตย นักเรียนและครูจะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

Alivernini and Manganelli (2011) ทำการวิจัยในประเทศอิตาลีเรื่อง การอภิปรายในชั้นเรียนที่มีลักษณะเสรีกับการมีความรู้ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับพลเมืองและการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาว่ารูปแบบการอภิปรายในชั้นเรียนแบบเสรีเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจด้านพลเมืองของนักเรียนในอิตาลีหรือไม่ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนจะมีความรู้ความเข้าใจด้านพลเมืองสูงหากบรรยากาศ การอภิปรายในชั้นเรียนมีลักษณะเสรี

Nogueira and Moreira (2011) ทำการวิจัยในประเทศโปรตุเกสเรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง-การรับรู้ของนักเรียนโปรตุเกส วัตถุประสงค์ในการวิจัยมี 3 ประการ คือ 1) เพื่อวิเคราะห์ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง 2) เพื่อระบุความสัมพันธ์ที่นักเรียนให้เหตุผลเกี่ยวกับชั้นเรียนพลเมืองศึกษา 3) เพื่อเข้าใจการจัดการชั้นเรียนจากมุมมองของนักเรียน ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีความเข้าใจว่าชั้นเรียนการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองจะทำให้เกิดการมีค่านิยมที่ดี เช่น ความรับผิดชอบ ความเท่าเทียมกัน ความสามัคคี นักเรียน

มีพื่อใจที่จะเรียนในชั้นเรียนการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ครูผู้สอนใช้เวลาส่วนใหญ่ใน ชั้นเรียนแก้ปัญหาด้านพฤติกรรม

Siguake (2012) ทำการวิจัยเรื่อง คนรุ่นหนุ่มสาว ความเป็นพลเมือง และการศึกษา เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในประเทศซิมบับเว วัตถุประสงค์งานวิจัยมี 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษา ระดับความรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง 2) เพื่อศึกษาเจตคติของนักเรียนต่อประเด็น ความเป็นพลเมือง 3) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของนักเรียนในกิจกรรมด้านความเป็นพลเมืองทั้ง ในโรงเรียนและในชุมชน ผลการวิจัยพบว่านักเรียน มีระดับความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองค่อนข้าง ต่ำ นักเรียนมีเจตคติที่เป็นลบต่อหน่วยงานรัฐบาล กลุ่มสิทธิสตรี กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้อพยพและระบบ การเมือง

Komalasari (2012) ทำการวิจัยในประเทศอินโดนีเซียเรื่อง ผลจากการเรียนแบบอิง บริบทในวิชาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่มีต่อการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน วัตถุประสงค์การวิจัยมี 2 ประการ คือ 1) เพื่ออธิบายเงื่อนไขของการเรียนรู้เชิงบริบทในการศึกษา ความเป็นพลเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 2) เพื่ออธิบายผลกระทบของการเรียนรู้เชิงบริบท ในการศึกษาความเป็นพลเมืองที่มีต่อการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า การ เรียนรู้เชิงบริบทในการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับคุณลักษณะ ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในหมู่เกาะชวาตะวันตก

ข้อมูลการวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่า ประเทศต่างๆ ในโลกทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วซึ่งมีระบบ การเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจที่มั่นคง และประเทศที่กำลังพัฒนาต่างให้ความสำคัญกับ การสร้างความเป็นพลเมือง โดยระบบการศึกษาเป็นเครื่องมือที่ทุกประเทศใช้ในการพัฒนาความเป็น พลเมืองให้กับประชาชนของตน การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองมีการดำเนิน การในทุกระดับชั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนในวัยเด็กและวัยรุ่น ทั้งนี้ครู โรงเรียน และ ชุมชนต่างมีส่วนสนับสนุนเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีทางการศึกษาในการเสริมสร้างมโนทัศน์และ ความสามารถในการวิเคราะห์

ผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการคิดทั้งงานวิจัยภายในประเทศ และงานวิจัยต่างประเทศ ปรากฏดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

วัฒนา อัครพานิช (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ด้านการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาโดยมีจุดประสงค์เพื่อปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ด้านการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างหลังเรียนกับก่อนเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์แบบเปียเจต์ที่พัฒนาขึ้นใหม่ ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยระหว่างหลังเรียนกับก่อนเรียนของนักเรียนในกลุ่มทดลอง ในด้านความรู้ความเข้าใจรวม ความรู้ความเข้าใจเฉพาะที่ต้องปรับโครงสร้างทางปัญญา ด้านความรู้ความเข้าใจเฉพาะที่ต้องดูกลืนเข้าสู่โครงสร้างทางปัญญา ด้านเจตคติรวม ด้านเจตคติเฉพาะที่ต้องดูกลืนเข้าสู่โครงสร้างทางปัญญา และด้านพฤติกรรมทางการเมือง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่คะแนนเฉลี่ยระหว่างหลังเรียนกับก่อนเรียนของนักเรียนในกลุ่มทดลองในด้านเจตคติเฉพาะที่ต้องปรับโครงสร้างทางปัญญาไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อุทุมพร ชื่นวิญญา (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ผสมผสานรูปแบบ INFOHIO DIALOGUE และกระบวนการเรียนรู้แบบสืบสอบเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยการรู้สารสนเทศด้านการเข้าถึง การประเมินและการใช้สารสนเทศของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มทดลองยังสามารถระบุสารสนเทศที่ต้องการ สามารถเข้าถึงสารสนเทศโดยใช้เทคนิคการใช้คำค้น รวมถึงประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศที่สืบค้นได้ และนำสารสนเทศไปใช้ได้เหมาะสม

กรรณิการ์ กวางศิริ (2555) ได้ศึกษาผลของการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และความเข้าใจที่คงทนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหา ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีคะแนนทักษะการคิดวิเคราะห์สูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และความเข้าใจที่คงทนอยู่ในระดับดีทุกด้าน

งานวิจัยในต่างประเทศ

Yang and Chung (2009) ได้ทำการศึกษาเรื่องการสอนคิดเชิงวิพากษ์ในการศึกษาเพื่อการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในประเทศไต้หวัน วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาว่าการสอนคิดเชิงวิพากษ์ในการเรียนวิชาการสร้างความเป็นพลเมืองส่งผลอย่างไรต่อทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และนิสัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนด้านการคิดเชิงวิพากษ์สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม

Murphy (2009) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสนทนาเกี่ยวกับศาสตร์การมีส่วนร่วม ทักษะ การคิดอย่างอิสระ และความเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบสามารถช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ได้

ข้อมูลจากงานวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่า แนวคิด ทฤษฎีทางการศึกษาเพื่อพัฒนากระบวนการทางปัญญาหรือความคิด ซึ่งเป็นกระบวนการทางสมองได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบ การเรียนการสอน และการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนสามารถสร้างโน้ตส์และความสามารถในการวิเคราะห์

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 2) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แบ่งการดำเนินการออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัญหาด้านความเป็นพลเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาด้านความเป็นพลเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ขั้นที่ 2 การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 3 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ระยะที่ 2 การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ขั้นที่ 1 การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ขั้นที่ 2 การพัฒนาและปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นที่ 3 การนำรูปแบบไปทดลองเบื้องต้น (try out)

**ระยะที่ 3 การวิจัยเพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่
เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและ
ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น**

ขั้นที่ 1 การเตรียมการเพื่อนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้

ขั้นที่ 2 การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับ
การสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการ
วิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

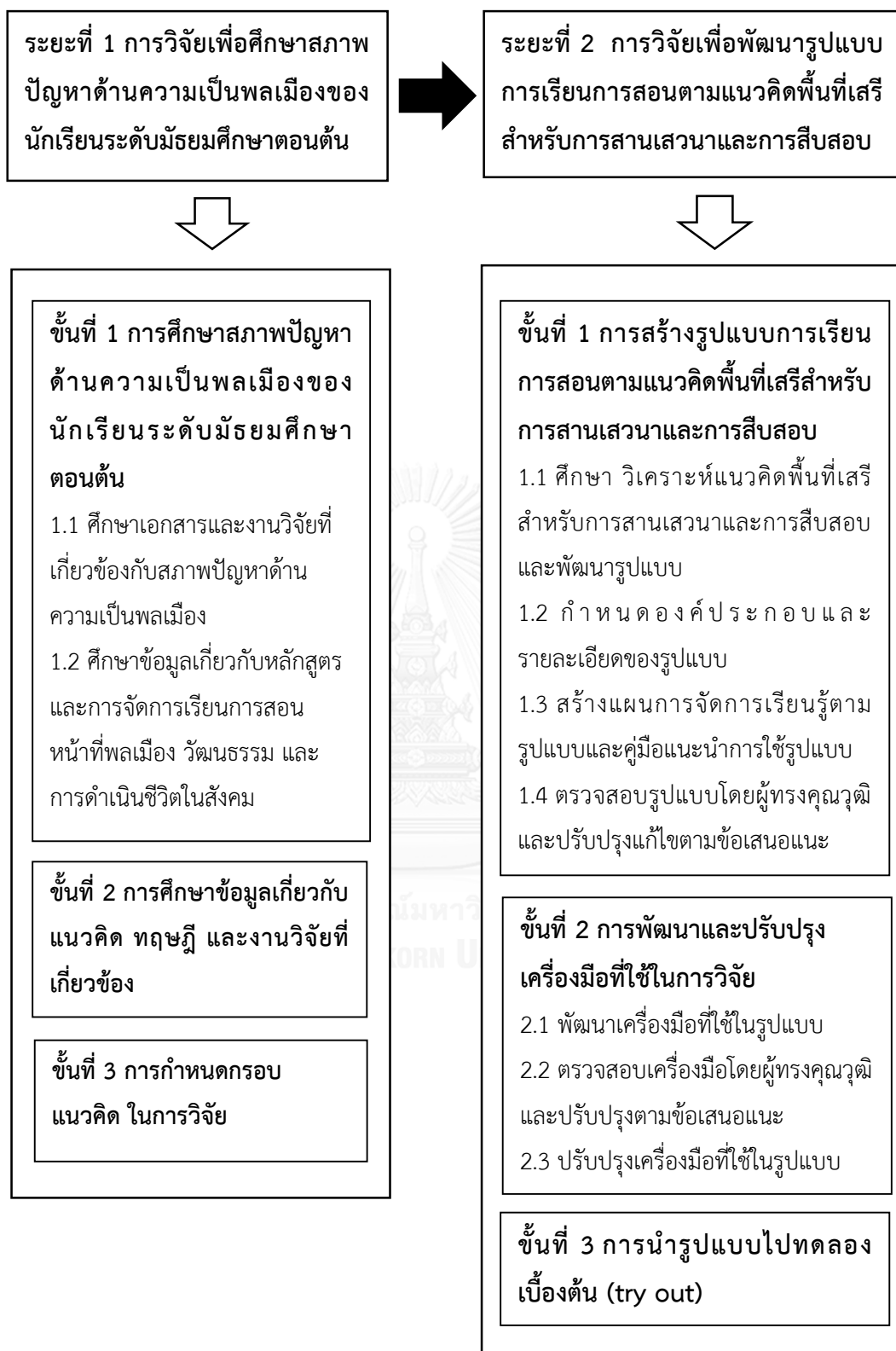
**ระยะที่ 4 การปรับปรุงและพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับ
การสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถ
ในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น**

ขั้นที่ 1 การสรุปผลการใช้และการปรับปรุงรูปแบบ

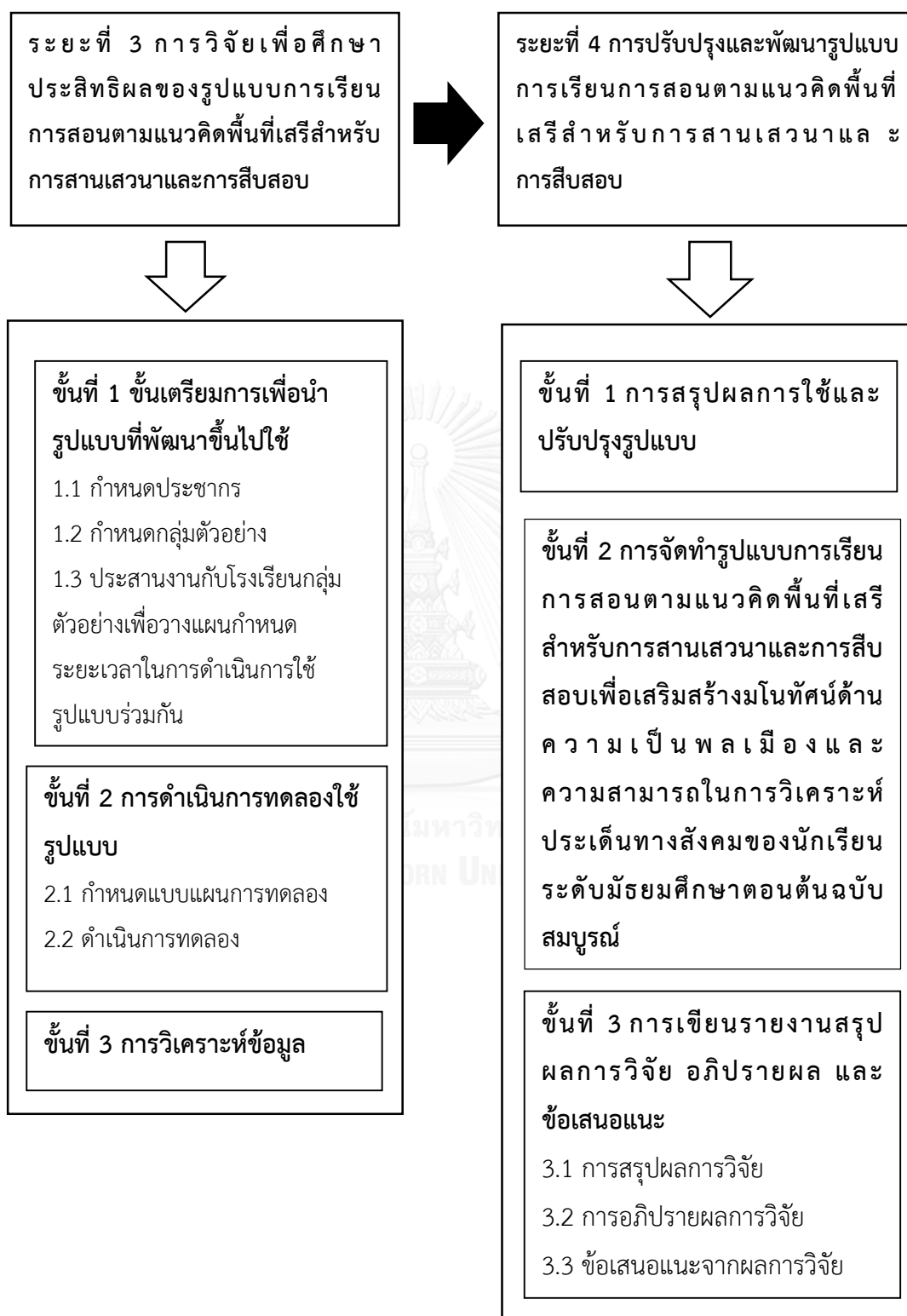
ขั้นที่ 2 การจัดทำรูปแบบฉบับสมบูรณ์

ขั้นที่ 3 การเขียนรายงานสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การดำเนินการวิจัยและพัฒนาทั้ง 4 ระยะ มีลำดับขั้นตอน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนทั้ง 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัญหาด้านความเป็นพลเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ในระยะนี้ผู้วิจัยศึกษาปัญหาด้านความเป็นพลเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รวมทั้งศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนารอบแนวคิดในการวิจัยระยะที่ 1 นี้ได้แบ่งการดำเนินการเป็น 3 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 การศึกษาปัญหาด้านความเป็นพลเมืองในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้วิจัยศึกษาสภาพปัญหาด้านความเป็นพลเมืองในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาด้านความเป็นพลเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ ผลการศึกษาระดับนานาชาติ โครงการประเมินผลการศึกษาหน้าที่และความเป็นพลเมืองครั้งที่ 3 (International Association for the Evaluation of Education Achievement, 2010) ดำเนินการวิจัยนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 140,000 คน จาก 38 ประเทศใน 5 ทวีป มีวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อศึกษาวิธีการที่ประเทศต่างๆ เตรียมเยาวชนของตนเพื่อรับบทบาทในการเป็นพลเมือง ศึกษาความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาและมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง ความสามารถในการใช้เหตุผลและการวิเคราะห์เกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองและความเป็นพลเมือง ทักษะคิด ความตระหนัก และกิจกรรมของนักเรียนเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประเทศของผลการจัดการศึกษาด้านความเป็นพลเมือง และเพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างประเทศของคุณลักษณะนักเรียน บริบทโรงเรียน ชุมชน และคุณลักษณะประจำชาติ โดยขอบเขตการวิจัยประกอบด้วยเนื้อหาและมโนทัศน์เกี่ยวกับระบบและสังคมพลเมือง หลักการพลเมือง การมีส่วนร่วมของพลเมือง และคุณลักษณะของพลเมือง ผลการศึกษาเรื่อง ค่านิยมประชาธิปไตยของเยาวชนไทยโดยสถาบันพระปกเกล้า (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2557) โครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ Programme for International Student Assessment : PISA ประจำปี 2012 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556: ออนไลน์) ผลการศึกษาเรื่อง Civic Education in Thailand: Policies and Practices in Schools (Pitiyanuwat & Sujiva, 2005) ผลการศึกษาเรื่อง Pedagogy for Citizenship Education in Thailand: The Gap between Government Policy and Implementation (Lawthong, 2011) และผลการศึกษาเรื่อง การ

จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี (ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ, 2548) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปปัญหาด้านความเป็นพลเมืองในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้

1.1.1 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีความรู้ความเข้าใจเชิงมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง และการใช้เหตุผลในระดับต่ำ ยึดความคิดเห็นของตนเองมากกว่าการเปิดรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

1.1.2 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีความสามารถในการวิเคราะห์เกี่ยวกับ ความเป็นพลเมืองในระดับต่ำ

1.1.3 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีค่านิยมประชาธิปไตยในระดับต่ำ ยอมรับการทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่รัฐหากจะช่วยให้สิ่งต่างๆ ดำเนินการไปได้อย่างรวดเร็ว และมีความคิดเห็นว่าการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ไม่ใช่สิ่งที่เกี่ยวข้องกับตนเอง

1.1.4 รูปแบบและวิธีการสอนในวิชาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่ครูไทยมีความมั่นใจและใช้บ่อยที่สุด คือ การสอนแบบบรรยาย การเรียนรู้แบบร่วมมือ การทำงานกลุ่ม และการอภิปรายในชั้นเรียน มีการใช้หนังสือเรียน และเรียนแบบท่องจำมากกว่าให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมหรือฝึกฝนการคิด การวิเคราะห์

ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการจะพัฒนานักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้มีความเป็นพลเมือง ผู้สอนจะต้องเลือกใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ฝึกฝนการคิด การหาข้อมูลและเหตุผล การปฏิบัติ มากกว่าการเรียนแบบท่องจำ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง และเกิดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็น เรื่องราว หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม

1.2 การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

การดำเนินการในขั้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แนวทางการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม และรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมืองเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน โดยศึกษาวิเคราะห์จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รวมทั้งจุดเน้นและผลการเรียนรู้ในรายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง ผลการศึกษาข้อมูลมีดังนี้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางตามระดับชั้นปีที่เรียน สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ 2 มาตรฐาน คือ มาตรฐานที่ 1 เป็นมาตรฐานด้านความเข้าใจและการปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดี เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันทั้งในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติ มาตรฐานที่ 2 เป็นมาตรฐานด้านความเข้าใจในระบบการเมืองการปกครอง และการธำรงรักษาการปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมีตัวชี้วัดในสองมาตรฐานที่เป็นตัวชี้วัดด้านการวิเคราะห์ทั้งสิ้น 11 ตัวชี้วัด แสดงให้เห็นว่าความสามารถในการวิเคราะห์ที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมือง และสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข

ตัวชี้วัดของมาตรฐานที่ 1 สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีความสอดคล้องกับความสามารถในการวิเคราะห์ คือ การวิเคราะห์บทบาท ความสำคัญและความสัมพันธ์ และตัวชี้วัดของมาตรฐานที่ 2 สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีความสอดคล้องกับความสามารถในการวิเคราะห์ คือ การวิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสารทางการเมือง การปกครองที่มีผลกระทบต่อสังคมไทยปัจจุบัน

รายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมืองกำหนดจุดเน้น 6 ประการ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ผู้เรียนควรตระหนัก เห็นความสำคัญ มีความเข้าใจที่ถูกต้อง คิดอย่างมีวิจารณญาณและนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม คือ ความเป็นไทย การรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความปรองดอง สมานฉันท์ และความมีวินัยในตนเอง

ผลการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แนวทางการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง สรุปได้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม และรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมืองกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ 2 มาตรฐาน และมีตัวชี้วัดเกี่ยวกับความสามารถในการวิเคราะห์ทั้งสิ้น 11 ตัวชี้วัด มีจุดเน้นในการพัฒนาคุณลักษณะ ความรู้ ความเข้าใจด้านพลเมือง 6 ประการ โดยมีเป้าหมายในการเตรียมพลเมืองของชาติไปสู่การเป็นพลเมืองดีที่มีประสิทธิภาพ จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้วิจัยต้องการพัฒนานวัตกรรมด้านความเป็นพลเมือง และความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมให้กับผู้เรียน เพราะผู้เรียนจะได้พัฒนา

ความสามารถทางการคิด ใช้ข้อเท็จจริงมาจัดกระทำจนกลายเป็นความรู้ความเข้าใจที่มีความหมาย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป

ขั้นที่ 2 การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาได้ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย บทความ และสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย คือ แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนา และการสืบสอบ สรุปได้ดังนี้

แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ เป็นแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่ใช้การสนทนาและกระบวนการกลุ่มเป็นฐาน โดยนำประเด็น เหตุการณ์ สถานการณ์ต่างๆ ในสังคมและโลกมาใช้ในบริบททางการศึกษา แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบพัฒนาขึ้นในปี ค.ศ. 2005 โดยกลุ่มของนักการศึกษาและนักวิจัยจาก 8 ประเทศ ดำเนินการภายใต้ศูนย์การศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมและโลก University of Nottingham ประเทศอังกฤษ จุดประสงค์ของแนวคิดคือ การพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างอิสระไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลหรือการชี้นำของผู้อื่น ระบุและตั้งคำถามกับแหล่งข้อมูลหรือสมมติฐาน ตรวจสอบจุดยืน พิจารณาปัจจัยต่างๆ ในบริบทที่เต็มไปด้วยความหลากหลายและไม่เท่าเทียมกัน สามารถตรวจสอบจุดยืน และรับมือกับความเปลี่ยนแปลงความซับซ้อน และความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นได้ โดยการสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่นำผู้เรียนมาเชื่อมต่อเข้ากับประเด็นหรือสถานการณ์ซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันในสังคม แนวคิด และทฤษฎีพื้นฐานในการพัฒนาแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบมี 5 เรื่อง คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ทฤษฎีวิพากษ์ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของแฟร์ และแนวคิดของกริทซ์

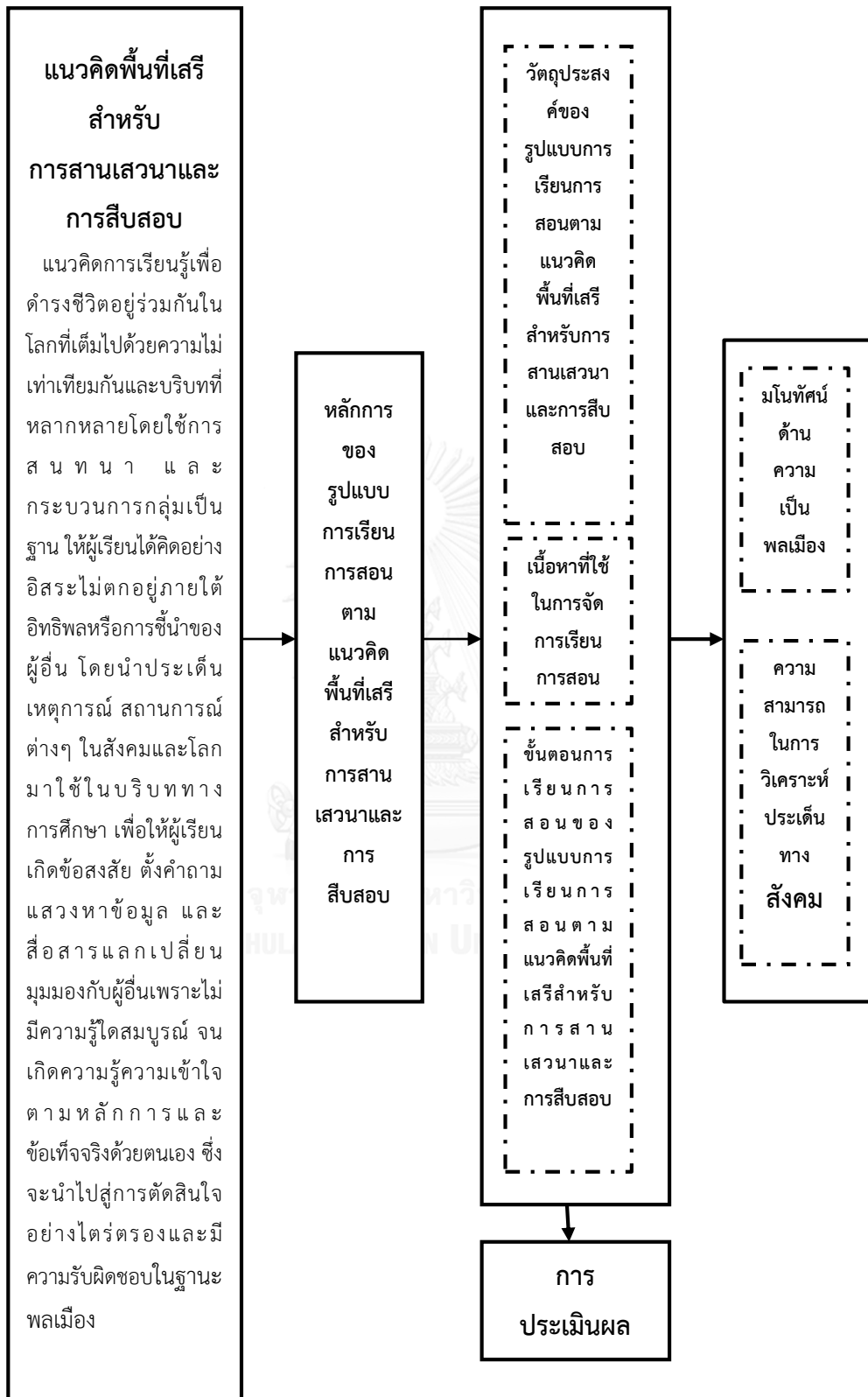
หลักการพื้นฐานของแนวคิดเชื่อว่า ผู้เรียนทุกคนรู้สิ่งที่แตกต่างกันในวิถีที่ไม่เหมือนกันตามประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ความรู้ทุกชนิดจึงไม่สมบูรณ์ และมุมมองที่ทุกคนมีต่อสิ่งต่างๆ สามารถถูกตั้งคำถามได้ การใช้การสนทนาเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนสามารถตั้งประเด็นที่ต้องการพูดคุยแลกเปลี่ยน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นปัญหา สถานการณ์ซับซ้อนยากแก่การตัดสินใจ และมีโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งสูง เป็นการสร้างความสนใจที่ลึกซึ้งให้กับผู้เข้าร่วมสนทนา ได้เกิดความเข้าใจในทุกประเด็น การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดนี้จึงเน้นให้ผู้เรียนสังเกตเหตุการณ์ ปรากฏการณ์ที่สงสัยหรือสนใจ ตั้งคำถาม ค้นคว้าหาข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ โดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม แล้วนำข้อค้นพบมาประมวลคำตอบ หรือหาข้อสรุปด้วยตนเอง จนเกิดความเข้าใจและรับรู้ความรู้นั้นอย่างมีความหมาย

ผลการศึกษาข้างต้น จะเห็นได้ว่า แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้จากความสงสัย ความสนใจ สืบค้นข้อมูล และสร้างความเข้าใจด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการกลุ่มและการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เชื่อมโยงกับสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ขั้นที่ 3 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ที่ได้จากการศึกษาข้อมูลมาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

**ระยะที่ 2 การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการ
การสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถ
ในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น**

ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการ
การสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการ
การวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับร่าง ดังนี้

**ขั้นที่ 1 การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและ
การสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์
ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น**

ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและ
การสืบสอบ ดังนี้

**1.1 ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ และ
พัฒนารูปแบบ**

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและ
ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้ศึกษา
แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ จากนั้นวิเคราะห์สาระสำคัญ และนำมาพัฒนา
เป็นหลักการของรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและ
ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและ
การสืบสอบ 5 ประการ คือ

1) หลักการด้านการเรียนรู้จากประสบการณ์และมุมมองของบุคคลอื่น

บุคคลแต่ละคนรู้สิ่งที่แตกต่างกันในวิถีทางที่ไม่เหมือนกัน ตามประสบการณ์ของตน ความรู้
ทุกชนิดที่บุคคลมีจึงไม่สมบูรณ์ เพราะเกิดจากการสร้างในบริบทของเขตของตนเองเท่านั้น บุคคลจึง
ต้องเปิดใจ รับฟัง และเรียนรู้จากมุมมอง หรือประสบการณ์ของผู้อื่น

2) หลักการด้านการคิดอย่างเสรี

การคิด สงสัย และตั้งคำถามต่อข้อมูล เหตุการณ์ และสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเสรีว่าเกิดขึ้น
ได้อย่างไร สิ่งใดเป็นสาเหตุ และจะแก้ไขอย่างไร

3) หลักการด้านการสื่อสารปฏิสัมพันธ์

การพูดคุย รั้งฟังซึ่งกันและกันโดยใช้เหตุผล ไม่มุ่งการเอาชนะหรือโต้เถียงกัน เพราะทุกความคิดเห็นมีความสำคัญ แต่มุ่งการแสวงหาความรู้ร่วมกันโดยการสอบถาม สืบค้น ค้นหา และสืบค้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและมุมมองที่หลากหลาย

4) หลักการด้านการแสวงหาความรู้และสร้างความเข้าใจ

กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลเพื่อตอบคำถามในสิ่งที่ตนเองสงสัยหรือสนใจอย่างเป็นลำดับขั้นตอน เริ่มจากการระบุประเด็นปัญหา หรือคำถามที่สงสัย คาดคะเน หาคำตอบโดยการเสนอแนวทางในการศึกษา สืบค้นรวบรวมข้อมูล และหลักฐานจากแหล่งต่างๆ พิจารณาและหาข้อสรุปของข้อมูล ทำให้ผู้เรียนเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

5) หลักการด้านกระบวนการกลุ่ม

กระบวนการเรียนรู้ที่ทุกคนมีความสำคัญ โดยมีเป้าหมายและความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ และสามารถเชื่อมโยงสู่การดำเนินชีวิตประจำวัน

1.2 กำหนดองค์ประกอบและรายละเอียดของรูปแบบ

การกำหนดองค์ประกอบและรายละเอียดของรูปแบบการเรียนการสอน โดยนำผลการศึกษาในขั้นตอนก่อนหน้ามาเป็นข้อมูล ได้องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ ดังนี้

- 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน
- 2) หลักการของรูปแบบการเรียนการสอน
- 3) ขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอน
- 4) การประเมินผลการเรียนรู้

องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนแต่ละองค์ประกอบ มีการดำเนินการดังนี้

1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อค้นพบมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน 2 ประการ ดังนี้

- 1.1) เพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง
- 1.2) เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

2) หลักการของรูปแบบการเรียนการสอน

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์สาระสำคัญของแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ แล้วนำมากำหนดเป็นหลักการของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ ดังภาพที่ 3

แนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับ

การสานเสวนาและการสืบสอบ

แนวคิดการเรียนรู้เพื่อดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในโลกที่เต็มไปด้วยความไม่เท่าเทียมกันและบริบทที่หลากหลายโดยใช้การสนทนา และกระบวนการกลุ่มเป็นฐาน ให้ผู้เรียนได้คิดอย่างอิสระไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลหรือการชี้นำของผู้อื่น โดยนำประเด็น เหตุการณ์ สถานการณ์ต่างๆ ในสังคมและโลกมาใช้ในบริบททางการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดข้อสงสัย ตั้งคำถาม แสวงหาข้อมูล และสื่อสารแลกเปลี่ยนมุมมองกับผู้อื่นเพราะไม่มีความรู้ใดสมบูรณ์ จนเกิดความรู้ความเข้าใจตามหลักการและข้อเท็จจริงด้วยตัวเอง ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจอย่างไตร่ตรองและมีความรับผิดชอบในฐานะพลเมือง

หลักการสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ

1. **หลักการด้านการเรียนรู้จากประสบการณ์และมุมมองของบุคคลอื่น** บุคคลแต่ละคนรู้สิ่งที่แตกต่างกันในวิถีทางที่ไม่เหมือนกัน ตามประสบการณ์ของตน ความรู้ทุกชนิดที่บุคคลมีจึงไม่สมบูรณ์เพราะเกิดจากการสร้างในบริบทขอบเขตของตนเองเท่านั้น บุคคลจึงต้องฟังและเรียนรู้จากมุมมอง หรือประสบการณ์อื่นๆ ซึ่งจะทำให้มีความสามารถในการพิจารณาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่มีในสังคม

2. **หลักการด้านการคิดอย่างเสรี** การคิด สงสัย และตั้งคำถามต่อข้อมูล เหตุการณ์ และสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเสรีว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร สิ่งใดเป็นสาเหตุ และจะแก้ไขอย่างไร

3. **หลักการด้านการสื่อสารปฏิสัมพันธ์** การสื่อสาร รับฟังซึ่งกันและกัน ด้วยถ้อยคำหรือเหตุผล เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ยืดหยุ่น ทุกความคิดเห็นเห็นมีความสำคัญ ผู้ร่วมสื่อสารไม่มุ่งการเอาชนะกัน แต่มีเป้าหมายที่จะทำให้อีกฝ่ายเกิดความเข้าใจที่กระจ่างขึ้น โดยการสอบถาม สืบค้น ค้นหา สืบค้นร่วมกัน มากกว่าการโต้เถียงหรือหว่านล้อมให้อีกฝ่ายเชื่อ ทุกฝ่ายจะได้รับประโยชน์จากการแสวงหาความรู้ร่วมกัน และมีมุมมองที่เปิดกว้าง

4. **หลักการด้านการแสวงหาความรู้และสร้างความเข้าใจ** กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลเพื่อตอบคำถามในสิ่งที่ตนเองสงสัยหรือสนใจอย่างเป็นลำดับขั้นตอน เริ่มจากการระบุประเด็นปัญหา หรือคำถามที่สงสัย คาดคะเนคำตอบ หากคำตอบโดยการเสนอแนวทางในการศึกษา สืบค้นรวบรวมข้อมูล และหลักฐานจากแหล่งต่างๆ พิจารณาและหาข้อสรุปของข้อมูลทำให้ผู้เรียนเข้าใจเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

5. **หลักการด้านกระบวนการกลุ่ม** กระบวนการเรียนรู้ที่ทุกคนมีความสำคัญ โดยมีเป้าหมายและความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ และสามารถเชื่อมโยงสู่การดำเนินชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 3 ผลการวิเคราะห์หลักการของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ

ข้อมูลจากการวิเคราะห์หลักการของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสาธิตและการสืบสอบ ได้หลักการสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

- 2.1) การเรียนรู้จากประสบการณ์และมุมมองของบุคคลอื่น
- 2.2) การคิดอย่างเสรี
- 2.3) การสื่อสารปฏิสัมพันธ์
- 2.4) การแสวงหาความรู้และสร้างความเข้าใจ
- 2.5) กระบวนการกลุ่ม

3) ขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอน

ดำเนินการโดยนำหลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนมาวิเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่เป็นไปตามหลักการของรูปแบบ แนวทางในการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสาธิตและการสืบสอบ มีรายละเอียด ดังนี้

3.1) ผู้สอนนำเสนอสถานการณ์ เหตุการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องหรือใกล้ตัวเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนสงสัย ต้องการหาคำตอบ นำไปสู่การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จนผู้เรียนเกิดความตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองที่มีต่อชุมชนและสังคม สถานการณ์หรือเหตุการณ์ตัวอย่างควรมาจากข่าว เหตุการณ์จริง หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งผู้เรียนสามารถรับรู้ได้ผ่านสื่อชนิดต่างๆ

3.2) ผู้สอนประเมินความสามารถในการคิดของผู้เรียนจากการตั้งคำถาม และการตอบคำถาม และฝึกผู้เรียนแยกแยะลักษณะสำคัญของคุณลักษณะด้านความเป็นพลเมือง

3.3) ผู้สอนนำเสนอกรณีตัวอย่างหลากหลายที่เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองเพื่อให้ผู้เรียนร่วมแสดงความคิดเห็นจากประสบการณ์เดิม ผู้สอนใช้คำถามเพื่อให้ผู้เรียนวินิจฉัยกรณีตัวอย่าง หาคำสำคัญ และคาดคะเนลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง จากนั้นผู้เรียนวางแผนสืบค้นกรณีศึกษา หรือข่าวที่คล้ายคลึงกับกรณีตัวอย่าง โดยผู้เรียนจะช่วยกันกำหนดวิธีการหาข้อมูล สื่อ แหล่งเรียนรู้ แล้วร่วมกันสืบค้นข้อมูล หลังการสืบค้นและรวบรวมข้อมูล ผู้เรียนจะต้องร่วมกันพิจารณาข้อมูลเพื่อหาลักษณะสำคัญของข้อมูล จากนั้นจะตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อมูลที่สืบค้นกับคำตอบที่คาดคะเน แล้วจึงร่วมกันสรุปลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่ได้ศึกษา

3.4) ผู้เรียนร่วมกันศึกษาเหตุการณ์ซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันในสังคม ตั้งคำถาม และกำหนดประเด็นที่ต้องการค้นคว้าเพิ่มเติม จากนั้นวางแผนในการสืบค้นข้อมูล และดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนด ผู้เรียนร่วมกันพิจารณาข้อมูลที่ได้สืบค้นตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ จำแนกข้อมูลเป็นส่วนย่อยเพื่อระบุผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บทบาท และบริบทของสถานการณ์ ค้นหาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยแล้วระบุสาเหตุของสถานการณ์ รวมทั้งผลที่เกิดขึ้น และระบุมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จากนั้นร่วมกันสรุปข้อค้นพบ

3.5) ผู้เรียนร่วมกันกำหนดประเด็นในการแลกเปลี่ยนพูดคุย และรับฟังซึ่งกันและกัน โดยจะนำข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาคุณลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง และการวินิจฉัยสถานการณ์ซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันในสังคมมาเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์เดิมเพื่อทำให้เกิดการขยายความคิด

3.6) ผู้เรียนร่วมกันนำเสนอกิจกรรมหรืองานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือส่วนรวม และร่วมกันปฏิบัติตามรายละเอียดที่กำหนดไว้

ผู้วิจัยนำแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบมาสรุปเป็นขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 สานเสวนาเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นการคิด

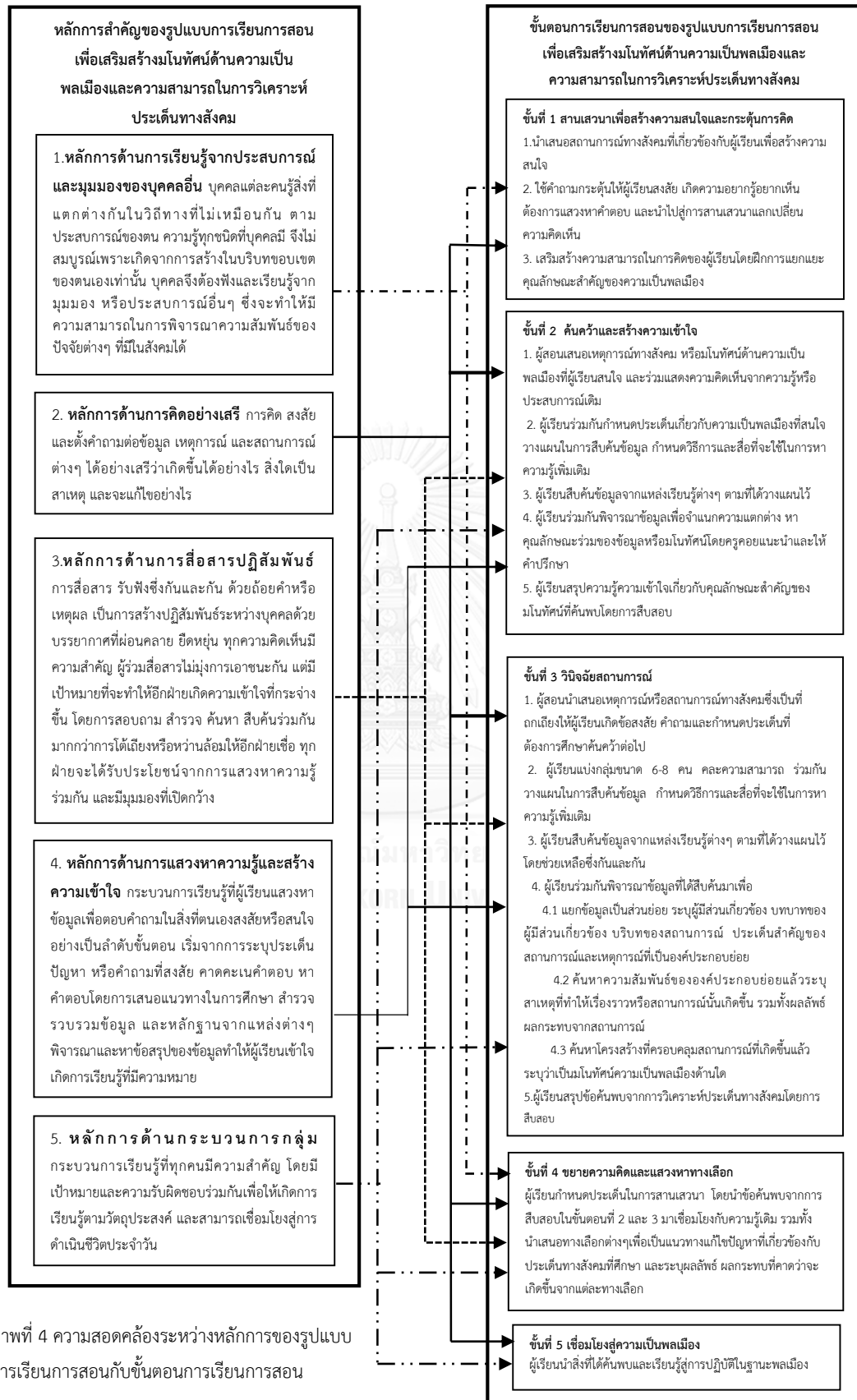
ขั้นที่ 2 ค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ

ขั้นที่ 3 วินิจฉัยสถานการณ์

ขั้นที่ 4 ขยายความคิดและแสวงหาทางเลือก

ขั้นที่ 5 เชื่อมโยงสู่ความเป็นพลเมือง

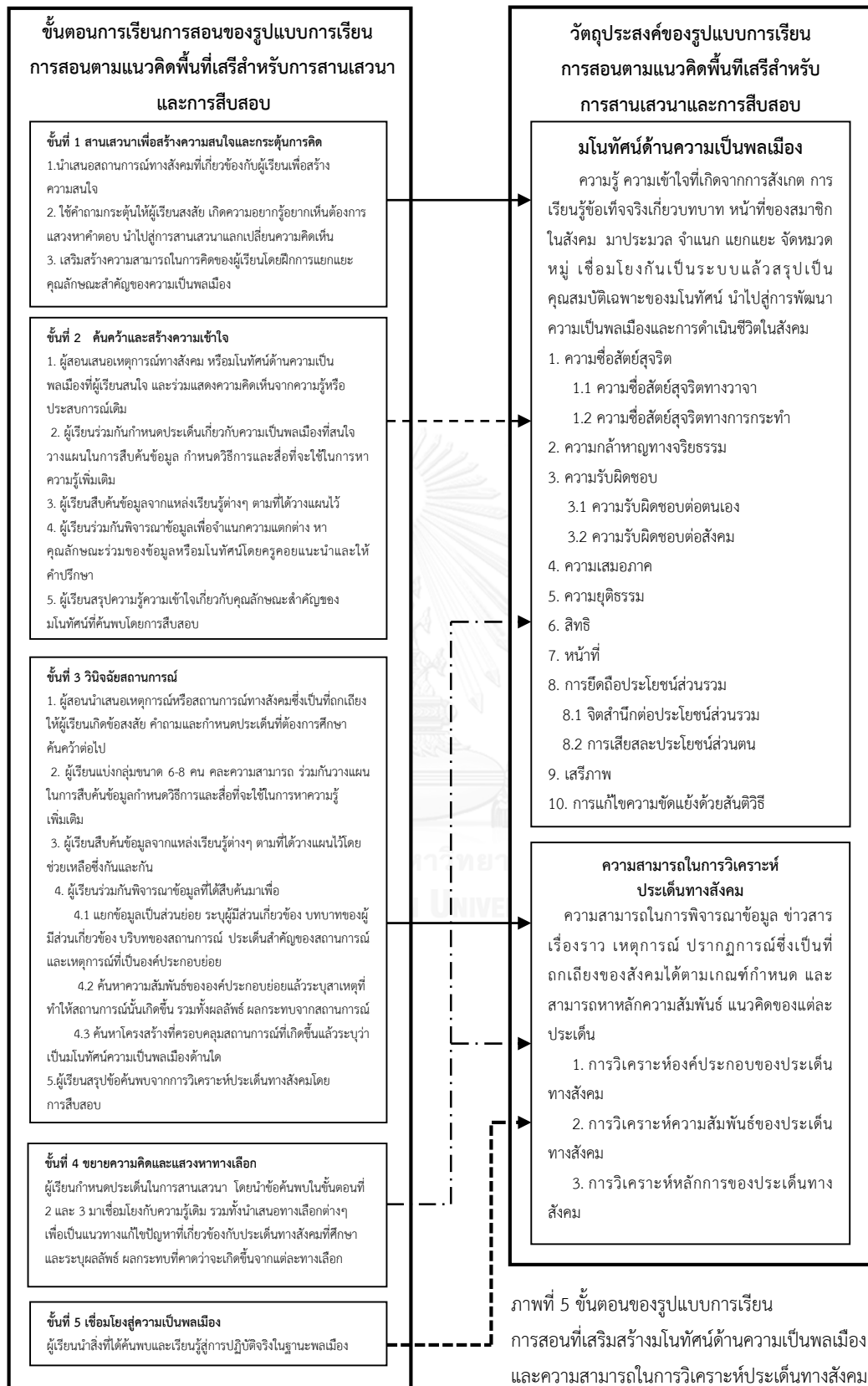
หลักการของรูปแบบการเรียนการสอนมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ ดังภาพที่ 4

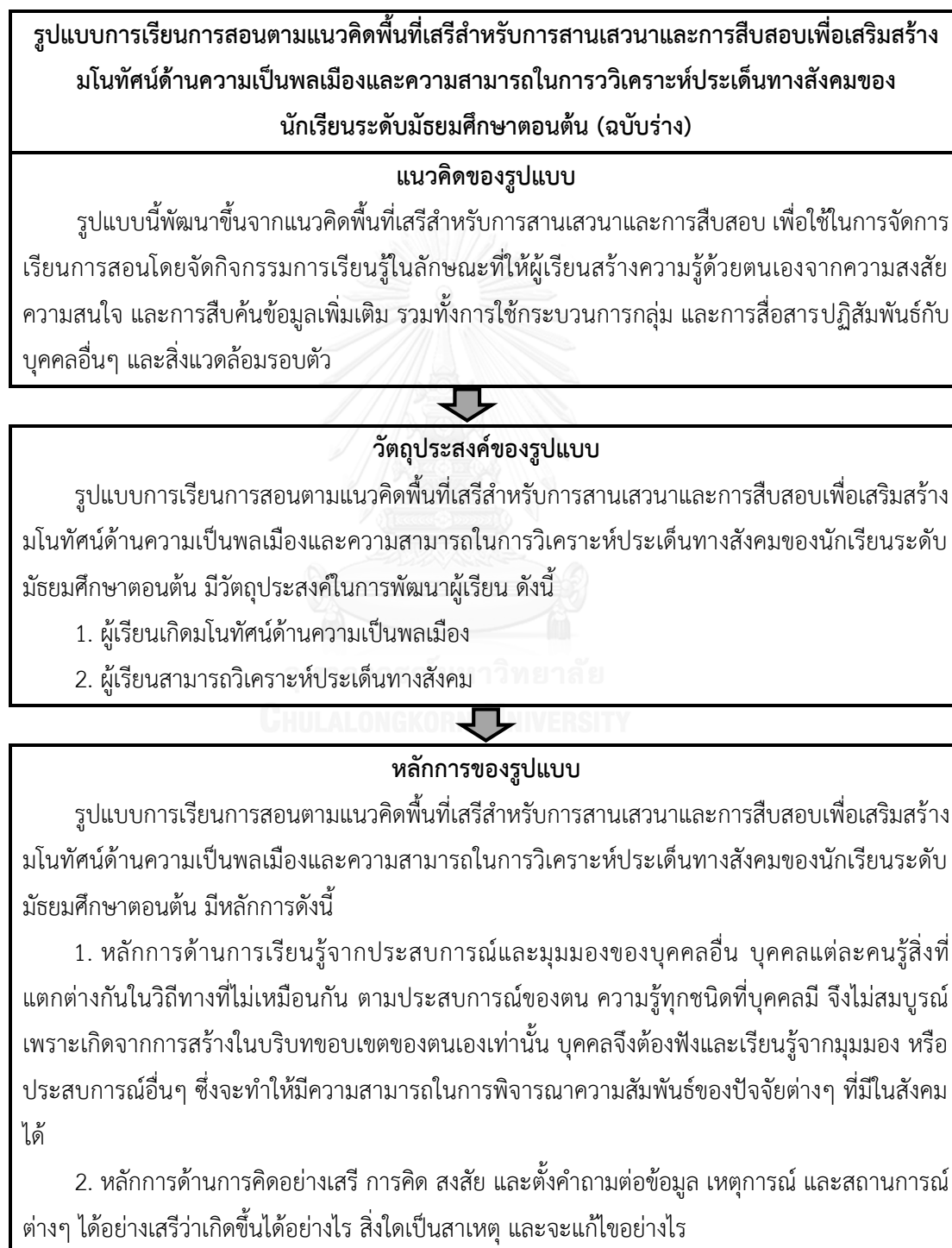
ภาพที่ 4 ความสอดคล้องระหว่างหลักการของรูปแบบการเรียนการสอนกับขั้นตอนการเรียนการสอน

ขั้นตอนการเรียนการสอน 5 ขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรี สำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ คือ ขั้นการสานเสวนาเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นการคิด ขั้นการค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ ขั้นการวินิจฉัยสถานการณ์ ขั้นการขยายความคิดและแสวงหาทางเลือก และขั้นการเชื่อมโยงสู่ความเป็นพลเมือง จะเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 5

ผลจากการสังเคราะห์หลักการและขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (ฉบับร่าง) ดังภาพ

หลักการของรูปแบบ (ต่อ)

3. หลักการด้านการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ รั้งซึ่งกันและกัน ด้วยถ้อยคำหรือเหตุผล เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ยืดหยุ่น ทุกความคิดเห็นมีความสำคัญ ผู้ร่วมสื่อสารไม่มุ่งการเอาชนะกัน แต่มีเป้าหมายที่จะทำให้อีกฝ่ายเกิดความเข้าใจที่กระจ่างขึ้น โดยการสอบถาม สืบค้น ค้นหา สืบค้นร่วมกัน มากกว่าการโต้เถียงหรือหว่านล้อมให้อีกฝ่ายเชื่อ ทุกฝ่ายจะได้รับประโยชน์จากการแสวงหาความรู้ร่วมกัน และมีมุมมองที่เปิดกว้างขึ้น

4. หลักการด้านการแสวงหาความรู้และสร้างความเข้าใจ กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลเพื่อตอบคำถามในสิ่งที่ตนเองสงสัยหรือสนใจอย่างเป็นลำดับขั้นตอน เริ่มจากการระบุประเด็นปัญหา หรือคำถามที่สงสัย คาดคะเนคำตอบ หาคำตอบโดยการเสนอแนวทางในการศึกษา สรรวจรวบรวมข้อมูล และหลักฐานจากแหล่งต่างๆ พิจารณาและหาข้อสรุปของข้อมูลทำให้ผู้เรียนเข้าใจเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

5. หลักการด้านกระบวนการกลุ่ม กระบวนการเรียนรู้ที่ทุกคนมีความสำคัญ โดยมีเป้าหมายและความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ และสามารถเชื่อมโยงสู่การดำเนินชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนของรูปแบบ

ขั้นที่ 1 สานเสวนาเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นการคิด

- 1.1 นำเสนอสถานการณ์หรือประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนเพื่อสร้างความสนใจ
- 1.2 ใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนสงสัย เกิดความอยากรู้อยากเห็น ต้องการแสวงหาคำตอบ และนำไปสู่การสานเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- 1.3 ประเมินและเสริมสร้างความสามารถในการคิดของผู้เรียนโดยฝึกแยกแยะคุณลักษณะสำคัญของความเป็นพลเมือง

ขั้นที่ 2 ค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ

- 2.1 ผู้สอนนำเสนอเหตุการณ์ทางสังคมที่เชื่อมโยงกับมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง ผู้เรียนร่วมแสดงความคิดเห็นจากความรู้หรือประสบการณ์เดิม
- 2.2 ผู้เรียนร่วมกันเสนอมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่ต้องการศึกษาเพิ่มเติม วางแผนในการสืบสอบข้อมูลโดยกำหนดประเด็นที่ต้องค้นคว้า วิธีการในการหาข้อมูล สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่จะใช้ในการหาความรู้เพิ่มเติม
- 2.3 ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ตามที่ได้วางแผนไว้โดยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- 2.4 ผู้เรียนร่วมกันพิจารณาข้อมูลเพื่อจำแนกความแตกต่าง หาคุณลักษณะสำคัญของข้อมูลหรือมโนทัศน์โดยครูคอยแนะนำและให้คำปรึกษา
- 2.5 ผู้เรียนสรุปความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ที่ค้นพบโดยการสืบสอบ

ขั้นที่ 3 วิจัยสถานการณ์

- 3.1 ผู้สอนนำเสนอเหตุการณ์หรือสถานการณ์ทางสังคมซึ่งเป็นที่ถกเถียงให้ผู้เรียนเกิดข้อสงสัย คำถามเพื่อให้ผู้เรียนกำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษาเพิ่มเติม

ขั้นตอนของรูปแบบ (ต่อ)

3.2 ผู้เรียนแบ่งกลุ่มละความสามารถ ร่วมกันวางแผนในการสืบสอบข้อมูล กำหนดวิธีการและสื่อที่จะใช้ในการหาความรู้เพิ่มเติม

3.3 ผู้เรียนดำเนินการตามกระบวนการสืบสอบได้วางแผนไว้โดยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3.4 ผู้เรียนร่วมกันพิจารณาข้อมูลที่ได้โดย

3.4.1 แยกข้อมูลเป็นส่วนย่อย ระบุผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บริบทของสถานการณ์ ประเด็นสำคัญของสถานการณ์ และเหตุการณ์ที่เป็นองค์ประกอบย่อย

3.4.2 ค้นหาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยแล้วระบุสาเหตุที่ทำให้เรื่องราวหรือสถานการณ์นั้นเกิดขึ้น รวมทั้งผลลัพธ์ ผลกระทบจากสถานการณ์

3.4.3 ค้นหาโครงสร้างที่ครอบคลุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วระบุว่าเป็นโมทัศน์ความเป็นพลเมืองด้านใด

3.5 ผู้เรียนสรุปข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมโดยการสืบสอบ

ขั้นที่ 4 ขยายความคิดและแสวงหาทางเลือก

ผู้เรียนกำหนดประเด็นในการสานเสวนา โดยนำข้อค้นพบจากการสืบสอบในขั้นตอนที่ 2 และ 3 มาเชื่อมโยงกับความรู้เดิม รวมทั้งนำเสนอทางเลือกต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องกับประเด็นทางสังคมที่ศึกษา และระบุผลลัพธ์ ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากแต่ละทางเลือก

ขั้นที่ 5 เชื่อมโยงสู่ความเป็นพลเมือง

ผู้เรียนนำสิ่งที่ได้ค้นพบและเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริงในฐานะพลเมืองไทย

การประเมินผล

การประเมินผล ดำเนินการดังนี้

1. ก่อนและหลังเรียนโดยใช้แบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง และแบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

2. ระหว่างเรียน

2.1 ใช้การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.2 ใช้การประเมินในงาน ภาระงานของผู้เรียน

ภาพที่ 6 รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม (ฉบับร่าง)

1.3 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบและคู่มือแนะนำการใช้รูปแบบ

ผู้วิจัยนำกรอบแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม มาเป็นแนวทางในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และสร้างคู่มือแนะนำการใช้รูปแบบ ดังนี้

1.3.1 การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1.3.1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน

1.3.1.2 เลื่อนเนื้อหาจากเหตุการณ์ และข่าวสารที่เกิดขึ้นในประเทศและต่างประเทศ เพื่อใช้ในการสอนด้วยกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ได้เนื้อหาในรายวิชาเพิ่มเติม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 3 แผน ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้วงจรที่ 1 เรื่อง คุณธรรมจริยธรรมของพลเมือง จำนวน 6 ชั่วโมง แผนการจัดการเรียนรู้วงจรที่ 2 เรื่อง พลเมืองกับการเมืองการปกครอง จำนวน 6 ชั่วโมง และแผนการจัดการเรียนรู้วงจรที่ 3 เรื่อง พลเมืองสร้างสังคม รวมใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอนทั้งสิ้น 18 ชั่วโมง

1.3.1.3 เขียนแผนการจัดการเรียนรู้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ประกอบการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแผน แผนการจัดการเรียนรู้จะประกอบด้วยชื่อแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวนชั่วโมง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การประเมินผล การเรียนรู้ ทั้ง 3 แผน แผนการจัดการเรียนรู้ใช้เวลาแผนละ 6 ชั่วโมง โดยกำหนดขั้นตอนหลักของกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนในรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

1.3.2 การสร้างคู่มือแนะนำการใช้รูปแบบ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างคู่มือและคำแนะนำการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อช่วยให้ผู้ที่จะนำรูปแบบนี้ไปใช้เกิดความเข้าใจแนวคิด ความเป็นมา และองค์ประกอบของรูปแบบ คู่มือประกอบด้วยสาระสำคัญ 5 ประการ คือ

1.3.2.1 แนวคิดพื้นฐานของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.3.2.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.3.2.3 หลักการของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.3.2.4 ขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.3.2.5 การวัดและการประเมินผลมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.4 การตรวจสอบและปรับปรุงรูปแบบ

1.4.1 การตรวจสอบรูปแบบ

ในการดำเนินการงานตามขั้นตอนการพัฒนาการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินความตรงเชิงเนื้อหาพร้อมนำรูปแบบการเรียนการสอน เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน และด้านการสอนสังคมศึกษา จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา และความชัดเจนของภาษาที่ใช้ในการสื่อสารเป็นรายข้อ โดยลงความเห็นและให้คะแนน ดังนี้

ให้ค่า +1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามนั้นตรงกับเนื้อหา

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าคำถามนั้นตรงกับเนื้อหา

-1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามนั้นไม่ตรงกับเนื้อหา

หลังจากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยนำผลการตรวจสอบมาหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item Objective Congruence) และปรับปรุงกระบวนการตามข้อเสนอแนะ

1.4.2 การปรับปรุงรูปแบบ

ผลการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน สรุปได้ว่า รายละเอียดของรูปแบบและเอกสารประกอบรูปแบบนั้น มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.50 ทุกรายการประเมิน สามารถนำไปใช้ได้ ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงรูปแบบ ดังรายละเอียดในตาราง

ตารางที่ 3 ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิและการปรับปรุงรูปแบบ

ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	การปรับปรุงแก้ไข
1. หลักการที่สังเคราะห์มาจากแนวคิดทฤษฎีจะต้องไม่ซ้ำซ้อนกัน ให้ระบุหลักการแต่ละข้ออย่างชัดเจนว่าเป็นเรื่องใด	<p>1. ปรับแก้หลักการของรูปแบบบางข้อที่มีความซ้ำซ้อน ได้แก่ หลักการข้อ 1 จาก “บุคคลแต่ละคนรู้สิ่งที่แตกต่างกันในวิถีทางที่ไม่เหมือนกัน ตามประสบการณ์ของตน ความรู้ทุกชนิดที่บุคคลมี จึงไม่สมบูรณ์เพราะเกิดจากการสร้างในบริบทขอบเขตของตนเองเท่านั้น บุคคลจึงต้องฟังและเรียนรู้จากมุมมอง หรือประสบการณ์อื่นๆ ซึ่งจะทำให้มีความสามารถในการพิจารณาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่มีในสังคมได้” เป็น “บุคคลแต่ละคนรู้สิ่งที่แตกต่างกันในวิถีทางที่ไม่เหมือนกัน ตามประสบการณ์ของตน ความรู้ทุกชนิดที่บุคคลมีจึงไม่สมบูรณ์ เพราะเกิดจากการสร้างในบริบทขอบเขตของตนเองเท่านั้น บุคคลจึงต้องเปิดใจ รับฟัง และเรียนรู้จากมุมมอง หรือประสบการณ์ของผู้อื่น”</p> <p>หลักการข้อ 3 จาก “ การสื่อสาร รับฟังซึ่งกันและกัน ด้วยถ้อยคำหรือเหตุผล เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ยืดหยุ่น ทุกความคิดเห็นมีความสำคัญ ผู้ร่วมสื่อสารไม่มุ่งการเอาชนะกัน แต่มีเป้าหมายที่จะทำให้อีกฝ่ายเกิดความเข้าใจที่กระจ่างขึ้น โดยการสอบถาม สืบค้น ค้นหา สืบค้นร่วมกัน มากกว่าการโต้เถียงหรือหว่านล้อมให้อีกฝ่ายเชื่อ ทุกฝ่ายจะได้รับการประโยชน์จากการแสวงหาความรู้ร่วมกัน และมีมุมมองที่เปิดกว้างขึ้น” เป็น “การพูดคุย รับฟังซึ่ง</p>

ตารางที่ 3 ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิและการปรับปรุงรูปแบบ (ต่อ)

ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	การปรับปรุงแก้ไข
<p>2. ขั้นตอนของรูปแบบมีหลายขั้นตอนอาจจะทำให้จัดการเรียนการสอนไม่ทันตามเวลาที่กำหนดไว้ จึงควรประเมินผลรูปแบบหลังการทดลอง หากพบว่าการจัดการเรียนการสอนดำเนินการไม่ทันตามเวลาที่กำหนด ควรปรับแก้ขั้นตอนโดยสามารถผนวกรวมกันได้</p> <p>3. แต่ละขั้นตอนจะต้องมีจุดเน้นที่ชัดเจนในการพัฒนาผู้เรียน</p> <p>4. สามารถใช้เทคนิคการสอนแบบโสเครตีสในการสานเสวนาด้วย</p> <p>5. เกณฑ์ในการวัดผลควรจะมีประเด็นเรื่องความมีเหตุผล ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดสืบสาวหาสาเหตุ ควร</p>	<p>กันและกันโดยใช้เหตุผล ไม่มุ่งการเอาชนะหรือโต้เถียงกัน เพราะทุกความคิดเห็นมีความสำคัญ แต่มุ่งการแสวงหาความรู้ร่วมกัน โดยการสอบถาม สืบค้น และสืบค้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและมุมมองที่หลากหลาย”</p> <p>2. ผู้วิจัยจะประเมินผลเวลาในการใช้รูปแบบอีกครั้งหลังจากทดลองใช้รูปแบบครบทั้งสามวงจร</p> <p>3. ผู้วิจัยระบุจุดเน้นในแต่ละขั้นตอน คือขั้นตอนที่หนึ่งมีจุดเน้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักและความเข้าใจถึงความสำคัญและบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองที่มีต่อสังคม ขั้นตอนที่สองเน้นให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจมิติทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง ขั้นตอนที่สามเน้นให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม ขั้นตอนที่สี่มีจุดเน้นให้ผู้เรียนขยายความรู้ความเข้าใจ และขั้นตอนที่ห้ามีจุดเน้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักทางสังคม สามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล และพร้อมจะลงมือกระทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อสังคม</p> <p>4. กำหนดเป็นทางเลือกหนึ่งในการใช้เทคนิคการจัดการเรียนการสอน</p> <p>5. ในขั้นตอนการวินิจฉัยสถานการณ์ ผู้เรียนจะต้องอธิบายเหตุผลประกอบในการวินิจฉัยกรณีตัวอย่าง</p>

ตารางที่ 3 ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิและการปรับปรุงรูปแบบ (ต่อ)

ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	การปรับปรุงแก้ไข
<p>เพิ่มเติมในขั้นตอนที่ผู้เรียนวินิจฉัยสถานการณ์ เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม</p> <p>6. การวัดและประเมินผลควรมีรายละเอียดมากกว่านี้ เพื่อจะสามารถประเมินได้ครบทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย และควรดำเนินการทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียนเพื่อติดตามพัฒนาการของผู้เรียน</p>	<p>6. กำหนดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน</p>
<p>7. กรณีตัวอย่างที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน อย่าเลือกกรณีตัวอย่างที่เป็นด้านลบอย่างเดียว ควรที่กรณีตัวอย่างหรือเหตุการณ์ที่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีด้วย เพราะจะทำให้ผู้เรียนเห็นพลังบวก และเกิดความเข้าใจว่าเขาจะมีบทบาทในฐานะพลเมืองได้อย่างไร</p>	<p>7. เหตุการณ์ สถานการณ์ที่ใช้เป็นกรณีตัวอย่าง ประกอบด้วยเหตุการณ์ในชุมชน เหตุการณ์ระดับประเทศ และเหตุการณ์ระดับโลก เช่น กรณีตัวอย่างการทุจริตคอร์รัปชันในกิจกรรมกีฬา สี กรณีตัวอย่างการต่อสู้ 32 ปี โย ชันจันทา และผู้ได้รับผลกระทบจากอ่างเก็บน้ำห้วยละห้า และกรณีตัวอย่าง มาลาลา ยูซาฟไฟ เด็กผู้หญิงตัวเล็กๆ ผู้หาญสู้เพื่อเด็ก และสันติภาพ</p>
<p>8. เหตุการณ์หรือสถานการณ์ทางสังคมที่จะนำมาใช้เป็นกรณีตัวอย่างสามารถใช้เหตุการณ์ที่เกิดภายในชุมชน ประเทศ และในโลก เพราะนักเรียนได้เรียนเกี่ยวกับประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชีย ยุโรป และแอฟริกาแล้ว แต่ให้เริ่มจากเรื่องราวในชุมชน ขยายออกไประดับประเทศ และระดับโลก</p>	<p>8. เหตุการณ์หรือสถานการณ์ทางสังคมที่นำมาใช้เป็นกรณีตัวอย่างเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน เหตุการณ์ระดับประเทศ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในประเทศ ปากีสถาน และ ประเทศออสเตรเลีย ประกอบด้วยสถานการณ์ทางการเมือง ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม การแข่งขันกีฬา ประเด็นด้านเศรษฐกิจและสังคม</p>
<p>9. บทบาทของผู้สอนอาจจะมีมากในขั้นตอนแรกๆ แต่หลังจากนั้นนักเรียนจะต้องมีบทบาทในการเรียนรู้มากขึ้น โดยครูจะเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ จึงควรกำหนดบทบาทของผู้สอนและผู้เรียนในแต่ละขั้นตอนให้ชัดเจน</p>	<p>9. ผู้สอนจะมีบทบาทมากที่สุดในขั้นที่ 1 ตั้งแต่ขั้นที่ 2 บทบาทผู้สอนจะลดน้อยลง แต่บทบาทผู้เรียนจะเพิ่มมากขึ้น ในขั้นที่ 4 และ 5 ผู้เรียนจะมีบทบาทมากที่สุดโดยผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้</p>

ตารางที่ 3 ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิและการปรับปรุงรูปแบบ (ต่อ)

ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	การปรับปรุงแก้ไข
10. กิจกรรมในชั้นตอนท้ายๆ ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ สามารถแสดงจุดยืน และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ทางสังคม	10. ในชั้นตอนที่ 4 และ 5 ผู้เรียนจะพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อค้นพบที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของตนเอง โดยผู้เรียนจะเป็นผู้กำหนดประเด็นในการพูดคุยได้อย่างอิสระ และนำเสนอแนวทางปฏิบัติกิจกรรมในสิ่งที่ตนเองสนใจ

ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงรูปแบบฉบับร่าง เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับนำไปทดลองเบื้องต้น (try out) ต่อไป

ขั้นที่ 2 การพัฒนาและปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 2 ชุด ประกอบด้วย แบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง และแบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม รายละเอียดในการพัฒนาเครื่องมือ ดังนี้

2.1 แบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดโครงสร้างและเนื้อหาของแบบวัด

ผู้วิจัยกำหนดวิธีการในการคัดเลือกเนื้อหาของแบบวัด ดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมือง ทำให้สามารถคัดเลือกมโนทัศน์ด้านความพลเมืองได้ 17 ประการ

2) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมืองเพื่อใช้

ในการคัดกรองมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองจากชั้นที่ 1 ผู้วิจัยจึงคัดเลือกมโนทัศน์เหลือ 12 ประการ

3) ศึกษาข้อมูลข่าวสารและเหตุการณ์สำคัญทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นกรอบในการคัดกรองและจัดหมวดหมู่มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่จะนำไปใช้ในการวิจัยขั้นสุดท้าย ผู้วิจัยได้คัดเลือกมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง 10 ประการ โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกล้าหาญทางจริยธรรม ความรับผิดชอบ มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวกับการเมือง การปกครอง ได้แก่ ความเสมอภาค ความยุติธรรม สิทธิ หน้าที่ และมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับสังคม ได้แก่ การยึดถือประโยชน์ส่วนรวม เสรีภาพ การแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

ผู้วิจัยได้กำหนดโครงสร้างของแบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 โครงสร้างของแบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง

ชื่อ มโนทัศน์	จุดมุ่งหมายเชิง พฤติกรรม	จำ	เข้าใจ	นำไปใช้	วิเคราะห์	สังเคราะห์	ประเมิน ค่า	รวม (ข้อ)
1. ความ ซื่อสัตย์ สุจริต	1. การพูดความจริง พูดสิ่ง ที่ดี ไม่โกหกหลอกลวง รักษาคำมั่นสัญญา				ข้อ 1			1
	2. การประพฤติอย่าง ถูกต้อง ไม่คดโกง ไม่ แสวงหาผลประโยชน์ด้วย วิธีการที่ผิด						ข้อ 2 ข้อ 3	2
2. ความ กล้าหาญ ทาง จริยธรรม	1.การคิดและทำสิ่งต่างๆ อย่างมีเหตุผล ในขอบเขต ของกฎหมาย ศีลธรรม จริยธรรม				ข้อ 4 ข้อ 5			2
	2. การไม่เห็นด้วย หรือ สนับสนุนการกระทำที่จะ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ ประเทศชาติ				ข้อ 6			1
	3. การหยุดยั้งการกระทำ ที่จะก่อให้เกิดความ เสียหายแก่ประเทศชาติ				ข้อ 7			1
3. ความ รับผิดชอบ	1. การปฏิบัติหน้าที่ของ ตนเองให้เสร็จเรียบร้อย ตามกำหนดเวลา ยอมรับ ทั้งผลดีและไม่ดีในสิ่งที่ได้ กระทำ		ข้อ 8					1
	2. การปฏิบัติหน้าที่ที่ ได้รับตามสถานภาพของ ตนที่เป็นสมาชิกของสังคม ให้เสร็จเรียบร้อยตาม กำหนดเวลา และยอมรับ ทั้งผลดีและไม่ดีที่ได้ กระทำ		ข้อ 9		ข้อ 10		ข้อ 11	3

ตารางที่ 4 โครงสร้างของแบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง (ต่อ)

ชื่อ มโนทัศน์	จุดมุ่งหมายเชิง พฤติกรรม	จำ	เข้าใจ	นำไปใช้	วิเคราะห์	สังเคราะห์	ประเมิน ค่า	รวม (ข้อ)
4. ความ เสมอภาค	การปฏิบัติต่อผู้ที่มีความ แตกต่างจากตนอย่างเท่า เทียมกันด้วยความเคารพ ในสิทธิและศักดิ์ศรีความ เป็นมนุษย์				ข้อ 12 ข้อ 13		ข้อ 14 ข้อ 15	4
5. ความ ยุติธรรม	การกระทำสิ่งต่างๆ อย่าง สมเหตุสมผล ถูกต้องตาม กฎหมาย โดยปราศจาก อคติ		ข้อ 16		ข้อ 17 ข้อ 18			3
6. สิทธิ	การใช้อำนาจของบุคคลใน ฐานะสมาชิกของสังคมที่ กฎหมายให้การรับรอง และคุ้มครอง ควบคู่กับ หน้าที่ของตน โดยไม่ ละเมิดสิทธิผู้อื่น				ข้อ 19 ข้อ 20		ข้อ 21 ข้อ 22	4
7. หน้าที่	ภาระที่ต้องปฏิบัติด้วย ความรับผิดชอบในฐานะ สมาชิกของสังคมซึ่งได้รับ สิทธิตามที่กฎหมาย กำหนด		ข้อ 23	ข้อ 24			ข้อ 25	3
8. การ ยึดถือ ประโยชน์ ส่วนรวม	1. การตระหนักถึงผลดี ผลเสียที่จะเกิดกับ ส่วนรวมก่อนทำสิ่งใด 2. เลือกระทำสิ่งที่เป็น ผลดีต่อส่วนรวมแม้ตนเอง ต้องรับผิดชอบมากขึ้น						ข้อ 26 ข้อ 27	2
					ข้อ 28 ข้อ 29			2
9. เสรีภาพ	ความสามารถในการ กระทำสิ่งต่างๆ ตามความ ต้องการของตนอย่างมี ความรับผิดชอบ ใน ขอบเขตกฎหมาย		ข้อ 30		ข้อ 31		ข้อ 32	3

ตารางที่ 4 โครงสร้างของแบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง (ต่อ)

ชื่อ มโนทัศน์	จุดมุ่งหมายเชิง พฤติกรรม	จำ	เข้าใจ	นำไปใช้	วิเคราะห์	สังเคราะห์	ประเมิน ค่า	รวม (ข้อ)
10. การ แก้ไขความ ขัดแย้งด้วย สันติวิธี	การดำเนินการต่อปัญหา ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นใน สังคม โดยใช้หลักจุด สนใจร่วมกันของทุกฝ่าย และวิธีที่จะก่อให้เกิด ความสงบ		ข้อ 33	ข้อ 35			ข้อ 34	3
รวม		-	6	2	15	-	12	35

ขั้นที่ 2 การสร้างแบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองซึ่งมีลักษณะเป็นแบบปรนัย จำนวน 35 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน โดยออกแบบข้อคำถามเพื่อให้ผู้ตอบใช้มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองในการตัดสินใจเลือกคำตอบที่ถูกต้อง คือ ตัวเลือกที่ใช้มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่ถูกต้อง

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง ดำเนินการดังนี้

1) นำแบบวัดที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจพิจารณา ความตรงเชิงเนื้อหาและความถูกต้องในการใช้ภาษา แล้วปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2) นำแบบวัดที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านตรวจสอบ ความตรงเชิงเนื้อหา ความสอดคล้องข้อคำถามกับนิยามศัพท์และขั้นตอนการเรียนการสอน การใช้ภาษาที่ถูกต้อง การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบวัดนี้ใช้ดัชนี IOC (Index of Item Objective Congruence) ซึ่งมีลักษณะคะแนนคือ

+1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับนิยามศัพท์และขั้นตอน
การเรียนการสอน

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับนิยามศัพท์และขั้นตอน
การเรียนการสอน

-1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามไม่สอดคล้องกับนิยามศัพท์และขั้นตอน
การเรียนการสอน

โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินความตรงเชิงเนื้อหา คือ ค่าดัชนี IOC ต้องมากกว่า 0.50 จึงจะถือว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับโครงสร้างและนิยามที่ต้องการ วัด ผู้วิจัยได้นำผลการพิจารณาแบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านมา คำนวณหาค่า IOC เป็นรายข้อพบว่าข้อคำถามของแบบวัดมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ผู้วิจัยจึงคัดเลือกข้อ คำถามไว้ทั้งหมด นอกจากนี้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงข้อสอบรายข้อในด้าน ความเหมาะสมของภาษา ผู้วิจัยจึงได้ปรับปรุงแบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองตาม ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิโดยผ่านความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ขั้นที่ 4 นำแบบวัดปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ไม่ใช่ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 33 คน แล้วนำมาตรวจให้ คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ตรวจคุณภาพของแบบวัดโดยใช้โปรแกรม B-Index พบว่าคำถามที่มี ค่าความยากระหว่าง 0.20-0.80 ค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป มีจำนวน 24 ข้อ คำถามที่ต้อง ปรับปรุงมีจำนวน 6 ข้อ และคำถามที่ต้องตัดทิ้งจำนวน 5 ข้อ คือ ข้อ 7 10 23 31 35 โดยมีค่า ความเที่ยงของข้อสอบทั้งฉบับ 0.45

ขั้นที่ 5 ปรับปรุงแก้ไขและจัดพิมพ์แบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง

2.2 แบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม โดยมี ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดโครงสร้างและเนื้อหาของแบบวัด

- 1) ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมือง
- 2) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง และ ศึกษาข้อมูลข่าวสารและเหตุการณ์สำคัญทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อนำมาใช้กำหนดเนื้อหาใน การสร้างแบบวัด โดยกำหนดโครงสร้างของแบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 โครงสร้างของแบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม	ข้อสอบข้อที่		
	1	2	3
1. จำแนกองค์ประกอบย่อยของเหตุการณ์	1.1 ก	2.1 ก	3.1 ก
	1.1 ข	2.1 ข	3.1 ข
2. ค้นหาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อย	1.2	2.2	3.2
3. ระบุหลักการหรือมโนทัศน์ซึ่งครอบคลุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้น	1.3	2.3	3.3

ขั้นที่ 2 การสร้างแบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมซึ่งมีลักษณะเป็นข้อสอบเขียนตอบจำนวน 3 ข้อหลัก 12 ข้อย่อย โดยให้นักเรียนเขียนอธิบายคำตอบและระบุเหตุผลเพื่อประเมินความสามารถในการจำแนกองค์ประกอบย่อยของเหตุการณ์ ความสามารถในการค้นหาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อย และความสามารถในการระบุหลักการหรือมโนทัศน์ซึ่งครอบคลุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม ดำเนินการดังนี้

1) นำแบบวัดที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาและความถูกต้องในการใช้ภาษา แล้วปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2) นำแบบวัดที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ความสอดคล้องข้อคำถามกับนิยามศัพท์และขั้นตอนการเรียนการสอน การใช้ภาษาที่ถูกต้อง การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบวัดนี้ใช้ดัชนี IOC (Index of Item Objective Congruence) ซึ่งมีลักษณะคะแนนคือ

+1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับนิยามศัพท์และขั้นตอนการเรียนการสอน

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับนิยามศัพท์และขั้นตอนการเรียนการสอน

-1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามไม่สอดคล้องกับนิยามศัพท์และขั้นตอนการเรียนการสอน

โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินความตรงเชิงเนื้อหา คือ ค่าดัชนี IOC ต้องมากกว่า 0.50 จึงจะถือว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับโครงสร้างและนิยามที่ต้องการวัด ผู้วิจัยได้นำผลการพิจารณาแบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านมาคำนวณหาค่า IOC เป็นรายชื่อพบว่าข้อคำถามของแบบวัดมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ผู้วิจัยจึงคัดเลือกข้อสอบไว้ทั้งหมด นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงข้อสอบรายชื่อในด้านความเหมาะสมของภาษา ผู้วิจัยจึงได้ปรับปรุงแบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญโดยผ่านความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ขั้นที่ 4 นำแบบวัดปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ไม่ใช่ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 33 คน แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัด โดยกำหนดเกณฑ์ค่าความยากระหว่าง 0.20-0.80 ค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีความยากและค่าอำนาจจำแนกเข้าเกณฑ์ สามารถนำมาใช้ได้

ขั้นที่ 5 จัดพิมพ์แบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

ขั้นที่ 3 การนำรูปแบบไปทดลองเบื้องต้น (try out)

ผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไปทดลองสอน (try out) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย โรงเรียนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 1 ห้องเรียนในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2257 เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติจริง รวมทั้งศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการ ตลอดจนความเหมาะสมของเวลาและองค์ประกอบต่างๆ ของรูปแบบ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน

หลังจากนำรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมไปทดลองใช้เบื้องต้น ผู้วิจัยนำข้อค้นพบจากการทดลองเบื้องต้นมาวิเคราะห์และสรุปประเด็นสำคัญเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงรูปแบบ ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนหลังการทดลองเบื้องต้น

ขั้นตอน	ข้อสรุปจากการทดลองเบื้องต้น	การปรับปรุงแก้ไข
<p>ขั้นที่ 1</p> <p>การสานเสวนาเพื่อสร้างความสนใจ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในลักษณะของการสานเสวนาได้ เนื่องจากยังไม่มี ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทความสำคัญของความเป็นพลเมือง และไม่เข้าใจว่าเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมเกี่ยวข้องกับตนเองอย่างไร 2. นักเรียนตั้งคำถามมากกว่าพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์หรือความรู้เดิม 3. นักเรียนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจวิธีการหาคุณลักษณะสำคัญของข้อมูล 4. นักเรียนไม่ตระหนักถึงความสำคัญของตนเองในฐานะพลเมืองที่มีต่อสังคมหรือประเทศชาติ 	<ul style="list-style-type: none"> - เปลี่ยนจากการสานเสวนาเป็นการพูดคุยเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นให้นักเรียนคิดถึง ความสำคัญและบทบาทของ ตนเองในฐานะพลเมือง - การนำเสนอกรณีตัวอย่างเพื่อให้นักเรียนค้นหาคุณลักษณะสำคัญต้องเพิ่มจุดสังเกต และมีตัวอย่างมากขึ้น
<p>ขั้นที่ 2</p> <p>กำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนใช้เวลานานกว่าที่กำหนดไว้ เนื่องจากต้องระดมความคิดเห็นในการกำหนดประเด็นและแผนการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม 2. นักเรียนไม่รู้จักแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย 3. นักเรียนสามารถหาคุณลักษณะสำคัญของ มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองหากครูมีคำถามที่กระตุ้นให้นักเรียนคิดต่อเนื่อง 	<ul style="list-style-type: none"> - ขยายเวลาในการทำกิจกรรมของขั้นตอนนี้ - แนะนำแหล่งเรียนรู้และจัดเตรียมแหล่งเรียนรู้ - จัดคำถามกระตุ้นการคิดเป็นชุดๆ ให้สอดคล้องกับกรณีตัวอย่างและมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่นักเรียนต้องสืบค้น
<p>ขั้นที่ 3</p> <p>วินิจฉัยสถานการณ์</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนไม่สามารถแยกแยะสถานการณ์ทางสังคมได้หากเรื่องที่น่าเสนอเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวนักเรียน นักเรียนไม่เคยมีความรู้หรือประสบการณ์เดิมมาก่อน 	<ul style="list-style-type: none"> - สถานการณ์ทางสังคมที่ใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนจะต้องเป็นเรื่องใกล้ตัวผู้เรียน อยู่ในความสนใจของช่วงวัย หรือผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงเข้ากับ

ตารางที่ 6 การปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนหลังการทดลองเบื้องต้น (ต่อ)

ขั้นตอน	ข้อสรุปจากการทดลองเบื้องต้น	การปรับปรุงแก้ไข
		ความรู้และประสบการณ์เดิมของตนเองได้ เช่น ข่าวสารที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน กีฬา หรือปัญหาสังคมที่ทุกคนพูดถึง
ขั้นที่ 4 सानเสวนา เพื่อขยาย ความคิด และแสวงหา ทางเลือก	1. นักเรียนพูดคุยแลกเปลี่ยนเพื่อโต้แย้ง มุ่งการเอาชนะมากกว่าการรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน แล้วนำมาไตร่ตรองเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อมุมมองที่ต่างกัน	-อธิบายวัตถุประสงค์ แนวทาง กติกา และบทบาทของผู้มีส่วนร่วมในการสานเสวนา - ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นและได้รับโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็น

ผู้วิจัยนำข้อสรุปที่ได้จากการทดลองเบื้องต้น มาปรับชื่อขั้นตอนให้กระชับและสื่อความหมายได้ชัดเจนมากขึ้น ปรับปรุงขั้นตอนของรูปแบบ รวมทั้งพัฒนารูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปทดลองใช้ ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 การปรับปรุงขั้นตอนของรูปแบบหลังการทดลองใช้เบื้องต้น

ระยะที่ 3 การวิจัยเพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรี สำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ

การดำเนินการในระยะที่ 3 นี้ เป็นการนำรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรี
สำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและ
ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ฉบับร่าง) ไป
ใช้และปรับปรุงให้เป็นรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและ
การสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็น
ทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับสมบูรณ์ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการเพื่อนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้

ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1.1 กำหนดประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น

1.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1.2.1 ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกโรงเรียนโดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง
(purposive sampling) มีเกณฑ์ในการเลือกตามข้อตกลงเบื้องต้น ดังนี้

- 1) เป็นโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรการจัดการเรียนการสอนแบบปกติของ
กระทรวงศึกษาธิการ
- 2) เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- 3) เป็นโรงเรียนที่ผู้บริหารและครูอาจารย์ยินดีให้ความร่วมมือใน
การ
ศึกษาวิจัยและสะดวกในการดำเนินการศึกษาวิจัย
- 4) มีห้องเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 หลายห้อง
โรงเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างได้แก่ โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร
สุ
ราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.2.2 สุ่มแบบไม่เจาะจงด้วยวิธีการจับสลากเพื่อจัดห้องเรียนเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่ม
ควบคุม

1.3 การประสานงานและกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ

ผู้วิจัยดำเนินการประสานงานก่อนทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้

1.3.1 ติดต่อผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างเพื่อประสานขอความร่วมมือในการนำรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้

1.3.2 ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการวิจัย แนวทางในการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นให้แก่คณะกรรมการสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบชั้นเรียน

1.3.3 ประสานความร่วมมือในการกำหนดตารางการสอน และขอบเขตเนื้อหาที่ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนกับครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ

ขั้นที่ 2 การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยแบ่งขั้นตอนในการดำเนินการทดลอง ดังนี้

2.1 การกำหนดแบบแผนในการทดลอง

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) แบบแผนการทดลองเป็นแบบมีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีการวัดก่อนและหลังการทดลอง (The Pretest-Posttest Control Group Design) ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แบบแผนการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	การวัดก่อนการทดลอง	ตัวแปรจัดกระทำ	การวัดหลังการทดลอง
E	O ₁	X	O ₂
C	O ₃		O ₄

E คือ กลุ่มทดลอง
 C คือ กลุ่มควบคุม
 O₁ O₃ คือ ผลที่วัดได้ก่อนทดลอง
 O₂ O₄ คือ ผลที่วัดได้หลังทดลอง

X คือ ตัวแปรจัดกระทำ (การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น)

2.2 การดำเนินการทดลองและเก็บข้อมูล

การดำเนินการทดลองและเก็บข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

2.2.1 ดำเนินการก่อนการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง และความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนพบว่านักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง และมีความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.2.2 การดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสอนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมรวม 2 ห้องเรียน ห้องละ 18 ชั่วโมง เป็นเวลา 18 สัปดาห์ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2558 จนถึงเดือนกันยายน 2558 เรื่องที่ใช้ในการทดลอง คือ คุณธรรมจริยธรรมของพลเมือง 6 ชั่วโมง พลเมืองกับการเมืองการปกครอง 6 ชั่วโมง และพลเมืองสร้างสังคม 6 ชั่วโมง ในรายวิชาหน้าที่พลเมืองเพิ่มเติม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยกลุ่มทดลองได้รับการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการสอนตามขั้นตอนการเรียนการสอนปกติ ประกอบด้วยชั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นการจัดกิจกรรมในช่วงต้นของบทเรียนเพื่อสร้างความสนใจ กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากรู้อยากเห็น และทบทวนความรู้เดิม ขั้นตอนการเป็นกรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการถามตอบ การสนทนา การอธิบายร่วมกับการใช้สื่อการสอนประเภทต่างๆ ตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ และขั้นสรุป ผู้เรียนประมวลและสรุปบทเรียนจากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาตามจุดประสงค์ที่กำหนด

2.2.3 การดำเนินการหลังทดลอง ผู้วิจัยทดสอบนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยแบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและแบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

หลังจากการนำรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไปทดลองใช้จริง ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่พบขณะดำเนินการรวมทั้งข้อสังเกตของผู้วิจัยมาวิเคราะห์และสรุปประเด็นสำคัญเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างดำเนินการวิจัยในด้านประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม และนำวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ for WINDOW

3.1.1 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนเรียนและหลังเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นด้วยการทดสอบค่าที (t-test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.1.2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมการทดสอบค่าที (t-test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.1.3 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนเรียนและหลังเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นด้วยการทดสอบค่าที (t-test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.1.4 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมการทดสอบค่าที (t-test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบบันทึกการตรวจใบงาน และพฤติกรรมของผู้เรียนในกลุ่มทดลองแล้วนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาสรุป จัดหมวดหมู่ และนำเสนอในลักษณะพรรณนาความ

ระยะที่ 4 การปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

ขั้นที่ 1 สรุปผลการใช้และปรับปรุงรูปแบบ

ผู้วิจัยศึกษาผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการนำรูปแบบไปทดลองใช้ และนำข้อมูลจากผลการวิจัยในระยะที่ 3 มาปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 8 การปรับปรุงรูปแบบจากการทดลองใช้รูปแบบ

ข้อสรุปที่ได้จากการทดลองใช้	การปรับปรุงแก้ไข/ข้อเสนอแนะ
1. ในขั้นการประเมินและเสริมสร้างความสามารถในการคิดของผู้เรียน ผู้เรียนที่ไม่มีประสบการณ์ในการเรียนรู้โดยการคิด การวิเคราะห์ และพิจารณาตัวอย่างที่หลากหลายจะรู้สึกยาก ขาดความมั่นใจในการเรียน	1. ผู้สอนต้องใช้คำถามนำทีละขั้นเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสังเกต ฝึกการคิด การวิเคราะห์ โดยตัวอย่างนำมาใช้เป็นสื่อ จะต้องไม่ซับซ้อน หรือมีรายละเอียดมากเกินไป
2. ในขั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ หากผู้เรียนยังไม่เกิดความเข้าใจ มโนทัศน์ที่ได้เรียนรู้ จะส่งผลต่อการเรียนรู้ มโนทัศน์ใหม่และการวินิจฉัยสถานการณ์ในขั้นต่อไป	2. ผู้สอนจะต้องสังเกตและประเมินผล การเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละครั้ง เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความเข้าใจมโนทัศน์ได้ ถูกต้องหรือไม่ หากผู้เรียนยังไม่เข้าใจ ต้องกลับไปเริ่มต้นใหม่ จนกว่าจะทดสอบได้ว่าเกิด การเรียนรู้มโนทัศน์จริง
3. ในขั้นสื่อสารแลกเปลี่ยนมุมมองและขยายความคิด ผู้เรียนสามารถพูดคุย แลกเปลี่ยน ข้อค้นพบ และรับฟังซึ่งกันและกัน จากนั้น ผู้เรียนได้ร่วมกันเสนอทางเลือกที่จะนำไปใช้ในการช่วยเหลือดูแลชุมชน หรือแก้ไขสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น	3. ผนวกรวมขั้นที่ 4 สื่อสารแลกเปลี่ยนมุมมอง และขยายความคิด และขั้นที่ 5 เชื่อมโยงสู่ความเป็นพลเมือง เนื่องจากผู้เรียนเกิดแนวคิด ในการนำสิ่งที่ได้ค้นพบและเรียนรู้สู่การปฏิบัติ ตั้งแต่ขั้นที่ 4 และให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงผ่านการบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนรู้วิชาอื่นๆ หรือ การร่วมกิจกรรมกับชุมชนในพื้นที่

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลข้างต้นมาปรับปรุงขั้นตอนของรูปแบบ ปรับชื่อขั้นตอนให้สื่อความหมาย ชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งพัฒนารูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 2 จัดทำรูปแบบฉบับสมบูรณ์

ผู้วิจัยดำเนินการจัดทำรูปแบบฉบับสมบูรณ์ให้มีความถูกต้อง ชัดเจนและสมบูรณ์เพื่อให้ ผู้สนใจสามารถนำไปใช้ได้และเกิดประโยชน์ต่อไป โดยในขั้นการปรับปรุงขั้นตอนนั้น มีการปรับชื่อ ขั้นตอน ผนวกรวมขั้นตอน พร้อมนำผลจากการจัดกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนมาใช้ในการปรับปรุง การจัดกิจกรรมในขั้นตอนใหม่ เพื่อให้รูปแบบมีความเหมาะสมมากขึ้น ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 การปรับปรุงขั้นตอนของรูปแบบหลังการทดลองใช้

ขั้นที่ 3 การเขียนรายงานสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

หลังจากการจัดทำรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับสมบูรณ์ ผู้วิจัยดำเนินการเขียนรายงานสรุปผลการวิจัย โดยมีขั้นตอน ดังนี้

- 3.1 การสรุปผลการวิจัย
- 3.2 การอภิปรายผลการวิจัย
- 3.3 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนา และการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการวิจัยและพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ 2) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนา และการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบพัฒนาเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับสมบูรณ์ มีองค์ประกอบดังนี้

- 1.1 แนวคิด
- 1.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ
- 1.3 หลักการของรูปแบบ
- 1.4 ขั้นตอนของรูปแบบ
- 1.5 การประเมินผลของรูปแบบ

1.1 แนวคิด

รูปแบบการเรียนการสอนนี้พัฒนาขึ้นจากแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองจากการสังเกต ความสงสัย ความสนใจ โดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม กระบวนการแสวงหาความรู้ การสื่อสารปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว

1.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีวัตถุประสงค์ คือ

- 1.2.1 เพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- 1.2.2 เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.3 หลักการของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีหลักการ ได้แก่

1.3.1 หลักการด้านการเรียนรู้จากประสบการณ์และมุมมองของบุคคลอื่น

บุคคลแต่ละคนรู้อะไรที่แตกต่างกันในวิถีทางที่ไม่เหมือนกัน ตามประสบการณ์ของตน ความรู้ทุกชนิดที่บุคคลมีจึงไม่สมบูรณ์ เพราะเกิดจากการสร้างในบริบทของประสบการณ์ของตนเองเท่านั้น บุคคลจึงต้องเปิดใจ รับฟัง และเรียนรู้จากมุมมอง หรือประสบการณ์ของผู้อื่น

1.3.2 หลักการด้านการคิดอย่างเสรี

การคิด สงสัย และตั้งคำถามต่อข้อมูล เหตุการณ์ และสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเสรีว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร สิ่งใดเป็นสาเหตุ และจะแก้ไขอย่างไร

1.3.3 หลักการด้านการสื่อสารปฏิสัมพันธ์

การพูดคุย รับฟังซึ่งกันและกันโดยใช้เหตุผล ไม่มุ่งการเอาชนะหรือโต้เถียงกัน เพราะทุกความคิดเห็นมีความสำคัญ แต่มุ่งการแสวงหาความรู้ร่วมกันโดยการสอบถาม สืบค้น ค้นหา และสืบค้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและมุมมองที่หลากหลาย

1.3.4 หลักการด้านการแสวงหาความรู้และสร้างความเข้าใจ

กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลเพื่อตอบคำถามในสิ่งที่ตนเองสงสัยหรือสนใจ อย่างเป็นลำดับขั้นตอน เริ่มจากการระบุประเด็นปัญหา หรือคำถามที่สงสัย หาคำตอบโดยการเสนอแนวทางในการศึกษา สืบค้นรวบรวมข้อมูล และหลักฐานจากแหล่งต่างๆ พิจารณาและหาข้อสรุปของข้อมูล ทำให้ผู้เรียนเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

1.3.5 หลักการด้านกระบวนการกลุ่ม

กระบวนการเรียนรู้ที่ทุกคนมีความสำคัญ โดยมีเป้าหมายและความรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ และสามารถเชื่อมโยงสู่การดำเนินชีวิตประจำวัน

1.4 ขั้นตอนของรูปแบบรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีขั้นตอน 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 สันทนาเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นการคิด

ขั้นตอนนี้เป็นการสนทนาเกี่ยวกับสถานการณ์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน สังคม หรือในโลกเพื่อสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน และความตระหนักถึงบทบาทของตนในฐานะเป็นพลเมืองของสังคม กระตุ้นให้ผู้เรียนต้องการหาคำตอบ เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น ผู้สอนประเมินความสามารถทางการคิดของผู้เรียน และช่วยเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนโดยการฝึกแยกแยะลักษณะสำคัญของคุณลักษณะด้านความเป็นพลเมืองที่ผู้เรียนต้องศึกษา ค้นคว้า บทบาทของผู้สอน ผู้เรียน วิธีสอนและเทคนิคการสอน มีดังนี้

บทบาทผู้สอน

- 1) จัดเตรียมและนำเสนอสถานการณ์หรือเหตุการณ์ในสังคมที่ใกล้ตัวเพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของตนในฐานะพลเมืองของสังคม
- 2) ตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัย และต้องการแสวงหาคำตอบ
- 3) สร้างบรรยากาศแห่งมิตรภาพ ความเท่าเทียมกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจ กล้าที่จะตั้งคำถามและนำเสนอความคิดเห็นของตนเอง
- 4) ให้ออกาสผู้เรียนทุกคนตั้งคำถามและนำเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม
- 5) ประเมินความสามารถในการคิดของผู้เรียนแล้วฝึกผู้เรียนในการแยกแยะลักษณะสำคัญของคุณลักษณะด้านความเป็นพลเมือง

บทบาทของผู้เรียน

- 1) ทบทวนประสบการณ์เดิม
- 2) ตั้งคำถามในประเด็นที่สงสัย
- 3) อภิปราย พูดคุยแลกเปลี่ยน และรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น
- 4) ฝึกการแยกแยะลักษณะสำคัญของคุณลักษณะด้านความเป็นพลเมือง

วิธีสอนและเทคนิคการสอน

- 1) วิธีสอนโดยการใช้กรณีตัวอย่าง
- 2) วิธีสอนแบบอภิปราย
- 3) เทคนิคการใช้คำถาม
- 4) เทคนิคการระดมความคิด

ขั้นที่ 2 กำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ

ขั้นตอนนี้ผู้สอนเตรียมกรณีตัวอย่างที่หลากหลายเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองเพื่อให้ผู้เรียนได้สังเกต วิเคราะห์ จากนั้นใช้ชุดคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด แยกแยะข้อมูล และคาดคะเนลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง ผู้เรียนวางแผนสืบค้นข่าว หรือกรณีตัวอย่างเพิ่มเติมเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่คาดคะเนไว้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม กระบวนการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ และกระบวนการแสวงหาความรู้ แล้วสรุปข้อค้นพบตามความเข้าใจของตนเอง ในขั้นนี้ผู้สอนจะสังเกตและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความเข้าใจมโนทัศน์ได้ถูกต้อง หากผู้เรียนยังไม่เข้าใจ จะต้องกลับไปเริ่มต้นใหม่ด้วยการนำตัวอย่างมาให้ผู้เรียนพิจารณาเพิ่มเติม เพื่อแยกแยะลักษณะสำคัญ และสรุปรวบยอด จน

ทดสอบได้ว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แล้วจริง บทบาทของผู้สอน ผู้เรียน วิธีสอนและเทคนิคการสอน มีดังนี้

บทบาทผู้สอน

- 1) เตรียมกรณีตัวอย่างหลากหลาย
- 2) เตรียมชุดคำถามที่สอดคล้องกับกรณีตัวอย่าง
- 3) นำเสนอและอธิบายประกอบกรณีตัวอย่างเพื่อให้ผู้เรียนสังเกตข้อมูล
- 4) ใช้ชุดคำถามนำเพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์กรณีตัวอย่าง และคาดคะเนลักษณะ

สำคัญของมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง

- 5) อธิบายกระบวนการสืบค้นข้อมูล
- 6) ให้คำแนะนำผู้เรียนในวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคาดคะเนลักษณะสำคัญ
- 7) ประเมินข้อค้นพบของผู้เรียน

บทบาทของผู้เรียน

- 1) พิจารณากรณีตัวอย่างแล้วแสดงความคิดเห็น
- 2) สังเกตกรณีตัวอย่าง วิเคราะห์ หาคำสำคัญ และคาดคะเนลักษณะสำคัญของ

มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง

- 3) วางแผนในการสืบค้นกรณีศึกษาเพิ่มเติม วิธีการและแหล่งเรียนรู้
- 4) สืบค้นข้อมูล วิเคราะห์ และคาดคะเนลักษณะสำคัญของข้อมูล
- 5) ตรวจสอบความสอดคล้องของคำตอบที่คาดคะเน
- 6) สรุปลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง

วิธีสอนและเทคนิคการสอน

- 1) วิธีสอนโดยการใช้กรณีตัวอย่าง
- 2) วิธีสอนแบบอุปนัย
- 3) วิธีสอนแบบนิรนัย
- 4) วิธีสอนแบบอภิปราย
- 5) เทคนิคการตั้งคำถาม
- 6) เทคนิคการระดมความคิด
- 7) เทคนิคการรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 3 วินิจฉัยสถานการณ์

ขั้นตอนนี้ผู้เรียนจะศึกษาทำความเข้าใจสถานการณ์ซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันในสังคม แล้ววางแผน กำหนดประเด็นที่ต้องสืบค้นเพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โดยใช้กระบวนการกลุ่ม กระบวนการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ กระบวนการแสวงหาความรู้ และนำข้อมูลจากการสืบค้นมาใช้ในการวินิจฉัยสถานการณ์ โดยผู้เรียนต้องระบุผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บริบท และประเด็นสำคัญของสถานการณ์ ระบุสาเหตุ ผลที่เกิดขึ้น ผลสืบเนื่องจากสถานการณ์ และระบุมุมมองหรือหลักการด้านความเป็นพลเมืองที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์ บทบาทของผู้สอนผู้เรียน วิธีและเทคนิคการสอน มีดังนี้

บทบาทผู้สอน

1) เตรียมและนำเสนอสถานการณ์ซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันในสังคมเพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันอภิปราย

2) ใช้คำถามนำเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนกำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษาเพิ่มเติม

3) ให้คำแนะนำในการสืบค้นข้อมูล

4) อธิบายขั้นตอนการจำแนกข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนด

5) ประเมินกระบวนการสืบค้นข้อมูลและผลการวินิจฉัยสถานการณ์

บทบาทผู้เรียน

1) พิจารณาสถานการณ์ซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันในสังคม
2) ตั้งคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์ อภิปราย และกำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษาค้นคว้า

3) วางแผนในการสืบค้นข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูล

4) จัดกระทำข้อมูลโดยจำแนกข้อมูลเป็นส่วนย่อย ระบุผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บริบทของสถานการณ์ ประเด็นสำคัญของสถานการณ์ และเหตุการณ์ที่เป็นองค์ประกอบย่อย ค้นหาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยแล้วระบุสาเหตุที่ทำให้เรื่องราวหรือสถานการณ์นั้นเกิดขึ้น รวมทั้งผลลัพธ์ ผลสืบเนื่องจากสถานการณ์ ระบุหลักการหรือมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองซึ่งครอบคลุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

วิธีสอนและเทคนิคการสอน

1) วิธีสอนโดยการใช้กรณีตัวอย่าง

2) วิธีสอนแบบอภิปราย

3) เทคนิคการตั้งคำถาม

4) เทคนิคการระดมความคิด

5) เทคนิคการรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 4 สื่อสารแลกเปลี่ยนมุมมองเพื่อขยายความคิด

ขั้นตอนนี้ผู้เรียนอาศัยกลุ่มเป็นเครื่องมือในการขยายความรู้ความเข้าใจของตนให้กว้างขึ้น และช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจและเรียนรู้จากผู้อื่นมากขึ้น ผู้สอนจะอธิบายข้อตกลงในการดำเนินกิจกรรม จากนั้นผู้เรียนร่วมกันกำหนดประเด็นในการแลกเปลี่ยนโดยนำข้อค้นพบจากการสืบค้นในขั้นที่ 2 และการวินิจฉัยสถานการณ์ในขั้นที่ 3 มาเชื่อมโยงกับความรู้เดิมและประสบการณ์เดิมเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนมุมมอง และร่วมกันนำเสนอแผนการดำเนินกิจกรรมหรืองานที่ประโยชน์กับส่วนร่วมทั้งระดับในห้องเรียน โรงเรียน หรือชุมชนของตนเอง เป็นเตรียมให้ผู้เรียนมีความพร้อมและสร้างความตระหนักในฐานะพลเมืองของสังคม บทบาทของผู้สอน ผู้เรียน วิธีสอนและเทคนิคการสอน มีดังนี้

บทบาทผู้สอน

- 1) ชี้แจงวัตถุประสงค์
- 2) อธิบายข้อตกลงของกิจกรรมว่า ทุกคนจะต้องร่วมพูดคุย นำเสนอมุมมองแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรับฟังซึ่งกันและกัน ด้วยความตั้งใจ จริงใจ และไม่มีการโต้เถียงกัน แต่ทุกคนช่วยหาความคิดเห็นร่วมกัน เพราะทุกความคิดถูกต้อง เนื่องจากทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีความสำคัญในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคมเหมือนกัน จึงไม่มีความคิดเห็นที่ไม่ดี เมื่อได้รับฟังมุมมองจากผู้อื่นให้ผู้เรียนนำมาไตร่ตรองว่า ได้เรียนรู้สิ่งใดจากความคิดเห็นที่ต่างจากตน รู้จักผู้อื่นมากขึ้นอย่างไรบ้าง จากนั้นผู้สอนแจ้งขั้นตอน คือ ผู้ที่ต้องการพูดให้ยกมือ เมื่อคนหนึ่งคนใดพูด คนที่เหลือจะต้องฟังจนจบ ไม่แย้งกันพูด ไม่โต้แย้ง ไม่แบ่งฝ่าย แต่ให้แสดงความคิดเห็นต่อเนื่องกันไป แม้จะเป็นความเห็นที่ต่างกัน และเปิดรับฟังทุกความคิดเห็น

- 3) สนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมทุกคนมีส่วนร่วมในการสื่อสารแลกเปลี่ยนมุมมอง
- 4) ไม่เลือกข้างและไม่ส่งเสริมความเห็นของตนในระหว่างการประชุม
- 5) ตั้งคำถามและสรุปประเด็น
- 6) รักษาเวลา

บทบาทผู้เรียน

- 1) เคารพในข้อตกลง
- 2) จริงใจและให้เกียรติซึ่งกันและกัน
- 3) รวบรวมความคิดก่อนพูด
- 4) ตั้งใจฟังเพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจ

- 5) ไม่ได้แย่งหรือขัดจังหวะในขณะที่คนอื่นพูด
- 6) สร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบชิ้นงาน หรือการลงมือปฏิบัติ

วิธีสอนและเทคนิคการสอน

- 1) เทคนิคการนำเสนอ
- 2) เทคนิคการตั้งคำถาม
- 3) เทคนิคการระดมความคิด

ขั้นตอนของรูปแบบ บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน วิธีสอนและเทคนิคการสอน สรุปได้ดัง
ตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ขั้นตอนของรูปแบบ บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน วิธีสอนและเทคนิคการสอน

ขั้นตอนของรูปแบบ	บทบาทผู้สอนและบทบาทผู้เรียน	วิธีสอนและเทคนิคการสอน
ขั้นที่ 1 สนทนาเพื่อสร้างความสนใจ		
และกระตุ้นการคิด	บทบาทผู้สอน	
1.1 ผู้สอนนำเสนอสถานการณ์หรือประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน เพื่อสร้างความสนใจ	1. จัดเตรียมและนำเสนอสถานการณ์หรือเหตุการณ์ในสังคมที่ใกล้ตัวเพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของตนในฐานะพลเมืองของสังคม	1. วิธีสอนโดยการใช้องค์กรตัวอย่าง
1.2 ใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนสงสัยเกิดความอยากรู้อยากเห็น ต้องการแสวงหาคำตอบ และนำไปสู่การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	2. ตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัย และต้องการแสวงหาคำตอบ	2. วิธีสอนแบบอภิปราย
1.3 ประเมินและเสริมสร้างความสามารถในการคิดของผู้เรียนโดยฝึกการแยกแยะลักษณะสำคัญของความเป็นพลเมือง	3. สร้างบรรยากาศแห่งมิตรภาพ ความเท่าเทียมกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจ กล้าที่จะตั้งคำถามและนำเสนอความคิดเห็นของตนเอง	3. เทคนิคการใช้คำถาม
	4. ให้โอกาสผู้เรียนทุกคนตั้งคำถามและนำเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม	4. เทคนิคการระดมความคิด
	5. ประเมินความสามารถในการคิดของผู้เรียนแล้วฝึกผู้เรียนในการแยกแยะลักษณะสำคัญของคุณลักษณะด้านความเป็นพลเมือง	
	บทบาทของผู้เรียน	
	1. ทบทวนประสบการณ์เดิม	
	2. ตั้งคำถามในประเด็นที่สงสัย	
	3. อภิปราย พูดคุยแลกเปลี่ยน และรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น	
	4. ฝึกการแยกแยะลักษณะสำคัญของคุณลักษณะด้านความเป็นพลเมือง	

ตารางที่ 9 ขั้นตอนของรูปแบบ บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน วิธีสอนและเทคนิคการสอน (ต่อ)

ขั้นตอนของรูปแบบ	บทบาทผู้สอนและบทบาทผู้เรียน	วิธีสอนและเทคนิคการสอน
<p>ขั้นที่ 2 กำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ</p> <p>2.1 ผู้สอนนำเสนอกรณีตัวอย่างที่หลากหลายเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง เพื่อให้ผู้เรียนร่วมแสดงความคิดเห็น จากความรู้หรือประสบการณ์เดิม</p> <p>2.2 ผู้สอนใช้ชุดคำถามเพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์กรณีตัวอย่าง หาคำสำคัญ คาดคะเนลักษณะที่สำคัญของมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง</p> <p>2.3 ผู้เรียนร่วมกันวางแผนสืบค้นกรณีศึกษา ข่าว หรือเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกับกรณีตัวอย่าง โดยกำหนดวิธีการหาข้อมูล สื่อ แหล่งเรียนรู้ แล้วสืบค้นข้อมูลตามที่วางแผน</p> <p>2.4 ผู้เรียนร่วมกันพิจารณาข้อมูล จำแนกความเหมือน ความแตกต่าง เพื่อหาลักษณะสำคัญของข้อมูล</p> <p>2.5 ผู้เรียนร่วมกันตรวจสอบความสอดคล้องของคำตอบที่คาดคะเน</p> <p>2.6 ผู้เรียนร่วมกันสรุปลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ความเป็นพลเมือง</p>	<p>บทบาทผู้สอน</p> <ol style="list-style-type: none"> เตรียมกรณีตัวอย่างหลากหลาย เตรียมชุดคำถามที่สอดคล้องกับกรณีตัวอย่าง นำเสนอและอธิบายประกอบกรณีตัวอย่างเพื่อให้ผู้เรียนสังเกตข้อมูล ใช้ชุดคำถามนำเพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์กรณีตัวอย่าง และคาดคะเนลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง อธิบายกระบวนการสืบค้นข้อมูล ให้คำแนะนำผู้เรียนในวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคาดคะเนลักษณะสำคัญ ประเมินข้อค้นพบของผู้เรียน <p>บทบาทของผู้เรียน</p> <ol style="list-style-type: none"> พิจารณากรณีตัวอย่างแล้วแสดงความคิดเห็น สังเกตกรณีตัวอย่าง วิเคราะห์ หาคำสำคัญ และคาดคะเนลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง วางแผนในการสืบค้นกรณีศึกษาเพิ่มเติม วิธีการและแหล่งเรียนรู้ สืบค้นข้อมูล วิเคราะห์ และคาดคะเนลักษณะสำคัญของข้อมูล ตรวจสอบความสอดคล้องของคำตอบที่คาดคะเน สรุปลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง 	<ol style="list-style-type: none"> วิธีสอนโดยการใช้อนุกรมตัวอย่าง วิธีสอนแบบอุปนัย วิธีสอนแบบนิรนัย วิธีสอนแบบอภิปราย เทคนิคการตั้งคำถาม เทคนิคการระดมความคิด เทคนิคการรวบรวมข้อมูล

ตารางที่ 9 ขั้นตอนของรูปแบบ บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน วิธีสอนและเทคนิคการสอน (ต่อ)

ขั้นตอนของรูปแบบ	บทบาทผู้สอนและบทบาทผู้เรียน	วิธีสอนและเทคนิคการสอน
ขั้นที่ 3 วิจัยสถานการณ์	บทบาทผู้สอน	
3.1 ผู้สอนนำเสนอเหตุการณ์ซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันในสังคมให้ผู้เรียนเกิดข้อสงสัยและคำถาม	1. เตรียมและนำเสนอสถานการณ์ซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันในสังคมเพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันอภิปราย	1. วิธีสอนโดยการ ใช้กรณีตัวอย่าง
3.2 ผู้เรียนร่วมกันศึกษาเหตุการณ์ ตั้งคำถาม และกำหนดประเด็นที่ต้องการค้นคว้าเพิ่มเติม	2. ใช้คำถามนำเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนกำหนดประเด็นที่จะศึกษาเพิ่มเติม	2. วิธีสอนแบบ อภิปราย
3.3 ผู้เรียนร่วมกันวางแผนในการสืบค้นข้อมูล กำหนดวิธีการ สืบ และแหล่งเรียนรู้ ดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้	3. ให้คำแนะนำในการสืบค้นข้อมูล	3. เทคนิคการตั้ง คำถาม
3.4 ผู้เรียนร่วมกันพิจารณาข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนด	4. อธิบายขั้นตอนการจำแนกข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนด	4. เทคนิคการ ระดมความคิด
3.4.1 จำแนกข้อมูลเป็นส่วนย่อยระบุผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บริบทของสถานการณ์ ประเด็นสำคัญของสถานการณ์ และเหตุการณ์ที่เป็นองค์ประกอบย่อย	5. ประเมินกระบวนการสืบค้นข้อมูลและผลการวิจัยสถานการณ์	5. เทคนิคการ รวบรวมข้อมูล
3.4.2 ค้นหาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยแล้วระบุสาเหตุที่ทำให้สถานการณ์เกิดขึ้น รวมทั้งผลลัพธ์ผลสืบเนื่องจากสถานการณ์	บทบาทผู้เรียน	
3.4.3 ระบุหลักการหรือโมทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองซึ่งครอบคลุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้น	1. พิจารณาสถานการณ์ซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันในสังคม	
3.5 ผู้เรียนร่วมกันสรุปข้อค้นพบจากการวิจัยสถานการณ์	2. ตั้งคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์ อภิปราย และกำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษาค้นคว้า	
	3. วางแผนในการสืบค้นข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูล	
	4. จัดกระทำข้อมูลโดยจำแนกข้อมูลเป็นส่วนย่อย ระบุผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บริบท ประเด็นสำคัญของสถานการณ์ และเหตุการณ์ที่เป็นองค์ประกอบย่อย ค้นหาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยแล้วระบุสาเหตุที่ทำให้เรื่องราวหรือสถานการณ์นั้นเกิดขึ้น รวมทั้งผลลัพธ์ผลสืบเนื่องจากสถานการณ์ ระบุหลักการ	

ตารางที่ 9 ขั้นตอนของรูปแบบ บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน วิธีสอนและเทคนิคการสอน (ต่อ)

ขั้นตอนของรูปแบบ	บทบาทผู้สอนและบทบาทผู้เรียน	วิธีสอนและเทคนิคการสอน
	หรือมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองซึ่งครอบคลุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้น	
<p>ขั้นที่ 4 สื่อสารแลกเปลี่ยนมุมมองเพื่อขยายความคิด</p> <p>ผู้เรียนกำหนดประเด็นในการแลกเปลี่ยนพูดคุย และรับฟังซึ่งกันและกัน โดยนำข้อค้นพบจากการสืบค้นและวินิจฉัยสถานการณ์ในขั้นตอนที่ 2 และ 3 มาเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์เดิมทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่กว้างขึ้น และร่วมกันนำเสนอกิจกรรมหรืองานที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วมเพื่อสร้างความตระหนักในฐานะพลเมืองของสังคม</p>	<p>บทบาทผู้สอน</p> <ol style="list-style-type: none"> ชี้แจงวัตถุประสงค์ อธิบายข้อตกลงของกิจกรรมว่า ทุกคนจะต้องร่วมพูดคุย นำเสนอมุมมองแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรับฟังซึ่งกันและกัน ด้วยความตั้งใจ จริงใจ และไม่มีการโต้เถียงกัน แต่ทุกคนช่วยหาความคิดเห็นร่วมกัน เพราะทุกความคิดถูกต้อง เนื่องจากทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีความสำคัญในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคมเหมือนกัน จึงไม่มีความคิดเห็นที่ไม่ดี เมื่อได้รับฟังมุมมองจากผู้อื่นให้ผู้เรียนนำมาไตร่ตรองว่า ได้เรียนรู้สิ่งใดจากความคิดเห็นที่ต่างจากตน รู้จักผู้อื่นมากขึ้นอย่างไรบ้าง สนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมทุกคนมีส่วนร่วมในการสื่อสารแลกเปลี่ยนมุมมอง ไม่เลือกข้างและไม่ส่งเสริมความเห็นของตนในระหว่างการพูดคุย ตั้งคำถาม สรุปประเด็น 	<ol style="list-style-type: none"> เทคนิคการนำเสนอ เทคนิคการตั้งคำถาม เทคนิคการระดมความคิด

ตารางที่ 9 ขั้นตอนของรูปแบบ บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน วิธีสอนและเทคนิคการสอน (ต่อ)

ขั้นตอนของรูปแบบ	บทบาทผู้สอนและบทบาทผู้เรียน	วิธีสอนและเทคนิคการสอน
	<p>6. รักษาเวลา</p> <p>บทบาทผู้เรียน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เคารพในข้อตกลง 2. จริงใจและให้เกียรติซึ่งกันและกัน 3. รวบรวมความคิดก่อนพูด 4. ตั้งใจฟังเพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจ 5. ไม่ได้แย้งหรือขัดจังหวะในขณะที่คนอื่นพูด 6. สร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบชิ้นงานหรือการลงมือปฏิบัติ 	

1.5 การประเมินผล

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ดำเนินการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนี้

1.5.1 การประเมินมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองโดยใช้แบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น การตั้งคำถามและการตอบคำถามในชั้นเรียน และผลการปฏิบัติงาน

1.5.2 การประเมินความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมโดยใช้แบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น การทำงานกลุ่ม การตั้งคำถามและตอบคำถามในชั้นเรียน และผลการปฏิบัติงาน

โดยสามารถประเมินได้ทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน

**ตอนที่ 2 ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการ
การสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถ
ในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น**

การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น นำไปทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในภาคการศึกษาต้นปีการศึกษา 2558 โรงเรียนเทศบาล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในรายวิชาเพิ่มเติม จำนวน 2 ห้องเรียนเพื่อประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น การนำเสนอประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนในครั้งนี้ นำเสนอผลการวิเคราะห์ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนแบ่งเป็น 4 ประการดังนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์คะแนนมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง

ตารางที่ 10 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลอง	N	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t	p
			Mean	SD	Mean	SD		
มโนทัศน์ด้าน								
ความเป็นพลเมือง	50	30	19.06	1.77	23.72	2.53	17.28	.00 *

*p< .05

จากตารางที่ 10 พบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองของนักเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.2 ผลการวิเคราะห์คะแนนมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ผลการวิเคราะห์คะแนนมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมปรากฏในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่มตัวอย่าง	N	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t	p
			Mean	SD	Mean	SD		
กลุ่มทดลอง	50	30	19.06	1.07	23.10	2.53	6.41	.00*
กลุ่มควบคุม	50		18.73	3.03	19.50	3.05		

* $p < .05$

จากตารางที่ 11 พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.3 ผลการวิเคราะห์คะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง

ผลการวิเคราะห์คะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองปรากฏในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลอง	N	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t	p
			Mean	SD	Mean	SD		
ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม	50	36	19.68	7.67	26.72	4.98	5.52	.00*

* $p < .05$

จากตารางที่ 12 พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.4 ผลการวิเคราะห์คะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ผลการวิเคราะห์คะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมปรากฏในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่มตัวอย่าง	N	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t	p
			Mean	SD	Mean	SD		
กลุ่มทดลอง	50	36	19.68	7.67	26.72	4.98	3.58	.00*
กลุ่มควบคุม	50		20.05	5.99	22.14	7.54		

* $p < .05$

จากตารางที่ 13 พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการโดยผู้วิจัยนำผลการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนผลการตรวจใบงาน การตั้งคำถามและตอบคำถามในชั้นเรียน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่พบในขณะดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบของนักเรียนกลุ่มทดลองทั้งสามวงจรมาจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบที่มีต่อมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม ดังนี้

2.1 มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง

ข้อมูลจากการตอบคำถาม และการปฏิบัติกิจกรรมในขั้นตอนต่างๆ ของนักเรียน กลุ่มทดลอง พบว่าในระยะเริ่มต้นของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนนักเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถระบุคุณสมบัติสำคัญของคุณลักษณะด้านความเป็นพลเมืองได้ เพราะนักเรียนไม่เข้าใจว่าประเด็นสำคัญของกรณีตัวอย่างคืออะไร นักเรียนระบุได้เฉพาะมีบุคคลใด และการกระทำใดเกิดขึ้นบ้าง เช่น หลังจากนักเรียนได้ศึกษากรณีตัวอย่างสามเรื่อง คือ หัวหน้าห้องเรียน ไครพุด และแม่ค้ามะม่วง นักเรียนบางส่วนบอกว่าลักษณะสำคัญของความซื่อสัตย์สุจริต คือ ต้องไม่โกงตาชั่ง ต้องไม่พูดโกหก ห้ามหลอกลวงผู้อื่น หรือต้องพูดความจริง เป็นต้น หลังจากนักเรียนได้รับการชี้แนะเพิ่มเติมจากครูโดยให้พิจารณาประเด็นหลักของกรณีตัวอย่าง และให้ระบุว่าทุกกรณีตัวอย่างมีลักษณะสำคัญใดบ้างที่เหมือนกันหรือคล้ายกัน จากนั้นนำมารวมกลุ่ม แล้วสรุปตามความเข้าใจของตนเอง สังเกตได้ว่านักเรียนมีความเข้าใจและสามารถระบุลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ได้มากขึ้น ดังตัวอย่างจากข้อสรุปของนักเรียนต่อไปนี้

ลักษณะสำคัญของความซื่อสัตย์สุจริต

“ความซื่อสัตย์สุจริตทางการกระทำ คือ การไม่หลอกลวง ทำผิดคุณธรรม
ความซื่อสัตย์สุจริตทางคำพูด คือการพูดความจริง ไม่ปิดเบือน”

(นักเรียนกลุ่มที่ 1)

“ความซื่อสัตย์สุจริตทางวาจา คือ การพูดสิ่งที่จริง ความซื่อสัตย์สุจริตทาง
พฤติกรรม คือ การทำถูกต้องตามกฎหมาย”

(นักเรียนกลุ่มที่ 3)

“ความซื่อสัตย์สุจริตทางคำพูด คือ การพูดจริง พูดสิ่งที่ถูกต้อง ความซื่อสัตย์
ทางพฤติกรรม คือ การกระทำที่ไม่คดโกง หลอกลวง”

(นักเรียนกลุ่มที่ 4)

“ความซื่อสัตย์สุจริตทางการกระทำ คือ การไม่คดโกง ไม่หาประโยชน์ด้วย
วิธีผิดกฎหมายหรือคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตทางวาจาการพูด
ความจริง ไม่ปิดเบือน”

(นักเรียนกลุ่มที่ 6)

“ความซื่อสัตย์สุจริตทางคำพูด คือ การพูดตามจริง ไม่บิดเบือน ความซื่อสัตย์สุจริตทางพฤติกรรม คือ การไม่โกง ไม่หลอกลวง ไม่แสวงหาผลประโยชน์ด้วยวิธีที่ผิด”

(นักเรียนกลุ่มที่ 10)

ตัวอย่างข้อสรุปของนักเรียนข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนจำแนกความซื่อสัตย์สุจริตเป็น 2 ด้าน คือ ความซื่อสัตย์สุจริตทางคำพูด และความซื่อสัตย์สุจริตทางการกระทำ และสามารถระบุลักษณะสำคัญของความซื่อสัตย์สุจริต คือ การไม่หลอกลวง ไม่โกง ไม่หาประโยชน์ด้วยวิธีผิดกฎหมาย การพูดจริง ไม่บิดเบือน

ข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนในชั้นสนทนาเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นการคิด นักเรียนเข้าใจว่า การมีความกล้าหาญทางจริยธรรม คือ การทำสิ่งที่ดี สิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่ทำสิ่งที่ผิดศีลธรรมหรือหลักศาสนา หลังจากนักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมในชั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจและสามารถระบุลักษณะสำคัญของความกล้าหาญทางจริยธรรมได้ชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่างจากข้อสรุปของนักเรียนต่อไปนี้

ลักษณะสำคัญของความกล้าหาญทางจริยธรรม

“ความกล้าหาญทางจริยธรรม คือ การยืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง และปฏิเสธสิ่งที่ไม่ถูกต้อง”

(นักเรียนกลุ่มที่ 3)

“ความกล้าหาญทางจริยธรรม คือ กล้าพูด กล้าคิด กล้าทำสิ่งที่ถูกต้อง และกล้าปฏิเสธสิ่งที่ไม่ดี”

(นักเรียนกลุ่มที่ 5)

“ความกล้าหาญทางจริยธรรม คือ การมีจิตสำนึกที่ถูกต้อง กล้าปฏิเสธสิ่งที่ไม่ดี และห้ามปรามผู้อื่นไม่ให้ทำสิ่งผิด”

(นักเรียนกลุ่มที่ 6)

“ความกล้าหาญทางจริยธรรม คือ การมีจิตสำนึกต่อสิ่งที่ถูกต้อง ปฏิเสธเรื่องที่ไม่ดีกฎหมาย และโน้มน้าวผู้อื่นให้เลิกทำผิดกฎหมาย”

(นักเรียนกลุ่มที่ 8)

“ความกล้าหาญทางจริยธรรม คือ กล้าคิดในสิ่งที่ถูกต้อง กล้าปฏิเสธ
สิ่งที่ผิด กล้าที่จะห้ามไม่ให้ผู้อื่นทำในสิ่งที่ผิดกฎหมาย และกล้าอธิบายสิ่งที่
ถูกต้องให้ฟัง”

(นักเรียนกลุ่มที่ 10)

“ความกล้าหาญทางจริยธรรม คือ การตระหนักถึงความถูกต้อง ปฏิบัติ
สิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย กล้าปฏิเสธสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และไม่ส่งเสริมให้
ผู้อื่นทำผิด”

(นักเรียนกลุ่มที่ 11)

ตัวอย่างข้อสรุปของนักเรียนข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนสามารถระบุลักษณะ
สำคัญของความกล้าหาญทางจริยธรรม คือ การทำสิ่งที่ถูกต้อง การปฏิเสธสิ่งที่ผิด และการไม่ส่งเสริม
ให้ผู้อื่นทำผิด

เมื่อนักเรียนเข้าใจวิธีการและสามารถค้นหาลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ด้านความเป็น
พลเมืองได้ดีขึ้น ในวงจรที่สอง และวงจรที่สามครูได้นำเสนอกรณีตัวอย่าง ละครเกี่ยวกับคุณลักษณะ
ความเป็นพลเมืองด้านอื่นๆ และนักเรียนจะต้องค้นคว้าเพิ่มเติม โดยนักเรียนได้กำหนดประเด็นและ
แผนการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ ข้อมูลออนไลน์ โทรศัพท์ และ
บุคคลในท้องถิ่น พิจารณาข้อมูลที่เก็บรวบรวมมา ระบุลักษณะสำคัญที่คล้ายหรือต่างกัน จัดกลุ่ม
ลักษณะสำคัญ แล้วสรุปขยายออกเป็นความเข้าใจของตนเอง ดังข้อค้นพบในวงจรที่สองและสาม

ข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนในชั้นสนทนาเพื่อสร้างความสนใจและ
กระตุ้นการคิด นักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจว่า ความรับผิดชอบ คือ การทำหน้าที่ของตนเองให้เสร็จตาม
กำหนด แต่นักเรียนไม่ได้คำนึงถึงการทำหน้าที่อย่างดี และหากมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นจากสิ่งทีตนเองทำ
ก็ต้องปรับปรุงแก้ไขให้เรียบร้อย หลังจากนั้นนักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมในชั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและ
สร้างความเข้าใจ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจและสามารถระบุลักษณะสำคัญของ
ความรับผิดชอบได้ชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่างจากข้อสรุปของนักเรียนต่อไปนี้

ลักษณะสำคัญของความรับผิดชอบ

“ความรับผิดชอบต่อตนเอง คือ ทำหน้าที่ของตนด้วยความตั้งใจ ทำให้
เรียบร้อย ความรับผิดชอบต่อสังคม คือ การทำหน้าที่ที่เกี่ยวกับสังคมให้
สำเร็จ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าของตนเอง และไม่ทำสิ่งที่ก่อให้เกิด
เกิดความเสียหายแก่สังคม”

(นักเรียนกลุ่มที่ 1)

“ความรับผิดชอบต่อตนเอง คือ การทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จ
ยอมรับผลจากการกระทำของตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม คือ การเห็น
ความสำคัญของส่วนรวมทำหน้าที่ร่วมกับผู้อื่นจนเสร็จเรียบร้อย ยอมรับ
ผลจากการกระทำ”

(นักเรียนกลุ่มที่ 3)

“ความรับผิดชอบต่อตนเองหมายถึงการทำหน้าที่ของตนเองด้วยความตั้งใจ
ทำให้สำเร็จ และพร้อมแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น และความรับผิดชอบต่อ
ส่วนรวมหมายถึง การคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมก่อนประโยชน์
ของตนเอง ทำหน้าที่ตามสถานภาพทางสังคมด้วยความตั้งใจ ทำให้
สำเร็จ และพร้อมแก้ไขปรับปรุงสิ่งที่ไม่ถูกต้อง”

(นักเรียนกลุ่มที่ 5)

ตัวอย่างข้อสรุปของนักเรียนข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนจำแนกความรับผิดชอบ
เป็น 2 ด้าน คือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม และสามารถระบุลักษณะ
สำคัญของความรับผิดชอบ คือ การทำหน้าที่ด้วยความตั้งใจ ยอมรับผลจากการกระทำของตน
การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมก่อนประโยชน์ของตนเอง

ข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนในชั้นสนทนาเพื่อสร้างความสนใจและ
กระตุ้นการคิด นักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจว่า สิทธิ คือ การทำสิ่งต่างๆ ตามความต้องการของตนเอง
นักเรียนบางส่วนไม่เข้าใจว่า สิทธิเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย และนักเรียนบางส่วนไม่รู้ว่าการใช้
สิทธิของบุคคลจะต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นในสังคม หลังจากนักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมในชั้นกำหนด
ประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจและสามารถระบุลักษณะ
สำคัญของสิทธิได้ชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่างจากข้อสรุปของนักเรียนต่อไปนี้

ลักษณะสำคัญของสิทธิ

“สิทธิ คือ บุคคลสามารถกระทำสิ่งต่างๆ โดยมีกฎหมายรับรอง แต่ต้อง
ไม่ละเมิดสิทธิของคนอื่นในสังคม”

(นักเรียนกลุ่มที่ 1)

“สิทธิ คือ การกระทำการใดๆ ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับตนเองหรือผู้อื่น
โดยอยู่ภายใต้กฎหมาย และต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นด้วย”

(นักเรียนกลุ่มที่ 2)

“สิทธิ คือ การกระทำสิ่งใดๆ ที่ตนเองมีอำนาจตามที่กฎหมายรับรอง
แต่ต้องไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นหรือส่วนรวม”

(นักเรียนกลุ่มที่ 3)

ตัวอย่างข้อสรุปของนักเรียนข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนสามารถระบุลักษณะสำคัญของสิทธิ คือ การกระทำสิ่งต่างๆ ภายใต้กฎหมาย และไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น

ข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนในชั้นสนทนาเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นการคิด นักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจว่า หน้าที่คือ สิ่งที่ต้องทำในสถานภาพนักเรียน เช่น ตั้งใจเรียนหนังสือ หรือหน้าที่ในครอบครัว เพื่อให้พ่อแม่สบายใจ ทำให้ครอบครัวมีความสุข นักเรียนหลายคนไม่รู้ว่ากฎหมายกำหนดให้สมาชิกในสังคมมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติด้วย หลังจากนักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมในชั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจและสามารถระบุลักษณะสำคัญของสิทธิได้ชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่างจากข้อสรุปของนักเรียนต่อไปนี้

ลักษณะสำคัญของหน้าที่

“หน้าที่ คือ สิ่งที่ได้รับมอบหมายในฐานะสมาชิกของสังคมให้ทำหรือ
ไม่ทำตามตามกฎหมายกำหนด”

(นักเรียนกลุ่ม 1)

“หน้าที่ คือ สิ่งที่เราได้รับมอบหมายให้ทำหรือไม่ต้องทำตาม
สถานภาพของแต่ละบุคคลที่กฎหมายกำหนด”

(นักเรียนกลุ่ม 3)

“หน้าที่ คือ ภาระของบุคคลในฐานะสมาชิกของสังคมที่ต้องกระทำ
หรือไม่กระทำตามที่กฎหมายกำหนด”

(นักเรียนกลุ่ม 4)

“หน้าที่ คือ สิ่งที่ตนเองได้รับมอบหมายในฐานะสมาชิกของสังคมที่
ต้องทำหรือไม่ทำตามตามกฎหมายได้กำหนดเอาไว้”

(นักเรียนกลุ่ม 5)

ตัวอย่างข้อสรุปของนักเรียนข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนสามารถระบุลักษณะสำคัญของหน้าที่ คือ สิ่งที่ได้รับมอบหมาย ในฐานะสมาชิกของสังคม ต้องกระทำหรือไม่กระทำตามที่กฎหมายกำหนด

ข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนในชั้นสนทนาเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นการคิด นักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจความเสมอภาคเฉพาะมุมมองเกี่ยวกับเพศหญิงและเพศชาย นักเรียนเกือบทั้งหมดเข้าใจว่าผู้มีสภาพร่างกายไม่สมบูรณ์จำเป็นต้องได้รับการปฏิบัติเหมือนบุคคลทั่วไป หลังจากนักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมในชั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจและสามารถระบุลักษณะสำคัญของความเสมอภาคได้ชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่างจากข้อสรุปของนักเรียนต่อไปนี้

ลักษณะสำคัญของความเสมอภาค

“ความเสมอภาค คือ การที่ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกันกับผู้อื่นโดยไม่แบ่งเพศ วัย”

(นักเรียนกลุ่ม 2)

“ความเสมอภาค คือ ความเท่าเทียมกันที่ทุกคนมีในเรื่องสิทธิและหน้าที่”

(นักเรียนกลุ่ม 3)

“ความเสมอภาค คือ การได้รับสิทธิ และการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางเพศ หรือสภาพร่างกาย”

(นักเรียนกลุ่มที่ 4)

“ความเสมอภาค คือ สิทธิและเสรีภาพที่เท่าเทียมกัน อยู่ร่วมในสังคมเดียวกันได้”

(นักเรียนกลุ่มที่ 5)

ตัวอย่างข้อสรุปของนักเรียนข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนสามารถระบุลักษณะสำคัญของความเสมอภาค คือ การมีสิทธิ เสรีภาพเท่าเทียมกัน ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของเพศ วัย สภาพร่างกาย

ข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนในชั้นสนทนาเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นการคิด นักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจว่า ความยุติธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมหรือศาลเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องมากนักกับชีวิตประจำวันของนักเรียน แต่หลังจากนักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมในชั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจและสามารถระบุลักษณะสำคัญของความยุติธรรมได้ชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่างจากข้อสรุปของนักเรียนต่อไปนี้

ลักษณะสำคัญของความยุติธรรม

“ความยุติธรรม คือ ความชอบธรรม ชอบด้วยเหตุผล ถูกต้องตามจริง ไม่อคติเข้าข้าง หรือลำเอียง”

(นักเรียนกลุ่มที่ 1)

“ความยุติธรรม คือ การตัดสินด้วยความถูกต้อง และความเป็นจริง ไม่ว่าจะบุคคลนั้นๆ จะมีฐานะใดก็ตาม”

(นักเรียนกลุ่มที่ 2)

“ความยุติธรรม คือ การทำสิ่งต่างๆ สมเหตุสมผล ถูกต้องตามกฎหมาย กฎกติกา ไม่เอนเอียงเข้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง”

(นักเรียนกลุ่มที่ 3)

“ความยุติธรรม คือ การทำสิ่งต่างๆ ถูกต้องตามกฎหมาย กฎกติกาในสังคม สมเหตุสมผล ปราศจากอคติ ไม่เอนเอียงเข้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง”

(นักเรียนกลุ่มที่ 5)

ตัวอย่างข้อสรุปของนักเรียนข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนสามารถระบุลักษณะสำคัญของความยุติธรรม คือ การทำสิ่งต่างๆ ตามกฎหมาย กฎกติกา ไม่เอนเอียงเข้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนในชั้นสนทนาเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นการคิด นักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจว่า เสรีภาพคือ การใช้ชีวิตประจำวันในรูปแบบที่ตนเองต้องการ แต่นักเรียนไม่รู้ว่าการใช้เสรีภาพต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และเสรีภาพมีขอบเขตมากกว่า การดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง หลังจากนักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมในชั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจและสามารถระบุลักษณะสำคัญของเสรีภาพได้ชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่างจากข้อสรุปของนักเรียนต่อไปนี้

ลักษณะสำคัญของเสรีภาพ

“เสรีภาพ คือ ความอิสระในการคิด พูด ทำสิ่งต่างๆ โดยไม่ผิดกฎหมาย และไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น”

(นักเรียนกลุ่มที่ 1)

“เสรีภาพ คือ การจะกระทำการหรือการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ โดยอิสระ แต่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

(นักเรียนกลุ่มที่ 2)

“เสรีภาพ คือ การคิดและการกระทำตามความสมัครใจของตนเอง โดยไม่ถูกชักจูงหรือบังคับ แต่ต้องไม่ผิดกฎหมาย และไม่สร้าง ความเดือดร้อนให้ผู้อื่น”

(นักเรียนกลุ่มที่ 3)

“เสรีภาพ คือ การมีอิสระที่จะคิด พูด กระทำ และตัดสินใจภายใต้ กฎหมาย โดยไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่นในสังคม”

(นักเรียนกลุ่มที่ 4)

“เสรีภาพ คือ การเลือกทำสิ่งต่างๆ ตามที่ต้องการ แต่ไม่ละเมิด กฎหมายและไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น”

(นักเรียนกลุ่มที่ 5)

ตัวอย่างข้อสรุปของนักเรียนข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนสามารถระบุลักษณะสำคัญของเสรีภาพ คือ การคิด การพูด และกระทำการต่างๆ อย่างอิสระ แต่อยู่ภายใต้กฎหมาย และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

ข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนในชั้นสนทนาเพื่อสร้างความสนใจและ กระตุ้นการคิด นักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจว่า การยึดถือประโยชน์ส่วนรวม คือ การไม่เห็นแก่ตัว การทำ สิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่นักเรียนไม่รู้ว่าการยึดถือประโยชน์ส่วนรวมจะต้องมีองค์ประกอบทั้ง ความตระหนักและการกระทำ หลังจากนักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมในชั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและ สร้างความเข้าใจ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจและสามารถระบุลักษณะสำคัญของการยึดถือ ประโยชน์ส่วนรวมได้ชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่างจากข้อสรุปของนักเรียนต่อไปนี้

ลักษณะสำคัญของการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม

“จิตสำนึกต่อประโยชน์ส่วนรวม คือ การตระหนักถึงผลดีผลเสียต่อ ส่วนรวม และเลือกทำสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม การเสียสละ ประโยชน์ส่วนตน คือ ยินยอมและเต็มใจทำสิ่งต่างๆ ที่เป็นผลดีต่อ ส่วนรวมแม้ต้องรับผิดชอบมากขึ้น หรือสบายน้อยลง

(นักเรียนกลุ่มที่ 1)

“การตระหนักถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และเสียสละทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม”

(นักเรียนกลุ่มที่ 3)

“จิตสำนึกต่อประโยชน์ส่วนรวม คือ การตระหนักถึงผลดีผลเสีย
ต่อส่วนรวม การเสียสละประโยชน์ส่วนตน คือ ยินยอมและเต็มใจทำ
สิ่งต่างๆ ที่เป็นผลดีต่อส่วนรวม”

(นักเรียนกลุ่มที่ 4)

“การตระหนักถึงประโยชน์ส่วนรวมก่อนประโยชน์ของตนเอง
และการเสียสละ เต็มใจทำสิ่งที่เป็นผลดีต่อสังคม”

(นักเรียนกลุ่มที่ 5)

ตัวอย่างข้อสรุปของนักเรียนข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนสามารถระบุลักษณะ
สำคัญของการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม คือ การตระหนักถึงผลดีผลเสียต่อส่วนรวม การเต็มใจและ
เสียสละทำสิ่งที่เป็นผลดีต่อส่วนรวม

ข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนในชั้นสนทนาเพื่อสร้างความสนใจและ
กระตุ้นการคิด นักเรียนเกือบทุกคนไม่มีความเข้าใจว่า การแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธีคืออะไร
นักเรียนมีความเห็นว่า การแก้ไขความขัดแย้งควรใช้กฎหมาย หรือกำลัง เพราะจะทำให้แก้ได้อย่าง
รวดเร็ว แต่หลังจากนักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมในชั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ
พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจและสามารถระบุลักษณะสำคัญของการแก้ไขความขัดแย้งด้วย
สันติวิธีได้ชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่างจากข้อสรุปของนักเรียนต่อไปนี้

ลักษณะสำคัญของการแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

“การแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี คือ การแก้ไขปัญหาโดยไม่ใช้
วิธีการที่รุนแรง ก่อให้เกิดความเสียหายหรือเดือดร้อน แต่ทำให้ทุกฝ่ายพอใจ”

(นักเรียนกลุ่มที่ 1)

“การแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี คือ การใช้วิธีการต่างๆ ที่สร้างสรรค์
ไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อแก้ปัญหา ก่อให้เกิดความสงบสุข สนิทฉันท์และ
ความพอใจร่วมกันของคนในสังคม”

(นักเรียนกลุ่มที่ 2)

“การแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี คือ การพูดคุยเพื่อหาข้อตกลง
ในการแก้ปัญหาร่วมกัน ไม่ใช้วิธีการที่รุนแรงแต่ใช้วิธีการที่ทำให้เกิด
ความสงบสุขสนิทฉันท์”

(นักเรียนกลุ่มที่ 3)

“การแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี คือ การไม่ใช้ความรุนแรงใน
การแก้ปัญหา แต่พูดคุยรับฟังความเห็นซึ่งกันและกัน พยายามหา
ทางออกที่ทุกฝ่ายพอใจ โดยปราศจากความขัดแย้ง”

(นักเรียนกลุ่มที่ 4)

“การแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี คือ การพูดคุยปรึกษาหารือเพื่อหาทางแก้ไขข้อขัดแย้ง ให้ทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็น และเลือกวิธีการที่ทุกฝ่ายพอใจ ทำให้เกิดความสงบ สมานฉันท์ในการอยู่ร่วมกัน”

(นักเรียนกลุ่มที่ 5)

ตัวอย่างข้อสรุปของนักเรียนข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนสามารถระบุลักษณะสำคัญของการแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธีที่นักเรียนทุกกลุ่มระบุ คือ การไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา แต่เลือกวิธีที่ทุกฝ่ายพอใจ ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง

สรุปภาพรวมจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนา และการสืบสอบจะเห็นได้ว่า หลังจากที่นักเรียนได้ปฏิบัติตามขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นแล้ว 2 ชั้น คือ ชั้นสนทนาเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นการคิด เป็นชั้นที่นักเรียนเกิดความตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะพลเมืองที่จะต้องมีส่วนรับผิดชอบต่อสังคม และนักเรียนได้ฝึกการแยกแยะข้อมูลเพื่อหาลักษณะสำคัญของความเป็นพลเมือง ในชั้นที่ 2 คือ กำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ นักเรียนถูกกระตุ้นให้เกิดการคิด และตั้งคำถามที่ต้องการสืบเสาะหาคำตอบด้วยตนเอง โดยอาศัยกระบวนการสื่อสารปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว ในการสืบค้นหาแหล่งความรู้ และใช้กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่มในการอภิปราย วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล และสรุปรวบยอดเป็นความเข้าใจของตนเอง ผลที่เกิดขึ้นหลังจากทำกิจกรรมในชั้นตอนนี้ คือ นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง และพร้อมจะนำไปประยุกต์ใช้เพื่อวินิจฉัยสถานการณ์ในชั้นตอนต่อไป

2.2 ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

ข้อมูลจากผู้วิจัยเก็บรวบรวมจากการตอบคำถาม และการปฏิบัติกิจกรรมในขั้นตอนต่างๆ ของนักเรียนกลุ่มทดลอง พบว่าในระยะเริ่มต้นของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนนักเรียนบางส่วนยังไม่สามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ตรงตามประเด็นที่กำหนดได้ กล่าวคือ ไม่สามารถระบุสาเหตุที่ทำให้เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง เพราะนักเรียนไม่เข้าใจว่าจะต้องให้ความสำคัญกับสิ่งใดเป็นลำดับแรก สิ่งใดเป็นเหตุ สิ่งใดเป็นผล นักเรียนจึงพิจารณาเฉพาะพฤติกรรมของบุคคล แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับแรงจูงใจของบุคคลในการทำสิ่งนั้นๆ เช่น หลังจากนักเรียนได้ศึกษากรณีตัวอย่างเรื่องการแข่งขันกีฬาอีสปอร์ต ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ใกล้ตัว และนักเรียนมีประสบการณ์ตรงทุกคน นักเรียนบางส่วนบอกว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน เพราะซื้ออุปกรณ์กีฬาจากร้านของญาติโดยไม่เปรียบเทียบราคาก่อน ทำให้มีอุปกรณ์กีฬาไม่เพียงพอ หลังจากนักเรียนได้รับการชี้แนะเพิ่มเติมจาก

ครูโดยให้พิจารณาว่า สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นการแสดงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลที่มาจากแรงจูงใจ หรือ ความต้องการสิ่งใด ต้องให้ความสำคัญที่แรงจูงใจ หรือความต้องการของบุคคลก่อน แล้วจึงค่อย พิจารณาว่าทำให้เกิดพฤติกรรมใด สังเกตได้ว่า นักเรียนมีความเข้าใจและสามารถวินิจฉัยสถานการณ์ ได้ถูกต้อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การวินิจฉัยสถานการณ์ “การแข่งขันกีฬาตี”

“ผู้กระทำการทุจริตคอร์รัปชัน คือ ลินสมุท ผู้ที่มีส่วนส่งเสริมให้เกิด การทุจริตคอร์รัปชัน คือ ญาติของลินสมุท ผู้ที่ได้รับความเสียหายจาก การทุจริตคอร์รัปชัน คือ สมาชิกที่อยู่ในลีของลินสมุท สาเหตุที่ทำให้ เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน เพราะลินสมุทต้องการให้ญาติของตนเองมี รายได้มากๆ มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นี้ คือ ความซื่อสัตย์สุจริต การยึดถือประโยชน์ส่วนรวม”

(นักเรียนคนที่ 1 สืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากห้องสมุด ข้อมูลออนไลน์ ประเด็นที่สืบค้น คือ การทุจริตคอร์รัปชันหมายถึงอะไร)

“ผู้กระทำการทุจริตคอร์รัปชัน คือ ลินสมุท ผู้ที่มีส่วนส่งเสริมให้เกิด การทุจริตคอร์รัปชัน คือ ร้านค้าญาติของลินสมุท ผู้ที่ได้รับความเสียหาย จากการทุจริตคอร์รัปชัน คือ ทุกคนที่อยู่ในสินน้ำเงิน สาเหตุที่ทำให้เกิด การทุจริตคอร์รัปชัน เพราะลินสมุทเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่า ประโยชน์ส่วนรวม มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับ เหตุการณ์นี้ คือ ความซื่อสัตย์สุจริต”

(นักเรียนคนที่ 2 สืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากหนังสือพิมพ์ ห้องสมุด รุ่นพี่ที่เคยเป็นประธานลี ประเด็นที่สืบค้น คือ ความหมายของ การทุจริตคอร์รัปชันหมายถึงสิ่งใด หน้าที่ประธานลี)

“ผู้กระทำการทุจริตคอร์รัปชัน คือ ลินสมุท ผู้ที่มีส่วนส่งเสริมให้เกิด การทุจริตคอร์รัปชัน คือ ญาติของลินสมุท ผู้ที่ได้รับความเสียหายจาก การทุจริตคอร์รัปชัน คือ สมาชิกในลีของลินสมุท สาเหตุที่ทำให้เกิด การทุจริตคอร์รัปชัน เพราะซื้ออุปกรณ์กีฬาจากร้านของญาติโดยไม่ เปรียบเทียบราคาก่อน ทำให้มีอุปกรณ์ไม่เพียงพอ มโนทัศน์ด้าน ความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นี้ คือ ความรับผิดชอบ”

คือ นางไฮ ชันจันทา นายคำพอง ชันจันทา นายเลื้อ เคนงาม
 ลิงแวดล้อมทางธรรมชาติทั้งที่นา ต้นไม้ที่โดนน้ำท่วม สาเหตุที่ทำให้
 ให้เกิดความไม่ยุติธรรมและปัญหาสิ่งแวดล้อมเพราะข้าราชการทุก
 ระดับไม่สนใจ ไม่แก้ปัญหารื่องที่ชาวบ้านร้องเรียน มโนทัศน์ด้าน
 ความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นี้ คือ ความรับผิดชอบ
 เพราะข้าราชการต้องทำหน้าที่ของตนทำให้ชาวบ้านเชื่อมั่น
 ความยุติธรรม เพราะข้าราชการทุกระดับควรให้ความสำคัญกับ
 ความเดือดร้อนของชาวบ้าน และรีบแก้ไขปัญหา”

(นักเรียนคนที่ 2 สืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากหนังสือพิมพ์
 หนังสือ ข้อมูลออนไลน์ ประเด็นที่สืบค้น คือ
 ผลเสียของการสร้างเขื่อน รพช. คือ หน่วยงานใด)

“ผู้ที่สร้างปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม คือ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท
 ผู้กระทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมแก่ชาวบ้าน คือ นายกรัฐมนตรี โดย
 ชาวบ้านตำบลห้วยละห้า ยายไฮ ชันจันทา ลูกหลาน ที่ดินของยายไฮ
 และสัตว์เลี้ยงต่างได้รับความเสียหายจากการสร้างอ่างเก็บน้ำ
 สาเหตุที่ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมและปัญหาสิ่งแวดล้อม เพราะ
 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน มโนทัศน์
 ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นี้ คือ
 ความรับผิดชอบ เพราะสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทควรรับผิดชอบต่อ
 ต่อนางไฮ ชันจันทาและผู้เสียหายคนอื่นๆ โดยการระงับการสร้างเขื่อน
 ความยุติธรรม เพราะนางไฮ ชันจันทาได้รับความเสียหายมากที่สุด
 ควรที่จะได้รับการช่วยเหลือดูแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 และลัทธิ เพราะนางไฮ ชันจันทาและชาวบ้านมีสิทธิที่จะได้รับ
 ความยุติธรรมและความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง”

(นักเรียนคนที่ 3 สืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากหนังสือ ข้อมูลออนไลน์
 ประเด็นที่สืบค้น คือ รพช. คือหน่วยงานด้านใด และผลกระทบ
 จากการสร้างเขื่อน)

ตัวอย่างการวินิจฉัยสถานการณ์ของนักเรียนข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่
 ระบุได้ว่าผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ รัฐบาล สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ยายไฮและครอบครัว ชาวบ้าน

ตำบลนาตาลบางส่วน สัตว์ป่า และที่นา ประเด็นสำคัญคือ การสร้างอ่างเก็บน้ำ แต่ทำให้ชาวบ้าน ตำบลห้วยละห้าบางส่วนเดือดร้อน และสร้างปัญหาให้กับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ สาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์นี้ เพราะข้าราชการทุกระดับไม่ให้ความสนใจในการแก้ปัญหาของประชาชน มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้อง คือ ความรับผิดชอบ เพราะรัฐบาล สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ข้าราชการที่เกี่ยวข้องควรรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นกับชาวบ้าน และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ความยุติธรรม เพราะข้าราชการทุกระดับควรให้ความสำคัญกับความเดือดร้อนของชาวบ้าน และช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น สิทธิ เพราะนางไฮ ชันจันทา และชาวบ้านมีสิทธิที่จะได้รับความยุติธรรมและความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในวงจรที่สามของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนนักเรียนส่วนใหญ่สามารถวินิจฉัยสถานการณ์ได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้นโดยครูไม่ต้องให้คำแนะนำหรือช่วยเหลือ กล่าวคือ นักเรียนสามารถระบุผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งผู้ทำให้เกิดเหตุการณ์ ผู้ได้รับผลเสียหายจากเหตุการณ์ ประเด็นสำคัญของเหตุการณ์ สาเหตุ ผลกระทบ และผลสืบเนื่องจากเหตุการณ์ได้ถูกต้อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การวินิจฉัยสถานการณ์ “กรณีตัวอย่างมาลาลา ยูซาฟไฟ

เด็กหญิงตัวเล็กๆ ผู้หาญสู้เพื่อเด็กๆ และสันติภาพ”

“ผู้โจมตีมาลาลา ยูซาฟไฟ คือ กลุ่มตาลีบัน ทำให้มาลาลาบาดเจ็บสาหัส ครอบครัวได้รับความเดือดร้อนจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เนื่องจากมาลาลา ได้ออกมารณรงค์อย่างต่อเนื่องตั้งแต่อายุ 11 ปี ผ่านบล็อกส่วนตัวและสื่อต่างๆ เพื่อเรียกร้องสิทธิให้เด็กผู้หญิงได้ไปโรงเรียน คัดค้านการห้ามผู้หญิงได้รับการศึกษา ผลสืบเนื่องจากเหตุการณ์ คือ หลังจากไปรักษาอาการบาดเจ็บที่ประเทศอังกฤษ มาลาลาไม่สามารถกลับประเทศปากีสถานได้อีก แต่เธอได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพโดยเป็นผู้รับรางวัลที่อายุน้อยที่สุด มโนทัศน์ความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นี้ คือ ความกล้าหาญทางจริยธรรม เพราะมาลาลาไม่เห็นด้วย และหยุดยั้งการกระทำผิดของกลุ่มก่อการร้ายที่ไม่ให้ความเท่าเทียมกัน ความเสมอภาค เพราะทุกคนควรมีสิทธิในการกระทำสิ่งต่างๆ โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติ และเสรีภาพ เพราะสมาชิกในสังคมควรคิด กระทำ หรือพูดได้อย่างอิสระ โดยอยู่ภายใต้กฎหมาย”

(นักเรียนคนที่ 1 สืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากหนังสือ ข้อมูลออนไลน์ โทรทัศน์ ประเด็นที่สืบค้น คือ รางวัลโนเบล กลุ่มตาลีบัน และ มาลาลา ยูซาฟไฟ)

“กลุ่มติดอาวุธตาลีบันโจมตีมาลาลา ยูซุฟไฟ ทำให้มาลาลา และเด็กในรถโดยสารบาดเจ็บ ครอบครัวได้รับความเดือดร้อน สาเหตุเนื่องจากมาลาลาออกมาประท้วงเรื่องสิทธิในการได้เรียนหนังสือของเด็กผู้หญิง มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นี้ คือ การแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี เพราะมาลาลากล้าที่จะออกมาประท้วงโดยใช้ความถูกต้องและคำนึงถึงประโยชน์ของทุกฝ่าย ความกล้าหาญทางจริยธรรม เพราะมาลาลามีความกล้าที่จะประท้วงเพื่อตนเองและเด็ก ๆ ทุกคน การเสียสละ เพราะยอมเสียสละชีวิตของตนเองเพื่อให้ทุกคนได้เรียนหนังสือ”

(นักเรียนคนที่ 2 สืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากข้อมูลออนไลน์ ประเด็นที่สืบค้น คือ รางวัลโนเบล กลุ่มตาลีบัน องค์การสหประชาชาติ)

“มาลาลา ยูซุฟไฟถูกโจมตีจากกลุ่มตาลีบัน ทำให้ได้รับบาดเจ็บ เนื่องจากมาลาลาออกมารณรงค์เพื่อเรียกร้องสิทธิให้เด็กผู้หญิงผ่านสื่อต่างๆ และบล็อกเกอร์ส่วนตัว เพื่อคัดค้านการห้ามผู้หญิงให้ได้รับการศึกษา ผลสืบเนื่องจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มาลาลารอดชีวิตอย่างปาฏิหาริย์และกลายเป็นสัญลักษณ์ระดับโลกในด้านการประท้วงเพื่อสันติภาพ มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นี้ คือ ความกล้าหาญทางจริยธรรม เพราะมาลาลามีความกล้าที่จะเรียกร้องกลุ่มตาลีบันให้เด็กผู้หญิงได้เรียนหนังสือ สิทธิ เพราะมาลาลามีสิทธิที่จะได้รับการศึกษา และการแก้ไขปัญหาอย่างสันติวิธี เพราะมาลาลาไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา”

(นักเรียนคนที่ 3 สืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากห้องสมุด ข้อมูลออนไลน์ ประเด็นที่สืบค้น คือ รางวัลโนเบล กลุ่มตาลีบัน กลุ่มลัทธิสุตโต่ง)

ตัวอย่างการวินิจฉัยสถานการณ์ของนักเรียนข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่บอกได้ว่า กลุ่มติดอาวุธตาลีบันเป็นผู้โจมตีมาลาลา เนื่องจากมาลาลารณรงค์เรียกร้องสิทธิให้เด็กผู้หญิงได้ไปโรงเรียนและได้รับการศึกษา ผลที่เกิดขึ้น คือ มาลาลาได้รับบาดเจ็บสาหัส และครอบครัวได้รับความเดือดร้อน ผลสืบเนื่องจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น คือ มาลาลากลายเป็นสัญลักษณ์ระดับโลกในด้านการเรียกร้องสันติภาพ มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้อง คือ สิทธิ เพราะมาลาลามีสิทธิที่จะได้รับการศึกษา ความกล้าหาญทางจริยธรรม เพราะมาลาลามีความกล้าหาญที่จะประท้วงเพื่อตนเองและเด็ก ๆ ทุกคน ความเสมอภาค เพราะทุกคนควรมีสิทธิใน

การทำสิ่งต่างๆ เหมือนกัน โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติ และการแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี เพราะมาลาไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบจะเห็นได้ว่า หลังจากที่นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 สนทนาเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นการคิด เป็นขั้นที่นักเรียนเกิดความตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะพลเมืองที่จะต้องมีส่วนรับผิดชอบต่อสังคม และนักเรียนได้ฝึกการแยกแยะข้อมูลเพื่อหาลักษณะสำคัญของความเป็นพลเมือง ขั้นที่ 2 กำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ นักเรียนถูกกระตุ้นให้เกิดการคิด และตั้งคำถามที่ต้องการสืบเสาะหาคำตอบด้วยตนเอง โดยฟังกระบวนการสื่อสารปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว ในการสืบค้นหาแหล่งความรู้ และใช้กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่มในการอภิปราย วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล และสรุปรวบยอดเป็นความเข้าใจของตนเอง ผลที่เกิดขึ้นหลังจากทำกิจกรรมในขั้นตอนนี้ คือ นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในมิติทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง และในขั้นที่ 3 วินิจฉัยสถานการณ์ เป็นขั้นที่นักเรียนวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยนักเรียนซึ่งมีความคุ้นเคยกับการตั้งคำถามที่ต้องการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมิติทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองเมือง ได้ใช้กระบวนการกลุ่ม กระบวนการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ในการแสวงหาข้อมูลตามประเด็นที่ตั้งไว้ จากนั้นได้พิจารณาข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยแยกข้อมูลออกเป็นเหตุการณ์ย่อยๆ ค้นหาประเด็นสำคัญ และประเด็นรอง จากนั้นระบุผู้กระทำให้เกิดเหตุการณ์เกิดขึ้น ผู้ที่ได้รับผลจากเหตุการณ์ สาเหตุที่ทำให้เหตุการณ์เกิดขึ้น ผลลัพธ์ ผลสืบเนื่องตามมา และระบุมิติทัศน์หรือหลักการด้านความเป็นพลเมืองซึ่งครอบคลุมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

หลังจากนักเรียนเกิดมิติทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง และสามารถวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมได้แล้ว ในขั้นตอนสุดท้าย คือ ขั้นสื่อสารแลกเปลี่ยนมุมมองเพื่อขยายความคิด ผู้เรียนจะนำข้อค้นพบในขั้นที่ 2 และ ขั้นที่ 3 มาเชื่อมโยงกับความรู้เดิมและประสบการณ์เดิมเพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนมุมมอง โดยอาศัยกระบวนการกลุ่มเป็นเครื่องมือในการขยายความรู้ความเข้าใจของตนเองให้กว้างขึ้น และร่วมกันนำเสนอแผนการดำเนินกิจกรรมหรืองานที่ประโยชน์กับส่วนร่วมทั้งระดับในห้องเรียน โรงเรียน หรือชุมชนของตนเอง เป็นเตรียมให้ผู้เรียนมีความพร้อมและสร้างความตระหนักในฐานะพลเมืองของสังคม

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนา และการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีสาระสำคัญ ดังนี้

คำถามการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีคำถามการวิจัย 2 ข้อ คือ

1. รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อส่งเสริมมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีลักษณะอย่างไร

2. เมื่อจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบที่พัฒนาขึ้นแล้วมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสูงขึ้นหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัญหาด้านความเป็นพลเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาสภาพปัญหาด้านความเป็นพลเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง และนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาร่วมกับแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งพัฒนารอบแนวคิดในการวิจัย ระยะที่ 2 การวิจัยเพื่อพัฒนา

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ เป็น การสร้างรูปแบบการเรียนการสอน ฉบับร่าง เพื่อนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ พัฒนาปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และนำรูปแบบที่พัฒนาไปทดลองเบื้องต้น ระยะเวลาที่ 3 วิจัยเพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ เป็นการเตรียมนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ ทดลองใช้รูปแบบ และวิเคราะห์ข้อมูล และ ระยะเวลาที่ 4 การปรับปรุงและพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและ การสืบสอบ เป็นการสรุปผลการใช้และปรับปรุงรูปแบบ และจัดทำรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม ฉบับสมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ แนวคิด วัตถุประสงค์ หลักการ ขั้นตอนการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนรู้ ดังภาพที่ 9

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้าง
 มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของ
 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

แนวคิดของรูปแบบ

รูปแบบการเรียนการสอนนี้พัฒนาขึ้นจากแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ
 เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองจาก การสังเกต ความสงสัย
 ความสนใจ โดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม กระบวนการแสวงหาความรู้ การสื่อสารปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ
 และสิ่งแวดล้อมรอบตัว

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

1. ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง
2. ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

หลักการ

1. หลักการด้านการเรียนรู้จากประสบการณ์และมุมมองของบุคคลอื่น
 บุคคลแต่ละคนรู้สิ่งที่แตกต่างกันในวิถีทางที่ไม่เหมือนกัน ตามประสบการณ์ของตน ความรู้ทุกชนิดที่
 บุคคลมีจึงไม่สมบูรณ์ เพราะเกิดจากการสร้างในบริบทขอบเขตของตนเองเท่านั้น บุคคลจึงต้องเปิดใจ รับ
 ฟัง และเรียนรู้จากมุมมอง หรือประสบการณ์ของผู้อื่น
2. หลักการด้านการคิดอย่างเสรี
 การคิด สงสัย และตั้งคำถามต่อข้อมูล เหตุการณ์ และสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเสรีว่าเกิดขึ้นได้
 อย่างไร สิ่งใดเป็นสาเหตุ และจะแก้ไขอย่างไร
3. หลักการด้านการสื่อสารปฏิสัมพันธ์
 การพูดคุย รับฟังซึ่งกันและกันโดยใช้เหตุผล ไม่มุ่งการเอาชนะหรือโต้เถียงกัน เพราะทุกความคิดเห็นมี
 ความสำคัญ แต่มุ่งการแสวงหาความรู้ร่วมกันโดยการสอบถาม สืบค้น ค้นหา และสืบค้น เพื่อให้เกิดความ
 เข้าใจและมุมมองที่หลากหลาย
4. หลักการด้านการแสวงหาความรู้และสร้างความเข้าใจ
 กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลเพื่อตอบคำถามในสิ่งที่ตนเองสงสัยหรือสนใจอย่างเป็นลำดับ
 ขั้นตอน เริ่มจากการระบุประเด็นปัญหา หรือคำถามที่สงสัย หาคำตอบโดยการเสนอแนวทางในการศึกษา
 สืบค้นรวบรวมข้อมูล และหลักฐานจากแหล่งต่างๆ พิจารณาและหาข้อสรุปของข้อมูล ทำให้ผู้เรียนเข้าใจ
 และเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย
5. หลักการด้านกระบวนการกลุ่ม
 กระบวนการเรียนรู้ที่ทุกคนมีความสำคัญ โดยมีเป้าหมายและความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อให้เกิดการ
 เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ และสามารถเชื่อมโยงสู่การดำเนินชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 9 รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

แผนภาพที่นำเสนอข้างต้นอธิบายได้ว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีแนวคิดเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองจาก การสังเกต ความสงสัย ความสนใจ โดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม กระบวนการแสวงหาความรู้ การสื่อสารปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รูปแบบนี้มีหลักการ 5 ประการ คือ 1) หลักการด้านการเรียนรู้จากประสบการณ์และมุมมองของบุคคลอื่น 2) หลักการด้านการคิดอย่างเสรี 3) หลักการด้านการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ 4) หลักการด้านการแสวงหาความรู้และสร้างความเข้าใจ และ 5) หลักการด้านกระบวนการกลุ่ม โดยมีขั้นตอนของรูปแบบ 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสนทนาเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นการคิด 2) ขั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ 3) ขั้นวินิจฉัยสถานการณ์ และ 4) ขั้นสื่อสารแลกเปลี่ยนมุมมองเพื่อขยายความคิด โดยการประเมินผลแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ประเมินผลก่อนเรียน ประเมินผลระหว่างเรียน และ ประเมินผลหลังเรียน

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น พบว่า 1) นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบมีมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบมีมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองหลังการทดลองสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบมีความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบมีความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมหลังการทดลองสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่านักเรียนสามารถระบุลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองได้ด้วยตัวเอง และสามารถวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีประเด็นการอภิปราย 2 ประเด็น ได้แก่ การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ และประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ ดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบ

การอภิปรายเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบมีประเด็นในการอภิปราย ดังนี้

1.1 รูปแบบการเรียนการสอนนี้มีหลักการที่สอดคล้องกับการเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง และความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

รูปแบบการเรียนการสอนนี้สามารถเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง และความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมให้แก่นักเรียนได้เนื่องจากมีหลักการ 5 ประการที่นำไปสู่การพัฒนา มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง และความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม ได้แก่ 1) หลักการด้านการเรียนรู้จากประสบการณ์และมุมมองของบุคคลอื่นเป็นการสร้างความตระหนักให้แก่ผู้เรียนว่า บุคคลแต่ละคนรู้สิ่งที่แตกต่างกันในวิถีทางที่ไม่เหมือนกัน ความรู้ทุกชนิดที่มีจึงไม่สมบูรณ์ ผู้เรียนจึงต้องเปิดใจ รับฟัง และเรียนรู้จากมุมมอง หรือประสบการณ์ของผู้อื่น หลักการนี้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากแหล่งเรียนรู้หลากหลาย 2) หลักการด้านการคิดอย่างเสรี ตั้งคำถาม ขอสงสัยต่อข้อมูล เหตุการณ์ และสถานการณ์ต่างๆ ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร สิ่งใดเป็นสาเหตุ และจะแก้ไขอย่างไร หลักการนี้ช่วยให้ผู้เรียนสังเกต ตั้งคำถาม และสามารถกำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษาค้นคว้า 3) หลักการด้านการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูล รับฟังซึ่งกันและกันโดยใช้เหตุผล เรียนรู้ในบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หลักการนี้นำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันโดยการสอบถาม สืบค้น ค้นหา สืบค้นข้อมูล และแลกเปลี่ยน รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน 4) หลักการด้านการแสวงหาความรู้และสร้างความเข้าใจ ผู้เรียนจะแสวงหาข้อมูลเพื่อตอบคำถามในสิ่งที่ตนเองสงสัย หรือสนใจอย่างเป็นลำดับขั้นตอน และพิจารณาหาข้อสรุป หลักการนี้ช่วยให้ผู้เรียนคาดคะเนคำตอบ สืบค้น เสาะหา แยกแยะ จัดหมวดหมู่ เปรียบเทียบ อธิบายเหตุผล ขยายความ ตีความ สรุปข้อค้นพบ และสร้างความเข้าใจของ

ตนเอง 5) หลักการด้านกระบวนการกลุ่ม การเรียนรู้ที่ทุกคนมีความสำคัญ มีเป้าหมายและ ความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ หลักการนี้ช่วยให้ผู้เรียนร่วมมือกับเพื่อน บุคคลอื่นๆ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวใน การสร้างความรู้

1.2 จุดเด่นของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

รูปแบบการเรียนการสอนนี้มีลักษณะเด่น คือ มีขั้นตอนการเรียนการสอน 4 ขั้น ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองซึ่งจะใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นสนทนาเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นการคิด เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญและบทบาทของตนเองในฐานะพลเมือง รวมทั้งฝึกการแยกแยะข้อมูลเพื่อค้นหาลักษณะสำคัญ ขั้นที่ 2 ขั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ ขั้นนี้ผู้เรียนถูกกระตุ้นให้เกิดการคิด ตั้งคำถามและลงมือสืบค้นข้อมูล เพื่อหาคำตอบด้วยตนเอง โดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม และกระบวนการสื่อสารปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว จนเกิดความรู้ความเข้าใจในมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง จากข้อค้นพบในการวิจัยวงจรถัดไป ผู้สอนพบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจเดิมว่า เสรีภาพคือ การใช้ชีวิตประจำวันในรูปแบบที่ตนเองต้องการ เช่น การรับประทานอาหาร การแต่งกาย การท่องเที่ยว แต่ไม่รู้ว่าเสรีภาพมีขอบเขตมากกว่าการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และการใช้เสรีภาพต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หลังจากผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมในขั้นที่ 2 กำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจและสามารถระบุลักษณะสำคัญของเสรีภาพได้ชัดเจนขึ้น คือ การคิด การพูด และกระทำสิ่งต่างๆ อย่างอิสระ แต่อยู่ภายใต้กฎหมาย และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และจากข้อค้นพบในการวิจัยวงจรถัดไป ผู้สอนพบว่าผู้เรียนเกือบทุกคนไม่มีความเข้าใจว่า การแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธีคืออะไร ผู้เรียนมีความเห็นว่า การแก้ไขความขัดแย้งควรใช้กฎหมาย หรือกำลังเท่านั้น เพราะจะทำให้แก้ได้อย่างรวดเร็ว ไม่เสียเวลา ไม่สิ้นเปลืองเงิน แต่หลังจากผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมในขั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นและสามารถระบุลักษณะสำคัญของการแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี คือ การไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา แต่เลือกวิธีที่ทุกฝ่ายพอใจ ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง

ขั้นที่ 3 ขั้นวินิจฉัยสถานการณ์ เป็นขั้นที่ผู้เรียนวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมโดยใช้กระบวนการกลุ่ม และกระบวนการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ในการแสวงหาข้อมูล และนำความเข้าใจเกี่ยวกับมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกิดขึ้นในขั้นที่ 2 มาเป็นกรอบให้การพิจารณาข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนด ในขั้นนี้ผู้เรียนจะสามารถจำแนกข้อมูลเป็นส่วนย่อยและระบุผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ค้นหาสาเหตุที่ทำให้สถานการณ์เกิดขึ้น ผลลัพธ์ ผลสืบเนื่องจากสถานการณ์ และระบุหลักการหรือมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่ครอบคลุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จากข้อค้นพบในการวิจัยวงจรถัดไป ผู้สอน

พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถวินิจฉัยสถานการณ์ได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้นโดยผู้สอนไม่ต้องให้คำแนะนำหรือช่วยเหลือ กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถระบุผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งผู้ทำให้เกิดเหตุการณ์ ผู้ได้รับผลเสียหายจากเหตุการณ์ ประเด็นสำคัญของเหตุการณ์ สาเหตุ ผลกระทบ และผลสืบเนื่องจากเหตุการณ์ได้ถูกต้อง รวมทั้งสามารถสืบค้นข้อมูลในประเด็นที่สำคัญเพื่อนำมาใช้ในการวินิจฉัยสถานการณ์ได้อย่างถูกต้อง เช่น การวินิจฉัย “กรณีตัวอย่างมาลาลา ยูซาฟาไฟ เด็กหญิงตัวเล็กๆ ผู้หาญสู้เพื่อเด็กๆ และสันติภาพ” ผู้เรียนวินิจฉัยว่า กลุ่มติดอาวุธตาลีบันเป็นผู้โจมตีมาลาลา เนื่องจากมาลาลารณรงค์เรียกร้องสิทธิให้เด็กผู้หญิงได้ไปโรงเรียนและได้รับการศึกษา ผลที่เกิดขึ้น คือ มาลาลาได้รับบาดเจ็บสาหัส และครอบครัวได้รับความเดือดร้อน ผลสืบเนื่องจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น คือ มาลาลากลายเป็นสัญลักษณ์ระดับโลกในด้านการเรียกร้องสันติภาพ โดยมีโน้ตชนด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้อง คือ สิทธิ เพราะมาลาลามีสิทธิที่จะได้รับการศึกษา ความกล้าหาญทางจริยธรรม เพราะมาลาลามีความกล้าหาญที่จะประท้วงเพื่อตนเองและเด็กๆ ทุกคน ความเสมอภาค เพราะทุกคนควรมีสิทธิฯ ในการทำสิ่งต่างๆ เหมือนกัน โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติ และการแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี เพราะมาลาลาไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา โดยผู้เรียนกำหนดประเด็นค้นคว้าเพิ่มเติม คือ กลุ่มตาลีบันเป็นใคร ทำไมเด็กผู้หญิงไม่ได้รับการศึกษา รางวัลโนเบลด้านการเรียกร้องสันติภาพคืออะไร เป็นต้น และในขั้นที่ 4 ขั้นสื่อสารแลกเปลี่ยนมุมมองเพื่อขยายความคิด ผู้เรียนจะนำข้อค้นพบเกี่ยวกับโน้ตชนด้านความเป็นพลเมืองในขั้นที่ 2 และ ข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมในขั้นที่ 3 มาเชื่อมโยงกับความรู้เดิมและประสบการณ์เดิมเพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนมุมมอง โดยอาศัยกระบวนการกลุ่มเป็นเครื่องมือในการขยายความรู้ความเข้าใจของตนเองให้กว้างขึ้น

ลักษณะเด่นของรูปแบบการเรียนการสอนนี้อีกประการ คือ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาผู้เรียน 3 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาพุทธิพิสัย เพราะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง โดยในขั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ นักเรียนได้ฝึกการคิด การสังเกต และตั้งคำถามที่ต้องการสืบค้นหาคำตอบด้วยตนเอง จากนั้นใช้กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่มในการอภิปราย วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และสรุปรวบยอดเป็นความเข้าใจของตนเอง 2) การพัฒนาทักษะกระบวนการ เนื่องจากในขั้นตอนทุกขั้น นักเรียนจะต้องใช้กระบวนการทางสติปัญญาในรูปแบบต่างๆ ในการเรียนรู้ เช่น ขั้นสนทนาเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นการคิด ใช้ทักษะในการคิด การใช้เหตุผล ขั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ และขั้นวินิจฉัยสถานการณ์ ใช้ทักษะในการสืบสอบ การอุปนัย การนิรนัย การใช้เหตุผล การวิเคราะห์ และขั้นสื่อสารแลกเปลี่ยนมุมมองและขยายความคิด ใช้ทักษะการใช้เหตุผล การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และ 3) การพัฒนาปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพราะการทำกิจกรรมในทุกขั้นตอน ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการกลุ่ม และการสื่อสารปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในการแสวงหาข้อมูล การทำความเข้าใจข้อมูล

การตรวจสอบความรู้ความเข้าใจ และการขยายความรู้ความเข้าใจของตนให้กว้างขึ้น ตามที่ ทิศนา แคมมณี (2553) ได้จัดหมวดหมู่ของรูปแบบการเรียนการสอนตามลักษณะของวัตถุประสงค์เฉพาะ โดย 1) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัยจะมุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่างๆ ซึ่งอาจอยู่ในรูปของข้อมูล ข้อเท็จจริง มโนทัศน์ หรือความคิดรวบยอด 2) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการ ซึ่งเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิธีดำเนินการต่างๆ อาจเป็นกระบวนการทางสติปัญญา เช่น การใช้เหตุผล การอุปนัย การนิรนัย การสืบสอบ หรือกระบวนการกลุ่ม และ Joyce et al. (2011) ได้กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม จะมุ่งเน้นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนา และการสืบสอบ

การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบที่พัฒนาขึ้นแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง และความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม โดยนำเสนอการอภิปรายตามลำดับดังนี้

2.1 มโนทัศน์ความเป็นพลเมือง

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ว่าผู้เรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบจะมีค่าเฉลี่ยของคะแนนมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองสูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และผู้เรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบจะมีค่าเฉลี่ยของคะแนนมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองสูงกว่าผู้เรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบปกติ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองให้แก่ผู้เรียนได้ เนื่องจากเหตุผล 4 ประการ ดังนี้

2.1.1 การใช้กรณีตัวอย่างหลากหลายจากข่าว เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมที่สอดคล้องกับความรู้ ความสนใจและประสบการณ์เดิมของผู้เรียน เช่น ข่าวศาลแขวง

พระนครเหนือสั่งจำคุกเด็กแว้น ชาวศาลแพ่งสั่งโรงพยาบาลกรุงเทพ-แพทย์ร่วมชดใช้ 10 ล้านบาท กรณีตัวอย่างครูฝ่ายปกครองลงโทษนักเรียนที่หนีเรียน กรณีตัวอย่างการสร้างโรงไฟฟ้าในชุมชน ชาว นายกรัฐมนตรีเกาหลีใต้ลาออกจากตำแหน่งเพื่อรับผิดชอบต่อเหตุการณ์เรือเซวอลล่ม พระบรม ราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ทำให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์เดิมมาใช้เป็นฐาน ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ในชั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจใน การแสดงความคิดเห็น คิด วิเคราะห์ เพื่อหาคำสำคัญของกรณีตัวอย่าง ดังที่ ทิศนา แคมมณี (2553) ได้กล่าวถึงการใช้กรณีตัวอย่างสรุปได้ว่า กรณีตัวอย่างที่นำมาใช้ส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องที่มีปัญหา สถานการณ์ขัดแย้ง อาจนำเรื่องจริงมาเขียนเป็นกรณีตัวอย่างหรืออาจใช้เรื่องจากหนังสือพิมพ์ ข่าว และเหตุการณ์ รวมทั้งจากสื่อต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ ซึ่งจะช่วยกระตุ้นความคิดของ ผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ และมีมุมมองที่กว้างขึ้น สอดคล้องกับไพฑูริย์ สินลาร์ตัน และคณะ (2557) ได้กล่าวว่าการนำกรณีตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียน การใช้ปัญหาหรือ สถานการณ์จริงในชุมชนที่เหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียนเป็นเทคนิคประเภทหนึ่งในการ จัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด การวิเคราะห์ และมีมุมมองที่ หลากหลาย

2.1.2 การใช้ชุดคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดข้อสงสัย พยายามคิด หาข้อมูล เพิ่มเติมเพื่อแสวงข้อสรุปและคำตอบด้วยตนเองในชั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ เช่น นักเรียนเคยเจอเหตุการณ์ลักษณะนี้หรือไม่ ที่ไหน นักเรียนคิดว่าการที่เจ้าของร้านค้าริมถนนนำ แก้วอ้อ หรือสิ่งของมาวางบนถนนหน้าร้านของตน เพื่อไม่ให้ใครมาจอดรถ เป็นการกระทำที่ถูกต้อง หรือไม่ เพราะเหตุใด ใครเป็นเจ้าของถนนสาธารณะ และใครมีสิทธิใช้ถนนสาธารณะในการสัญจรบ้าง เพราะเหตุใดเป็นต้น ดังที่ นาดยา ปิลันธนานนท์ (2542) ได้กล่าวว่า การตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนทำ ความเข้าใจในสิ่งที่กำลังศึกษาเป็นวิธีหนึ่งที่จะใช้ในการสอนเพื่อพัฒนามโนทัศน์ได้ โดยต้องตั้งคำถาม เป็นชุดและให้ลำดับตามกระบวนการความรู้ ความคิด เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจในมโนทัศน์เรื่อง ใดเรื่องหนึ่ง และ Bloom (อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2553) ได้จัดจุดมุ่งหมายทางการศึกษาด้านพุทธิ พิสัยจากต่ำไปสูงไว้ 6 ชั้น คือ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล ซึ่ง ทิศนา แคมมณี (2553) ได้กล่าวว่า ผู้สอนสามารถใช้คำถามตามระดับ จุดมุ่งหมายทางด้านพุทธิพิสัยเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดในระดับที่สูงขึ้นไปเรื่อยๆ

2.1.3 การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมประเด็นที่สงสัยหรือสนใจในชั้น กำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ ผู้เรียนจะร่วมกันวางแผนในการสืบค้นกรณีศึกษา ข่าว หรือสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกับกรณีตัวอย่าง ระบุแหล่งเรียนรู้และวิธีการในการสืบค้นข้อมูล จากนั้น

จะนำข้อมูลที่รวบรวมมาจำแนก แยกแยะเพื่อหาลักษณะสำคัญ รวมกลุ่มลักษณะสำคัญที่เหมือนกัน เข้าด้วยกัน แล้วตรวจสอบความสอดคล้องกับคำตอบที่ได้คาดคะเนไว้ ก่อนจะสรุปเป็นข้อค้นพบตาม ความเข้าใจของตนเอง ทำให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงในการแสวงหาข้อมูล ข้อเท็จจริง และจัด กระทำตามลำดับขั้นตอน จนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น นักเรียนได้วิเคราะห์กรณีตัวอย่างเรื่อง นายกรัฐมนตรีเกาหลีได้ลาออกเพื่อรับผิดชอบต่อที่ไม่สามารถปฏิบัติการกู้ภัยเรือเซวอลล่มได้ทันที หากำ สำคัญ และคาดคะเนลักษณะสำคัญของความรับผิดชอบต่อ จากนั้นได้ค้นคว้ากรณีศึกษาเพิ่มเติม แล้ว จำแนกความเหมือนความต่าง เพื่อหาลักษณะสำคัญของข้อมูล จากนั้นตรวจสอบความสอดคล้องกับ คำตอบที่ได้คาดคะเนไว้ ดังที่สุรางค์ คุ้มตระกูล (2556) และกลุ่ม Thai Civic Education (2556) ได้ อธิบายว่า ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาสมองส่วนปัญญาที่มีพัฒนาการสูงสุด สามารถคิดหาเหตุผล นอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถที่จะตั้งสมมติฐาน สนใจสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่าง และคิดพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ป็นนามธรรม จึงควรเน้นการพัฒนาในด้านความรู้ ความเข้าใจและ การคิดมากขึ้น ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการลงมือทำ การปฏิบัติจริง การตั้งคำถาม และ การศึกษาหาข้อมูล และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557) ได้กล่าวว่า การส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้สืบค้น เสาะหา สืบค้น ตรวจสอบ และค้นคว้าด้วยวิธีการต่างๆ จนเกิดความเข้าใจและ ได้รับความรู้นั้นอย่างมีความหมาย เป็นการพัฒนากระบวนการคิดระดับสูงให้แก่ผู้เรียน

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ใบงาน และการทำกิจกรรมในชั้นเรียนของผู้เรียนยังสะท้อน ให้เห็นว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถสืบค้นข่าว เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่สอดคล้องกันกรณีตัวอย่าง เพิ่มเติม ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

...ต้องการสืบค้นกรณีตัวอย่างหรือเหตุการณ์เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อ จึงได้ค้นพบข้อมูล พระบรมราชโองการในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 10 กรกฎาคม 2524 ความว่า “ความรับผิดชอบต่อกล่าวนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีประเด็นสำคัญ คือ ต้องตั้งใจระวังใช้กำลังเพื่อสร้าง ประโยชน์แต่ฝ่ายเดียวให้ได้ทั้งประโยชน์ตน และประโยชน์ส่วนรวม พร้อมกันนั้นต้องคอยป้องกันและแก้ไขอยู่ตลอดเวลา มิให้ความเสียหาย เกิดขึ้น และเสียสละเพื่อผู้อื่นและส่วนรวมให้มากขึ้น...

นักเรียนกลุ่มที่ 1

การกำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ (สัปดาห์ที่ 4)

2.1.4 การนำข้อค้นพบเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ในชั้นวินิจฉัยสถานการณ์ ทำให้ผู้เรียนได้เกิดการทวนซ้ำความเข้าใจของตนเอง และผู้สอนสามารถประเมินได้ว่าผู้เรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้องหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ ชัยพร วิชชาวุธ (อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2556) ที่ได้กล่าวว่าในการพัฒนา มโนทัศน์ เมื่อผู้เรียนสรุปได้ถูกต้องแล้วผู้สอนจะต้องทดสอบความเข้าใจของผู้เรียนอีกครั้งด้วยการนำตัวอย่างที่เกี่ยวข้องมาให้สรุปรวบยอดใหม่ ถ้าไม่ถูกต้องจะต้องกลับไปในขั้นก่อนหน้า จนกว่าจะทดสอบได้ว่าการเรียนรู้จริงแล้ว

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ใบงาน และการทำกิจกรรมในชั้นเรียนของผู้เรียนยังสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถระบุมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองได้อย่างถูกต้องในสถานการณ์ใหม่ ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

...การวิเคราะห์กรณีตัวอย่างเรื่อง กรณีต่อสู้ 32 ปี ไฮ ชันจันทาและผู้ได้รับผลกระทบจากอ่างเก็บน้ำห้วยละห้า มโนทัศน์ความเป็นพลเมืองที่พวกเราคิดว่าเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นี้มี 3 เรื่อง คือ ความยุติธรรม เพราะยายไฮสูญเสียโอกาสในการทำมาหากิน ยายไฮจึงควรได้รับความเป็นธรรม สิทธิ เพราะยายไฮควรได้รับสิทธิและความเท่าเทียมกัน ความรับผิดชอบ เพราะกรณียายไฮเป็นกรณีที่รัฐบาลไม่มี ความรับผิดชอบ ไม่จ่ายค่าชดเชยให้ จนมาถึงรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ ได้จัดการเกี่ยวกับเรื่องนี้...

นักเรียนกลุ่มที่ 2

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY
การวินิจฉัยสถานการณ์ (สัปดาห์ที่ 11)

2.2 ความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ว่าผู้เรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบจะมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมสูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และผู้เรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบจะมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมสูงกว่าผู้เรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบปกติ ซึ่ง

ผลการวิจัยดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมให้แก่ผู้เรียนได้ เนื่องจากเหตุผล 4 ประการดังนี้

2.2.1 การใช้สถานการณ์ตัวอย่างทั้งด้านบวกและด้านลบที่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน จากใกล้ตัวภายในชุมชน กว้างออกไประดับประเทศและระดับโลกในชั้นวินิจฉัยสถานการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนได้พิจารณาและตระหนักว่าตนเองจะมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองได้อย่างไร สอดคล้องกับศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2548) ที่ได้ข้อค้นพบว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองควรให้นักเรียนได้เรียนรู้เหตุการณ์ สถานการณ์ หรือกรณีต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งที่เป็นบวกและลบ เพื่อให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์สิ่งที่เป็นเหตุเป็นผลของเหตุการณ์ต่างๆ ได้ และกลุ่ม Thai Civic Education (2556) ที่ได้เสนอว่า ผู้เรียนในวัย 12-14 ปี เป็นวัยที่มีความกระตือรือร้น มีความสนใจในประเด็นที่กว้างขึ้น และซับซ้อนมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว ผู้เรียนควรได้เรียนรู้ประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันระหว่างรัฐ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการพัฒนา และ Havighurst (อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2549) ที่ได้กล่าวว่า ผู้เรียนในช่วงวัยรุ่นจะมีความต้องการที่จะแสดงพฤติกรรมที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีพัฒนาการทางสติปัญญา และความคิดรวบยอดต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกของชุมชนที่มีสมรรถภาพ

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ใบงาน และการทำกิจกรรมในชั้นเรียนของผู้เรียนยังสะท้อนให้เห็นว่าการใช้สถานการณ์ทั้งด้านบวกและด้านลบทำให้ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ได้หลากหลายแง่มุม และแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างมีเหตุผล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...การวิเคราะห์กรณีมาลาลา ยูซาฟไฟ เด็กหญิงตัวเล็กๆ ผู้อาจหาญ
สู้เพื่อเด็กๆ และสันติภาพ กลุ่มเรามีความเห็นว่ามีมาลาลา และ
ครอบครัวเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการถูกโจมตีจากกลุ่ม
ก่อการร้ายตาลีบัน มาลาลาได้รับบาดเจ็บสาหัสเพราะรถระเบิดเรียก
สิทธิให้เด็กผู้หญิงได้ไปโรงเรียนและคัดค้านการห้ามเด็กผู้หญิงได้รับ
การศึกษา เธอต้องไปรักษาตัวที่อังกฤษและครอบครัวของเธอก็ไม่
สามารถเดินทางกลับประเทศบ้านเกิดได้เพราะถูกกลุ่มตาลีบันข่มขู่
เอาชีวิต แม้มาลาลาเกือบจะต้องเสียชีวิตจากการเรียกร้องของเธอ
แต่เธอก็กลายเป็นสัญลักษณ์ระดับโลกในการประท้วงอย่างสันติและ
การต่อสู้เพื่อให้เด็กๆ ทุกคนได้ไปโรงเรียน และเธอก็ได้รับรางวัลโนเบล
สาขาสันติภาพที่อายุน้อยที่สุดในโลก...

นักเรียนกลุ่มที่ 4

การวินิจฉัยสถานการณ์ (สัปดาห์ที่ 16)

2.2.2 การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พิจารณาแยกแยะข้อมูลออกเป็นส่วนย่อยๆ ตามเกณฑ์ที่กำหนดโดยจำแนกบุคคลและบทบาทที่เกี่ยวข้อง หากความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยเพื่ออธิบายสาเหตุที่ทำให้เกิดสถานการณ์ ผลที่เกิดขึ้น และผลสืบเนื่องจากสถานการณ์ แล้วจึงสรุปหลักการหรือมโนทัศน์ความเป็นพลเมืองที่เชื่อมโยงองค์ประกอบย่อยเข้าด้วยกันซึ่งสอดคล้องกับ Bloom (อ้างถึงใน ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556) ที่ได้กล่าวว่า การวิเคราะห์มี 3 ด้าน คือ การวิเคราะห์ความสำคัญหรือเนื้อหาของสิ่งต่างๆ สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดสำคัญ สิ่งใดจำเป็น สิ่งใดมีบทบาทมากที่สุด การวิเคราะห์ว่าสิ่งต่างๆ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างไร เรียงขั้นตอนของเหตุการณ์ตามลำดับก่อนหลัง และการวิเคราะห์เชิงหลักการเพื่อค้นหาโครงสร้าง ระบบ ว่าสิ่งต่างๆ ดำรงอยู่ในสภาพเช่นนั้นคืออะไรเป็นแกนหลัก มีหลักการอย่างไร สอดคล้องกับ NCSS (cited in Print & Lange, 2012) ที่เชื่อว่าพลเมืองที่มีคุณภาพจะต้องมีความสามารถในการหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ถามคำถามที่มีความหมาย และสามารถวิเคราะห์ ประเมินข้อมูลและข้อคิดเห็นได้

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ใบงาน และการทำกิจกรรมในชั้นเรียนของผู้เรียนในวงจรที่สอง เมื่อผู้เรียนเริ่มคุ้นเคยกับรูปแบบการเรียนการสอนลักษณะนี้มากขึ้นสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนสามารถจำแนกแยกแยะข้อมูลได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...การวิเคราะห์กรณีตัวอย่างเรื่อง กรณีต่อสู้ 32 ปี ไฮ ชันจันทาและผู้
ได้รับผลกระทบจากอ่างเก็บน้ำห้วยละห้า ผู้ที่เป็นสาเหตุของปัญหา
คือ นายกรัฐมนตรี และสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.) โดย
สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและความไม่ยุติธรรม คือ
หน่วยงานเหล่านี้ไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ทำให้เกิด
ความเสียหายกับยายไฮ ชันจันทา ชาวบ้านที่อาศัยในบริเวณนั้น สัตว์
ผีนา และไร่ของชาวบ้าน มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้อง
กับเหตุการณ์นี้ คือ ความยุติธรรม เพราะผู้ที่ได้รับความเสียหายควรได้
รับการดูแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความรับผิดชอบ เพราะสำนักงาน
เร่งรัดมีหน้าที่ดูแลการสร้างอ่างเก็บน้ำ เมื่อชาวบ้านเดือดร้อนต้องระงับ
การก่อสร้างหรือจ่ายเงินให้กับผู้เสียหาย และสิทธิ เพราะยายไฮหรือ
ชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือหรือ
เรียกร้องความยุติธรรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง...

นักเรียนกลุ่มที่ 5

การวินิจฉัยสถานการณ์ (สัปดาห์ที่ 11)

2.2.3 การพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนและครูผู้สอนเพื่อตรวจสอบความเข้าใจของตนและขยายความรู้ความเข้าใจของตนเองให้กว้างขึ้นในชั้นสื่อสารแลกเปลี่ยนมุมมองเพื่อขยายความคิด ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองของVygotsky (อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2553) ที่เชื่อว่าวัฒนธรรมและสังคมมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางเขาวนปัญญาของบุคคล การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนต้องจัดกระทำกับข้อมูลซึ่งเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ภายในสมองและยังเป็นกระบวนการทางสังคมควบคู่กันไป และทิศนา แคมมณี (2553) ได้เสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนแบบสร้างความรู้ว่า ผู้สอนต้องสร้างบรรยากาศทางสังคมจริยธรรมให้เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เกิดการร่วมมือ การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่กว้างขึ้น ชับซ้อนขึ้น และหลากหลายขึ้น

นอกจากนี้ การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในชั้นเรียนในการทดลองใช้รูปแบบวงจรที่สองยังสะท้อนให้เห็นว่า หลังจากได้สืบค้นข้อมูล วิเคราะห์ แยกแยะจนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับมโนทัศน์ความเป็นพลเมือง และสามารถวินิจฉัยสถานการณ์ทางสังคมได้แล้ว ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนด้วยความตั้งใจ กระตือรือร้น ไม่ได้เถียงเมื่อเพื่อนเสนอความคิดเห็นไม่ตรงประเด็นก็ไม่มีการคัดค้าน หรือต่อว่า แต่จะช่วยเสริมคำตอบ และปรบมือแสดงความชื่นชมหากเพื่อนคนใดเสนอความคิดเห็นได้ดี ดังตัวอย่างบทสนทนาต่อไปนี้

...ผู้สอนเปิดประเด็นการแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมใน
ท้องถิ่นที่นักเรียนรู้จักและให้ช่วยกันนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา
นักเรียนคนแรกบอกว่า ในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีมีปัญหา น้ำท่วม
บ่อยมากโดยเฉพาะเวลาฝนตกหนักๆ เพื่อนๆ ช่วยกันเสริมว่า เพราะ
มีดินไหลมาจากภูเขาอุดตันท่อ ต้นไม้ถูกทำลาย มีการสร้างบ้าน ถนน
ขวางทางน้ำทำให้น้ำท่วมขัง นักเรียนคนหนึ่งกล่าวว่า สีแยกตาปาน
เกิดน้ำท่วมขังบ่อยเพราะมีขยะอุดตันท่อระบายน้ำ เนื่องจากมีคนที่ไม่
ทิ้งขยะลงถังแต่ชอบทิ้งบนถนน ทำให้น้ำไหลอุดตันท่อระบายน้ำ จากนั้น
นักเรียนร่วมกันนำเสนอวิธีแก้ปัญหา น้ำท่วมขัง ได้แก่ ปลูกฝังค่านิยม
การปลูกต้นไม้คนละ 1 ต้น 60 ล้านคน 60 ล้านต้น เพราะจะช่วย
ลดการไหลของดิน ควรส่งเสริมให้คนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่า
ประโยชน์ส่วนตัว เช่น เรื่องการไม่สร้างบ้านหรือห้างสรรพสินค้าขวาง
ทางเดินน้ำ หรือการไม่นำถุงทรายมาวางทางน้ำ รณรงค์การทิ้งขยะให้
ลงถัง การนำขยะมารีไซเคิล ลดการใช้ถุงพลาสติก การขุดรางน้ำให้

เป็นผู้นำเพื่อให้เข้าใจผลสะตก การชดเชยเตรียมไว้ก่อนฤดูน้ำหลาก
และการทำความสะอาดที่ระบายน้ำที่มีใบไม้ หรือเศษขยะอุดตัน
บ่อยๆ เป็นต้น...

นักเรียนทั้งชั้น

การสื่อสารแลกเปลี่ยนมุมมองและขยายความคิด (สัปดาห์ที่ 12)

ผลการอภิปรายข้างต้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมในแต่ละขั้นตอนของการจัดการเรียน
การสอนตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นช่วยพัฒนามโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้นได้ ซึ่งเป็นความเข้าใจพื้นฐานสำหรับการเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น นอกจากนี้ยัง
ช่วยพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม ซึ่งเป็นความสามารถทางการคิดที่จะทำให้
ผู้เรียนคิดอย่างมีเหตุผล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก และเกิดความตระหนักใน
บทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อส่วนรวม

อย่างไรก็ตาม รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีข้อจำกัดในบางประการ กล่าวคือ
ประการแรก รูปแบบการเรียนการสอนนี้จะเกิดประสิทธิผลตามที่ได้ทำการวิจัยหากสถานศึกษาที่นำ
รูปแบบการเรียนการสอนนี้ไปใช้ เป็นสถานศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนอย่าง
ต่อเนื่อง เพราะผู้เรียนจะมีความเข้าใจและความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของพลเมืองที่ต้องมีส่วน
ร่วมรับผิดชอบดูแลสังคม ประการที่สอง รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นจะนำไปใช้ได้ต้องมี
ประสิทธิผลเมื่อจัดการเรียนการสอนครบทั้งสามวงจร โดยกำหนดขอบข่ายของมโนทัศน์ด้าน
ความเป็นพลเมือง 10 ประการ ดังนั้น ผู้ที่สนใจจะนำรูปแบบการเรียนการสอนนี้ไปใช้ควรจัดการ
เรียนรู้ในขอบข่ายมโนทัศน์ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย และประการสุดท้าย รูปแบบการเรียนการสอนที่
พัฒนาขึ้นมีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนทั้งหมด 4 ชั้น ชั้นที่ 2 คือ ชั้นกำหนดประเด็นค้นคว้าและ
สร้างความเข้าใจ เป็นขั้นที่ผู้เรียนต้องสืบค้น พิจารณา และแยกแยะลักษณะสำคัญของข้อมูลเพื่อสรุป
รวบยอดเป็นความเข้าใจของตนเอง โดยผู้วิจัยกำหนดเวลาในการจัดการเรียนการสอนชั้นตอนนี้ 3
ชั่วโมง แต่หากผู้สอนพบว่า ผู้เรียนยังไม่เข้าใจ จะต้องกลับไปเริ่มต้นใหม่ จนกว่าจะทดสอบได้ว่า
ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จริง ซึ่งอาจจะใช้เวลามากกว่าที่กำหนด และจะส่งผลต่อการจัดการเรียน
การสอนในขั้นตอนต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยข้างต้นพบว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของผู้เรียนได้นั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรีสำหรับการ การสานเสวนาและการสืบสอบไปใช้

ผลการวิจัยที่พบว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นเสริมสร้างมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมของผู้เรียนได้นั้น ผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือบุคลากรในหน่วยงานวิชาการต่างๆ จึงควรนำรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการพัฒนามโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมให้แก่ผู้เรียน ผู้สอนควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1 การวิเคราะห์ความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนก่อนนำรูปแบบนี้ไปใช้ หากผู้เรียนไม่มีประสบการณ์ในการเรียนการสอนโดยวิธีการสืบสอบ การสานเสวนา จะต้องอธิบายและฝึกฝนให้ผู้เรียนเข้าใจวิธีการอย่างถูกต้องครบถ้วน เพราะจะทำให้ผู้เกิดความมั่นใจ และสามารถเรียนรู้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้ ผู้สอนสามารถเลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอนได้อย่างหลากหลาย เช่น การใช้กรณีตัวอย่าง การสอนแบบอุปนัย การสอนแบบนิรนัย การสอนแบบอภิปราย เทคนิคการใช้คำถาม เทคนิคการระดมความคิด เทคนิคการรวบรวมข้อมูล เป็นต้น โดยพิจารณาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับขั้นตอนการเรียนการสอน เนื้อหาสาระ แบบการเรียนรู้ของนักเรียน และบริบทในการจัดการเรียนการสอน

1.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้ ในขั้นตอนที่ 2 หากผู้สอนใช้วิธีการสอนโดยบอกให้ผู้เรียนทราบว่า จะเรียนเรื่องอะไร พูดคุยถึงประโยชน์ของมโนทัศน์ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์เดิมได้ดียิ่งขึ้น เพราะมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่ใช้ในการวิจัยนี้ มีลักษณะเป็นนามธรรม และมโนทัศน์บางเรื่องมีลักษณะสำคัญบางประการคล้ายกัน

1.4 การใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้สามารถปรับเปลี่ยนตามสภาพความพร้อมของผู้เรียนในแต่ละบริบท กรณีที่ผู้เรียนมีประสบการณ์และความรู้

เดิมเกี่ยวกับมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองทั้ง 10 ประการ ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามขั้นตอนที่นำเสนอในงานวิจัย คือ ขั้นที่ 1 ใช้เวลาหนึ่งชั่วโมง ขั้นที่ 2 ใช้เวลาสามชั่วโมง ขั้นที่ 3 ใช้เวลาหนึ่งชั่วโมง และขั้นที่ 4 ใช้เวลาหนึ่งชั่วโมง หากผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว ผู้สอนสามารถใช้เวลาในขั้นที่ 1 น้อยกว่าที่กำหนดไว้ในงานวิจัย แต่กรณีที่ผู้เรียนต้องใช้เวลาในการเรียนรู้มากกว่าที่กำหนดไว้ในงานวิจัย ผู้สอนควรเพิ่มเวลาในขั้นที่ 2 เป็นลำดับแรก

1.4 การคัดเลือกสถานการณ์หรือเหตุการณ์ตัวอย่างที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนควรเริ่มจากการใช้เหตุการณ์ใกล้ตัวผู้เรียนในระดับชุมชน จากนั้นขยายไปสู่ระดับประเทศ และระดับโลก ลักษณะของสถานการณ์หรือเหตุการณ์ควรมีทั้งเหตุการณ์ที่ส่งผลดีและส่งผลลบเพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจว่าตนเองจะมีบทบาทในฐานะพลเมืองได้อย่างไร

1.5 การคัดเลือกสถานการณ์หรือเหตุการณ์ตัวอย่างที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน หากผู้สอนเลือกใช้สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่อยู่ในปัจจุบัน เช่น การแข่งขันกีฬาระดับประเทศ ระดับภูมิภาค หรือระดับโลก ซึ่งผู้เรียนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารทางสื่อมาแล้วจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนาน และมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างกระตือรือร้น

1.6 ผู้สอนที่นำรูปแบบการเรียนการสอนนี้ไปใช้ควรเข้าใจถึงบทบาทของตนเองซึ่งเปลี่ยนจากการกำกับควบคุมการเรียนรู้ มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกและคอยช่วยเหลือให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้คิดอย่างอิสระ พัฒนาทักษะการคิด ดังนั้นผู้สอนจึงต้องศึกษาและทำความเข้าใจบทบาทของตนเองให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนก่อนจะนำรูปแบบการเรียนการสอนนี้ไปใช้

1.7 ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน สนับสนุนให้นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ และเปิดรับความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อให้ผู้เรียนมีมุมมองต่อสังคมที่กว้างขึ้น

1.8 ผลการวิจัยพบว่า แหล่งเรียนรู้ต่างๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนา มโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม ดังนั้นผู้สอนควรจัดเตรียมแหล่งการเรียนรู้ให้มีย่างหลากหลายและเพียงพอต่อการนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่ได้พัฒนาขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นที่น่าจะศึกษาค้นคว้าต่อไป ดังนี้

2.1 ควรมีการศึกษาประสิทธิผลของการนำรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรี สำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบไปใช้ในการพัฒนาทักษะการคิดของพลเมืองในระดับที่สูงขึ้น เช่น การสังเคราะห์ การไตร่ตรอง และการวิพากษ์ เป็นต้น เพื่อจะสามารถพัฒนาศักยภาพผู้เรียนได้มากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดพื้นที่เสรี สำหรับการสานเสวนาและการสืบสอบที่ส่งผลต่อตัวแปรด้านอื่นๆ เช่น เจตคติต่อความเป็นพลเมือง ทักษะการนำความรู้ไปใช้ จิตสาธารณะ เป็นต้น เพื่อจะสามารถส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนได้มากยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาเพื่อตรวจสอบซ้ำ และพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- Alivernini, F., & Manganelli, S. (2011). Is there a relationship between openness in classroom discussion and students' knowledge in civic and citizenship education? *Precedia Social and Behavioral Sciences*.(15).
- Andrew, G. (1991). *Citizenship*. London: Lawrence & Wishart.
- Banks, J. A., & Banks, C. A. (1973). *Teaching Strategies for the Social Studies. Decision-Making and Citizen Action*. Massachusettes: Addison Wesley.
- Beyer, B. K. (1971). *Inquiry in the Social Studies classroom: A Strategy for Teaching*. Ohio: Charles E. Merrill Publishing.
- Beyer, B. K. (2001). Developing a Scope and Sequence for Thinking Skills Instruction. In A. L. Costa (Ed.), *Developing Minds: a resource book for teaching Elementary Social Studies through Civic Engagement USA*: ASCD.
- Bloom, B. S. (1959). *Taxonomy of Educational Objectives: the classification of educational goals*. London: Longman Group.
- Bohm, D. (2004). *On Dialogue*. New York: Routledge.
- Boyle-Baise, M., & Zevin, J. (2009). *Young Citizens of the World: Teaching Elementary Social Studies through Clvic Engagement*. New York: Routledge.
- Cesarani, D., & Fulbrook, M. (1996). *Citizenship, nationality and migration in Europe*. London: Routledge.
- Chapin, J. R. (2003). *A Practical Guide to Middle and Secondary Social Studies*. USA: Pearson.
- Ciprut, J. V. (2008). *The future of citizenship*. London: MIT.
- Clough, N., & Holden, C. (1998). *Education for Citizenship: Ideas into Aciton: A Practical Guide for Teachers of Pupils aged 7-14*. London: Routledge.
- Cogan, J. J., & Derricott, R. (1998). *Citizenship for the 21st century*. London: Kogan Page.
- Dagger, R. (1997). *Civic virtues*. New York: Oxford.
- De Cecco, J. P. (1977). *The Psychology of Learning and Instruction: Educational Psychology. 2 nd ed*. New Delhi: Prentice-Hall.

- Dewey, J. (1973). *How to Think*. New York: D.C. Health and Company.
- Farrallelli, M. (2009). Using a Critical Literacy Approach in the EFL class. *Journal of NELTA*, 14.
- Goldman, M., & Perry, E. J. (2002). *Changing meaning of citizenship in Modern China*. London: Harvard.
- Good, C. V. (Ed.) (2002) Dictionary of Education 3 rd ed. New York: McGraw-Hill Book.
- Huddleston, T. (2014). Citizenship in England. <http://www.thaiciviceducation.org>
- Hudson, W., & Slaughter, S. (2007). *Globalisation and citizenship: the transnational challenge*. New York: Routledge.
- International Association for the Evaluation of Education Achievement. (2010). ICCS 2009 International Report Civic knowledge and attitudes among lower-secondary students in five Asian countries. The Netherlands.
- Isin, E. F., & Wood, P. K. (1999). *Citizenship and Identity*. London: Sage.
- Joyce, B. R., Weil, M., & Calhoun, E. (2011). *Model of Teaching*. USA: Pearson.
- Keating-Chetwynd, S. (2009). *How all teachers can support citizenship and human rights education: a framework for the development of competences*. Belgium: Council of Europe Publishing.
- Kerr, D., Davies, I., Wrenn, A., & Haydn, T. (2001). *Citizenship through Secondary History*. London: RoutledgeFalmer.
- Kivisto, P., & Faist, T. (2007). *Citizenship*. UK: Blackwell.
- Komalasari, K. (2012). The effect of contextual learning in civic education on students' character development. *Asia Pacific Journal of Educations and Education*(27).
- Krulik, S., & Rudnick, J. A. (1993). *Reasoning and Problem Solving: A handbook for elementary school teacher*. Massachusetts: Allyn and Bacon.
- Lawthong, N. (2011). Pedagogies for Citizenship Education in Thailand: The Gap between Government Policy and Implement. In K. J. Kennedy (Ed.), *Citizenship Pedagogies in Asia and Pacific*. Hong Kong: Comparative Education Research Center.
- Martin, L. A., & Chiodo, J. J. (2007). Good citizenship: What students in rural schools have to say about it *Theory and Research in Social Education* (Vol. 35(1), pp. 112-134). USA: Corwin.

- Martins, L. (2011). Open spaces: An investigation on the OSDE methodology in an advanced English conversation course in Brazil. Retrieved 2018
<http://criticalliteracy.freehostia.com/index.php>
- Marzano, R. J., & Kendall, J. S. (2008). *Designing and Assesing Educational Objectives: applying the new taxonomy*. USA: SAGE.
- Merrill, M. D., & Tennyson, R. D. (1977). *Teaching concept: An instructional design guide*. New Jersey: Education Technology.
- Michaelis, J. U., & Garsia, J. (1992). *Social studies for Children: A Guide to basic instruction 10 ed*. Boston: Allyn and Bacon.
- Mundi Global Education. (2014). Learning About Others, Learning About Ourselves.
<http://www.mundiglobaleducation.org.uk>
- Murphy, T. (2009). Conversations on engaged pedagogies, independent thinking skills and active citizenship. *Educational Research*(20).
- Nogueira, F., & Moreira, A. (2011). Civic education-Portugues students' perceptions. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15.
- O' Shea, K. (2012). Education for Democratic Citizenship 2001-2004.
www.thaiciviceducation.org
- Oxfam. (2006). *Teaching Controversial Issues* Retrieved from
www.oxfam.org.uk/publications
- Patrick, J. J. (2018). The Concept of Citizenship in Education for Democracy., from ERIC Digest www.ericdigests.org/2000-1/democracy.html
- Piaget, J. (1964). *The Child's conception of the world* London: Routledge.
- Pitiyanuwat, S., & Sujiva, S. (2005). *Civic Education in Thailand: Policies and Practices in Schools*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Potter, W. J. (2005). *Becoming a Strategic Thinker*. Ohio: Pearson Prentice Hall.
- Print, M. (2012). Teacher Pedagogy and Achieving Citizenship Competences in School. In M. a. L. Print, Dirk. (Ed.), *School, Curriculum and Civic Education for Building Democratic Citizens*. The Netherlands: Sense.
- Print, M., & Lange, D. (2012). *School, Curriculum and Civic Education for Building Democratic Citizens*. Rotterdam: Sense Publishers.

- Raj, M. (Ed.) (1996) Encyclopedic dictionary of psychology and education volume 1 (A-C). New Delhi: Anmol.
- Rawlinson, J. G. (1988). *Creative thinking and brainstorming*. Aldershot: Wildwood House.
- Sarac-Suzer, H. S., & Alagozula, N. (2010). Examining pre-service teachers' beliefs on democracy and democratic education. *Precedia Social and Behavioral Sciences.*, 2.
- Savage, T. V., & Armstrong, D. G. (2004). *Effective Teaching in Elementary Social Studies*. USA: Pearson.
- Siguake, A. T. (2012). Young people, citizenship and citizenship education in Zimbabwe. *International Journal of Educational Development*(32(2)).
- Smith, B. D. (1998). *Psychology Science and Understanding*. Boston: McGraw-Hill.
- The Education Commission of the States. (2006). Developing Citizenship Competencies from Kindergarten Through Grade 12. www.ecs.org
- Torney-Purta, J., & Wilkenfeld, B. S. (2009). Paths to 21st Century Competencies Through Civic Education Classroom: An Analysis of Survey Results from Ninth-Graders., from American Bar Association Division for Public Education www.abanet.org/publiced
- Warwick, P., & Cremin, H. (2010). Developing Skills of Enquiry In L. Gearon (Ed.), *Learning to Teach Citizenship in the Secondary School*. New York: Routledge.
- Yang, S. C., & Chung, T.-Y. (2009). Experimental study of teaching critical thinking in civic education in Taiwanese junior high school. *British Journal of Education Psychology*(79).
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2549). การคิดเชิงมนทัศน์. กรุงเทพฯ: ชัคเซสมิเดีย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2553). การคิดเชิงวิเคราะห์. กรุงเทพฯ: ชัคเซสมิเดีย.
- โยส วากเนอร์. (2552). คู่มือสานเสวนาและการปฏิบัติงานร่วมกัน. กรุงเทพฯ: บริษัทฟองทอง เอนเตอร์ไพรส์ จำกัด.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และคณะ. (2557). คติวิเคราะห์: สอนและสร้างอย่างไร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- กรณีการ กวางศิริ. (2555). การพัฒนาการคิดวิเคราะห์และความเข้าใจที่คงทนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะ. *Veridian E-Journal*, No. 1(January-April 2012).
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 Retrieved from <http://www.moe.go.th>
- กรมพล ทงธรรมชาติ. (2551). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- กลุ่ม Thai Civic Education. (2556). กรอบแนวคิดหลักสูตรเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย (*Conceptual framework for Thai Democratic Citizenship Education Curriculum*). กรุงเทพมหานคร: บริษัท เทคนิค อิมเมจ จำกัด.
- กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2554). ความสำคัญของพลเมืองต่อการพัฒนาประชาธิปไตย. Paper presented at the การประชุมวิชาการของสถาบันพระปกเกล้า เรื่อง ความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตย พุทธศักราช 2554, ศูนย์การประชุมสหประชาชาติ.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2555). รายงานการวิจัยเรื่อง ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2557). รายงานการวิจัยเรื่อง ค่านิยมประชาธิปไตยของเยาวชนอายุ 15-25 ปี. <http://www.prachathai.com/journal/2008/02/15719>
- ทองสุข รวยสูงเนิน. (2552). โครงสร้างทักษะการคิด. กรุงเทพฯ: บริษัท เอส.พี.เอ็นิง การพิมพ์ จำกัด.
- ทิพย์พาพร ตันติสุนทร. (2554). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เพรส จำกัด
- ทิตินา แคมมณี. (2544). วิทยาการด้านการคิด. กรุงเทพฯ: มาสเตอร์กรุ๊ป.
- ทิตินา แคมมณี. (2553). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตินา แคมมณี และคณะ. (2549). รายงานผลการวิจัยเรื่อง การนำเสนอรูปแบบเสริมสร้างทักษะการคิดขั้นสูงของนิสิตครูระดับปริญญาตรี สำหรับหลักสูตรครุศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นาดยา ปลัณธนานนท์. (2542). การเรียนรู้ความคิดรวบยอด. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาระบบการพิมพ์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2537). การพัฒนาการสอน. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2556). การพัฒนาการคิด. กรุงเทพฯ: เทคนิคพรินติ้ง.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2550). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- ปาริชาติ สุวรรณบุบผา. (2553). คู่มือการจัดการกระบวนการสานเสวนา. นครปฐม: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2556). เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมศึกษา หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (Ed.) (2542). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (Ed.) (2555). กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์.
- ลัดดาวัลย์ กัณหสุวรรณ. (2550). คู่มือฝึกอบรมโครงการพัฒนาศักยภาพครูวิทยาศาสตร์เพื่อยกระดับมาตรฐานการเรียนรู้ของนักเรียน. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- ลาวัญญ์ วิทยาวุฒิกุล. (2556). การพัฒนามโนมติและหลักการในวิชาสังคมศึกษา. In ส. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (Ed.), เอกสารการสอนชุดวิชา การสอนสังคมศึกษา เล่มที่ 1 หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ลาวัญญ์ วิทยาวุฒิกุล และคณะ. (2554). สังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ชุดฝึกอบรมครู. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วลัย พานิช. (2549). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก: บทบาทสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, พรทิพย์ ศิริสมบุญธนะ & แ. หงส์พันธ์ Eds.). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัฒนา อัครพานิช. (2546). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ด้านการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา. (ปริญาดุขฎิบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วันเพ็ญ วรรณโกมล. (2542). การสอนสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2532). การเรียนการสอนความคิดรวบยอดและหลักการ. วิจัยการศึกษา(3), 18-32.
- วีระ สุดสังข์. (2550). การคิดวิเคราะห์ คัดอย่างมีวิจารณ์ญาณ และคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์.
- ศรินธร วิทยะสิรินันท์ (2544). ทักษะการคิด. In ท. แ. และคณะ (Ed.), วิทยาการด้านการคิด. กรุงเทพฯ: มาสเตอร์กรุ๊ป.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2549). จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตช่วงวัย (เล่ม 1) แนวคิดเชิงทฤษฎี-วัยเด็กตอนกลาง. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. (2548). รายงานการวิจัยเอกสารการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี (pp. 3). กรุงเทพฯ.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2554). ปฏิรูปการศึกษาไทย. วารสารครุศาสตร์, 39(1).

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). แผนการศึกษาชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552-2559) : ฉบับสรุป. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). แนวทางการจัดการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง. Paper presented at the การอบรมวิทยากรแกนนำในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์และหน้าที่พลเมือง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 Retrieved from <http://www.nesdb.go.th>
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2556). รายงานผลการสังเคราะห์ผลการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบสอง (พ.ศ. 2549-2553).
- สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ และคณะ. (2553). รายงานการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิฟรีดิช เอแบร์ท.
- สุคนธ์ สินธพานนท์ วรรัตน์ วรรณเลิศลักษณ์ และพรณี สินธพานนท์. (2555). พัฒนาทักษะการคิดตามแนวปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: เทคนิคพรีนติ้ง.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2556). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒนา อุทัยรัตน์. (2545). วิธีและเทคนิคการสอนคณิตศาสตร์เพื่อพัฒนาการคิดสำหรับครูในยุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2547). กลยุทธ์...การสอนคิดวิเคราะห์. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สุวิมล ว่องวานิช และคณะ. (2549). รายงานการวิจัยโครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- อัมพร ม้าคนอง. (2551). การสอนเพื่อพัฒนาการคิด. In พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ รัชนีกร หงส์พนัส และปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ (Ed.), ประมวลบทความกลยุทธ์พัฒนาการคิด...ภูมิคุ้มกันในตนเอง. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- อุทุมพร ชื่นวิญญา. (2554). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ผสมผสานรูปแบบ *INFOHIO DIALOGUE* และกระบวนการเรียนรู้แบบสืบสอบเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ปริญญาดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์. (2555). ทักษะความคิด: พัฒนาอย่างไร. กรุงเทพฯ: อินทร์ณน.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

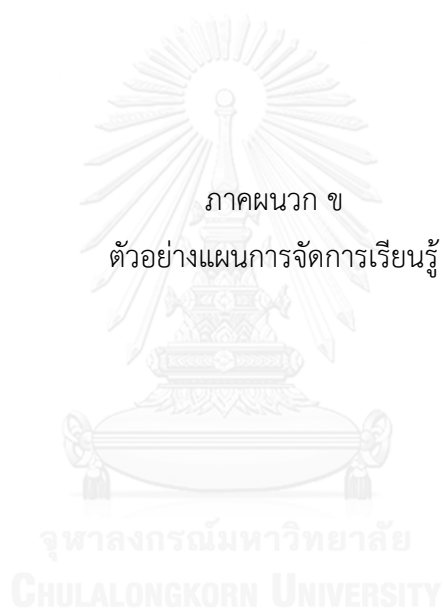
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจรูปแบบการเรียนการสอน

1. ศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ จิตระดับ	ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.นาตยา ปิณฑนานนท์	ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถพล อนันตวรสกุล	ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. อาจารย์ ดร.ชัยรัตน์ โตศิลา	สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
5. อาจารย์ ดร.วัฒนา อัครคพานิช	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองและ แบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

1. รองศาสตราจารย์ ดร.นาตยา ปิณฑนานนท์	ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ	ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐภรณ์ หลาวทอง	ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถพล อนันตวรสกุล	ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. อาจารย์ ดร. ชัยรัตน์ โตศิลา	สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 (กลุ่มทดลอง)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
รายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง	ภาคเรียนที่ 1
เรื่อง พลเมืองกับการเมืองการปกครอง	จำนวน 6 ชั่วโมง

1. ผลการเรียนรู้

- 1) เข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนเอง
- 2) เข้าใจการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
- 3) เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของความเสมอภาค และความยุติธรรม
- 4) รู้ทันข่าวสารและตรวจสอบข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ

2. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

- 1) อธิบายความสำคัญของสิทธิได้
- 2) ยกตัวอย่างหน้าที่ของพลเมืองได้
- 3) ระบุผลลัพธ์จากการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีได้
- 4) อธิบายความสำคัญของความเสมอภาคได้
- 5) วินิจฉัยเหตุการณ์ที่มีความยุติธรรมได้
- 6) เลือกแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือได้

3. สาระสำคัญ

การรู้จักสิทธิด้านต่างๆ ของตนเอง มีความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกของสังคม และตระหนักถึงความสำคัญของความเสมอภาคและความยุติธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม

4. สาระการเรียนรู้

1) สิทธิของบุคคล

การใช้อำนาจของบุคคลในฐานะสมาชิกของสังคมที่กฎหมายให้การรับรองและคุ้มครองในการทำกรต่างๆ โดยต้องไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น

2) หน้าที่ของการเป็นสมาชิกในสังคม

ภาระรับผิดชอบของบุคคลในฐานะสมาชิกของสังคมที่ต้องกระทำหรืองดเว้นกระทำตามที่กฎหมายกำหนด

3) ความเสมอภาคในการอยู่ร่วมกัน

การได้รับโอกาสและสิทธิเท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงเพศ วัย หรือความแตกต่างของบุคคล

4) เหตุการณ์และข่าวสารในสังคม

เรื่องราว เหตุการณ์ หรือประเด็นที่มีผลกระทบต่อทั้งทางการเมือง สังคม หรือชีวิตส่วนตัว

5. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

- 1) ความสามารถในการสื่อสาร
- 2) ความสามารถในการคิด

6. กิจกรรมการเรียนรู้

(ชั่วโมงที่ 1)

ขั้นที่ 1 สนทนาเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นการคิด

1) ผู้สอนให้ผู้เรียนดูภาพประชาชนกำลังต่อแถวเพื่อไปลงคะแนนเสียงที่คูหาเลือกตั้ง จากนั้นใช้คำถาม เช่น

คำถาม : คนกลุ่มนี้กำลังทำอะไร

คำถาม : ครอบครัวนักเรียนมีใครเคยไปใช้สิทธิเลือกตั้งบ้าง

คำถาม : นักเรียนใช้สิทธิเลือกตั้งได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

ให้ผู้เรียนร่วมอภิปราย และแสดงความคิดเห็น

2) ผู้สอนซักถามให้ผู้เรียนสรุปได้ว่า สิทธิมีความจำเป็นและมีประโยชน์อย่างไรต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยผู้สอนจะประเมินความสามารถในการคิดของผู้เรียนจากการตอบคำถาม และการแสดงความคิดเห็น

3) แบ่งผู้เรียนกลุ่มละ 5-6 คน คละความสามารถ แจกใบงาน เรื่อง สิทธิ ให้ผู้เรียนอ่านและวิเคราะห์กรณีตัวอย่างทั้ง 6 เรื่อง ทีละเรื่อง

4) ผู้สอนให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มสังเกต และช่วยกันระบุลักษณะเฉพาะที่สำคัญของกรณีตัวอย่างทั้ง 6 เรื่อง โดยใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด เช่น

คำถาม : กรณีตัวอย่างแต่ละเรื่องมีประเด็นหลักอะไรบ้าง

คำถาม : ประเด็นหลักเหล่านั้นเกี่ยวข้องกับเราหรือไม่ อย่างไร

คำถาม : กรณีตัวอย่างทุกเรื่องมีลักษณะเฉพาะสำคัญใดที่คล้ายกัน เพราะเหตุใด

5) ผู้เรียนนำลักษณะเฉพาะที่สำคัญของกรณีตัวอย่างทั้ง 6 เรื่องมาสรุปรวมเข้าด้วยกัน โดยผู้สอนจะคอยแนะนำแต่ไม่สรุปให้

6) ผู้เรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอข้อสรุปเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะที่สำคัญของสิทธิ

(ชั่วโมงที่ 2-4)**ขั้นที่ 2 กำหนดประเด็นค้นคว้าและสร้างความเข้าใจ**

- 7) ผู้สอนนำเสนอกรณีตัวอย่าง “หน้าที่” ให้ผู้เรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น
- 8) ผู้สอนใช้คำถามนำเพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์กรณีตัวอย่าง
- 9) ผู้เรียนแต่ละกลุ่มหาคำสำคัญของกรณีตัวอย่างแต่ละกรณี จากนั้นนำคำสำคัญที่เหมือนกันมารวบรวมแล้วคาดคะเนลักษณะที่สำคัญของหน้าที่ โดยผู้สอนใช้ชุดคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสังเกตและคิด
 - 10) ผู้เรียนร่วมกันวางแผนในการสืบค้นกรณีศึกษา ข่าว หรือเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกับกรณีตัวอย่างเพื่อตรวจสอบคำตอบที่ได้คาดคะเนไว้
 - 11) ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลตามวิธีการที่ได้ระบุ
 - 12) ผู้เรียนช่วยกันพิจารณาข้อมูล แล้วจำแนก แยกแยะเพื่อหาลักษณะสำคัญ
 - 13) ผู้เรียนร่วมกันตรวจสอบความสอดคล้องของข้อค้นพบกับคำตอบที่คาดคะเนเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของหน้าที่
 - 14) ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกับสรุปลักษณะสำคัญของหน้าที่ โดยผู้สอนจะคอยสังเกตและประเมินว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จริงหรือไม่
 - 15) ผู้สอนให้ผู้เรียนชมการแสดงละครเรื่อง “ถนนข้าวใครอย่าแตะ”
 - 16) ผู้สอนใช้คำถามเพื่อให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น และให้ผู้เรียนสรุปได้ว่าความเสมอภาคมีความสำคัญต่อทุกคนในสังคมอย่างไร เช่น

คำถาม : นักเรียนเคยเจอเหตุการณ์ลักษณะนี้หรือไม่ ที่ไหน

คำถาม : นักเรียนคิดว่าการที่เจ้าของร้านค้าริมถนนนำเก้าอี้ หรือสิ่งของมาวางบนถนนหน้าร้านของตน เพื่อไม่ให้ใครมาจอดรถ เป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือไม่ เพราะเหตุใด

คำถาม : ใครเป็นเจ้าของถนนสาธารณะ

คำถาม : ใครมีสิทธิใช้ถนนสาธารณะในการสัญจรบ้าง เพราะเหตุใด
- 17) ผู้สอนนำเสนอกรณีตัวอย่างความเสมอภาค 4 กรณี
- 18) ผู้เรียนแต่ละกลุ่มวิเคราะห์ และหาคำสำคัญของกรณีตัวอย่าง จากนั้นนำคำสำคัญที่คล้ายคลึงกันมารวบรวม แล้วคาดคะเนลักษณะที่สำคัญของความเสมอภาค โดยผู้สอนใช้ชุดคำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนสังเกตและคิด
 - 19) ผู้เรียนร่วมกันวางแผนสืบค้นกรณีศึกษา ข่าว หรือเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกับกรณีตัวอย่างเพื่อตรวจสอบคำตอบที่ได้คาดคะเนไว้

- 20) ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลตามวิธีการที่ได้ระบุ
- 21) ผู้เรียนช่วยกันพิจารณาข้อมูล แล้วจำแนก แยกแยะเพื่อหาลักษณะสำคัญ
- 22) ผู้เรียนร่วมกันตรวจสอบความสอดคล้องของข้อค้นพบกับคำตอบที่คาดคะเนเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของความเสมอภาค
 - 23) ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันสรุปลักษณะสำคัญของความเสมอภาค โดยผู้สอนจะคอยสังเกตและประเมินว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือไม่
 - 24) ผู้สอนสอบถามผู้เรียนเกี่ยวกับรายการ Thailand Got's Talent ซึ่งเป็นการแข่งขันระหว่างทีมจิ้ง และทีมไฮไลต์เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นว่า เพราะเหตุใดผลการแข่งขันจึงมีกรณีเป็นจำนวนมาก และให้ผู้เรียนสรุปได้ว่าความยุติธรรมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม
 - 25) ผู้สอนนำเสนอกรณีตัวอย่างความยุติธรรม 4 กรณี
 - 26) ผู้เรียนแต่ละกลุ่มวิเคราะห์ และหาค่าสำคัญของกรณีตัวอย่าง จากนั้นนำค่าสำคัญที่คล้ายคลึงกันมารวบรวมเข้าด้วยกัน เพื่อคาดคะเนลักษณะที่สำคัญของความยุติธรรม โดยผู้สอนใช้ชุดคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสังเกตและคิด
 - 27) ผู้เรียนร่วมกันวางแผนสืบค้นกรณีศึกษา ข่าว หรือเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกับกรณีตัวอย่างเพื่อตรวจสอบคำตอบที่ได้คาดคะเนไว้
- 28) ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลตามวิธีการที่ได้ระบุ
- 29) ผู้เรียนช่วยกันพิจารณาข้อมูล แล้วจำแนก แยกแยะเพื่อหาลักษณะสำคัญ
- 30) ผู้เรียนร่วมกันตรวจสอบความสอดคล้องของข้อค้นพบกับคำตอบที่คาดคะเนเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของความยุติธรรม
 - 31) ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกับสรุปลักษณะสำคัญของความยุติธรรม โดยผู้สอนจะคอยสังเกตและประเมินว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือไม่

(ชั่วโมงที่ 5)

ขั้นที่ 3 วิจัยสถานการณ์

- 32) ผู้สอนนำเสนอกรณี “การต่อสู้ 32 ปี โส ชันจินทา และผู้ได้รับผลกระทบจากสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยละเห้า” จากนั้นอธิบายวิธีการวิจัยสถานการณ์
- 33) ผู้เรียนร่วมกันพิจารณาสถานการณ์ ตั้งคำถาม และกำหนดประเด็นที่กลุ่มตนเองต้องการศึกษาเพิ่มเติม
- 34) ผู้เรียนร่วมกันวางแผนสืบค้นข้อมูล และดำเนินการตามที่กำหนดไว้

35) ผู้เรียนร่วมกันพิจารณาข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยจำแนกข้อมูลเป็นส่วนย่อย ระบุผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บริบทของสถานการณ์ ประเด็นสำคัญของสถานการณ์ และเหตุการณ์ที่เป็นองค์ประกอบย่อย ค้นหาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยแล้วระบุสาเหตุที่ทำให้สถานการณ์เกิดขึ้น ผลลัพธ์ ผลสืบเนื่อง และระบุโมทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่ครอบคลุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

36) ผู้เรียนร่วมกับสรุปข้อค้นพบจากการวินิจฉัยสถานการณ์

(ชั่วโมงที่ 6)

ขั้นที่ 4 และ 5 สื่อสารแลกเปลี่ยนเพื่อขยายความคิด

37) ผู้สอนชี้แจงวัตถุประสงค์และกติกาในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

38) ผู้เรียนร่วมกันกำหนดประเด็น พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรับฟังซึ่งกันและกัน โดยผู้สอนคอยอำนวยความสะดวก

39) ผู้เรียนร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ และสิ่งที่จะนำไปปฏิบัติ

7. สื่อและแหล่งเรียนรู้

- 1) ช่าว
- 2) หนังสือพิมพ์
- 3) รูปภาพ
- 4) กรณีตัวอย่าง
- 5) บุคคล
- 6) โทรทัศน์
- 7) สื่อออนไลน์
- 8) ห้องสมุด

8. การวัดและประเมินผล

- 1) ประเมินความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิจากการตอบคำถาม
- 2) ประเมินความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่จากตรวจใบงาน
- 3) ประเมินความเข้าใจในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีจากการสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
- 4) ประเมินความเข้าใจเกี่ยวกับความเสมอภาคจากการตรวจใบงาน
- 5) ประเมินความเข้าใจเกี่ยวกับความยุติธรรมจากการตอบคำถาม
- 6) ประเมินการรู้ทันข่าวสารจากการตอบคำถาม

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 (กลุ่มควบคุม)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
รายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง	ภาคเรียนที่ 1
เรื่อง พลเมืองกับการเมืองการปกครอง	จำนวน 6 ชั่วโมง

1. ผลการเรียนรู้

- 1) เข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนเอง
- 2) ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
- 3) ยึดมั่นในความเสมอภาค และความยุติธรรม
- 4) รู้ทันข่าวสารและตรวจสอบข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ

2. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

- 1) อธิบายความสำคัญของสิทธิได้
- 2) ยกตัวอย่างหน้าที่ของพลเมืองได้
- 3) ระบุผลลัพธ์จากการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีได้
- 4) อธิบายความสำคัญของความเสมอภาคได้
- 5) วิเคราะห์เหตุการณ์ที่มีความยุติธรรมได้
- 6) เลือกแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือได้

3. สาระสำคัญ

การรู้จักสิทธิด้านต่างๆ ของตนเอง มีความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกของสังคม และตระหนักถึงความสำคัญของความเสมอภาคและความยุติธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม

4. สาระการเรียนรู้

- 1) สิทธิของบุคคล

การใช้อำนาจของบุคคลในฐานะสมาชิกของสังคมที่กฎหมายให้การรับรองและคุ้มครองในการทำการต่างๆ โดยต้องไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น

- 2) หน้าที่ของการเป็นสมาชิกในสังคม

ภาระรับผิดชอบของบุคคลในฐานะสมาชิกของสังคมที่ต้องกระทำหรืองดเว้นกระทำตามที่กฎหมายกำหนด

- 3) ความเสมอภาคในการอยู่ร่วมกัน

การได้รับโอกาสและสิทธิเท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงเพศ วัย หรือความแตกต่างของบุคคล

- 4) เหตุการณ์และข่าวสารในสังคม
เรื่องราว เหตุการณ์ หรือประเด็นที่มีผลกระทบทั้งทางการเมือง สังคม หรือชีวิตส่วนตัว

5. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

- 1) ความสามารถในการสื่อสาร
- 2) ความสามารถในการคิด

6. กิจกรรมการเรียนรู้

(ชั่วโมงที่ 1)

1) ผู้สอนแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ จากนั้นสอบถามผู้เรียนว่าเคยเห็นคุณพ่อคุณแม่หรือคนในครอบครัวไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งหรือไม่ เมื่อผู้เสนอคำตอบ ผู้สอนถามต่อว่า สิทธิมีความจำเป็นและมีประโยชน์อย่างไรต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม

2) ผู้สอนอธิบายถึงความจำเป็นและประโยชน์ของสิทธิต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม

3) แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 7-9 คน แจกใบงาน เรื่อง สิทธิ ให้ผู้เรียนอ่านทีละเรื่อง จากนั้นผู้สอนอธิบายประเด็นและลักษณะเฉพาะที่สำคัญของกรณีตัวอย่างทั้ง 6 เรื่อง

4) ผู้เรียนซักถามข้อสงสัย

5) ผู้สอนอธิบายการจัดกลุ่มลักษณะเฉพาะสำคัญของกรณีตัวอย่างที่มีความคล้ายคลึงกันรวมเข้าด้วยกัน จากนั้นให้ผู้เรียนดำเนินการตามที่คุณสอนได้อธิบาย

6) ผู้เรียนร่วมกันสรุปลักษณะเฉพาะที่สำคัญของสิทธิ

(ชั่วโมงที่ 2)

7) ผู้สอนแบ่งนักเรียนออกเป็น 7 กลุ่ม จากนั้นนำผู้เรียนอภิปรายเกี่ยวกับหน้าที่ โดยใช้คำถามเช่น หน้าที่มีความสำคัญหรือไม่ นักเรียนมีหน้าที่อะไรบ้างในโรงเรียน

8) ผู้สอนนำเสนอกรณีตัวอย่าง “หน้าที่” ให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น

9) ผู้สอนอธิบายกรณีตัวอย่าง จากนั้นให้ผู้เรียนช่วยกันหาลักษณะเฉพาะที่สำคัญของกรณีตัวอย่าง โดยผู้สอนคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ

10) ผู้เรียนนำลักษณะเฉพาะที่สำคัญจากกรณีตัวอย่างมาสรุปรวมเข้าด้วยกัน

11) ตัวแทนกลุ่มนำเสนอข้อสรุปเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของหน้าที่ จากนั้นผู้สอนให้ผู้เรียนที่นั่งฟังสอบถามประเด็นที่สงสัยได้ โดยผู้สอนประเมินความเข้าใจของผู้เรียนจากการถามตอบ

(ชั่วโมงที่ 3)

12) ผู้สอนแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม จากนั้นให้ชมการแสดงละครเรื่อง “ถนนข้าวใครอย่าแตะ”

13) ผู้สอนใช้คำถามเพื่อให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น และให้ผู้เรียนสรุปได้ว่า ความเสมอภาคมีความสำคัญต่อทุกคนในสังคมอย่างไร เช่น นักเรียนคิดว่าเจ้าของร้านริมถนนทำถูกหรือไม่ การกระทำของเจ้าของร้านทำให้เกิดผลอย่างไร

14) ผู้สอนนำเสนอกรณีตัวอย่างความเสมอภาค 4 กรณี

15) ผู้สอนอธิบายกรณีตัวอย่าง จากนั้นให้ผู้เรียนช่วยกันหาลักษณะเฉพาะที่สำคัญของกรณีตัวอย่าง โดยผู้สอนคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ

16) ผู้เรียนนำลักษณะเฉพาะที่สำคัญจากกรณีตัวอย่างมาสรุปรวมเข้าด้วยกัน

17) ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันสรุปลักษณะสำคัญของความเสมอภาค

(ชั่วโมงที่ 4)

18) ผู้สอนสอบถามผู้เรียนเกี่ยวกับรายการThailand Got's Talent ซึ่งเป็นการแข่งขันระหว่างทีมจิ้ง และทีมไฮไลต์เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นว่า เพราะเหตุใดผลการแข่งขันจึงมีคนวิจารณ์เป็นจำนวนมาก และให้ผู้เรียนสรุปได้ว่าความยุติธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม

19) ผู้สอนแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม จากนั้นแจกกรณีตัวอย่างความยุติธรรม 4 กรณี

20) ผู้สอนอธิบายกรณีตัวอย่าง จากนั้นให้ผู้เรียนช่วยกันหาลักษณะเฉพาะที่สำคัญของกรณีตัวอย่าง โดยผู้สอนคอยแนะนำช่วยเหลือ

21) ผู้เรียนนำลักษณะเฉพาะที่สำคัญจากกรณีตัวอย่างมาสรุปรวมเข้าด้วยกัน

22) ผู้สอนสอบถามผู้เรียนเกี่ยวกับข้อสรุปที่ได้จากกรณีตัวอย่าง จากนั้นให้ผู้ร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้

(ชั่วโมงที่ 5-6)

23) ผู้สอนถามผู้เรียนว่า ใครเคยได้ดูข่าวเกี่ยวกับการสร้างอ่างเก็บน้ำแล้วมีชาวบ้านบางส่วนเดือดร้อนบ้าง ผู้สอนนำเสนอกรณี “การต่อสู้ 32 ปี ไฮ ซันจันทา และผู้ได้รับผลกระทบจากสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยละห้า”

24) ผู้สอนอธิบายกรณีตัวอย่าง จากนั้นให้ผู้เรียนซักถามประเด็นที่สงสัย

25) ผู้สอนชี้แจงให้ผู้เรียนเข้าใจเกี่ยวกับการวินิจฉัยกรณีตัวอย่าง โดยผู้เรียนจะต้องจำแนกข้อมูลเป็นส่วนย่อย ระบุผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บริบทของสถานการณ์ ประเด็นสำคัญของสถานการณ์ และเหตุการณ์ที่เป็นองค์ประกอบย่อย ค้นหาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยแล้วระบุสาเหตุที่ทำให้สถานการณ์เกิดขึ้น ผลลัพธ์ ผลสืบเนื่อง และระบุมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่ครอบคลุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

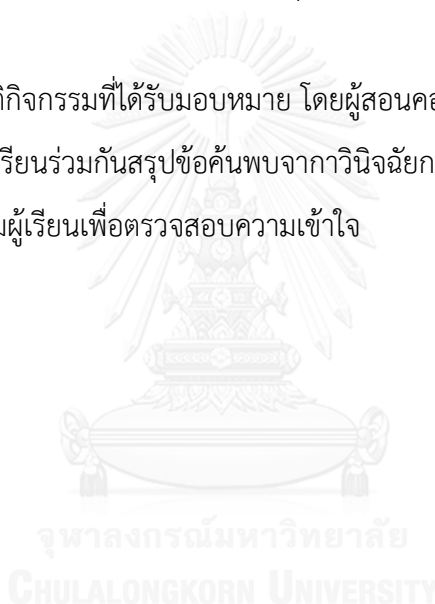
26) ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย โดยผู้สอนคอยช่วยเหลือและให้คำแนะนำ

27) ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปข้อค้นพบจากกรณีตัวอย่าง

28) ผู้สอนซักถามผู้เรียนเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ

7. สื่อและแหล่งเรียนรู้

- 1) ข่าว
- 2) หนังสือพิมพ์
- 3) รูปภาพ
- 4) กรณีตัวอย่าง

8. การวัดและประเมินผล

- 1) ประเมินความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิจากการตรวจใบงาน
- 2) ประเมินความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่จากตรวจใบงาน
- 3) ประเมินความเข้าใจในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีจากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้
- 4) ประเมินความเข้าใจเกี่ยวกับความเสมอภาคจากการตรวจใบงาน
- 5) ประเมินความเข้าใจเกี่ยวกับความยุติธรรมจากการตอบคำถาม
- 6) ประเมินการรู้ทันข่าวสารจากการตอบคำถาม

ใบงานกรณีตัวอย่าง.....

กรณีที่ 1

นักเรียนไทยทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปีตามที่กฎหมายกำหนด

กรณีที่ 2

มูลนิธิเพื่อผู้บริโภคเปิดเผยข้อมูลผลทดสอบข้าวสารถูกยี่ห้อไหนไม่มีสารเคมี เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคในการรับข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอต่อการบริโภค สิทธิในการเลือกซื้อสินค้า และสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการบริโภค

กรณีที่ 3

มะลิพาคุณยายไปรับการรักษาโรคหัวใจที่โรงพยาบาลประจำจังหวัดเพราะมีคุณหมอที่เชี่ยวชาญด้านโรคหัวใจ และค่าใช้จ่ายไม่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับโรงพยาบาลเอกชน

กรณีที่ 4

เอกตื้นตันมากที่ปีนี้ตนเองสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้แล้ว เขาตั้งใจจะเลือกผู้สมัครที่ดี มีความรู้ เพื่อจะเป็นตัวแทนของชุมชนเข้าไปพัฒนาท้องถิ่น

กรณีที่ 5

นักศึกษาชั้นปีที่ 2 รวมตัวกันในสนามหญ้าหน้ามหาวิทยาลัยในเวลาพักเที่ยงเพื่อแสดงความคิดเห็นว่ามหาวิทยาลัยไม่ควรจะตัดต้นไม้แล้วสร้างที่จอดรถ เพราะจะทำให้ต้นไม้เก่าแก่และหายากถูกทำลาย พื้นที่สีเขียวในมหาวิทยาลัยจะน้อยลง

กรณีที่ 6

นายศักดิ์สิทธิ์เป็นคนที่ขยันทำงาน ประหยัด และรู้จักลงทุน นายศักดิ์สิทธิ์จึงครอบครองทรัพย์สินต่างๆ มากมาย เช่น ที่ดิน บ้าน รถยนต์ และเรือสว่นไร่นา

ใบงานกรณีตัวอย่าง.....

กรณีที่ 1

ฟ้าดูแลพ่อแม่ที่พิการเป็นอย่างดี ตอนเที่ยงของทุกวันเธอจะกลับบ้านมาป้อนอาหาร และอาบน้ำให้พ่อกับแม่

กรณีที่ 2

โด่งแนะนำให้เพื่อนชาวต่างชาติรู้จักวัฒนธรรมไทยและพาไปเที่ยวชมสถานที่สำคัญทางศาสนาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

กรณีที่ 3

พวกเราชาวไทยทุกคนควรพร้อมใจกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งบรรพบุรุษของเราได้สั่งสมมาเป็นเวลานาน

กรณีที่ 4

ทหารในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ออกลาดตระเวนภายในหมู่บ้านตลอด 24 ชั่วโมงเพื่อดูแลความปลอดภัยให้กับชาวบ้านทุกคน

กรณีที่ 5

สมศักดิ์เป็นเจ้าของร้านขายวัสดุการเกษตร ทุกปีในเดือนมีนาคมสมศักดิ์จะเดินทางไปที่ว่าการอำเภอเพื่อเสียภาษี

กรณีที่ 6

โจสวมหมวกนิรภัยทุกครั้งที่ขับขี่รถมอเตอร์ไซด์ เพราะต้องการให้ชีวิตปลอดภัยและเป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย

กรณีที่ 7

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ยืนตรงเมื่อได้ยินเสียงเพลงสรรเสริญพระบารมี

กรณีที่ 8

โจปฏิเสธไม่ช่วยเหลือเพื่อนขายยาบ้า เพราะรู้ว่าเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายและมีโทษ

กรณีที่ 9

เกิดอุทกภัยในอำเภอใกล้เคียง ครูจึงให้นักเรียนในห้องร่วมกันบริจาคเงินตามสมัครใจ โดยมอบหมายให้หัวหน้าห้องเป็นผู้ตรวจสอบรายชื่อผู้บริจาคเงินและสิ่งของ ส่วนเหรียญกษาปณ์ที่เก็บเงินจากเพื่อน แล้วรวบรวมเงินให้ครูเพื่อนำไปบริจาคให้แก่ผู้ประสบอุทกภัย

ใบงานกรณีตัวอย่าง.....

กรณีที่ 1

แม้ว่าเด็กหญิงดวงตะวันจะมีร่างกายพิการ แต่เธอสามารถเข้าเรียนในโรงเรียนร่วมกับนักเรียนคนอื่นได้

กรณีที่ 2

ในสถานการณ์ภัยแล้งที่กำลังเกิดขึ้น รัฐบาลได้ขอความร่วมมือให้เกษตรกรงดการสูบน้ำเข้าพื้นที่นาของตน เพราะจะทำให้มีน้ำไม่เพียงพอสำหรับใช้ในการผลิตน้ำประปาเพื่อการอุปโภคและบริโภค แต่รัฐบาลจะจ่ายค่าชดเชยให้เกษตรกร เพราะต้นข้าวกำลังจะตายยืนต้น

กรณีที่ 3

ตั้งแต่ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพรานได้เปิดรับสมัครนักเรียนหญิง ที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อคัดเลือกเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยตำรวจหญิงจำนวน 70 นาย

กรณีที่ 4

ในอดีตอาชีพนักบินเป็นอาชีพสำหรับผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงถ้าอยากทำงานบนเครื่องบิน ก็ต้องเป็นแอร์โฮสเตส แต่ปัจจุบันทุกสายการบินเปิดรับนักบินหญิง เพราะผู้หญิงมีจุดดีบางด้านที่ผู้ชายไม่มี เช่น ผู้หญิงมีความประณีตประนอมมากกว่าเวลาคุยกับเพื่อนร่วมงาน

คาดคะเนลักษณะสำคัญ

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงาน.....

ศาลแขวงพระนครเหนือสั่งจำคุกเด็ก

แฉวัน

วันที่ 10 สิงหาคม ศาลแขวงพระนครเหนือมีคำพิพากษากรณีอัยการยื่นฟ้อง กลุ่มเด็กแฉวัน 71 คน ว่ากระทำความผิดฐานขี้รถจักรยานยนต์อันก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคลและทรัพย์สิน ไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ใช้เส้นทางอื่นๆ ขี้รถไปตามถนนวิภาวดีรังสิตขาออก เต็มพื้นที่เป็นกลุ่มใหญ่ เร่งเครื่อง ส่งเสียงดังรำคาญ ผิดพระราชบัญญัติจราจรฯ จึงให้พิพากษาจำคุกทุกคน คนละ 2 เดือน และปรับคนละตั้งแต่ 500-3,000 บาท โดยโทษจำคุกให้รอลงอาญา และสั่งริบรถของกลาง หลังฟังคำพิพากษา บรรดาพ่อแม่ ผู้ปกครองของกลุ่มนี้ซึ่งมีทั้งผู้ที่มีฐานะและไม่มีฐานะ ได้นำเงินมาจ่ายค่าปรับ แล้วรับบุตรหลานกลับบ้าน มีผู้ปกครองหลายรายได้โอดครวญเนื่องจากรถบางคันที่ถูกยึดเป็นรถใหม่ ยังคงต้องผ่อนส่งกับไฟแนนซ์อีกนาน แต่ทุกคนก็ต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล

ครูฝ่ายปกครองลงโทษนักเรียนที่หนีเรียน

เรียน

คุณครูฝ่ายปกครองสั่งลงโทษนักเรียนกลุ่มหนึ่งที่หนีเรียน โดยให้นักเรียนทุกคนที่หนีเรียนทำความสะอาดห้องน้ำทุกห้องในอาคารเรียน แม้จะมีนักเรียนหนึ่งคนในกลุ่มจะเป็นลูกนักการเมืองท้องถิ่นที่มีชื่อเสียง แต่คุณครูก็ทำโทษเหมือนกับนักเรียนคนอื่นๆ ที่ทำความผิด โดยไม่มีถ้อยแถลงใดๆ ทั้งสิ้น

ศาลแพ่งสั่งโรงพยาบาลกรุงเทพ-แพทย์ร่วมชดใช้ 10 ล้านบาท

เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม ศาลแพ่งอ่านคำพิพากษาคดีผู้บริโภคนำฟ้องให้โรงพยาบาลกรุงเทพและแพทย์สูตินรีเวชร่วมชดใช้เงินจำนวน 10 ล้านบาท แก่ นางมิกะ โยะ ฐานประมาททำคลอดบุตรสาวญี่ปุ่นผิดพลาด เครื่องห้ามเลือดไฟฟ้าเกิดช็อต ไฟลุกไหม้แผลที่ข้างลำตัวผิวหนัง และเซลล์ประสาทบาดเจ็บ

ใบงานวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม
กรณีศึกษา “การต่อสู้ 32 ปี ไฮ ชันจันทา และผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้าง
อ่างเก็บน้ำห้วยละห้า”

การต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมอย่างยาวนานถึง 32 ปี ในที่สุด "ไฮ ชันจันทา" หรือที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า "ยายไฮ" วัย 80 ปี แห่งบ้านโนนตาล ต.นาตาล อ.นาตาล จ.อุบลราชธานี มาถึงปลายทางแห่งความสำเร็จ เมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติให้จ่ายเงินค่าชดเชยเพื่อเยียวยาผลกระทบจากโครงการก่อสร้างเขื่อนห้วยละห้า อ.นาตาลให้กับยายไฮ กับพวกอีก 3 คน รวมวงเงิน 4.9 ล้านบาท

"ไฮ เคนงาม" กำพร้าพ่อตั้งแต่อายุ 4 ขวบ มีโอกาสเรียนเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากนั้นช่วยครอบครัวทำนาในพื้นที่กว่า 200 ไร่ ร่วมกับพี่น้องอีก 7 คน จนกระทั่งถึงวัยสาวแต่งงานกับ "คำฟอง ชันจันทา" มีลูกด้วยกัน 10 คน แต่ชีวิตไม่ลำบากแม้มีลูกมาก เพราะครอบครัว "ชันจันทา" ขยันขันแข็งมีฐานะเป็นปึกแผ่นเป็นที่อิจฉาของเพื่อนบ้านในละแวกเดียวกัน อีกทั้งยังได้รับมรดกเป็นทีนา 61 ไร่ มีไร่อุดฝั่มแม่น้ำโขงอีก 27 ไร่ และที่สวนใกล้บ้านอีก 6 ไร่ ไร่ 106 ตัว ควาย 12 ตัว ม้า 4 ตัว และ ะลิง อีก 4 ตัว รวม ทั้ง กิจ การ โรง สี่ ข้าว 1 โรง

ปี 2520 ครอบครัว "ชันจันทา" ซึ่งอยู่อย่างเรียบง่ายสงบสุขต้องเผชิญกับมรสุมชีวิตลูกใหญ่เมื่อสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.) ประกาศโครงการก่อสร้างเขื่อนห้วยละห้าที่บ้านโนนตาล กิ่ง อ.นาตาล ผืนดินของนางไฮ นายคำฟอง ชันจันทา นายเสื่อ เคนงาม และเพื่อนบ้านอยู่ในพื้นที่ก่อสร้างรวมแล้ว 105 ไร่ด้วย ระหว่างการก่อสร้าง นางไฮกับพวกรวมตัวคัดค้านโดยทำหนังสือไปยัง กิ่ง อ.นาตาล เรียกร้องขอให้ รพช.ระงับการก่อสร้างโดยอ้างเหตุผลน้ำจากเขื่อนท่วมพื้นที่นาทำให้เกิดความเสียหาย แต่ไม่เป็นผลโครงการก่อสร้างดำเนินต่อไปจนแล้วเสร็จเมื่อปี 2521

“อ่างเก็บน้ำสร้างเสร็จปี 2521 จากนั้นมาชีวิตของฉันและครอบครัวก็จมอยู่ใต้น้ำ เสียที่ทำกินไปเกือบหมด ที่ดินที่เหลืออยู่ก็กลายเป็นที่ตาบอด ไม่มีทางออกทางเข้า ถ้าทำนาคงต้องอุ้มควายเข้าไป เคยไปขอซื้อที่ติดกันทางเหนือเป็นเงินแปดหมื่นบาทเพื่อเป็นทางเข้าออก เจ้าของที่เขาไม่ยอมขาย แล้วฉันจะทำอย่างไร เคยปลูกข้าวแจกชาวบ้าน กลับต้องไปรับจ้างทำนา จนเลืบลุดทั้งสองข้าง พ่อฟอง (สามี) ก็ ต้องไปรับจ้างสารพัดเพื่อหาเงินมาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องลูกๆ บางทีต้องเดินไปขอข้าวที่หมู่บ้านอื่นมากิน เวลาเดินก็ต้องแยกย้ายกันไปคนละทาง ไม่อย่างนั้นจะได้ข้าวมาไม่พอกินกันทุกคน ลูกๆไม่ได้เรียนหนังสือ เพราะฉันไม่มีเงินส่ง”

"ยายมองที่ดินตัวเองจมอยู่ใต้น้ำแล้วเศร้าทำอะไรไม่ได้ ผิดกับผืนนาของเพื่อนบ้านเต็มไปด้วยต้นข้าวเขียวพริ้วไปหมด" ยายไฮรำลึกอดีต

ยายไฮร้องเรียนต่อราชการทุกระดับ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านตำบล อำเภอจังหวัด จนถึง

ทำเนียบรัฐบาลตั้งแต่ปี 2520 ก็ยังไม่มีกระแสปัญหา การต่อสู้ที่ยาวนานครั้งนี้ ไม่เพียงจะทำให้ผม
 สิดำเข็มของนางไฮเปลี่ยนเป็นสีขาว หากทรัพย์สินที่มีอยู่ต้องทยอยขายเพื่อนำเงินมาเลี้ยงชีวิต

“นับจากปี 2521 มาจนถึงวันนี้ ฉันไปร้องเรียนกับนายกฯ มาทุกสมัยแล้ว มันทำให้ฉันรู้ว่า
ประเทศไทยไม่มีนายกฯ เพราะ ไปที่ใดเขาก็บอกว่านายกฯไปประเทศนั้นประเทศนี้ ฟังแล้วก็คิดว่า
 นายกฯ ไม่มีในประเทศไทย แล้วเขาไปปกครองที่ไหนละนี่ กลับมาจากทำเนียบที่ไร้ร่องให้ทุกที วัน
 หนึ่งได้ขึ้นไปพูดบนเวทีสมัชชาคนจน ฉันเดือดแล้ว เลยบอกว่า ... ประเทศเขาไม่มีนายกฯ (หัวเราะ)
 เพราะไม่มีใครสนใจปัญหานี้เลย เกิดมาชาตินี้ไม่ได้พบนายกฯ สักสมัย”

"ช่วงชีวิตการเรียกร้องขอความเป็นธรรมนั้น ครอบครัวลำบากมาก ยายขายที่ดิน 3 แปลง ที่
 นาอีก 2 แปลง วัว 14 ตัว ควาย 12 ตัว บ้านก็ขายด้วย เหลือไรดีตรึมแม่น้ำโขงจำนวน 27 ไร่ เอาไว้
 ปลุกพืชผักสวนครัว ส่วนชาวบ้านก็ไม่สนใจไม่นับญาติ หว่านเราเป็นพวกถ่วงความเจริญ" ยายไฮย้อน
 รำลึกความหลัง

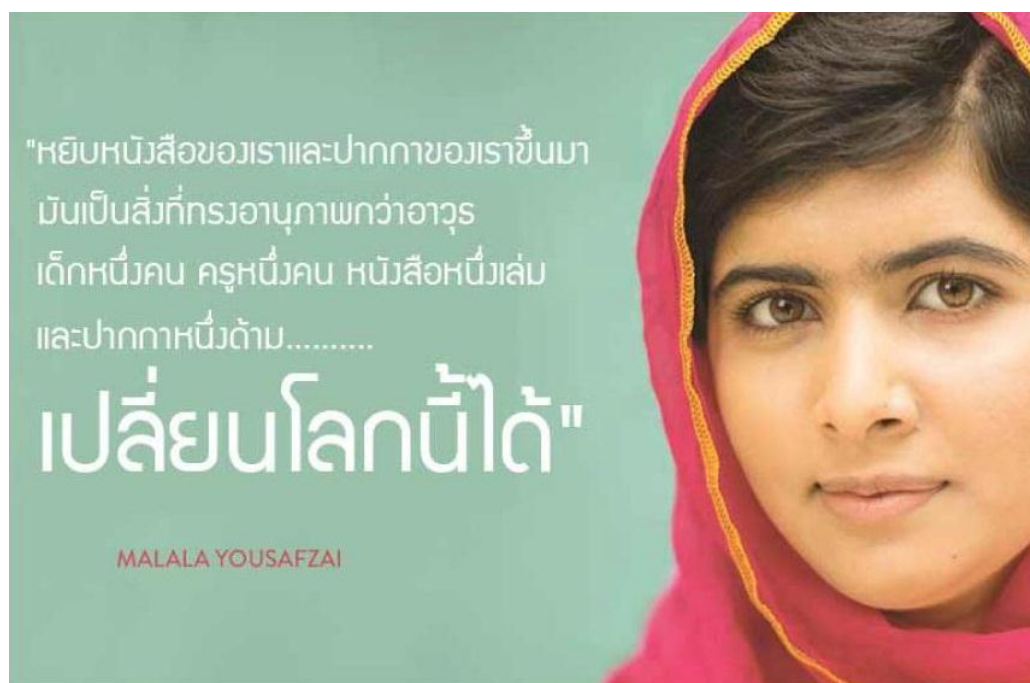

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ปี 2547 นางไฮระดมลูก ๆ หลาน ๆ ที่กระจัดกระจายไปทำมาหากินในกรุงเทพมหานคร
 กลับบ้านเกิดเพื่อต่อสู้เรียกร้องสิทธิในที่ดินที่อยู่ได้ นำ โดยพากันถือจอบเสียมบุกไปทุบเขื่อนห้วยละห้า
มอญ ชันจันทา อายุ 39 ปี ลูกสาวคนที่ 7 ของนางไฮ เล่าว่า "เมื่อนึกย้อนอดีตแล้วขมขื่นมาก เห็น
 แม่ต่อสู้เพื่อเอาที่ดินที่เป็นมรดกตกทอดมากกว่า 20 ปีคืนจากรัฐ ใจหนึ่งสงสารแม่เพราะอายุมากแล้ว
 ส่วนอีกใจหนึ่งเราต้องช่วยแม่คัดค้าน เพราะถ้าไม่ทำเหมือนเป็นลูกอกตัญญู ตั้งแต่ น้ำท่วมที่ไร่นา พ่อ
 ต้องออกไปทำงานหาเงินมาซื้อข้าวสาร และสิ่งของจำเป็นต่าง ๆ คิดดูลูกตั้ง 10 คน ต้องใช้เงินวันละกี่
 บาทจึงพออย่าได้ พี่น้องทุกคนต้องออกรับจ้างทำงานทุกอย่าง เก็บฝืนขาย ขนซื้อควายใส่ไร่นาชาวบ้าน
 ถอนต้นกล้า เลี้ยวข้าว หรือสร้างบ้าน งานที่ใช้แรงทุกอย่างทำหมดไม่มีเลือก"

จากการต่อสู้ที่ยาวนานถึง 32 ปี วันที่ 22 มิถุนายน 2552 คณะรัฐมนตรีในรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะจึงมีมติให้จ่ายเงินชดเชยค่าเสียโอกาส เพื่อเยียวยาผลกระทบจากการสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยละเห้า จ.อุบลราชธานี โดยจ่ายให้ยายโฮ ชันจันทากับพวกจำนวน 3 คน รวมเป็นเงิน 4,948,217 บาท "ยายโฮ" บอกว่า เงินที่ได้รับจากรัฐบาลนั้นไม่คุ้มค่ากับการล่มสลายของครอบครัว แต่ชื่นชมรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ที่กล้าหาญยอมรับความจริงที่เกิดกับคนจน

มาลาลา ยูซาฟไซ

เด็กหญิงตัวเล็กๆ ผู้หาญสู้เพื่อเด็กๆ และสันติภาพ

การเดินทางของ "มาลาลา ยูซาฟไซ" จากเด็กนักเรียนหญิงธรรมดาๆ คนหนึ่งในปากีสถาน สู่อุปสรรคการเป็นผู้นำรางวัลโนเบล สาขาสันติภาพด้วยอายุน้อยที่สุด เกิดขึ้นเมื่อ 2 ปีก่อน จากการที่เธอเกือบต้องเสียชีวิตไปเพราะการออกมาต่อสู้เพื่อสิทธิของเด็กผู้หญิงในบ้านเกิด

ในปี 2555 มาลาลาซึ่งขณะนั้นมีอายุเพียง 15 ปี อยู่ระหว่างการเดินทางกลับบ้านในมิงโกรา เขตสวาทวัลเลย์ ทางตะวันออกเฉียงเหนือของปากีสถาน แต่รถโรงเรียนของเธอถูกสกัดโดยกลุ่มติดอาวุธตาลิบัน และเธอถูกยิงเข้าที่ศีรษะ อาการเป็นตายน่าท้อ การโจมตีในครั้งนั้นเกิดขึ้นเพื่อเป็นการลงโทษเธอที่ออกมาเรียกร้องอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อายุได้เพียง 11 ขวบ เพื่อเรียกร้องสิทธิให้เด็กผู้หญิงได้ไปโรงเรียน ทั้งผ่านบล็อกส่วนตัวและทางสื่อต่างๆ เพื่อคัดค้านการห้ามผู้หญิงได้รับการศึกษา และมีการลอบวางระเบิดโรงเรียนของกลุ่มติดอาวุธ

มาลาลาที่ปัจจุบันอายุ 17 ปี และ "**ไซอูดดิน**" บิดาของเธอที่เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน และนักเคลื่อนไหวเพื่อการศึกษา กลายเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในปากีสถานจากการออกมาเรียกร้องนี้ และไม่ยอมเลิกล้มความตั้งใจ แม้จะได้รับคำขู่จากกลุ่มตาลิบันหลายครั้ง

หลังจากที่โดนยิง มาลาลาเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาลท้องถิ่น ก่อนที่ สหรัฐ อาหรับเอมิเรตส์จะจัดหาเครื่องบินพยาบาลนำตัวเธอไปรักษาต่อในอังกฤษ ซึ่งแพทย์ได้ใช้แผ่นไททานเนียมซ่อมแซมกะโหลกศีรษะ และเธอต้องเข้ารับการรักษาเพื่อฟื้นฟูความสามารถในการได้ยิน

เมื่อรักษาตัวจนอาการดีขึ้นอย่างน่าพอใจ ครอบครัวมาลาลา ที่รวมถึงบิดา มารดา และน้องชายของเธออีก 2 คนต้องมาเริ่มชีวิตใหม่ของตัวเองในเมืองเบอร์มิงแฮม ประเทศอังกฤษ เพราะไม่สามารถเดินทางกลับบ้านเกิดได้ จากการที่ยังถูกกลุ่มตาลีบันข่มขู่เอาชีวิตอย่างต่อเนื่อง

การรอดชีวิตมาได้อย่างที่เรียกได้ว่าเหมือนปาฏิหาริย์นั้น ยังทำให้สว่น้อยรายนี้ผงาดขึ้นมาจากการเป็นเหยื่อของความพยายามฆาตกรรม สู่การเป็นสัญลักษณ์ระดับโลกในด้านการประท้วงอย่างสันติ และการต่อสู้เพื่อให้เด็กๆ ทุกคนได้ไปโรงเรียน

สว่น้อยที่บางคนเรียกขานว่าเป็น "เด็กผู้หญิงที่กล้าหาญที่สุดในโลก" รายนี้ บอกว่า เธอรู้สึกประหลาดใจอยู่บ้างกับโชคชะตาในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา แต่เธอยังยึดมั่นกับ การต่อสู้ของเธออยู่

"พวกคุณล้วนช่วยให้โลกตระหนักถึงเป้าหมายของหนู ตระหนักถึงสิ่งที่หนูทุ่มเททำลงไป ไม่มีอะไรสำคัญสำหรับตัวหนูมากไปกว่าเรื่องที่ได้ทุกคนจะได้รับสิทธิในการเรียนหนังสือ" ถ้อยแถลงที่มาลาลาเคยพูดไว้ขณะขึ้นรับรางวัลรางวัลหนึ่ง

ตลอด 2 ปีที่ผ่านมา มาลาลาได้รับรางวัลมากมาย มีรูปของเธอแขวนอยู่ในแกลลอรี่แสดงภาพเหมือนแห่งชาติของอังกฤษ และในวันเกิดปีที่ 16 ของเธอเมื่อเดือนกรกฎาคมปีที่แล้ว เธอก็ได้ขึ้นกล่าวสุนทรพจน์ที่องค์การสหประชาชาติ (ยูเอ็น) เธอระบุว่า **"ครู 1 คน หนังสือ 1 เล่ม ปากกา 1 ด้าม สามารถเปลี่ยนโลกได้"**

เมื่อปีที่แล้ว เธอยังได้ตีพิมพ์หนังสือบันทึกความทรงจำ **"ฉันคือมาลาลา เด็กหญิงที่ยืนหยัดเพื่อการศึกษา และถูกตาลีบันยิง"** บอกเล่าเรื่องราวอันน่าหวาดกลัวของการโดนทำร้ายในวันที่ 9 ตุลาคม 2555

ในหนังสือเล่มนี้ เธอยังได้อธิบายชีวิตของตัวเองสมัยที่ต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบอันโหดร้ายของกลุ่มตาลีบันในเขตสวาท วัลเลย์ ช่วงกลางทศวรรษ 2000 พูดคุยถึงเรื่อง ความฝันที่จะลงเล่นการเมือง และบอกเล่าเกี่ยวกับอาการคิดถึงบ้าน และการที่ต้องดิ้นรนเพื่อปรับตัวเข้ากับชีวิตใหม่ในอังกฤษ

มาลาลาเล่าเกี่ยวกับตัวเองว่า ค่อนข้างเป็นเด็กนักเรียนที่กระตือรือร้น อยากสอบได้เป็นที่ 1 ของชั้น แต่ขณะเดียวกันเธอก็ยังเป็นเด็กวัยรุ่นนักร้อง ไปที่เป็นแฟนเพลงของนักร้องเพลงป๊อปชื่อดังอย่าง **จัสติน บีเบอร์** และชอบอ่านนิยายแวมไพร์โรแมนติก อย่าง **"ทไวไลท์"**

อย่างไรก็ดี การที่ต้องผ่านอะไรมามากมาย ทำให้เธอดูเป็นคนแปลกๆ ในสายตาของเด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเธอพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องภัยคุกคามจากตาลีบัน

โลกตะวันตกต่างพากันชื่นชมมาลาลาในความกล้าหาญของเธอ โดยคนดังที่เป็นแฟนคลับของเธอรวมถึง **แอนเจลินา โจลี** ดาราสาวชื่อดังแห่งฮอลลีวูด ผู้บริจาคเงินให้กับ "กองทุนมาลาลา" ที่เธอและครอบครัวก่อตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยสนับสนุนด้านการศึกษาสำหรับเด็กผู้หญิงในปากีสถานและทั่วโลกด้วย

อย่างไรก็ดี เธอยอมรับว่าเธอไม่ได้เป็นที่ชื่นชอบมากเท่าใดนักในบ้านเกิดของเธอที่ปากีสถาน เพราะเพื่อนร่วมชาติของเธอบางส่วนมองว่าเธอเป็นลูกน้องของชาติตะวันตก เธอยังปฏิเสธอย่างหนักแน่นถึงเสียงวิจารณ์บางกระแสที่บอกว่า บิดาเป็นผู้ผลักดันให้เธอออกมาเคลื่อนไหวในเรื่องการศึกษา

มาลาลา บอกว่า ผู้คนในปากีสถานต่างไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน แต่เธออยากให้ทุกคนรู้ว่าเธอไม่ได้ต้องการให้ใครมาสนับสนุนเธอ แต่ต้องการให้สนับสนุนเป้าหมายของเธอในเรื่องสันติภาพและการศึกษา

"หนูคือมาลาลา แม้โลกของหนูจะเปลี่ยนไป แต่ตัวตนของหนูก็ยังเหมือนเดิม"

มาลาลาคว่ำโนเบลสันติภาพ

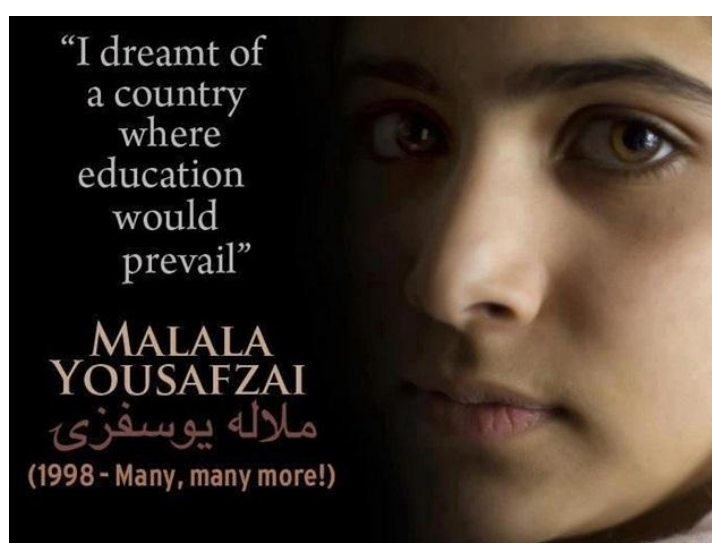
คณะกรรมการตัดสินรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพในนอร์เวย์ ประกาศเมื่อวันศุกร์ที่ 10 ตุลาคม 2557 มอบรางวัลให้กับ **นางสาวมาลาลา ยูซุฟไซ** เด็กหญิงชาวปากีสถานที่รณรงค์ด้านการศึกษาของเด็กๆ สำหรับความทุ่มเทในการต่อสู้เพื่อสิทธิทางการศึกษาของเด็กทุกคน คณะกรรมการยังย้ำให้เห็นถึงความสำคัญที่ชาวมุสลิม-ฮินดู และชาวปากีสถาน-อินเดีย จะร่วมมือกันในการรณรงค์เพื่อการศึกษาและการต่อสู้กับกลุ่มลัทธิสุดโต่ง

นางสาวมาลาลา ถูกกลุ่มตาลีบันที่ห้ามเด็กหญิงเรียนหนังสือ ดักยิงที่ศีรษะในปี 2555 แต่รอดชีวิตอย่างหวุดหวิด และมุ่งมั่นรณรงค์ในเวทีโลกเพื่อส่งเสริมให้เด็กผู้หญิงมีโอกาสด้านการศึกษา โดยการที่เธอเพิ่งมีอายุเพียง 17 ปีในขณะนี้ ทำให้เธอกลายเป็นเจ้าของรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพที่อายุน้อยที่สุดด้วย

นายธอร์บิแอร์น ยัคแลนด์ ประธานคณะกรรมการตัดสินรางวัล ระบุว่า แม้ยังเป็นเยาวชน แต่นางสาวมาลาลาแสดงให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนสามารถมีส่วนร่วมพัฒนาชีวิตของตัวเองได้ และเธอทำภายใต้สถานการณ์เสี่ยงอันตรายที่สุด พิธีมอบรางวัลจะจัดที่กรุงออสโลของนอร์เวย์ ในวันที่ 10 ธันวาคม ซึ่งตรงกับวันเสียชีวิตของ **นายอัลเฟรด โนเบล** วิศวกรชาวสวีเดน ผู้คิดค้นระเบิดไดนาไมต์ และผู้ก่อตั้งรางวัลโนเบลเพื่อมอบให้กับบุคคลที่ทำคุณประโยชน์ให้กับมนุษยชาติในสาขาต่างๆ

กลุ่มตาลีบัน ใช้ปืน ระเบิด เป็นอาวุธ ในการทำลาย แต่กลับต้องพ่ายแพ้ให้กับ "อาวุธ" ของเด็กหญิงตัวเล็กๆ คนหนึ่ง อาวุธที่ว่ำนั่นก็คือ ปากกา หนังสือและดินสอธรรมดาๆ กับ ใจที่ต้องการจะเรียน เขียนถึงตรงนี้แล้ว ก็อยากจะให้เด็กไทยหลายๆคนที่เรียนไปวันๆ ไม่เห็นคุณค่าของการเรียน ได้รู้จักชีวิตของเธอ ชีวิตของเด็กอีกหลายแสนหลายล้านคนในตะวันออกกลางที่แม้แต่จะคิดจะเรียน...ยังทำไม่ได้เลย

<http://www.isranews.org/>

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบบันทึกการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

กรณีมาลาลา ยูซาฟไฟ เด็กหญิงตัวเล็กๆ ผู้หาญสู้เพื่อเด็กๆ และสันติภาพ

<p>1. ผู้โจมตีมาลาลา ยูซาฟไฟ</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>
<p>2. ผู้ได้รับความเสียหาย จากเหตุการณ์นี้</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>
<p>3. สาเหตุที่ทำให้เกิด เหตุการณ์นี้</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>
<p>4. ผลสืบเนื่องจาก เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>
<p>5. มโนทัศน์ด้านความ เป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้อง กับเหตุการณ์นี้</p>	<p>1. มโนทัศน์ด้าน.....</p> <p>เพราะ.....</p> <p>2. มโนทัศน์ด้าน.....</p> <p>เพราะ.....</p> <p>3. มโนทัศน์ด้าน.....</p> <p>เพราะ.....</p>

ภาคผนวก ค
ตัวอย่างเครื่องมือวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง (ตัวอย่าง)

รายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ภาคการศึกษา 1/2558

ชื่อ-สกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

คำชี้แจง

1. แบบวัดชุดนี้เป็นแบบวัดแบบเลือกตอบ
2. ใช้เวลาในการทำแบบวัด 30 นาที
3. ให้นักเรียนอ่านข้อความและคำถามอย่างละเอียดแล้วเลือกคำตอบข้อที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว โดยเขียนเครื่องหมายกากบาท (X) ทับตัวอักษรที่ตรงกับคำตอบที่นักเรียนเลือก

1. การกระทำใดก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน
 - ก. เต็มปลูกผักในที่ดินว่างเปล่าของหมู่บ้าน
 - ข. ชัยก่าจัดผักตบชวาในลำคลองสาธารณะของหมู่บ้าน
 - ค. จอมนารถยนต์ส่วนตัวไปจอดที่ลานจอดรถในโรงเรียน
 - ง. เก่งนำขยะจากบ้านของตนมาเผาบริเวณลานกิจกรรมข้างวัด

2. ข้อใดคือการนำความรู้เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
 - ก. แต่งกายด้วยเสื้อผ้าท้องถิ่นในโอกาสสำคัญต่างๆ
 - ข. รับแสดงนาฏศิลป์ท้องถิ่นในโรงแรมระหว่างปิดเทอมเพื่อหารายได้พิเศษ
 - ค. เข้าประกวดแข่งขันผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่น
 - ง. เป็นมัคคุเทศก์อาสาในวันหยุดสุดสัปดาห์เพื่อแนะนำสถานที่สำคัญให้นักท่องเที่ยว

อ่านเรื่องแล้วตอบคำถาม

สุนทรวางแผนจะสร้างโรงงานผลิตอุปกรณ์การเกษตรในหมู่บ้านโดยใช้เงินลงทุน 10,000,000 บาท แต่เมื่อเขาศึกษารายละเอียดของแผนการก่อสร้างพบว่า ไม่มีใบแผนสร้างบ่อพักน้ำทิ้งก่อนปล่อยน้ำลงสู่แม่น้ำในหมู่บ้าน สุนทรมีความกังวลใจในเรื่องนี้มากเพราะน้ำทิ้งจากโรงงานเป็นน้ำที่เต็มไปด้วยสารพิษ หากปล่อยลงสู่แม่น้ำจะทำให้แม่น้ำเสีย แต่ถ้าจะสร้างบ่อพักน้ำทิ้ง เขาจะต้องเสียเงินเพิ่มอีก 1,000,000 บาท ในที่สุดสุนทรตัดสินใจสร้างบ่อพักน้ำทิ้งแม้จะต้องใช้เงินลงทุนมากขึ้น

3. ข้อใดตรงกับคุณลักษณะของสุนทร

- ก. เปรอมลงทุนสร้างโรงงานผลิตไฟฟ้าจากแสงอาทิตย์เพราะเป็นธุรกิจที่มีกำไรสูงและไม่สร้างมลพิษให้สิ่งแวดล้อม
- ข. ชาติลงทุนสร้างห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ในพื้นที่เขตชายแดนไทยกัมพูชาเพื่อให้บริการลูกค้าต่างชาติ นำรายได้เข้าประเทศจำนวนมาก
- ค. วุฒิซึ่งเป็นเจ้าของโรงแรมขนาดใหญ่ในพื้นที่ริมทะเลตัดสินใจสร้างเตากำจัดขยะและสิ่งปฏิกูลของตนเอง เนื่องจากระบบกำจัดขยะของตำบลไม่สามารถทำลายขยะและสิ่งปฏิกูลปริมาณมากได้
- ง. บริษัทเอกชนลงทุนสร้างสนามบินของตนเองที่เกาะสมุยเพื่อให้นักท่องเที่ยวต่างชาติที่ใช้บริการสายการบินของตนเดินทางได้รวดเร็วและสะดวกสบายขึ้น

4. การกระทำใดเป็นความซื่อสัตย์สุจริตทางวาจา

- ก. อุดมให้เพื่อนสนิทลอกข้อสอบตามที่ได้สัญญากันไว้ก่อนสอบ
- ข. แก้วบอกลูกค้าว่ารถรุ่นนี้แข็งแรงทนทานแต่มีข้อเสียคือเปลืองน้ำมัน
- ค. วันชัยรับปากกับชาวบ้านว่าหากได้รับการเลือกตั้งจะสร้างถนนทางเข้าหมู่บ้านใหม่
- ง. จิรารู้ว่านิภาไปเที่ยวกลางคืนทำให้มาโรงเรียนสาย แต่จิราไม่ต้องการให้เพื่อนถูกครูทำโทษ จึงแจ้งครูว่าเพื่อนมาสายเพราะไม่สบาย

อ่านเรื่องแล้วตอบคำถามข้อ 5-6

มาลีเป็นลูกคนโตของครอบครัวอาศัยอยู่กับพ่อที่เป็นอัมพฤกษ์และน้องในวัยเรียน 1 คน มาลีมีหน้าที่ดูแลพ่อและน้อง เธอเป็นชาวสวน ปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้ไว้หลายสิบต้น เมื่อใกล้ฤดูเก็บเกี่ยว ผลไม้ยังไม่แก่พอที่จะเก็บได้ แต่ผู้บริโภคร้องการซื้อมาก ได้ราคาดี มาลีจึงรีบเก็บมะม่วงน้ำดอกไม้และนำไปป่มด้วยแก๊สเพื่อเร่งให้สุก เพราะต้องการได้เงินเพื่อนำมาซื้อยาให้พ่อและส่งเสียน้องเรียนหนังสือ เธอขายมะม่วงได้เงินมากกว่าทุกปี ทำให้มาลีวางแผนว่าจะต้องทำเช่นนั้นอีกในปีต่อไป แต่ปรากฏว่าร้านขายปลีกที่เคยรับซื้อมะม่วงจากมาลีถูกลูกค้าต่อว่า เพราะมะม่วงที่ซื้อไปรสไม่หวาน ไม่อร่อย มีรสเปรี้ยวไม่มีคุณภาพ

(สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง)

5. นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของมาลีหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ก. เห็นด้วย เพราะเป็นคนกตัญญู
- ข. เห็นด้วย เพราะรู้จักนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์
- ค. ไม่เห็นด้วย เพราะเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค
- ง. ไม่เห็นด้วย เพราะจะทำให้มะม่วงมีรสชาติไม่อร่อย

6. มาลีขาดคุณลักษณะใด

- ก. ความรอบคอบ
- ข. ความรับผิดชอบ
- ค. ความซื่อสัตย์สุจริต
- ง. ความเพียรพยายาม

อ่านพระบรมราโชวาทแล้วตอบคำถามข้อ 7-8

พระบรมราโชวาท

พระราชทานเพื่อเชิญไปอ่านในการเปิดประชุมใหญ่ของสมาคมพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักร
ครั้งที่ 36 ณ พุทธสถาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 18-21 พฤศจิกายน 2532

“...ความเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งที่น่าวิตกก็คือ ทุกวันนี้ความคิดอ่านและความประพฤติหลายๆ อย่าง ซึ่งแต่ก่อนถือว่าเป็นความชั่วความผิดได้กลายเป็นสิ่งที่คนในสังคมยอมรับได้ แล้วพากันปฏิบัติโดยไม่รู้สึกระคายสะเทือน จนทำให้เกิดปัญหาและทำให้วิถีชีวิตของแต่ละคนมีดมนลงไป ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นหน้าที่ของชาวพุทธจะต้องร่วมแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจัง แต่ละท่านแต่ละฝ่ายต้องยึดหลักการให้มั่นคงที่จะไม่ทำสิ่งใดๆ ที่ชั่วที่เสื่อม ต้องกล้าและบากบั่นที่จะทำแต่สิ่งที่เป็นความดี เป็นความถูกต้องและเป็นธรรม เพื่อให้ผลความประพฤติดี ปฏิบัติชอบบังเกิดเพิ่มพูนขึ้นและคำจูนส่วนรวมไว้มิให้เสื่อมทรุดลง หากให้กลับคืนฟื้นชีพคืนดีขึ้นได้เป็นลำดับ จึงขอฝากไว้เป็นหัวข้อพิจารณาของท่านด้วยการประชุม...”

(สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง)

7. การกระทำใดจะช่วยคำจูนสังคมไม่ให้เสื่อมทรุดลง

- ก. ร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ
- ข. การส่งเสริมให้คนในสังคมได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง
- ค. การบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดเพื่อป้องกันการกระทำผิด
- ง. การคิดและทำสิ่งต่างๆ อย่างมีเหตุผล ตามหลักศีลธรรมและกฎหมาย

8. ข้อใดไม่ใช่การกระทำของพลเมืองดี

- ก. นิตแจ้งตำรวจว่ามีแหล่งผลิตยาเสพติดอยู่ในหมู่บ้าน
- ข. ป้อมแจ้งคุณครูประจำชั้นว่ามีการเตรียมการทุจริตในการสอบ
- ค. แอนโทรแจ้งตำรวจว่าบ้านหลังติดกันเปิดเพลงเสียงดังรบกวนคนทั้งซอย
- ง. ก้องร้องเรียนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่ามีการแจกเงินในหมู่บ้านเพื่อซื้อคะแนนเสียง

9. ความเสมอภาคในข้อใดเป็นพื้นฐานต่อการพัฒนาสังคม

- ก. ความเสมอภาคในเรื่องค่านิยม
- ข. ความเสมอภาคในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ค. ความเสมอภาคทางเพศระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย
- ง. ความเสมอภาคในเรื่องความคิดเห็นทางการเมืองการปกครอง

10. หากสังคมไม่มีความเสมอภาค นักเรียนคิดว่าจะเป็นอย่างไรร
- ก. สมาชิกในสังคมจะมีความสุขในการดำเนินชีวิต
 - ข. สมาชิกในสังคมจะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
 - ค. สมาชิกในสังคมจะเกิดความแตกแยก ไม่สามัคคีกัน
 - ง. สมาชิกในสังคมจะมีมุมมองในการดำเนินชีวิตที่หลากหลาย
11. การกระทำต่อไปนี้ส่งเสริมให้เกิดความยุติธรรมยกเว้นข้อใด
- ก. พยาบาลให้บริการผู้ป่วยตามลำดับที่มาลงทะเบียน
 - ข. ครูวิชาภาษาไทยให้คะแนนพิเศษแก่วิภาเพราะมีน้ำใจ ช่วยถือกระเป๋าให้ครูทุกเช้า
 - ค. เจ้าหน้าที่ตำรวจบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังกับผู้ขับซึ่รถทุกประเภท
 - ง. พี่พัฒน์ได้รับการคัดเลือกให้เป็นนักเรียนดีเด่นเพราะคอยช่วยเหลือดูแลเพื่อนๆ ในห้องเรียน
12. ข้อใดเป็นผลจากสังคมที่มีความยุติธรรม
- ก. สมาชิกในสังคมมีเสรีภาพ
 - ข. สมาชิกในสังคมมีความซื่อสัตย์
 - ค. สมาชิกในสังคมมีความเสมอภาค
 - ง. สมาชิกในสังคมมีความรับผิดชอบ
13. การเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่นมีผลต่อสังคมในข้อใดมากที่สุด
- ก. สังคมจะสงบสุขและมีระเบียบวินัย
 - ข. สังคมจะเกิดการพัฒนาก้าวหน้า
 - ค. ทุกคนจะปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด
 - ง. รัฐบาลจะบริหารประเทศมีประสิทธิภาพมากขึ้น

14. การใช้สิทธิในข้อใดส่งผลต่อการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนมากที่สุด
- เด็ก ๆ ในหมู่บ้านเข้าเรียนที่โรงเรียนประถมศึกษาใกล้บ้าน
 - ชาวบ้านช่วยกันดูแลรักษาพื้นที่ป่าอนุรักษ์ผืนสุดท้ายของชุมชน
 - สมาชิกในชุมชนช่วยกันออกแบบและสร้างเรือพระในงานชักพระประจำปี
 - ชาวบ้านประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อรับทราบข้อมูลและนโยบายการพัฒนาหมู่บ้าน
15. ข้อใดแสดงถึงการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกของสังคม
- รักษาความสะอาดของแม่น้ำ
 - ปลูกพืชเศรษฐกิจในพื้นที่ป่าสงวน
 - เปิดร้านขายของที่ระลึกบนไหล่ทาง
 - ดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมต่างชาติที่ทันสมัย

อ่านพระบรมราโชวาทแล้วตอบคำถามข้อ 16-17

**พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตร
ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 27 พฤศจิกายน 2501**

“...ท่านทั้งหลายคงจะตระหนักอยู่แล้วว่า คนเรานั้นย่อมต้องมีภาระรับผิดชอบต่อตนเอง วงศ์ตระกูลและต่อประเทศชาติ ในฐานะพลเมืองดี ฉะนั้นสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาไปนี้ ขอให้ใช้วิชาความรู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมยิ่งขึ้นตลอดไป อย่างนี้เฉยเฉื่อยขาดอยู่อยู่กับที่ กับขอให้ติดตามวิวัฒนาการต่างๆ ของบ้านเมืองและของโลก ให้เป็นผู้มีหูตาสว่างอยู่เสมอ หากปฏิบัติได้ดังนี้ ก็จะได้รับแต่ผลดีและทั้งจะเป็นแบบอย่างแก่นุชนรุ่นหลังอีกต่อไปด้วย...”
(สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง)

16. จากพระบรมราโชวาท ข้อใดสำคัญที่สุด
- ผู้ที่ได้รับการศึกษาควรจะเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่น
 - ผู้ที่จบการศึกษาต้องนำความรู้มาสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเอง
 - พลเมืองดีต้องมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม
 - การติดตามความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น จะทำให้ตนเองพัฒนาตลอดเวลา

17. คุณลักษณะต่อไปนี้สอดคล้องกับพระบรมราโชวาทยกเว้นข้อใด

- ก. รักษาคำพูด
- ข. ตั้งใจทำงาน
- ค. ยอมรับผลการกระทำของตน
- ง. รู้จักหน้าที่และทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี

18. ข้อใดคือผลลัพธ์สำคัญที่สุดจากการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

- ก. ใช้งบประมาณน้อย
- ข. สันคมเกิดความสงบสมานฉันท์
- ค. ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างรวดเร็ว
- ง. สมาชิกในชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์

แบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม (ตัวอย่าง)

รายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคการศึกษา 1/2558

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบชนิดเขียนตอบ
2. ใช้เวลาในการทำแบบทดสอบ 75 นาที
3. ให้นักเรียนศึกษาทำความเข้าใจสถานการณ์เนื้อหาของกรณีตัวอย่าง 3 กรณีแล้วตอบ

คำถามตามคำสั่งของแต่ละกรณี ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบของประเด็นทางสังคม ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของประเด็นทางสังคม และตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับมโนทัศน์หรือหลักการด้านความเป็นพลเมืองที่เชื่อมโยงกับกรณีตัวอย่าง

4. ให้นักเรียนตอบคำถามลงในแบบทดสอบให้ครบทุกข้อ และส่งแบบทดสอบคืนกรรมการคุมสอบ

เกณฑ์การตรวจให้คะแนนแบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

1. องค์ประกอบของประเด็นทางสังคม

จำแนกบุคคล บทบาทของบุคคล และบริบทที่เกี่ยวข้อง (ข้อ 1.1ก 2.1ก 3.1ก)

คำอธิบาย	คะแนน
จำแนกผู้กระทำหรือผู้สนับสนุนให้เกิดการกระทำและอธิบายเหตุผลประกอบหรือระบบบริบทที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ถูกต้องครบถ้วน	3
จำแนกผู้กระทำหรือผู้สนับสนุนให้เกิดการกระทำและอธิบายเหตุผลประกอบหรือระบบบริบทที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ได้ถูกต้องเป็นส่วนมาก	2
จำแนกผู้กระทำหรือผู้สนับสนุนให้เกิดการกระทำและอธิบายเหตุผลประกอบหรือระบบบริบทที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ได้ถูกต้องเป็นบางส่วน	1
จำแนกผู้กระทำหรือผู้สนับสนุนให้เกิดการกระทำและอธิบายเหตุผลประกอบหรือระบบบริบทที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ไม่ถูกต้องเลย หรือไม่มีการจำแนกผู้กระทำ หรือผู้สนับสนุนให้เกิดการกระทำและเหตุผลประกอบหรือไม่ระบุบริบทที่เกี่ยวข้องเลย	0

จำแนกบุคคล บทบาทของบุคคล และบริบทที่เกี่ยวข้อง (ข้อ 1.1ข 2.1ข 3.1ข)

คำอธิบาย	คะแนน
จำแนกผู้ได้รับผลจากเหตุการณ์และอธิบายเหตุผลประกอบหรือระบบบริบทที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ถูกต้องครบถ้วน	3
จำแนกผู้ได้รับผลจากเหตุการณ์และอธิบายเหตุผลประกอบหรือระบบบริบทที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ถูกต้องเป็นส่วนมาก	2
จำแนกผู้ได้รับผลจากเหตุการณ์และอธิบายเหตุผลประกอบหรือระบบบริบทที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ถูกต้องเป็นบางส่วน	1
จำแนกผู้ได้รับผลจากเหตุการณ์และอธิบายเหตุผลประกอบหรือระบบบริบทที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ถูกต้องเลย หรือไม่มีการจำแนกผู้ได้รับผลจากเหตุการณ์และไม่อธิบายเหตุผลประกอบ หรือไม่ระบุบริบทที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเลย	0

2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประเด็นทางสังคม

อธิบายสาเหตุของเหตุการณ์ (ข้อ 1.2)

คำอธิบาย	คะแนน
อธิบายสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์และแสดงเหตุผลประกอบได้ถูกต้องครบถ้วน	3
อธิบายสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์และแสดงเหตุผลประกอบได้ถูกต้องเป็นส่วนมาก	2
อธิบายสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์และแสดงเหตุผลประกอบได้ถูกต้องบางส่วน	1
อธิบายสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์และแสดงเหตุผลประกอบไม่ถูกต้องหรือไม่สามารถอธิบายสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์และแสดงเหตุผลประกอบได้เลย	0

ระบุความเสียหายหรือผลกระทบจากเหตุการณ์ (ข้อ 2.2 3.2)

คำอธิบาย	คะแนน
บอกความเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์และอธิบายเหตุผลประกอบได้ถูกต้องครบถ้วน	3
บอกความเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์และอธิบายเหตุผลประกอบได้ถูกต้องเป็นส่วนมาก	2
บอกความเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์และอธิบายเหตุผลประกอบได้ถูกต้องบางส่วน	1
บอกความเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์และอธิบายเหตุผลประกอบไม่ถูกต้อง หรือไม่สามารถบอกความเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์และไม่สามารถอธิบายเหตุผลประกอบได้เลย	0

3. วิเคราะห์หลักการของประเด็นทางสังคม (ข้อ 1.3 2.3 3.3)

คำอธิบาย	คะแนน
ระบุมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและอธิบายเหตุผลประกอบได้ถูกต้องชัดเจน	3
ระบุมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและอธิบายเหตุผลประกอบได้ถูกต้องเป็นส่วนมาก	2
ระบุมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและอธิบายเหตุผลประกอบได้ถูกต้องบางส่วน	1
ระบุมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและอธิบายเหตุผลประกอบไม่ถูกต้อง หรือไม่สามารถระบุมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และไม่สามารถอธิบายเหตุผลประกอบได้เลย	0

1. กรณีตัวอย่าง เหตุการณ์จับตัวประกันในนครซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย

เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2557 เกิดสถานการณ์ระทึกขวัญในนครซิดนีย์ โดยมาน ฮารอน โมนิส คนร้ายเป็นชายวัยกลางคนที่อ้างตัวเองว่าเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม สะพายเป้และถืออาวุธปืน 1 กระบอกเข้าไปภายในร้านลินด์ ช็อกโกแลตคาเฟ่ แล้วจี้จับพนักงานและลูกค้าในร้านจำนวน 17 คน ไว้เป็นตัวประกัน ราว 6 ชั่วโมงนับจากเกิดเหตุ มีตัวประกันวิ่งออกมาจากร้านนี้ 5 คน แต่เจ้าหน้าที่ยังไม่เปิดเผยว่า พวกเขาหลบหนีออกมาได้เองหรือได้รับการปล่อยตัว ทั้งนี้รองผู้บัญชาการตำรวจนิวเซาท์เวลส์กล่าวว่า “การดำเนินการของเราคือ แก้ไขสถานการณ์นี้อย่างสันติ อาจต้องใช้เวลาบ้าง แต่นี่คือสิ่งที่เราให้ความสำคัญลำดับแรก”

หลังเหตุการณ์ผ่านไปถึง 16 ชั่วโมงสำนักงานตำรวจรัฐนิวเซาท์เวลส์ได้ตัดสินใจส่งหน่วยคอมมานโดบุกเข้าไปช่วยเหลือนักจับตัวประกัน เป็นเหตุให้นายมาน ฮารอน โมนิส มือปืน ผู้มีประวัติการก่อคดีอาญามากมายสิ้นชีพ ขณะที่ตัวประกันเสียชีวิต 2 ศพ และมีผู้บาดเจ็บ 4 ราย เว็บไซต์เดอะเทเลกราฟ มีรายงานว่า โทรี จอห์นสัน วัย 34 ปี ผู้จัดการร้านลินด์คาเฟ่ และคาทรีนา ดอร์สัน วัย 38 ปี อาชีพทนายความและเป็นคุณแม่ลูกสาม สองผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์นี้ได้รับการยกย่องให้เป็นวีรบุรุษจากความกล้าหาญที่ยอมเสียสละชีวิตของตนเองเพื่อช่วยเหลือนักจับตัวประกันคนอื่น

รายงานเปิดเผยว่า โทรี จอห์นสัน มองเห็นจังหวะเหมาะ จึงได้เข้าไปพยายามแย่งปืนจากมาน ฮารอน โมนิส ชาวอิหร่าน ซึ่งเป็นผู้ก่อเหตุดังกล่าว แม้ว่าท้ายที่สุดแล้วปืนจะลั่นใส่จอห์นสันจนเสียชีวิต แต่นั่นก็เป็นสิ่งที่ช่วยเปิดโอกาสให้หน่วยคอมมานโดบุกเข้าไปช่วยเหลือนักจับตัวประกันคนอื่นๆ ได้จนสำเร็จ โดยครอบครัวของนายจอห์นสันได้กล่าวด้วยความเสียใจว่า ครอบครัวดอร์สันมีความภาคภูมิใจในตัวของเธอซึ่งจากโลกนี้ไป แต่เขาจะอยู่ในความทรงจำของครอบครัวตลอดกาล ขณะที่คาทรีนา ดอร์สัน ได้ยอมสละชีวิตของเธอเข้าปกป้องเพื่อนที่กำลังตั้งครุฑ ก่อนจะเสียชีวิตด้วยโรคหัวใจขณะนำส่งโรงพยาบาล

เหตุการณ์นี้ยังทำให้ชาวมุสลิมในออสเตรเลียรู้สึกหวาดวิตกว่าพวกตนเองจะถูกเกลียดชัง เพราะถูกมองอย่างเหมารวมกับผู้ก่อเหตุที่มีแนวคิดหัวรุนแรง ในช่วงที่กำลังมีการรายงานข่าวการจับกุมประกัน มีผู้หญิงมุสลิมที่สวมฮิญาบถูกถ่มน้ำลายใส่และมีกลุ่มขวาจัดเรียกร้องให้มีการชุมนุมต่อต้านตามมัสยิด ทำให้มีชาวออสเตรเลียหลายหมื่นคนร่วมแสดงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันกับชาวมุสลิมที่อยู่ร่วมประเทศด้วยแฮชแท็ก #illridewithyou ที่แปลว่า “ฉันจะไปด้วยกันกับเธอ” เพื่อแสดงความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างและต่อต้านการเหยียดชาวมุสลิมและความเกลียดชัง

(www.thairat.co.th)

ให้นักเรียนพิจารณาเนื้อหาของกรณีตัวอย่างแล้วตอบคำถามข้อ 1.1-1.3

1.1 ให้นักเรียนอธิบายว่า มาน ฮารอน โมนิส โทรี จอห์นสัน และคาทารินา ดอร์สันเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร ดังคำถามต่อไปนี้

ก. ใครคือผู้ก่อเหตุการณั้จับตัวประกัน ให้อธิบายว่าการก่อเหตุมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ข. ใครคือผู้ที่ได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

1.2 นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของบุคคล หน่วยงานในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือไม่ เพราะเหตุใด

สำนักงานตำรวจแห่งรัฐนิวเซาท์เวลส์-การแก้ไขสถานการณ์อย่างสันติแม้ต้องใช้เวลา

.....

.....

.....

.....

.....

โทรี จอห์นสัน – การเข้าไปแย่งปืนจากมาน ฮารอน โมนิสจนปืนลั่นใส่ตนเองเสียชีวิต

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ชาวออสเตรเลียหลายหมื่นคน – การติดแฮชแท็ก #illridewithyou ที่แปลว่า “ฉันจะไปด้วยกันกับเธอ”

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.3 ให้นักเรียนระดมโน้ตทัศน์ด้านความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับบุคคล องค์กรในกรณีศึกษา มา 1 ประการ พร้อมทั้งอธิบายเหตุผลสนับสนุนโน้ตทัศน์ที่นำเสนอ

สำนักงานตำรวจแห่งรัฐนิวเซาท์เวลส์.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ชาวออสเตรเลียหลายคนติดแฮชแท็ก #illridewithyou.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง
คะแนนและค่าสถิติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ค่าความยากและค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง

คำถามข้อที่	ค่าความยาก	ค่าอำนาจจำแนก
1	0.71	0.73
2	0.58	0.60
3	0.87	0.18
4	0.65	0.20
5	0.61	0.63
6	0.80	0.12
7	0.87	-0.13
8	0.52	0.40
9	0.77	0.80
10	0.94	-0.07
11	0.77	0.17
12	0.74	0.87
13	0.87	0.21
14	0.79	0.83
15	0.84	0.27
16	0.32	0.33
17	0.79	0.93
18	0.74	0.87
19	0.87	0.33
20	0.81	0.90
21	0.52	0.33
22	0.81	0.20
23	0.91	0.03
24	0.65	0.67
25	0.22	0.25

คำถามข้อที่	ค่าความยาก	ค่าอำนาจจำแนก
26	0.58	0.35
27	0.45	0.47
28	0.55	0.57
29	0.58	0.60
30	0.40	0.39
31	0.13	0.10
32	0.21	0.23
33	0.42	0.43
34	0.77	0.30
35	0.90	-0.07

คำถามข้อที่ใช้ได้ คือ 1 2 4 5 8 9 12 13 14 16 17 18 21 22 24 25 26 27 28 29
30 32 33 34

คำถามข้อที่ต้องปรับปรุง คือ 3 6 11 15 19 20

คำถามข้อที่ตัดทิ้ง คือ 7 10 23 31 35

ค่าความสอดคล้องของแบบวัดมโนทัศน์ด้านความเป็นพลเมือง

คำถามข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ 1	ผู้เชี่ยวชาญ 2	ผู้เชี่ยวชาญ 3	ผู้เชี่ยวชาญ 4	ผู้เชี่ยวชาญ 5	ค่าเฉลี่ย
1	+1	+1	+1	+1	+1	1
2	+1	+1	+1	+1	+1	1
3	+1	+1	+1	+1	+1	1
4	+1	+1	+1	+1	+1	1
5	+1	+1	+1	+1	+1	1
6	+1	+1	+1	+1	+1	1
7	+1	+1	+1	+1	+1	1
8	+1	+1	-1	+1	+1	0.8
9	+1	+1	+1	+1	+1	1
10	+1	+1	-1	+1	+1	0.8
11	+1	+1	0	0	+1	0.6
12	+1	+1	+1	+1	+1	1
13	+1	+1	+1	+1	+1	1
14	+1	+1	+1	+1	+1	1
15	+1	+1	+1	+1	+1	1
16	+1	+1	+1	+1	+1	1
17	+1	+1	-1	+1	+1	0.8
18	+1	+1	+1	+1	+1	1
19	+1	+1	+1	+1	+1	1
20	+1	+1	+1	+1	+1	1
21	+1	+1	+1	+1	+1	1
22	+1	+1	+1	+1	+1	1
23	+1	+1	+1	+1	+1	1
24	+1	+1	+1	+1	+1	1
25	+1	+1	+1	+1	+1	1

คำถามข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ 1	ผู้เชี่ยวชาญ 2	ผู้เชี่ยวชาญ 3	ผู้เชี่ยวชาญ 4	ผู้เชี่ยวชาญ 5	ค่าเฉลี่ย
26	+1	+1	+1	+1	+1	1
27	+1	+1	-1	+1	+1	0.8
28	+1	+1	+1	+1	+1	1
29	+1	+1	+1	+1	+1	1
30	+1	+1	+1	+1	+1	1
31	+1	+1	-1	+1	+1	0.8
32	+1	+1	-1	+1	+1	0.8
33	+1	+1	+1	+1	+1	1
34	+1	+1	+1	+1	+1	1
35	+1	+1	+1	+1	+1	1

ค่าความยากและค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม

คำถามข้อที่		ค่าความยาก	ค่าอำนาจจำแนก
1	1.1 ก	0.66	0.54
	1.1 ข	0.66	0.45
	1.2	0.46	0.75
	1.3	0.52	0.79
2	2.1ก	0.50	0.83
	2.1 ข	0.46	0.79
	2.2	0.46	0.70
	2.3	0.54	0.83
3	3.1 ก	0.46	0.79
	3.1 ข	0.54	0.67
	3.2	0.48	0.63
	3.3	0.50	0.67

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวปฎิมาภรณ์ ธรรมเดชะ เกิดวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2516 สำเร็จการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์ กรุงเทพมหานคร ในปีการศึกษา 2538 สำเร็จการศึกษาปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการตลาด จากมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ปีการศึกษา 2543 สำเร็จการศึกษาปริญญารัฐศาสตรบัณฑิต สาขาทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีการศึกษา 2547 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ จากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ในปี 2550 ได้รับการคัดเลือก เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมผู้นำเยาวชน (JICA) สาขาการศึกษา ณ ประเทศญี่ปุ่น ในปีการศึกษา 2554 เข้าศึกษาในสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการโรงเรียน โรงเรียนอนุบาลหนูน้อย อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี